Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

2255

202.3
4-16

03 AUG 2009

202.3
4-16

ԿԱՄ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱԻԱՏՈՅ
ԵՒ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ
ՀԱՆԴԵՐՁ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ ՍՈՒՐԲ ԳՐԱՅ

ԱՐԱՐԵԱԼ

Ի Մ· ՄԱՆՈՒԿ ՎԱՐԺԱՊԵՏԻ ԿԱԿՈՍԵԱՆ ԿԻՒՐԻՒՂՅԻ

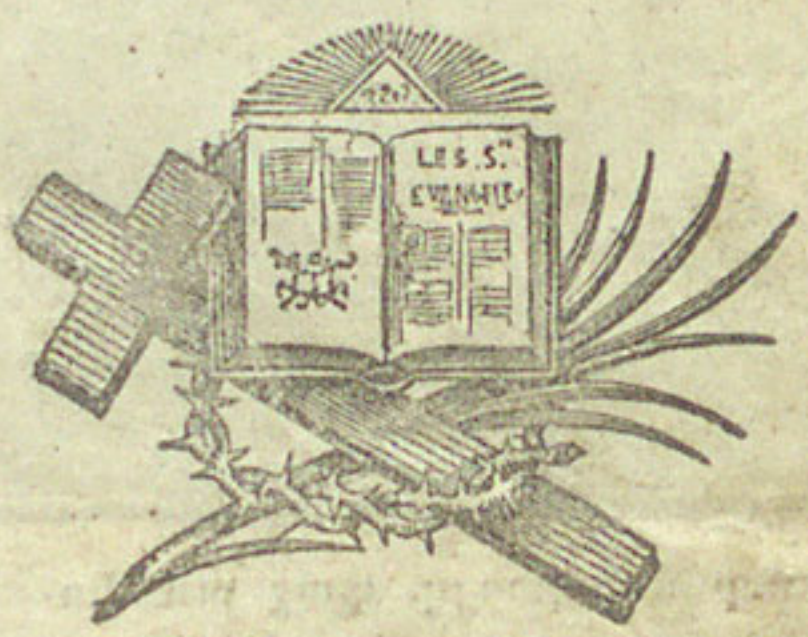

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Յ· ՄԻՒՀԻՒՆՏԻՍԵԱՆ
= 1865 =

17.05.2013

2255

Թուղթ ստուր մանկտության գաշ առ իս եւ մի՛
արգելուր ցիսոսա։

Ընթերս 10 գլուխ 14 համար։

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Այս փոքր գրքիս մեջը (ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԵՐԿՆԻՑ) ըսելուն համար գուցէ ինձ նման ոչինչերկին ըսող ըլայ թէ ով անմիա՞ երկարս վրայ շուտակ կրնա՞ս մի քալել որ երկինքն ալ հեռաս կոր, և կամ երկինքը ի՞նչ ունիս, երկինքը ծամքդ կառնեմ։

Այո, կառնեմ, վասն զի մինչ մարդ մը տեղ մը երթալու ըլայ նէ անշուշտ ան երթալուս ուղը ճամբայ մը կառնեցը որ անկէց երթայ ու իր նպատակին հասնի։ Նոյնպէս ալ երկինքը կխմանանք, անոր համար տրքայուելուն ճամբան երկինքը փընտրել պէտք է։

Ուրեմն ով պարզամիտ և չխմբուած քրիստոնեայ եղբայր, եթէ քու միտքդ դրեր ես երկինքին տրքայուիլը երթալ նէ, այս փոքր գիրքը ձեռքդ առ ու այս ճամբային մինչ մինչև, և կը տեսնաս որ ճամբային երկու 23 հատ դադեղ և իմաստուն մարդիկ կոչուած էն, այսինքն 1. Մոսէս, 2. Դաւիթ, 3. Սօղոմոն, 4. Յոբ, 5. Սիրաք, 6. Եսայի, 7. Երեմիա, 8. Բարուք, 9. Եզեկիէլ, 10. Դանիէլ, 11. Ովսէս, 12. Միքիա, 13. Յոէլիա, 14. Ամբակում, 15. Սոփոնիա, 16. Սահմէոս, 17. Բակիա, 18. Ղուկաս, 19. Յոհաննէս, 20. Պօղոս, 21. Յակոբոս, 22. Պետրոս, և 23. Յուդա։ Եւ ասոնք միշտ այս ճամբան վրայ կոչուած են ու այս ճամբան դէնուցողներուն կառաջնորդեն։ Եւ այս ճամբան վերի գլուխը Գիտուս նստած է ու կը կանչէ։ (Եկէք իմ քովս բոլոր խօնջեցողներ ես ձեզի պիտի հանգիստ տամ) Մէյ մէյ դուն այս ձայնը կը լսես կոր բայց՝ չես գիտեր մէ որս ձայն է, ուստի պէտք է որ դուն այս ճամբան վրայ կոչուած մարդոց հարցնես մէ այս ձայնը որո՞ ձայն է, և կամ ուսուցչիդ կերթաս ատոր քով։ Այն ժամուանակը, անոնք իրենց ճամբայնին ցոյց կուտան ու կըսեն։ Այն ձայնը Գիտուսի ձայնն է։

և անոր քով երթալու շիտակ ճամբան ալ ասիկա է. եթէ ա-
նոր քով պիտի երթաս նէ այս ճամբան շիտակ բռնէ դիմա
ու անոր քով հասնիս: Բայց՝ անոնց ցոյց տուած ճամբան մէկ
ըսյն ճամբայ մը չէ, հապա քարտս և փլշտա և նեղ ճամբայ
մըն է. ուստի շատերը որ ճամբուն դժուարութիւնը նայելով
վախնան յառաջ երթալու, և երիտս կոտրելով խոտորին մէկ
ըսյն ճամբայ մը դրնալու համար, այն առեն կը նայիս որ
ճամբուն վրայ կայնող մարդիկը իրենց ձեռքի գաւազանովք
քու ճակտիդ կը զարնեն: Ասոր համար դուն դէպի կանչող
ձայնը դիմելով և անոր ցոյց դրնելով յառաջ երթալու չունք
ըսէ որ երթաս քու նպատակիդ հասնիս. այն որ երկնից ար-
քայութեան մէջ նրատած է:

Արդարև մեկնաբանական դիրքեր կատարելագործե-
նելուն աչքին հետ բան մը չերևնար այս դիրքը, որովհետև
ասիկայ շատ խոնարհ և շատ նեղ ճամբայ մըն է, բայց ար-
ուեստեան հայոց քովը շատ աւելի յարդի պիտի երևի ասիկայ
վասն զի խոկ և խոկ անոնց լեզուով դրծուած է:

Թէպէտ ասիկայ այսքան երկար դրնելս մօտ չտակըսելնիդ
հասյս մէկ փոքր կրնամնեական ուեսրան մը յօրինել ուած
հասասանի հայոց խոշոր լեզուօք, որ դարուն ոգւոյքը ապէ
հասկընան կրնասոի մարդերելութիւնը և Աստուծոյ կամքը:
Բայց՝ կերևի թէ հոգեւոր պրով շարժելով այսքան երկարե-
ցաւ: Եան՝ ըսկըսելնիդ Հոգին սուրբ՝ կոչ Մարիամին ար-
գանդը լիցնալէն՝ մինչև քանի տարի եան Հոգին սուրբ՝ Սիօն
վերնասունը՝ աւաքելոց վերայ լիցնալը ուրքան մարդասիրելիւն-
ներ կան նէ մէկիկ մէկիկ սուրբ դիրքերնէն ժողովելով մէկըզ
մէկու բաղխեսել: Հարցման սկիզբը սուրբ Երրորդութիւնը
հասկընալ կուզէ, և երկրորդ՝ կրնասոի ալ ով ըլլալը և հա-
կրնասնեայ անունը կուզէ հասկընալ. և երբ որ բաւական
հասկըցուցինք նէ, անկէց եան մեզի հարկ եղաւ կրնասոի
կողքն ալ հասկըցընել, անոր համար Հանդանիս երկարեցաւ,
մինչև՝ ի կատարած աշխարհիս կրնասոի միաւանդամ դա-

լսուեան եւ արդարոց յաւիտենական կեանց հասաւ ձամբուն վերի գլուխը։ Եւ սուրբ Հոգւոյն շնորհացը ապաւինելով, մեր տկար միտքը ոչքան բաւեց նէ այնքան մեզաց ղեկուշանալիք խրատներ եւ օրինակներ գրեցինք, սուրբ գիրքերուն հաստատ վկայութիւններով, հարց եւ պատասխան ոճով։ Եւ վկայութիւններուն բոլորը գլուխ եւ համար նշանակուած է. մարգարէից եւ առաքելոց խօսքերը գրարար գրուած եւ յետոյ աշխարհաբար թարգմանուած է, եւ առանց վկայի խօսք հաղիւ կը գտնուի մէջը. անոր համար կարծեմ հիշ մէկ քրիստոնեայ ալ չը տա գրութիւն դէմ չի խօսիր, թէպէտ մեր երկրացիներուն հակառակողներ եղան, բայց շատ գիտեր չեմին կըսեր հասկըցեր թէ նախանձու շարժեցան. ալ այն քննութիւնը պիտի գտատուելին եւ անուշատ գտատուանին Թողութիւնը. եւ մենք առ այժմ նոյն հակառակողները մեղի երախտաւոր եւ բարեբար ճանչցած ենք, վասն զի մեզ հակառակողնե՛ր չըլլային նէ մենք ալ առ ատ տպագրութիւն հոգ չէինք տանիր. ու այնպէս գծագրուած կը կենար՝ եւ կարելի էր որ կորսուէր ալ մեր բանաւորը աշխատանաց պտուղը։

Եւ նոյն թէ պատուէրներուն խրատութիւնը համար գիտէ բանեցողը ըլլայ աշխարհասէր եւ մարմնասէր մարդիկներէն, բայց՝ խրատուն մը չունին զիս բանեցանելու, որովհետեւ իմին յօրինուած խօսքերս չեն, հապա այս ճամբուն վրայ կացնող մեծագոյ շինած գոհարներն են. մենք ալ միայն այն անգին գոհարները առնել մէկ խօսքը սուրբ գիրքերուն ծաղկաքաղ ընելով միկրոկիս բանիերուս աշխատութիւնք, եւ ատոր վրայ ալ պարծենալու իրաւունք մը չունինք. հապա աշխարհիս մէջ բոլոր մարդոցմէ աւելի զիս անարդ եւ մեղաւոր ճանչցած եմ, եւ թէ բեռս վերը գրուած սրբոց բարեխօսութիւնք մեր աշխատանքը ապաշխարանք համարելով մեր բազմաթիւ յանցանքները ներել առնեն Աստուած։

Եւ եթէ մէկ մարդ մը աշխարհիկ իմաստութիւն չի փնտրեր ու մի միայն իրեն հոգւոյն փրկութիւնն եւ արքայու-

Թեան ձամբան կը վերնագրուի նէ, կարծեմ այս գիրքին ի վատ ատիշ գիրք հիշ չը կարդայ նէ բաւական է, ատիշ գրքի կատարումեան չունենալ այս գիրքը ունեցող մարդը. վասն զի ապերախտութիւնը՝ քրիստոնէութեամբ պիտի երթայուի ու կը հաւատայիք բոլոր քրիստոնեայ ազգը, և քրիստոնէից հարկաւոր լինելիքները բոլորովին ասոր մէջ պարունակուած է որ կրնան գրուիլ։

Բայց՝ եթէ այս աշխարհիս մէջ խնամասութեան, հարստութեան, և կամ մեծութեան, և ուրախութեան, և հանգստութեան ձամբայ կը վերնագրուի նէ անոնք ասոնց տեղ չը կայ, հապա հարսնիքին տունը կրնաս գրուիլ զանոնք, ասիկայ տեղի տուն է, այս ձամբային սկիզբն գրունէն մինչև վերջին գրուխն դադար լալով ու արտասուելով լեցուն է. այս ձամբան մտնող մարդը՝ լալով ու ողբալով պիտի երթայ մինչև ձամբուն վերի գրուխի դուռը, և երբ այն գրունէն ներս մտնայ նէ այն տեղ պիտի գրտնայ յաւիտենական յարուցուածք ուրախութիւնը. վասն զի Թագաւորայ Թագաւորը անոր պիտի դիմաւորէ ու աչացը արցունքը սրտէ, և կրնակին բերուը վար պիտի առնէ ու յաւիտեան հանդստացնէ ան տեղայ Թագաւորը գուն ես պիտի ըսէ, ու յաւիտեան յաւիտենից պիտի ուրախանայ։

Եւ այս աշխարհիս մէջ ուրախութիւն վերնագրուող մարդն ալ կարծեմ ինձ նման տգէտ ազգասէր կը նմանի, որ հարստութիւն գրտնելին լաթերը կառնէ կը հագուի կը կապուի ու հարսնիք կերթայ, մէկ օր և կամ երկու օր, հարսնիքին տունը կուտէ կը խըմէ կուրախանայ ու կը խաղայ, և իր ազգասութիւնը կը մոռանայ, և շատ գիշերներ անօթի պառկիլը բոլորովին միտքը չի գար, և երբ որ հարսնիքը կը լծինայ նէ արտասութիւնը կը կոխէ իր վրայ, վասն զի կը նայի որ այն երգերը և տեսակ տեսակ կերակուրները և խըմելիքները դադնաց առաջին, ինքը արտասութեամբ տուն կը դառնայ, լաթերը կը հանուի տիրոջը կուտայ ու իր հին լաթերը կը հագուի

կը նկատուի, ալ իրիկուան ուսուցիչը կը մըտածէ թէ ուսկէց սկսի դրանոյ, փոքը կանօթիներ կը նայի որ առաւօտեան անուշ կերակուրները չը կան, գարին հաց հարիւր կը գրանուի տունը, վան ալ երկու օր է գործի չէ դնացեր, հարսնէ տունը ուրախութիւն կընէր կոր, նաև քանի մը օր ալ գործի չի կրնար երթալ, կամ հոգնած է և կամ մէկ անդամը սախտած կըլլայ։ Եւ տանը մէջ մեծ ալմը կը պատճառի և առաջիկ կուխնեբուն ալ յայտնի է. և այն աղքատին վերջի նեղութիւնը առաջինէն շատ գէշ կըլլայ. հարսնիք չը գընացած առքան նեղութիւն չունէր. անոր համար Յօհաննէս կըսէ (Լաւ է երթալ՝ի տունն սգոյ քան՝ի տունն ծաղրոյ) այսինքն Յաւիտենական երթալը՝ հարսնիքի տունն երթալէն աղէկ է կըսէ։ Ժողովող 7 գլուխ 3 համար։

Եւ արդ՝ ով բարեմիտ քրիստոնեայ եղբայրք՝ չըլլայ որ մեր կեղծին խոշտանգութիւնը նայելով չընդունինք այս մեր հոգեւոր վիճակին խօսքերուն դիմաց. վասն զի երբեմն կը պատահի որ կեղծաւոր հաստատութեան մը ըստուգութիւն մը կը գրանայ ու մէկ ալնպէսի մը ընծայ կըլլայ, և այն գիտցողն պիտի գտնայ և խոշտանգէ զայն մինչև որ ճշմարիտ ապաշխարութեան ընծայ մատուցանէ։ Ցեսուս կը խնդրեմ մեր ալնպիսի ներելութիւնն որ այս գրքին կեղծին խոշտանգութիւնը և մեզի վերնակներուն չը նայինք հապա խօսքերուն միտքը դիտելով ուշադրութեամբ կարդալ ու այն ձամբան հետևելով մեզմէ դիտցածնաք, որ յաւիտենական փառաց և յարատևութեան ուրախութեան և ցնծութեան արժանի ըլլաք, շնորհք առնելին Աստուծոյ։

Խ. Ծ. Մ. Պանուկ Վարժապետ
Կարնոյ Կիւրեղեանց

Ես եմ ճանապարհ եւ ճշմարտութիւն
եւ կեանք։

Յովհաննու 14 գլուխ 6 համար։

Ա՛ԸՆՏՊԱՐՀ ԵՐԿՆԻՑ

ՀԱՒԻԴ Ա.

ՀԱՐՑ։ Սիրե՞լ եղբայր դու ինձ ես։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ։ Աստուծոյ Հնարհօքն քրիստոնեայ եմ։

Հ. Ինչո՞վ ես եղեր քրիստոնեայ։

Պ. Երբոր սուրբ Երրորդութեան անուանով մկրտուեցայ ու սուրբ աւազանէն որ ծընեցայնէ քրիստոնեայ եղայ։

Հ. Սուրբ Երրորդութիւնը ինչ է կրնաս ինձի հասկնալ։

Պ. Սուրբ Երրորդութիւնը անճառելի է. իմ խելացս բանը չէ ճառել, բայց՝ այնքան կրնամ քեզ հասկցնել որ Երրորդութեան մէջ երեք անձն կայ. Հայր Աստուած, Որդին Աստուած, և Հոգին Սուրբ Աստուած. երեք անձինքը մէկ բնութիւն մէկ զօրութիւն և մէկ աստուածութիւն ունին։

Հ. Աստէս ջոկուցիր երկու հասկցուցեր, մէկ օրինակ մը տուր որ խելքս հասնի։

Պ. Ահա՛ քեզի օրինակ արեը. նախ արեւին գունդը. երկրորդ լոյսը. և երրորդ ջերմու-

թիւնը. թէպէտ իրեք անուն կայ, բայց՝ ի-
րեքն ալ. արեւին անունովը կը յիշենք, այ-
սինքն՝ արեւին գունդը. արեւին լոյսը. և ա-
րեւին ջերմութիւնը, որ ամէնը մէկ արեւ մըն
է իրեք արեւ չըլլար. ինչու որ մէկմէկէ
բաժնուած չեն. նոյնպէս Երրորդութեան
մէջն ալ իրեք անուն կը յիշենք. Հայր՝ Որ-
դի՝ Հոգի. բայց՝ իրեքն ալ մէկ Աստուծոյ
անունով կը յիշենք, այսինքն՝ Հայր Աս-
ուած, Որդին Աստուած. և Հոգին Սուրբ
Աստուած: Որ իրեքն ալ մէկ Աստուած մըն
է. իրեք Աստուած չեն. ինչու որ մէկմէկէ
բաժնուած չեն, իրեքը մէկ բնութիւն մէկ
կարողութիւն ունին:

Հ. Հիմա քիչ մը խելքս հասաւ, բայց՝ ա-
ռաջի հարցմանս պատասխան տուիր լաւ քը-
րիստոնեայ եմ, ես ալ գիտնալ կուզեմ լաւ
քրիստոնեան ինչ է:

Պ. Քրիստոսի հաւատացող. և Քրիստոսի
աշակերտ ըսել է:

Հ. Կարաչեմ դէթ եղբայր՝ Քրիստոսի ով
ըլլալը ինձի հասկցնէր որ ես ալ Քրիստոսի
աշակերտ ըլլամ:

Պ. Ինչպէս որ վերը ըսինք լաւ երրորդու-

Թեան մէջ իրեք անձն կայ. Հայր, Որդի, Հոգի, Որուց անձը՝ ի յաւիտենից հօրմէ ծնած ըլլալով, մէկ ժամանակի մը երևելիքէն կոչուած ու տուրբ կոյս Մարիամին արգանդը ինջած՝ ինչպէս որ ասրև ին լայտ առնելու (1) նե րա կը մնայ։

2. Ո՞րտր հաստատ կանխիկ գրաւած կո՞ր մը արդեօք։

3. Ո՞ր Սաղմոս 71 գլուխ 6 համար կը գրէ Թէ. (Ինչո՞ւ արդեօ՞ք զանձրև՝ ի վերայ գեղման)

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ։ Խորհրդին վերայ անձրեւ եկած պէս առանց ձայնի պիտի ինջնայ կրսէ։

4. Ուրե՞ ին ըրաւ կոյս Մարիամին արգանդին մէջ։

5. Ինչէ՞ց մարմին առնելով միաւորեց իրեն աստուածութեանը ու ինչ ամիսէն ետև ծնեցաւ կոյս Մարիամէն՝ ու մեզ նման մարդ եղաւ։

6. Հոգւոյ մարմինը միաւորեց իր աստուածութեանը ըսէ, հապա ինչո՞ւ ոմանք կրսեն Թէ մկ մարդ ծնեցաւ։

7. Այս բանը նեստորականները կրսեն, որ

(1) Ասակի, ձամ։

ասեր քրիստոսեից եկեղեցին կը նշանակէ հետևողական աղջիկը։

ե. Հասան մինչ ի Բեթղեհեմ տիրոջ հասատացողը։

զ. Կատարեալ Աստուած և կատարեալ Մարդ, հոգուով մարմնով յղացաւ և ծնաւ, և կոյս Մարիամին ալ Աստուածածին կը ըսուածնիլը և ան միշտ կոյսմնաց։

է. Աստուած և մարդ ծնեալն հաճար կանխելի պատուիր էր մկ։

ը. Ինչ էր նշանն ? պատ. 14 հաճար կը պըտէ (Ինչ կոյս յղացայ և ծնայ որդի և կոչեցան զանուն նորա Էմմանուէլ)։

թ. Ինչ կոյսը տիրոջ յղացաւ ու ըսուածը տիրոջ ծներ. ու անոր անունը Էմմանուէլ, այսինքն՝ Աստուած մեր հետ տիրոջ կանցնիս։

ա. Ալբ տեղ ծնեցար։

պ. Ինքնիշխեմ ապին և մրտաբին մեջ։

ա. Ես տեղ ծնիլը կանխիկ գրաւած էր մի։

պ. Ես՝ Ալբիա 5 գետս 2 հատար կը գե-
տէ (Ես գոս Ինքնիշխեմ տուն Նիւրամեայ.
Ալբէն եկեր ինձ իշխան և հանիսակ զմոտ-
ժաւոր իմ Խրատէ)։

թ. Գոսն Ինքնիշխեմ Նիւրամեայն տունը.
բերեմ իշխան մը պիտի եկայ ինձի ար իմ Խ-
րատէ ժողովուրդս արած է։

ա. Ես ինչ գիտեմ։

պ. Ես ՅԻՍՈՒՍ գիտեմ։

ա. Որովհետև ապին մեջ ծնեցար՝ մարդ
կանացած մի։

պ. Երկնքին հրեշտակները հաղորդեցան
աւետիս տալին ու ըսին (Հոս տեսիլ աւե-
տարանեմ ձեզ ուրախութիւն մեծ, զի ծը-
նաւ ձեզ այսօր փրկիչ որ է օծեալ տէր Ի
քաղաքն Դաւիթ) Ձուկս 2 գետս 10 հա-
տար։

թ. Հոն ձեզի մեծ ուրախութեան աւե-
տիս կուտամ որ այսօր ձեզի փրկիչ մը ծնե-
ցաւ Դաւիթին քաղաքին մեջ. որ օծեալ
տէր ըսել է, այսինքն Քրիստոս։

2. Ա. ու միշ մարդ խնդրեա մի տրեօք:

3. Ա. բեւելքէն մոգերը եկան Յիսուսի ընծայ բերելու ու երկրպագութիւն ընելու:

4. Ասիկց խնդրան առ մոգերը:

5. Երկինքին երեսը մեծ աստղ մը տեսան ու անոնց առաջնորդել մինչև Երուսաղէմ բերաւ:

6. Ա. աստղին համար կանխիկ գրուած կայր մի տրեօք:

7. Սոկես կը գրէ Թագաց 24 գլուխ 17 համար որ Բաղաամ ըսաւ: (Օգտեցէք աստղն Յակոբայ և ելէ այր Իսրայէլէ:

8. Յակոբէն աստղը պիտի ծագէ ու Իսրայէլէն մէկ մը պիտի ելլայ:

ż. Սոքերուն գալուն համար կանխիկ դրամ կուզ մի։

գ. Սուզիս 71 գլուխ 10 համար կը գրէ (Թադէոսը Ստեփոյ և Սարա պատմութիւնը բերելեն ետև)։

թ. Ստեփոյի ու Սարայի Թադէոսները առնոր ընծայ պիտի բերեն։

ż. Սոքերը կոյսը հին հետակ մը Յետուին գառեր։

2963/1

գ. Չկ տրամեսու Ստեփոյիմ որ եկան ես առուր ծանկրեցաւ՝ որ Հերոդէս Թագաւորին հարցուցին թէ հոկից Թագաւորը ուր տեղ ծնեցաւ. անոր առուր տեղը ըսել եկան. և երբոր Հերոդէս առկոյ ետոյ՝ խռովեցաւ առկոս վրայ եղաւ, ու քահանայապետները կանչեց հարցուց թէ Քրիստոս ուր տեղ պիտի ծնի. անոնք ալ պատասխան տալին թէ Բեթղեհեմ պիտի ծնի։ Առաքես 2 գլուխ 2 համար։

ż. Հասա ինչ ըսաւ Հերոդէս։

գ. Սոքերը Բեթղեհեմ խրկեց ու պատուհրեց որ երբ Յետուը գտնան ինձ իրեն ալ իմացընեն, որ ինքն ալ երթայ երկրպա-

դուխիւն ընէ Յիսուսին ։

Հ. Ընակեց ես կը կասկածիմ կոր. չըլլայ որ Հերովդէսին միտքը Յիսուսը սպաննել ըլլայ ։

Պ. Ընչո՞ւ ինծի կ՚ուզես որ քեզի նշանը ցոյց տըւած ըլլա ։

Հ. Ո՞նչ նշանն ցոյց տրուած ։

Պ. Երբոր մոգերը Երուսաղէմ գնացին, Յիսուսը գըտան նոր ծնած ու մրսուելին մէջ գըցած, երկրպագութիւն ըրին ու իրենց ընծայները տըւին, բայց՝ հրեշտակը չըխրատեց որ նորէն Հերովդէսի գառնան ու Հերովդէսին իմացընեն Յիսուսին եղած տեղը. հապա մէկ ուրիշ ճամբայ մը ցոյց տըւած որ անկէց երթան գնացին իրենց երկիրը. իսկ Հերովդէս երբոր լսեց որ մոգերէն խաբուեր է. շատ սաստիկ բարկանալով վերջապէս մարդ խրկեց ու Երուսաղէմին և անոր սահմանները եղած բոլոր արու զաւակները երկու տարեկանէն վար եղածները կոտրեց սպաննեց։ Յիսուս ալ անոնց մէջը մեռնելու էր ։ Մատթէոս 2 գլուխ 16 համար ։

Հ. Մատթէոսին խօսքին նայինք նէ, այն տեղը Յիսուս հինգ վեց տարուր ծընած պէտ

ան ըլլայ, հապա ինչո՞ւ երկու տարիէն տըղայքները կը մեռցընէ։

գ. Ինչո՞ւ Նաամէտին խօսքին շատ մօտ կերեւնայ՝ բայց երկու տարիէն վար եղածները կուտրեըէն կիմացվի որ մէկ երկու տարի անցած պիտի ըլլայ Յիսուսին ծնիլը և մանկանց կոտրելուն միջոցը. ինչպէս որ Նաամէտի մեկնութիւնը կը պատմէ։

դ. Ահա ո՛նչ քարտէրտ գէշ մարդ է եղեր Հերովդէս, յիտաւ որ աս անմեղ տղայոց մեռնելուն իմ սիրտս շատ կվախճեց, բայց կանխիկ գրված կայր մի։

գ. Նեռմիա կը գրէ 30 գլուխ 15 համար (Ձայն գոչեցաւ ի Հռամայ ողբումն լալումն և աշխարհումն յոյժ, Հռաքէլ լայր զորդիս իւր և ոչ կամէր մխիթարիլ զի ոչ էին)։

թ. Հռամայի մէջ լացն ու ողբի ձայնը շատ պիտի ըլլայ, Հռաքէլ իր զաւկները կուլար ու չէր ուզեր մխիթարուիլ Յեռնեռատուն համար։

դ. Հռամայ բառը ծեր տեղ է. և կամ Հռաթէլը ծիլ է։

գ. Հռամայ բառը մէկ գեղ մըն է Երեմիայի ճամբուն վրայ. տուբ Նղիայի վան-

քին քամ՝ որ Երեմիա ալ կըսէ, Հե-
րոդէս անտեղ կոտրեց տղայքը. որ տղայ-
ը ձայնը ու խեղճ մօրերնուն ձայնը երբ
խառնուելով լացին ձայնը երկինքը եւս մին-
կունքները կոտրած առնը. և Հռոմէն ալ
Յակոբ նահատակին կենին է. Խառնու-
նած առենին անտեղ մեռաւ որ պերեզմա-
նը Հռոմայի նեղբև է։

4. Մեջն համար կուլայր արդեօք։

5. Յիսուսին պատճառաւ մեռնող մին-
կունքներուն մէջ ինչն ալ գառակ մը չեմնե-
նալուն համար կուլար։

ՀԱՒԻԴ Բ.

1. Երեք իշխ եղած Յիսուս։

Պ. Երբոր քառասունքը լմննայաւ ան՝ Յայրը և Որդին՝ Հոգւոյն տուին տաճարը բերին։

Հ. Երբայր միտք ջոխելու։ Հոգւոյն Յայր ուներ մի։

Պ. Որովհետ Թող չը ջոխի երբայր, Հոգւոյս երկրիս վրայ մարմնաւոր Յայր չունի։ Հոգւոյն Յայրը երկինքն է։

Հ. Յայտ առ քոյրդ մի է որ Հոգւոյը տաճարը բերաւ։

Պ. Յովհէփ անուն արդար մարդ մը կար՝ անոր հետ նշանուեցաւ Կոյս Մարիամը. երբ նրան պահասան ըլլալու չէ Թէ երկիւղ. որովհետև երկուքն ալ Կոյս էին։

Հ. Վերը աղէկ հասկցանք Կոյս Մարիամին հոգւոյն տրուած յղանալը. ալ ուրիշ բանաձ ինչ պէտք է։

Պ. Երկու պատճառաւ շատ հարկաւոր է Կոյս Մարիամը իր քով պահպան տէր մը ունենալ։

Հ. Ինչու համար տէր մը ունենալ պէտք է։

Պ. Նախ՝ երբ Կոյս Մարիամը իր քով տէր մը չունենար ու ժողովուրդը անոր յղանալը ոչ իմանար. խոսքն ի բերնէն կելլէր. Կոյս Մարիամը՝ սղծուելիւն կարծելով, որովհետև

օրհնքը առ պէս կը հրամայէր. Բ. եթէ հոգ-
ւով սրբով յղանալն ալ որ հակընային նէ՝
Յիսուսը էին խաչէր. որ առ մարդկային բը-
նութիւնը առանային գերութենէն էր ա-
զատէր. անոր համար Ուսուած առ պէս ը-
նօրհնեց առ բանը որ Յովսէփը խակ Յիսու-
սին հայրը կարծելու. Առիւծին վրայօք կա-
կածկ էին երթալ. բայց՝ Յիսուսին էին
հաւատար. ու կրսէին (Ո՛չ առ է մանուկ
հիւսան) այսինքն, առիկայ Նազարէն տղան
չէ մի: Առիկա 6 գլուխ 3 համար:

ՃԻ. Ուսուցչ առնօրհնելը ինչ գիտես առ
բանը:

Գ. Ուհա Հաննէս Նասիէն առնելով կը
գրէ 12 գլուխ 4 համար. (Ուիշեցոյց սիրտս
նոցա և կուրացոյց զմիտս նոցա. զի մի տես-
ցեն աչօք և լուիցեն ականջօք. և դարձցին
և բժշկեցից զնոսա):

Թ. Ընոնց սիրտը Թմրեցուց ու միտքե-
նին ալ կուրացուց, որ չըլլայ Թէ աչքով
տեսնան ու անկաճով լսեն ու դարձի գան
որ ես ալ անոնց մեղաց վէրքերը բժշկեմ
կըսէ:

Ճ. Յիսուս առաջորը որ բերինն էր մեկ հը-

քաշք մը երևցաւ մի։

Պ. Այո. երբոր Յիսուս տաճարը եկաւ, սրբութիւն սրբոց լսած տեղը արեւելքին կողմը դուռ մը ունէր որ շատ տարիներէ հետէ փակված էր. ան դուռը ինչը պիտի բացվեցաւ։

Հ. Այս դրան համար կանխիկ գրված կայ մի տրդեօք։

Պ. Նզեկիէլ կը գրէ 44 գլուխ 1 համար (Ետ դարձոյց զիս ընդ ճանապարհն արտաքին դրանց սրբութեանցն որ հայէր յարեւելս՝ և այն էր փակեալ, և ասէ ցիս Տէր այդ դուռն փակեալ կացցէ և մի բացցի և մի ոք անցցէ ընդ դա. զի Տէր Աստուած Իսրայէլի մտցէ ընդ դա։

Թ. Դարձուց զիս սրբութիւն սրբոցին դրսի դրանը ճամբան որ արեւելքը կը նայէր ու անկից փակված էր։ Տէրը ըսաց ինձի այս դուռը փակված պիտի կենայ ու պիտի չը բացվի ու մէկ մը չը պիտի անցնի անկէ. ինչու որ Իսրայէլին Աստուածը պիտի մտնայ անկից կ՚ելլայ։

Հ. Այս դրանը բացվիլը մարդ խմացաւ մի։

Պ. Այս դրանը համար Նզեկիէլին գրածը

գիտէին ժողովուրդները. նաև դրանք գոյ
ութեան ու գիտէին որ Յորդանանն ամէրը որ գա
նէ պիտի բացվէր ան գետը, և երբ Յե-
սուա տաճարին բանը վերացուցին նէ՝ ան
գետը մեծ ձայնով մը բացուեցաւ. ժողո-
վուրդը աս ձայնը լսելնուն պէս, Յորդա-
նանն ամէրը եկաւ առաջը եղանք բռնել վար-
ցին տաճարը եկան. որ մենք անոր համան
ձրնեցնէին քաղաքն օր եան տեսան ընդ
առաջի ոտնախոզութեան եղեանք։

ՀԱՒՈՂ Գ.

Ա. Յիսուս եաև ետ պատե և ուր տապետե։
Գ. Հրեշտակը Յոսեփայ տեսիլեան մէջ

երեցաւ ու լսաց, եւ ան սրտին ու անոր մայրը փախիր գընան Նգիպտոս ու անուէ կեցիր մինչեւ որ ես քեզի զրուցեմ. վասն զի Հերովդէսը սրտատ կը բնտրէ մեռցունելու Համար. Յովսէփ եւաւ գիշերը գաղտուկ տղան ալ ու անոր մայրն ալ առաւ Նգիպտոս (Մըտալ) գընաց, անուէ ժամանակ մը կեցաւ մինչեւ որ Հերովդէս մեռաւ։ Ասոր Թէս ա 2 գլուխ 15 Համար։

2. Յիսուսին Նգիպտոս երթալը կանխիկ գուշած էր մի։

3. Այո, Նասրէթ 19 գլուխ 1 Համար կը գըտնէ. (Նհաւատիկ ոչը նսուեալ՝ի վերայ Թեթեւ ամպոյ և եկեալ ի Նգիպտոս՝ և շարժեցին ձեռագործքն Նգիպտացւոց)։

4. Նհա ոչը Թեթեւ ամպին վրայ նըստեալ Նգիպտոս պիտի գայ՝ ու Նգիպտացւոց կուռքերը պիտի շարժին։

5. Թեթեւ ամպ ոչի պէս կըսէ։

6. Նստուածածինին Համար կըսէ. որով հետև Նստուածածին, Յիսուսը երբեմն գըտնելով և երբեմն չգտնելով տարաբնդիպաստ։

7. Նստուածածինը լինչո՞ւ Թեթեւ ամպի

նմանցուցեր է։

գ. Թեթև ասելը՝ միջը անձրև ու միգ լսելու եղեալ ձերմակ և փայլուն ասել մըն է. որ Պատուաձաձինին անարատ ըլլալը կը նշանակէ, ինչպէս որ շարականն ալ կըսէ (Ընդ թեթև անընդունակ խոնաւութեան) այսինքըն, թացութիւն չունեցող թեթև ասել։

դ. Պտուղ Պիտխայոսին եկած մի։

գ. Այո, մէկ քանի տարի անցնելէն ետեւ երբոր Հերովդէս մեռաւ նէ, տիրոջը հրեշտակը Պիտխայոսի միջին ալ Յովսէփին ուղիղին միջ երեւցաւ ու ըսաց. Ել առ տղեդ ու անոր մայրը ու Իսրայէլին երկիրը գնա ինչու որ մեռան ան տղան փնտրողները. և Յովսէփ եկաւ Յիսուսը և Պատուաձաձինը առաւ ու եկաւ Գալիլեայի երկիրը Նազարէթ քաղաքը բնակեցան։ Մատթէոս 2 գլուխ 23 համար։ Յիսուս օր քան օրէ կը մեծնար. մինչև երեսուն տարեկան եղաւ ինք զինքը մարդոց չէր յայտնէր՝ հապա հասարակ մարդոց պէս կը վարուէր մինչև երեսուն տարի։

ՀԱՒՈՂ Դ.

Հ. Յիսուս երեսուն տարիէն ետեր կնէր
ըսաւ ։

Պ. Յիսուս երեսուն տարեկան եղաւ նէ իր հրեշտակը եկաւ ։

Հ. Ո՞ր հրեշտակ ըսածդ ալ է ։

Պ. Գաբրիէլ Հրեշտակն է որ մեզի սուրբ կարապետ կըսենք ։

Հ. Սուրբ կարապետ ալ եղեր է ուսկից եկաւ ։

Պ. Ընտանեաներն էր. ինչպէս որ Ղուկաս կը գրէ 1 գլուխ 81 համար (Անոնցմէ ամէն և զօրանայր հոգւով, և էր յանապատս մինչև յօր երեւելոյ նորա Իսրայէլի)։

Թ. Տըղան կը մեծնար ու հպարտ կը զօրանար. և անապատներն էր մինչեւ Իսրայէլի երեւնալու օրը։

Ժ. Մարդ կարապետ լինելու համար եկաւ։

Պ. Յիսուսին բնակելու տեղ պատրաստելու և անոր անցնելիք ճամբաները մաքրելու համար եկաւ։

Ժ. Ասոր գալուն համար կանխիկ գրված կա՞ր մի։

Պ. Այո, Ղուկաս 40 գլուխ 3 համար կը դնէ, (Ձայն բարբառոյ յանապատի պատրաստեցէք զճանապարհս տեառն՝ և ուղղ արարէք զշաւիղս նորա)։

Թ. Ինչո՞ւ Յովհաննէս ձայնով մերոյն ճամբաները պատրաստեցէք ու անոր շաւիղները շտկեցէք կըսէ։ Ժ. Մաղաքիա կը դնէ 3 գլուխ 1 համար (Ահա ես առաքեմ զհրեշտակ իմ. և նայէ զճանապարհս իմ առաջի իմ)։

Թ. Ահա ես իմ հրեշտակը պիտի խրկեմ որ իմ առաջիս ճամբաները մաքրէ։

Ժ. Մարգարէից խօսքին նայելով կերեւի որ առաջի կարապետը խրկող մը եղեր է, արդեօք ո՞վ է։

Պ. Առաջի կարապետ խրկողը Յառաջ է.

և նրանք տարբան ալ երկրին հոգին քա-
րին և կամ փայտին կըլլան. բայց՝ աս գալիք
Թագաւորը, մարմնաւոր Թագաւորներուն
պես հոգին քարին և կամ փայտին չինած
տարբան մէջ չի բնակիր. հապա ինքը Աս-
ուած է. բոլոր Թագաւորներուն Թագաւոր
է, իր ամբոխը երկինքն է՝ մարդոց ձեռքով
չինված տան մէջ չի բնակիր։

Ե. Ինչ պիտես կը բնակիլը։

Պ. Ասիա Աստուած ինքը բաց (երկինք ա-
Թռա իմ են և երկիրս պատուանդան ոտից ի-
մոց, ըմր տիսի տուն շինեցիք ինձ առ ոչ)
Եսայի 66 գլուխ 1 համար։

Թ. Երկինքը իմ աթոռս է, ու երկիրը իմ
ոտից տակն է։ Ինձի ինչպէս տուն շինեցիք
կըսէ տէրը։

Ժ. Հապա ինչպէս տան մէջ կը բնակի։

Պ. Աստուած ինքը միշտ կենդանի ըլլալով
կենդանի տան մէջ կը բնակի։

Ի. Կենդանի տուն կըլլայ մի։

Պ. Կենդանի տուն կըլլայ, ու մենք ենք
կենդանի տունը. որ մեր սրտին մէջ կը բնա-
կի, ինչպէս որ Պօղոս կըսէ (ապաքէն դուք
տաճար Աստուծոյ կենդանւոյ էք)։

ԹԻ. Իրաւունք ունի կինդիանին Աստուծոյ տաճարին էք կոչէ։

Ի. Պօղոս առ Թոմէն ուսումը լմեցուիլ կուտէ։

Պ. Վերացուց 26 գիտուն 12 հոգւոյ գործը կարդացեր է որ կուտէ (Վեցերկու ի նուաս և բնակիցսդ ի նոսա, և երկոց նոցա Աստուած և նոքա եղիցին ինձ ժողովուրդ)։

ԹԻ. Ինոնց մէջ պիտի երթայ ու անոնց մէջ պիտի բնակի. ես անոնց Աստուած պիտի ըլլայ ու անոնք ալ ինձի ժողովուրդ կըլլան։

Ի. Յաւերժութիւնը որ Աստուծոյ բնակութեան տեղը պիտի է. արդեօք անցնելիք ժամանակ բան մը կրնայ է։

Պ. Սրտին ճամբան բերանն ու անկածն է. որ անկէց կը մտնայ ու մեր սրտին մէջ կը բնակի։

Ի. Այ ինձ եղբայր ինչպէս մարթ բերան և սուրբ միրս պէտք է որ՝ բոլոր աշխարքը ոչնչէն գոյացրնող ամենամարթ Աստուած, որ հրեշտակները անոր ձեռքէն խրճնց երեանին կը ծածկեն. այն Աստուածը մեր բերանէն մտնայ ու մեր սրտին մէջ բնակի։

Պ. Իրաւ մեծ բան է, որովհետև մէկ ա-

ելի բարեկամի կանեիտա որ քու առնէ կոչումն (առաքել) զատ ըլլայ արդեօք այնքան կը կանայս զբաղելդ և իմ ձամբաս նեղելդ մնալդ, և մնաւանդ առնէդ առելի կը մնաքեա ինձ չըլլայ որ բարեկամս չը հաւնի որ սիրայ պահիմքիլ և իմ բարկանայ, որ ան բարեկամդ բարկանայ ալնէ, կարելի է որ անոր ալէս բարեկամ մինն ալ գտնայս շատալ, ասայն առ մեռնելս բարեկամիդ բնակելս տեղը և անցնելիք ձամբան մոռնալս առաջին կը կանայս ու հոգ կանեիտա. հապա այն պէտն հոգ ունենալ ալէսէ մեր կեանքս ո. յաւիտենական բարեկամ և բարեբար Աստուծոյ բնակելս տեղը և անցնելս ձամբան մոռնալ և տեղը պահելս, վասն զի ինձ բարկանալս ըլլայ նէ՝ քու վիճակդ ինչպէս կ'ըլլայ, ալ անոր պէս բարեկամ մինն ալ չես կրնար գտնար. ինչս որ անոնցմէ ու. ելիշ Աստուած մինն ալ չկայ որ զանոնկայ քեզ բարեկամ բռնանս կրնայս:

ե. Հապա մեռնիլ ինչ պիտի ընեիք, քու. խօսիդ որ նայինք նէ հիչ մեկը Աստուծոյ բնակարան չի կրնար ըլլար:

զ. Ու բանեղուն հոգու շատ խրատներ կան

քեզի հասկցուներլու, բայց՝ հիմա ժամանակը չէ. լինչու որ դուն դեռ Բրիտոսը չը ճանչցար ով ըլալը, որովհետև դուն մեզի առաջուց Բրիտոսը հարցուցիր որ ով ըլալը գիտնաս ու անոր աշակերտ ըլլաս. անոր համար ճամբէն դուրս մեզմով որ ճամբանուս ետ չը մընանք ու հետակ երթալով անգամ մը Բրիտոսը հասկցիր ով ըլալը ու անկից ետրե անոր ծառայութիւն ընելու խրատները քեզի կը հասկցնեմ սասուծով. դուն հիմա սուրբ կարապետին համար ինչ որ պիտի հարցնես նէ հարցուր։

ե. Հասկցանք որ սուրբ Կարապետին մաքրելիք սունը և ճամբան՝ մարդոց սիրտն և բերանն է. արդեօք կրնի՞ր մաքրել։

պ. Սարդոց սիրտը ու բերանը իր ձեռքովը պիտի չը լսանար ու մաքրէր. հապա ինկատց քարոզել ժողովուրդոց Թէ (Ապաշխարեցի՛ք դի մերձեալ է արքայութիւն երկնից)։

թ. Ապաշխարեցի՛ք երկինքին Թագաւորութիւնը մօտկցած է։ Պատմէս 3 գլուխ 2 համար։

ժ. Ժողովուրդը մոխիկ ըսած մի քարոզութիւնը։

Գ. Այն, ինչպես որ կը գրէ Մատթէոս 3 գլուխ 6 համար։ (Յայնժամ եկանէին առ նա ամենայն Երուսաղէմացիք և ամենայն Հրէաստան և ամենայն կողմն Յորդանանու, մկրտէին ՚ի նմանէ ՚ի Յորդանան և խոստովան լինէին զմեղս իւրեանց։

Թ. Այն աստեն կերթային անոր քով բոլոր Երուսաղէմացիք ու բոլոր Հրէաստանը և բոլոր Յորդանանու կողմը եղողները, ու կը մկրտուէին անորմէ Յորդանանու մէջ, ու իրենց մեղքերը կը խոստովանէին։

ՀԱՒԱՂ Ե.

Հ. Ո՞ւ մկրտեր Յիսուս ինչ եղաւ։

Պ. Յիսուս ինքն ալ մկրտուեցաւ սուրբ Կարապետէն. ինչպէս որ կը գրուի Մատթէոս (Ե. Իբրեւ մկրտուեցաւ Յիսուս՝ ել ջուրէն ելաւ ի լոյս անտի)։

Թ. Երբոր Յիսուս մկրտուեցաւ նէ շատ մը ջուր կուգէն դուրս եկաւ. 3 գրուխ 16 համար։

Հ. Յիսուսին համար ինչո՞ւ կրնէ ըսել թէ շատ մը ջուր եկաւ կուգէն։

Պ. Յիսուս մեզի չուներ որ խոստովանէր կուգին մէջը ուշանար, անոր համար շատ մը ջուր եկաւ կրնէ։

Հ. Յիսուսին մկրտուած ատենը մի՞ հրաշք մը երեւցաւ մի։

Պ. Այո՛, երբոր Յիսուս կուգէն դուրս ելաւ նէ երկինքը բացուեցաւ ու Հոգին սուրբ աղաւնիի պէս վրան ինկաւ, և Հայրն Աստուած ալ կանչեց ասելին մէջէն, (Դուն է որդի իմ սիրելի ընդ որ հաճեցայ դմա՛ մեծարո՛ք)։

Թ. Ասիկա է իմ սիրելի որդիս որ ասոնք

հաւնեցայ. աստր մըտիկ ըրէք։

Հ. Յիսուս մըկըրտուելէն ետեւ ուր գընաց։

Պ. Անապատը գընաց աստանալէն փորձըվելու համար, 40 ցորեկ ու 40 գիշեր ծոմ պահելէն ետեւ որ անօթեցաւ նէ, սատանային մօտըցաւ փորձելու համար. վասն զի Յիսուսն ալ Աղամին պէս մէկ մը կարծելով ասիկա ալ կրնամ խաբեր ըսաց, բայց՝ ինքը յաղթուեցաւ ու ամօթալից եղաւ գընաց։ Մատթէոս 4 գլուխ 1 համար։

Հ. Ետեւ ուր գընաց Յիսուս։

Պ. Անապատէն ինկաւ եկաւ Գալիլեայի և Նեփթաղիմայի երկիրը Տիբերիայ ծովուն եզերքը կախտանոտ բուսած քաղաքը կըբնակէր։ Մատթէոս 4 գլուխ 14 համար։

Հ. Ետեւ ինչ ըրաւ Յիսուս։

Պ. Մկրտուելէն ու 40 օր ծոմ պահել, և սատանայի յաղթելէն ետեւ. ինքն ալ սուրբ Կարապետին պէս քարոզել սկսաւ (Ապաշխարեցէք երկինքին Թագաւորութիւնը մօտըցած է ըսելով)։

Հ. Յիսուս հրաշք ալ ըրա՞ծ մի։

Պ. Այո, շատ հրաշքներ ըրաւ. Նախ՝ ջու-

ը պինի դարձուց, կաղերը քալեցուց, դի-
ւահարները բժըշկեց. կոյրերուն աչքերը.
խուլերուն անկաճները, և համրերուն լե-
զուները բացաւ, բորոտները սրբեց, մե-
ռելները յղնանցուց. և շատ հրաշքներ ը-
նելէն, և Տիբերիա ծովուն վրայ քալելէն՝ և
զատ, հինգ հացով ու երկու ձուկով հինգ
հազար մարդէն աւելի կերակրելէն՝ և զատ
12 զամբուղ ալ հացի ու ձուկի կտորակ ա-
ւելցաւ:

ՃԻ. Ա՛ւ ինչ մեծ բարերարութիւն և ինչ
հարհք է որ ըրեր է Յիսուս այս մարդկային
բնութեանը. բայց՝ ատ հրաշքներուն հա-
մար կանխիկ գըրուած կայր մի:

Պ. Այո՛, նասի 35 գլուխ 5 համար կը գը-
րէ: (Յայնժամ աչք կուրաց բացցին և ա-
կանջք խլաց լուեցեն. և պարզ լեզու
ձանրախօսից. և վազեսցէ կաղն իբրեւ զեղ-
ջերու):

Թ. Այն աստեն կոյրերուն աչքերը. խու-
լերուն անկաճները. և համրերուն լեզուները
ըր պիտի բացուին՝ ու կաղը եղջերուի (1)
պէս պիտի վազէ:

(1) Եղջերու, կէրիկ:

Հ. Յիսուս մինակ կը պատրաստէր իր աշակերտ ունէր։

Պ. Տաճարին աշակերտ ունէր. ամէնք ձկնորս և ամէնք մաքսաւոր էին. կանչեց Յիսուս ու ըսաց (Նկար՝ զինի իմ և արտասից զձեզ որսորդս մարդկան)։

Թ. Իմ եռեւէս եկէք որ ձեզի մարդոց որսորդ ընեմ, անոնք ալ թողուցին գնացին, ու միշտ իր հետ կը պտըտէին։ Մատթէոս 4 գլուխ 19 համար։

Հ. Աշակերտաց համար կանխիկ գրուած կա՞ր մի։

Պ. Այո, երեսիա 16 գլուխ 16 համար կը գտնէ իր (Հատասիկ ես առաքեցից ձկնորս բազումս և որսացեն զնոսա, և յետ այնորիկ առաքեցից որսորդս բազումս և որսացեն զնոսա)։

Թ. Ան ես շատ ձկնորսներ ու որսորդներ, պիտի խրկեմ որ զանոնք որսան կըսէ։

Հ. Աշակերտներուն անուններըլ ինչ էին։

Պ. Պետրոս. Անդրէաս. Յակոբոս. Յովհաննէս. Փիլիպպոս. Բարթուղիմէոս. Թովմաս. Մատթէոս մաքսաւորը. Թադէոս. Սիմէոն կանանացի. Յուդա

իսկարխուսացի. որ Յիսուսը մատնեց։

Հ. Աշակերտները երբոր աղաւնատունը մտնէին։

Գ. Պետրոսն ու Յովհաննէսը երկուքը եղբայրներ են. Յակոբոսն ու Օհաննէսը եղբայրներ են. Թադէոսին Յուդա ալ կըսուի. և Յակոբոս Ալփեայինն ալ տեսուն եղբայր կըսուի։

Հ. Ինչո՞ւ մեր ալ միտքս չիմաստասիրի՝ եղբայր, Յիսուս եղբայր ունի մի աս ինչպէս բան է։

Գ. Ինչո՞ւ շուտ մը միտքնիդ կը չիմաստասիրեմ, անգամ մը անկամ դիմը տես ինչ պիտի բանեմ քեզի վերջը. Յիսուս եղբայր չունի, ու հիմայ քեզի չեմ կրնար հասկցընել. վասն զի ժամանակը չէ, երբոր ժամանակը պայ նէ կարդաս քեզի կը հասկցընեմ անհոգ եղիր՝ ու հիմայ ուրիշ հարցմունքիդ նայէ։

ՀԱՒՈՒԴ Զ.

Հ. Աշակերտներուն ի՞նչ սորվեցուց։

Գ. Տէրունական աղօթքը սորվեցուց։

Հ. Տէրունական աղօթքը դիտես նէ բամ ար լսեմ։

Պ. (Հայր մեր որ յերկինս ես. սուրբ եղիցի անուն քո, եկեսցէ արքայութիւն քո, եղիցին կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի: Օհայր մեր հանապատղրդ տուր մեզ այսօր. և թող մեզ զպարտս մեր որպէս և մեք թողումք մեղս մերոց պարտապանաց, և մի տանիր զմեզ ՚ի փորձութիւն՝ այլ փրկեա զմեզ ՚ի չարէ, զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս ամէն) Սաղմէս 6 դասս 9 համար:

Թ. Ով հայր մեր որ երկինքն ես, քու անունդ սուրբ լլայ՝ ու քու թագաւորութիւնդ գայ, քու կամքդ լլայ. ինչպէս որ երկինքին մէջ ու երկրիս վրայ, մեր ամէն աւուր հացը տուր ալ մեզի. ու մեր յանցանքները մեզի ներէ. ինչպէս որ մենք՝ մեզի յանցաւորներուն կը ներենք. ու մեզ փորձութեան մէջ մի ձգեր տալա ազատէ մեզի չարէն. ինչու որ քուկդ թագաւորութիւնդ ու զօրութիւնդ ու փառքը յաւիտեան ամէն:

Ժ. Ան աղօթքին շատ կը ցանկայ իմ հոգիս, և եթէ կը հաճիս նէ ինձի ալ տալէ ցուր ատ աղօթքը:

պ. Նախանձութիւն չեմ ըներ ևս տրվեցըներ. բայց՝ հիմայ աւոր ժամանակը չէ, երբոր ժամանակը պայ նէ քեղի կիմացընեմ. ինչո՞ւ որ դուն դեռ Բրիատոսը չը ճանչցար, աւո աղօթքը Բրիատոսը ճանչնալէդ ետեւ պէտք է քեղի, հիմայ աւիկայ Թող կենայ ուրիշ հարցմունքիդ նայէ որ մեր ճամբայէն ետ չը մընանք։

ՀՈ. Ետեւ ալ ինչ ըրաւ Յիսուս։

պ. Ամբողջ ետեւ երեք տարի չափ շատ քարոզութիւն և շատ հրաշքներ ըրաւ։

ՀՈ. Հրեաները ինչպէս չհաւատացին մի Յիսուսին հրաշքներուն։

պ. Նախանձութիւն չեմ ըներ ևս տրվեցըներ. բայց՝ հիմայ աւոր ժամանակը չէ, երբոր ժամանակը պայ նէ քեղի կիմացընեմ. ինչո՞ւ որ դուն դեռ Բրիատոսը չը ճանչցար, աւո աղօթքը Բրիատոսը ճանչնալէդ ետեւ պէտք է քեղի, հիմայ աւիկայ Թող կենայ ուրիշ հարցմունքիդ նայէ որ մեր ճամբայէն ետ չը մընանք։

ՀՈ. Ետեւ ալ ինչ ըրաւ Յիսուս։

պ. Ամբողջ ետեւ երեք տարի չափ շատ քարոզութիւն և շատ հրաշքներ ըրաւ։

ՀՈ. Հրեաները ինչպէս չհաւատացին մի Յիսուսին հրաշքներուն։

պ. Պարզամիտ ժողովուրդներէն հաւատացող եղաւ. բայց՝ քահանայապետներէն չէին հաւատար Յիսուսին, Յիսուս որքան հրաշք կընէր նոցմէ նախանձը օր ըստ օրէ կաւելնար. (Ընկերայ՝ նաճարին տըղան չէ՞ մի) ըսելով կը նախանձէին, մինչեւ անգամ միտքերնին դրին որ Յիսուսը մեռցընեն։

ՀՈ. Ետեւ Յիսուս ինչ ըրաւ։

պ. Երեք տարի շատ քարոզութիւններ և շատ հրաշքներ ընելէն ետեւ Օտարազգի դին կիւտակին Երեմանիայէն եկաւ Յիսուս՝ ու

Երբ հեծնական Երուսաղէմ եկաւ։

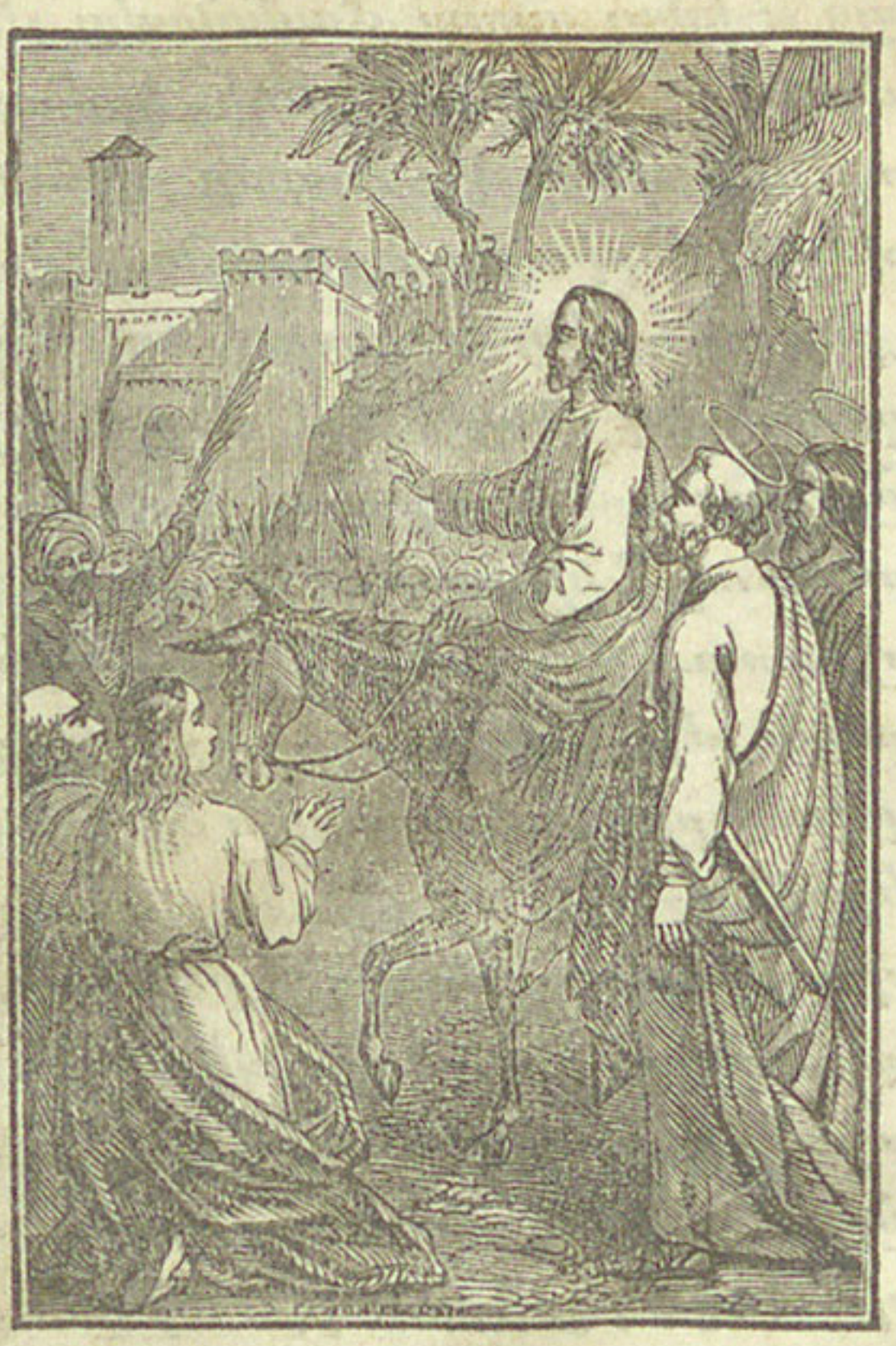

Հ. Ասոր համար կանխիկ պրուած կոչը մի առնեք։

Գ. Այո՛, Օրութիւնս կը գրէ 9 գրուն 6 համար։ (Ուրիշ լեզու չգիտէ Միսին. ան կը խօսուէր թէ գայ ատենը հեծեալ՝ն

վերայ իշոյ և յաւանակի նստոյ):

Թ. Աւրախացիր ու շատ խնդա Սիոնի աղջիկ ահա թագաւորդ քեզի կուգայ . ե՛ր ան և անոր քառակին վերայ հեծնալով :

Ժ. Յիսուսը որ տեսան նէ իրենք ըսին ժողովուրդներըը :

Պ. Ան ժողովուրդն էն՝ ի զաւ , ծին ծըծող մանըն տըղայքներըը անդամ (Ավանոյ) այնինքն՝ ոչ Տէր մեզի տգաւոչ կանչեցին :

Ժ. Ըս տղայոց Ավանոյ կանչելը գրուած էր մի արդեօք :

Պ. Այո , Սաղմոս 8 գլուխ 2 համար կը գըտնէ (ի բերանոյ մանկանց տղայոց և ծծնդեաց տնկեաց հաստատեցեր զօրհնութիւն) :

Թ. Ծին ծըծող մանըն տըղայոց բերանով օրհնութիւնը կատարեցիր :

Ժ. Ընկէց եաեւ ուր գընաց Յիսուս :

Պ. Անտեւ չորեքշաբթի ցորեկը տաճարը կը քարոզէր ու գիշերը Բեթանիա քաղաքը կը հանգստանար : Ասոր չորեքշաբթի Յիսուս տասն երկու աշակերտներով Սիմոն բորոսին տունը նըստեր էր , Մարիամ անուն կընիկ մը , մէկ հինէ պատուական , և սրընոց նարդոսի (1) եղ բերաւ ու բաղմանիստին (2)

(1) Նարդոս , Հնդկաստանի : (2) Բազմանիստ սկհնի :

մէջ՝ Յիսուսին գլուխէն վար թափեց, որ տանը մէջ լեցաւ եղին անուշահոտութիւնը. նախ. Մարկոս 14 գլուխ 3 համար։

Հ. Յիսուս չը սրբիծողեցաւ մի։

Պ. Յիսուս չը սրբիծողեցաւ. բայց՝ աշակերտները սրբիծողեցան։

Հ. Յիսուս որ չը սրբիծողեցաւ նէ. աշակերտները ինչու կը սրբիծողին։

Պ. Այս եղը պարսպ տեղը կոխտուեցաւ, կարելի է որ երէք ծախսուեր նէ 300 գահեկանէն աւելի բլլունէր, որ աղքատներուն կը տրուէր ըսելով սրբիծողեցան։

Հ. Հապա Յիսուս ինչ ըսաց։

Պ. Աղքատները ամէն առեն ձեր քովն են. որ առեն որ անոնց օգնութիւն ընել ուզէք նէ կրնաք ընել. բայց՝ զիս ամէն առեն ալ չէք կրնար տեսնար, սոր համար աս կանխանը բան մըն է ու սիրտը մի սրխամէք. և մանաւանդ քարոզեցէք ամէն տեղ սոր ըրած բանը, վասն զի աս կընիկը մեծ բարեգործութիւն մը գործեց իմ վրայ եղ թափելուը. զիս թաղելուս նշանը ցոյց տուաւ։

Հ. Աշակերտներուն բարկութիւնը անցան մի։

գ. Ամէնուն բարկութիւնը անցաւ, բայց Յուդային բարկութիւնը չանցաւ, որովհետեւ աղբատաց գանձանակը Յուդային քովն էր. այն եղն ալ որ ծախուէր նէ ըսուածը այն գանձանակը պիտի դրուէր որ Յուդա անոր միջէն ուզածին չափ գողնար. անոր համար Յուդային բարկութեան կըրակը չը մարեցաւ:

է. Ըսպէս գող մարդը ինչու գանձապետ ըրաւ Յիսուս:

գ. Յիսուս գիտէր Յուդային արծաթասէր ու գող ըլլալը. անոր համար գանձապետ ըրաւ աչքը կը չիշտանայ որ գողութիւն չընէ տէր, բայց՝ հիչ օգուտ չըրաւ:

է. Ըսուս կը վախնամ կոր եղբայր չըլլայ որ Յիսուսին վնաս մը հասցընէ. որովհետեւ արծաթասէր և գող եղող մարդը, մարդ սպանանելէն ալ չի վախնար:

գ. Այո, ատ ըսածդիդ պէս է, որովհետեւ Յուդան գիտէր որ հրէաներուն միտքը միշտ Յիսուսը մեռցընել է, բայց՝ երբոր առաջնորդ եղող ու Յիսուսին քովը ժողովուրդ չը գըտնուած առանձին ժամանակը ցոյց տըրուելու մը կարօտ էին, անոր համար Յուդա

միտքը դրած որ երթայ հրեկյմէ արծաթ առնէ ու Յիսուսը մատնէ ։

Ե. Այս միտքը դրածը կրցեր էր ըսել Յուդա ։

Պ. Այո, ինչպէս որ Սատանան կը դրդէ (Յայնժամ դրնաց մի յերկոտասանիցն անուանեալն Յուդա Իսկարիովտացի առ քահանայապետսն և ասէ, զինչ կամիք տալ ինձ և ես մատնեցից զնա ձեզ. և նոքա կշռեցին նմա երեսուն արծաթս) 26 գլուխ 17 հատ մատ ։

Թ. Այն առեն տասներկու աշակերտներէն մէկը Իսկարիովտացի Յուդան դրնաց քահանայապետներուն ու ըսաց, ինձի ինչ կուտաք որ զանիկայ ձեզի մատնեմ, անոնք ալ երեսուն արծաթ տուին ։

Ե. Ասոր համար կանխիկ գրուած կայր մի արդեօք ։

Պ. Այո, Օգոստիա կը դրէ (կշռեցին զվարձսն իմ երեսուն արծաթս) ։

Թ. Իմ վարձքս երեսուն արծաթի արժէցուցին կրէ. 11 գլուխ 12 համար ։

Ե. Ետեւ ինչ ըրաւ Յուդան ։

Պ. Հրեաներուն դրնաց խօսք տուաւ ու

կամին դարձեալ Յիսուսին քով երթալ որ մին առանձին ժամանակ մը որ գտնայ նէ երթայ հրէից խռովելնէ որ բռնեն Յիսուսը։

ՀԱ. Հասա Յիսուս ուր գընաց։

Պ. Ետ հինգշաբթի երեկոյին 12 աշակերտելը Յիսուս գընաց վերնատունը նըստաւ, հին օրէնքը կատարեց գառը ուտելով. որովհետեւ զատիկ էր. յետոյ հացը ձեռքը առաւ օրհնեց ու կիսեց աշակերտներուն տուաւ ու ըսաց (Ընէք կերէք այս է Մարմին իմ որ վասն ձեր բաղմաց բաշխի՛ւ քաւութիւն մեղաց)։

Թ. Ընէք կերէք ասիկայ է իմ մարմինըս, որ ձեր շատերուն մեղաց քաւութեան համար պիտի բաշխուի. ըսելէն ետև՝ գինիին գա-

ւաթը ձեռքը առաւ՝ ու օրհնեց ու աշա-
կերտներուն տուաւ ու ըսաց (Ուրիք՝ ի դը-
մանէ ամենեքեան այդ է Աթիւն իմ նորոց
ուխտի, որ վասն ձեր թաղմանց հեղանի՝ ի
քաւութիւն մեղաց) Պատմէտա 26 գլուխ
26 համար։

Թ. Խմեցէք ասկէց ամէնքդ ալ ասիկայ
իմ նոր ուխտի Աթիւնս է որ ձեր շատերուն
մեղաց քաւութեան համար պիտի թափի։

Ժ. Ուխտը ինչ է եղեալ։

Պ. Ուխտը խոստումնք ըսել է. ինչպէս որ
խրատէացիք Եգիպտոսի մէջ գերի էին 400
տարիի չափ, երբոր Աստուած ուղեց որ զա-
նոնք գերութենէն ազատէ ու Երուսաղէմ
տանի. որովհետեւ այն ժողովուրդներուն
հայրը Յակոբ նահապետ՝ առաջուց Երու-
սաղէմն եկած ու Եգիպտոսի մէջ փարուե-
նին ձեռքը գերի ինկած էր իր բոլոր զաւակ-
ներովը, և երբոր Աստուած ուղեց Մովսէ-
սին ձեռքով զանոնք ազատել ու նորէն Ե-
րուսաղէմ տանի նէ. դարի արիւնով խոս-
տացաւ տանելու և տարաւ ալ, որ անոր
հին ուխտ կըսուէր. Ելից 12 գլուխ 3 համար։

Յ. Յիսուսին ըսած նոր ուխտը ինչ է։

գ. Նոր ուխտը շատ մեծ է հին ուխտին քան զայն :

դ. Նոր ուխտը լինէ է որ շատ մեծ կերպով կատարեց :

գ. Նոր ուխտին մեծութիւնը ի նմանէ ցոյց կուտայ : Այսպէս էր հին ուխտը. պատուիրակ էր, ու նոր ուխտը Յաւուրց պատուիրակ է ինչպէս որ Հաւատքս Աբրահամ Յաւուրց մէկ պատուիրակն Յաւուրց որ բառնայ զմեզ ամենայն խարհէ) :

թ. Ինչ Յաւուրց պատճառ որ աշխարհիս մեղքերը ի վերցնէ : Հանուր 1 գլուխ 26 համար. անդամ մը մուտք տուր որպէս զատրեցուցիչն կոյ անուանց և մարդոց վերջը, և երկրորդ՝ Յաւուրց մարդոց միջոցը. ու ասիկց հասկցիր նոր ուխտին մեծութիւնը :

ժ. Հաստատութիւնը որ գալիս պիտի նոյնպէս 400 տարուան գերութենէն ազատելուն, ասոր Յաւուրց գալիս պիտի հինգ հարիւր երես :

գ. Ինչ անկատ գիր որ գտանեմ, պիտի ես. մեր նախահայրը (Ադամ) գրախտէն արտուած ու աս աշխարհիս և կամ գերեվարին

մէջ դերի ինկած էր տասնապին ձեռքը, իւր
բոլոր զաւկներուն, այսինքն՝ բոլոր նահա-
պետներուն ու մարգարէներուն. մինչև անդամ
այն խրայէլացիք Եգիպտոսի գերութենէն
ազատող Մովսէսն ալ գերի էր տասնապին
ձեռքը՝ հազարաւոր տարի. և այս գերու-
թենէն ազատուելուն մարգարէին բնութեան
մինչև մէկ հնարը չըգտնուելուն համար՝
Աղին Աստուած իր Էրիհովէ խոստացաւ
աս մարգարէին բնութիւնը տասնապին գե-
րութենէն ազատել՝ ու վերին Երուսաղէմ
այսինքն արքայութիւն տանիլ, որ տարի ևս
ուխտ կըսուի. և ահա տակաւին է Երեմիան
ըսածը (Հատուկ աւուրք գան ասէ տէր և
ուխտեցից տանն իսրայէլի և տանն Յուդա
ուխտ նոր) 31 գլուխ 31 համար:

թ. Ահա օրեր գան որ խրայէլին ու
Յուդային տանը հետ նոր ուխտ մը գիտե
նեմ, ը. Օրհնարիս կը գրէ (Ոչ դու ար
եամբ ուխտի քո. արձակեցեր զիրաւեալս քան.
Ջերդին գրոյ):

թ. Գուն քու արիւնիդ ուխտովը ազատեցիր
քու հարուն մէջի կապուածները. 9 գլուխ 11
համար. տեսար մի եղբայր հին ուխտին ու-

ուխտին տարբերութիւնը. վասն զի (հին ուխտը) չգիտէր ազատել, և (նոր ուխտը) դէ- ժոխքն ազատել. (հին ուխտը) մէկ ազգ մը ազատեց, և (նոր ուխտը) բոլոր մարդ- կային բնութեան հատուցանելները ազա- տեց. (հին ուխտը) մէկ տեղը կարմիր ծովը պատեց. և (նոր ուխտը) աշխարհիս մեղաց ծովը պատեց. (հին ուխտը) ազատած ժո- ղովուրդը աս աշխարհիս միջի Քանանացւոց երկիրը չտանելէ քաղաքը տուաւ. և (նոր ուխտը) վերին չտանելէ պիտի տայ. (հին ուխտը) կերակրները մեռան, և (նոր ուխտը) ուտողները չեն պիտի մեռնին. (ինչ- պէս որ Յիսուս ըսաւ (Յովհ. ձեր հե- րին զամանային յանապատի անդ և մեռան. բայց՝ որ ուտէ՝ ի հացէ այսմանէ կեցցէ յա- ւիտեան):

թ. Ձեր հայրերը անապատին մէջ մանա- նային կերան ու մեռան. բայց ով որ աս հա- ցէն ուտէ նէ յաւիտեան չի պիտի մեռնի. (Հանոմ 6 գլուխ 49 համար:

ժ. Յիրաւի շատ տարբերութիւն կայ երկր հին և նոր ուխտին միջայրը. և մեծ վախ մնա- ալ եկաւ իմ վրայ:

Գ. Վախը և դողումը դեռ վերջն է, Բրիտաս ձանձնալէդ եաև պիտի զարհուրիս ան նոր ուխտին վրայ. ինչու որ, նոր ուխտին զօրութիւնը բոլորն ալ պատմեցի. եբրայ Բրիտաս ձանձնաս նէ այն ատեն կը հասկըցնեմ. հիմայ դուն ուրիշ հարցմունքիդ նայէ։

Դ. Յիսուս հայր ձեռքը առաւ ու ասիկայ իմ Աստուածս է ըսաց նէ աշակերտները ինչ ըսին։

Գ. Հէչ բան չըսին ու շատ ալ խնդացին. որովհետև Յիսուս առաջ ըսած էր թէ (Ան թէ ոչ հերիքը զմարմին որդւոյ մարդոյ և արբչիք զարիւն նորա՝ ոչ ունիք վիճաս յանձինս)։

Թ. Թէ որ մարդուն որդուն մարմինը չուտէք ու արիւնը չի խմէք նէ՝ յաւիտենական կեանք չէք ունենար, ասոր համար աշակերտները շատ կասկածի մէջ էին թէ ինչպէս ասոր մարմինը պիտի ուտենք ու արիւնը պիտի խմենք. և երբոր Յիսուս հայր և դինեին ցոյց տուաւ իր մարմինին ու արիւնին փոխանակ. շատ խնդացին։

Ե. Հայր մարմին կըլայ մի։

Պ. Ձը կարծես թէ Յիսուս աս բանը առակ և կամ օրինակ ցոյց տուաւ, ինչպէս որ բանի մը օրինակներ ցըցուց (ես եմ որթն. ու ես եմ դուռն) ևայլն։ Հանուռ 15 գլխուն 1 համար։

Հ. Ասիկայ ալ օրինակ չէր մի։

Պ. Օրինակ չէր. ինչու որ թէպէտ ես խաղողի ծառ եմ. և կամ դուռը ես եմ ըսաց, բայց՝ ձեռքով չը բռնեց ու ըսեր էր թէ աս ծառը և կամ աս դուռը ես եմ. ասկայն՝ (ես եմ վէնաց հացը) ըսելէն՝ ի զատ հացը ձեռքը առաւ օրհնեց և կիսեց ու աշակերտներուն տուաւ (ասիկայ իմ մարմինս է ըսելով) որ ատոր համար օրինակ չէ ապա ճշմարիտ է, օրինակը միայն խօսքով կըլլայ իրօք չըլլար. խօսքով մէկ բան մը օրինակ ցոյց կուտար, ձեռքով եղած բանը օրինակ չըլլար ապա ճիշդ և իսկը կըլլայ։

Հ. Ընդհանրացուցիչ ինչ կըսես Յիսուսի մարմնի և արիւնն են մի։

Պ. Չէ եղբայր հաւատալ հաց և գինին նախ թե են, որովհետև Յիսուս հացը օրհնեցին ետև ըսաց մարմինս է։

Հ. Ապա ի՞նչ հացը և ի՞նչ գինին է։

գ. Յաւուկ ազէկ ցրեկին ալուր, և չուր
չը խառնուած և չը թրջուած գինի պիտի ը-
լայ, մաքուր և անարատ ալ քահանայ, և
քահանայն քանի օր առաջ պատրաստութիւն
տեսնալ պէտք է. իր ընտանեաց հետանալով
եկեղեցւոյ խուցին մէջ առանձնանալ պէտք
է, և այն օրը շատ զգուշութեամբ և չեր-
մեռանդութեամբ աղօթքներով այն ալուրը
նշխարք կը գործէ, եւս այն նշխարով ու
անապակ գինիով պատարագ կը մատուցանէ.
ահիւ և զգուշութեամբ չերմեռանդ աղօթք-
ներով Յիսուսի մեօրհնութեան խորհուրդ-
ները որ կը կատարէ. այն ատեն Յիսուսին
Մարմինը և Արիւնը ուէի պիտի հաւատայք:

է. Հապա ինչպէս կարող պիտի ըլլանք
Յիսուսին Մարմին և Արիւնը ճաշակելու:

գ. Ես քեզի չեմ ըսեր թէ հիմայ քեզի ա-
պէս հարցմունք պէտք չէ. զուն հիմայ Յի-
սուսին վարդք հարցուր որ Բրիստոս ով ը-
լալը հասկնաս. ու անկէց եւս ալ աս բա-
ները:

է. Յիսուսին համար բան հարցնելու կը
վախնամ կոր. ըրլայ թէ Յիսուս բըռնելու
ձայնը լսեմ. որովհետև հրէաները աս չար

Յուդան ձեռք առին. անշուշտ իրենց ջոկ կամքը կը կատարեն: Բայց ասիկա հարցնենք. Յիսուս վերնատունէն որ ելաւ նէ առաջ ո՞ր գնաց:

գ. Ձիմեոնեայ լեռան տակը Գեթսեմանէ անուն գիւղը գնաց աշակերտներովը, և Յուդա առնալմէ զատուելուա գնաց հրէաներուն ի-մացընելու թէ հիմայ լեռը վրնակ չ՚կայ ժողովուրդ չկայ. եկէք բռնեցէք:

է. Այդ ինձ եղբայր ասած ես առաջ հասկանալ տան հարցընելու կը վախնայի, զուցէ առ ձայնը կը լսեմ՚ ասէ, վասն զի հասկըցայ որ առ ջար Յուդան իր չարութիւնը պիտի կատարէ. քայց՝ Յուդային հասար կանխիկ գլուխ կամ ինչ մի արդեօք:

Պ. Այո՛, Սաղմոս 40 գլուխ 10 համար կը գրուի թէ (Որ ուտէր ինձ հետ իմ յաճախեաց առնել ինձ խափէութիւն)։

Թ. Իմ հացըս ուտողը ինձի խափէութիւն կրաս կ՚ըսէ։

Ս. Նոյն ինչ ըրաւ առ ջար Յուդան։

Պ. Հրէաներուն առաջնորդ ըլլալով թերաս Յիսուս բռնել տուաւ։

Հ. Յիսուսին մէ՞ջ համաչէք մի որ բռնել տուաւ նէ։

Պ. Յայտնի չըսաց թէ Յիսուս ասիկայ է բռնեցէ՛ք. ապա անոնց նշան տուած էր թէ՝ ես երթամ որու ձեռքը համբուրեմ նէ գիտցէ՛ք որ անիկայ է Յիսուս. բռնեցէ՛ք ու զգուշութեամբ տարէ՛ք։ Երբոր դիմացէն

ձեռ ամբոխով եկան նէ, Յուդան գնաց Յեսուին՝ ուսին ձեռքը համբուրեց, ողջ կեցիր վարդապետ ըսելով։ Ու հրէաները Յեսուա բռնեցին, ու աշակերտները թողուցին փախան ամէնքն ալ։

ե. Ետոր համար կանխիկ գրուած կայ մէ։

գ. Օձաբոյա կը գրէ (Հարից հալիւն և ոչխարքն ցրուեցին)։

թ. Հալիւը պիտի զարնեմ ու ոչխարները պիտի ցրուին կըսէ 13 գլուխ 7 համար։

ե. Յեսուա բռնեցնելնէ ծէգ տարին։

գ. Վահանապետութիւն տարպատը տարին։

ե. Ինչպէս ինչ ըսին արդեօք Յեսուսին իր աշակերտներուն ձեռքը որ անցաւ։

գ. Յեսուսին լուռ բաներնին եղէ հալին և քարին ընկնինէ, հալերն ու քարերը չեն դիմանար. բայց՝ Յեսուս՝ մեր փրկութեանը համար այնքան չարչարանքներուն համբերեց. մինչև անգամ մեռնիլը յանձնառու եղաւ մեզի սաստկագին գերութենէն պատառելու համար։

ե. Ետոր ինչպէս չարչարանքներ տուին։

գ. Նախ ըսկըսեցին Յեսուսին բռնութիւն տալ հաբուիլ ու Յեսուս միջերնին տալ։

Հ. Ինչո՞ւ համար կանխիկ գրաւած կոչ մի։

Պ. Ինչո՛ւ, Սաղմոս 21 գլուխ 17 համար կը գրէ։ (Ծուռկ եղեն զինեա շունք բազումք. և ժողով չարաց պատճարեցին զիս)։

Թ. Ես տա շուներ իմ բանտարկեալս տուին, ու չար ժողովը զիս մխիթարել տուին կոտ։

Հ. Ես չար ժողովը ինչ ըսին Յիսուսին։

Պ. Անոնք երեսը կը թուքնային, և անոնք կոխտատակէին, անոնք կատակէին և անոնք գլուխէն կը ծեծէին, և քանը չը կրցած մօտ կրցողները ալ հեռուէն հայհոյութիւն կը տէին։

Հ. Ես ինչ բանտարկութիւն է հրէից ը-

ցածը. և իմ միտքս շատ կըսկըծեց առ քա-
նին, արդեօք կանխիկ գրուած կա՞ր մի։

Պ. Այո՛, հազար 50 գրուխ 6 համար կը
գըրէ (Ո՛Թիկուն իմ եաս՝ ի հարուածս.
և ծնօտս իմ յատուակս, և վերեսս իմ ոչ դա-
ձուցի ՚ի Թըքանելոյ)։

Թ. Իմ կըտնակս ծեծելուն դիմաց՝ ու ես-
պես ատամկին դիմաց գըրի. ու իմ երեսս
Թուքին ես չը դարձուցի, կըսէ։

Հ. Հետև ինչ ըսին Յիսուսը։

Պ. Երեկոյին մինչև առաւօտ շատ կերակը-
տարանելով ոտից մինչև գլուխը առաջ
աեղմը չը Թողեցին ՚ի գաս, առաւօտ ատին
Պիղատոս դատաստին տալին, վոսկ շատ
ծանր յանցանքներ գրին, ես հրէից Թագա-

ասն եմ կամ կամ իր ըսելով. վերջապես Պղատոսին միտքը հաճեցընելով Յիսուս խաչելու հրամանագիրը առին։

ՀԴ. Ի՞նչ ըներ եղբայր՝ ալ Յիսուսը պիտի մեռցընե՞ն մի։

Գ. Այո, երբոր հրամանագիրը գրուեցաւ նէ Պղատոսի զինուորները փուշէն թագ մը հիւսեցին ու Յիսուսին գլխուն դրին. վրան կարմիր զգեստ և իր ձեռքը եղէգ մը տուին գաւազանի տեղ, մէկ կարգը. քարե սիւնի վրայ նստեցուցին Յիսուսը ու բոլոր զօրքերը կուգային առջը ծունր կրկնելով ՚ոզջ լեցիր հրէից թագաւորը ըսելով ծաղը կընէին. և ձեռքի գաւազանը կառնէին ու իր գլուխէն կը զարնէին. և խաչափայտը ուր տալով դէպ ի Golgotha բերեցուցին։ Առաքելոց 27 գլուխ 29 համար։

ՀԴ. Ասոր համար կանխիկ գլուաձ կամ մի արդեօք։

Գ. Այո, ասոնք կը գտնէ 9 գլուխ 6 համար. (Որոց իշխանութիւն իւր եղև ՚ի վերայ ուսոյ իւրոց)։

Թ. Ու գինքը իր ուսերուն վրայ պիտի ելլայ։

ե. Յիսուս հեշտ մը կըսցնը եր Գոլգո-
թայ գընացեր:

պ. Ջե, որովհետև յերեկոյեն մինչև ցա-
ռաօտ տեսակ տեսակ չարչարանքներով լը-
ար մարդիկը անհնար. վերատրեցին. և խաչե-
լեալն ալ շատ ծանր ըլլալուն համար. շատ
խոտ վիճակի մէջն էր Յիսուս. անոր հա-
մար Երեմիա ըսաց 1 գլուխ 12 համար կը
գըտնե (Ջեզ ասեմ ձեզ ասեմ անցաւորք ամե-
նապարհաց, դարձարուք հայեցարուք և տե-
սէք թէ կայ՞ն երբէք ցաւ ըսո ցաւոցս
եւալ որ՝ ի վերայ իմ հասին բարկացեալ
տէր):

թ. Ջեզի կըսեմ ձեզի կըսեմ ով ամբիծ
անցուղներս, դարձէք ու հայեցէք և տեսէք

Թէ արդեօք իմ ցաւս սէս ցաւ ունեցող
կայ մի որ իմ վրայ եկաւ կրակ սէրը :

Ե. Ա՛մէնէ ասաց Յիսուս. երանի թէ հիւ
ղէի հարցուցեր որ աս կրակիդ բաներ
ձգ լասի՛ր :

Գ. Յիսուս այս բան նախասիրելով
Գալիլեայ կը սանէին, ձամբան կընկնէր
կայէն, Յիսուսին խոչընդոտիւն սեսնելով
սիրտերնուն կրակիդ կը լայէն, Յիսուս ե-
սին դարձաւ ու ասաց (Գաղթք Նրտաւ-
ղեմի մի լայ ի վերայ իմ, այլ լայէք ի վե-
րայ անձանց և ի վերայ որդւոց ձերոց, զի
եկեսցեն ժամանակ և ասիցէք թէ երանի ամ
լոց և որովայնիկ որք ոչ ծնան, յայնժամ կը-
կրասնիցիք սալ լերանց թէ անկերո՛ք ի վե-
րայ մեր. և բլրոց թէ ծածկեցէ՛ք զմեզ) :

Թ. Ա՛վ Նրուսաղէմի աղջիկներ իմ վրայ մի
լա՛ք՝ այլ ձեր վրայ ու ձեր զաւկներուն
վրայ լացէ՛ք. վասն զի ժամանակ պիտի գայ
որ զաւակ չը ծնողներուն երանի պիտի ասք,
ու այն սանեն լեռներուն պիտի ըսէք թէ
մեր վրայ կիներէ՛ք ու մեզ ծածկեցէ՛ք : Ղուկաս
23 գլուխ 22 համար :

Ե. Ետև ինչ ըսին Յիսուսը :

գ. Գործողաց տալին ու խաչին վրայ զա-
տելն Յիսուս, ու խաչը կոխելովելն որ
բարին ար անտառ։

ե. Ելոա Համար կանխիկ գրուած կոչ մի
արդեօք։

գ. Ես, նախ՝ Մովսէս կը գրէ (Տես-
նիցէք զկնացս ձեր կախել՝ ի վայրէ)։

թ. Ձեր կնանքը վայելչն կախուած պիտի
սեանաք կրակ, ե. օրինաց 28 գլուխ 66 հա-
մար։ Ես ե. Սաղմոս 21 գլուխ 18 համար
կը գրէ (Զօրակցին զձեռս իմ և զոտս իմ)։

թ. Իմ ձեռքերուս և ոտքերուս ծակելովին կը-
սէ։ Ես գ. Ջ. Զաքարիա կը գրէ (Ես առա-
ցիս զի՛նչ են վէրքդ այդոքիկ՝ ի մէջ ձեռաց

.քոց , և առ Հարս վիրաւորելոյ ՚ի ման սե-
ռելոց իմոց) :

Թ. Ո՞նար ըսի Թէ ինչ են առ ձեռքին մի-
ջի վէրքերը . ու ըսաց Թէ իմ սիրելիս առ-
նելու ատ վիրաւորելոյ . 13 գլուխ 6 Հատոր :

ՃԺ. Յետոյն լսածը ինչ ըլլի :

Պ. Խաչեալ վիճաբանները բաժնելոյն . ու
կտաւն որ չունէր վերէն ՚ի վար հիւսուած
ըլլալուն Հարիր վիճաբանները չուզելին որ
պատռեն՝ առա վիճակ ձգելով կխալելոյն ,
որ Սաղմոսին խօսքը կատարելու (Բաժանե-
ցին զՀանդերձս իմ ՚ի մէջ իւրեանց . և ՚ի
վերայ պատմուճանի իմոյ վիճակս արկանէին) :

Թ. Իմ լսածիս պես կխալելոյն ու պատմուճա-
նին վրայ վիճակ ձգելին կըսէ : 21 գլուխ
19 Հատոր :

ՃԺ. Յետոյն ուրբան չարչարանքները ու
սուխն Յիսուս ինչ ըսաց :

Պ. Հոգի բերանը չոր բացաւ ու բան մը չ՚
գտաւ ցերեկ :

ՃԺ. Ինչո՞ Հարիր բերանը չոր բացաւ ա-
դեօք՝ չըլլայ Թէ կանխիկ գրուած ըլլայ :

Պ. Այո, Հապայի կը գըրէ 53 գլուխ 7 Հա-
տոր Թէ (Ան նա առ վշտին ոչ բանայ զբե-

բան իւր՝ երբեք պղծուար ի տանջանէ վարձուցս, և երբեք որոշ առանձին կոչէին անմահութիւնք կոչ՝ այնպէս ոչ բոլոյոյ բղեհրայեան իւր):

Թ. Ինչիկոյ այնքան ցաւ ինի մէջ բերանը տա-
նի էր բանոյ. ոչխարի պէս մորմռալ պէտոյ,
ինչպէս որ ոչխարը մորմռդմի (1) առանձ
ձայն էի հանել բաւ կը կենայ՝ նոյնպէս իր
բերանը էր պիտի բանոյ. և Թ. Յրեմիա կը-
ոչ (Ես իբրև գառն տանել վարուած ի բա-
ղանդ):

Թ. Ես տեսայ գառնուկին պէս մորմռալ
պէտոյի կոչ. 11 գլուխ 1 համար:

Տ. Յիսուսին ու իր երկու գողերը:

(1) Մրոտգրդ, Դաւոյ:

գ. Յիսուսին ըսին երկու հատ ալ գոյ բերին խաչելուին, որ Յիսուսին խաչը առնողները և կամ ըսողները՝ Յիսուսն ալ այն գողերուն պէս մէկ մը կարծեն, բայց՝ Յայտնին մարգարէութիւնը կատարուցաւ որ կըսէ թէ (Ինք անօրէնս Համարուցաւ) այսինքն՝ անօրէնները սուտ կարծը դըրուեցաւ 53 գլուխ 12 համար:

չ. Յիսուսին մէջը ուր սեղ մեռոյ չըմնացաւ մի արդեօք:

գ. Ուսաց չմնացաւ՝ ու խաչելութեան տարած առնելուն խնդացաւ ու փութաց Ամպամարմարիոն Համբան եանելին Հատաւ. ու իր աչքերուն առաւ իր մէկ հատիկ սիրելի զաւակին այսքան նախատինքներով խաչելնին:

չ. Ինչո՞ւ ինչ ըսաւ և ինչ բոյց խեղճ մայրը:

գ. Ինչ բան մը չէր կրնար ընել, ամէնքը կը կոծ կտոր կտոր կըլլային. կայսէր ու կը մըտիկ սիրելի զաւակին վրայ, բայց՝ կարող չէր որ մէկ օգնութիւն մը ընէր, սուտ աչքը արիւնոտ տղուն մարմնէն կրնար. ինձի ալ իմ որդուցս հետ՝ ի միասին մեռցուցէք, վասն զի ես առանց եանե իմ կեանքս մահ է ու

լուս խաչած :

ե. Յետոյ իր մօրը տեսնալին ու իր աշակերտին որ կը սիրէր զինքը հոն կեցած :

գ. Մօրը հետ այսպէս խօսեցաւ, խաչին վրայէն նայեցաւ Յետոյ որ իր մայրը դիմացը կայներ ցաւագին սրտիւ կուլար ու կսգար. և Հաւնեց աւետարանիչն ալ ներկայ գտնուելով. իր մայրը Հաւնեսին յանձնեց ու ըսաց (Ահա մայր քո. և մօրն ալ ըսաց ահա որդի քո : Հաւնոս 19 գլուխ 16 համար :

ե. խաչին քով ալ մնալ կար :

գ. Հաւնեսէս կը գթայ ալ կենդանի (Ես կամ եմ ան խաչին Յետոյ մայր Աստուած և բոլ

մօր նորա Մարիամ կղէոպայ, և Մարիամ մադդաղենացի։

Թ. Յետոյն խաչին քով կային եր էին անոր մայրը ու մօրը քոյրը Մարիամ կղէոպային՝ ու Մարիամ մադդաղենացին։

ՃԱՒՈՂ Ե.

Ա. Երբայր աս տեղ ինձի մէկ կասկած մը եկաւ, երբեմն աւետարանչն կը լսեմ որ հրեշտակը Յիսուսին համար կըսեն (Ալ սուտ է մահուկ հիւսան. որդին Մարիամայ. և եղբայր Յակոբայ և Յոսէի և Յուդայի և Սիմոնի) ասիկայ ինձի Թարգմանէ որ ըսելիք ունիմ։

Գ. Ասիկայ Նազարէն ու Մարիամին զաւակը չէ՞ մի, Յակոբն ու Յոսէին ու Յուդային և Սիմոնին եղբայրը չէ՞ մի կըսէին։

Դ. Որեմն Յիսուս չորս եղբայր ալ ունեցած կըլլայ, հապա ինչո՞ւ ըսիր թէ Յիսուս իր մայրը Օրիորդութեան տըղին (Հանգամանքին չունենալ, չորս զաւակ ունեցող մայրը ուրիշին զաւկին կը չունենայ մի։

Գ. Ի՞նչ երկիւղ մարդ ես եղեր, վերը քե-

զի ըսինք թէ Յիսուս եղբայր ունի. դուն դեռ չես հաւատացեր ու կասկածի մէջ ես, անոր համար քեզի բան մը հարցնեմ. քու կասկածդ որո՞ւ վրայ է. կոյս Մարիամը որո՞ւ հետ մերձաւորեցաւ կը կարծես. Յովհէփի՞ն թէ ուրիշին։

Ս. Ինչո՞ւ ոչ եղբայր. ուրիշի հետ չեմ կրնար ըսել, բայց՝ նեստորականները Յովհէփն ալ ուրիշ վրայօք մարդոց միտքը կը շփոթցընեն։

Գ. Յովհէփ Մարիամին ինչէն էր։

Ս. Մարիամին նշանածն էր, երբ էրկնք։

Գ. Հրեշտակը Մարիամին ազգայն բերաւ նէ Յովհէփին հետ նշանուած չէր մի։

Ս. Այո՛, նշանուած էր։

գ. Ըստ ասէկ, հրեշտակը Մարիամին կը ըսէ զատակ պիտի ծնիս, ինչու Մարիամը կը ըսէ (Ան երկիւղ ջունիմ ինչպէս պիտի ըլլայ այս բանը) հրեշտակը չէ պիտեր մի Յովսէփը Մարիամին նշանածը ըլլալը որ չտայ թէ ինչու սուտ կը խօսիս այդ Յովսէփը. քու երկիւղդ չէ մի։

չ. Ինչու համար առակ ըսայ արդեօք։

գ. Վերը ինչպէս որ ըսինք թէ. Մարիամը Յովսէփին հետ նշանուեցաւ նոր երեն ամսուան, չէ թէ երկիւղ, ինչպէս որ սուտ ճառն ալ իմացուցինք վերը. ե շաւղին մէջ, հիմայ ասիկ ալ կը հասկըցուի առակը ըլլալը, որ ես երկիւղ ջունիմ ըսայ նէ հրեշտակը ձայն չէ հանեց լուռ կեցաւ. ու միայն ըսայ թէ (Հոգին սուրբ պիտի գայ քեզի)։

չ. Յովսէփին կուսութեան վրայ կասկած կայ։

գ. Յովսէփին մէկ պատուէր մը կայ մի Մարիամին մի մերձենար ուէ, չէ մի որ հրեշտակը կըսուխէ (Յովսէփ քու Մարիամ կնիկդ առնելու մի վախնար ան. նաև աս ալ հաղորդեմ. Հոգին սուրբ Մարիամին արգանդը ինկնալէն առաջ իրարու մօտիցած էին մի։

ե. Չի տեսնելիս. որովհետև Աստված կուտ (Մինչեւ եկեալ ատ միմեանս գոտա յերգացեալ՝ ի Հոգւոյն սրբոյ):

թ. Վեռ երտրս չի ծօսկըցած Հոգւով արեալ յղացաւ կուտ. յղանալն ատաջ կասկած չինայ, բայց՝ Աստված կուտ (Ձի գիտէր զանիկայ մինչեւ որ իր անդրանիկ զաւակը ծնեցաւ) ատոր համար բոլոքականները ատրգամիս մարդոց միտքը կուշտացընեն թէ հարիւր Յիսուս ծնեալէն ետեւ մեռցեան:

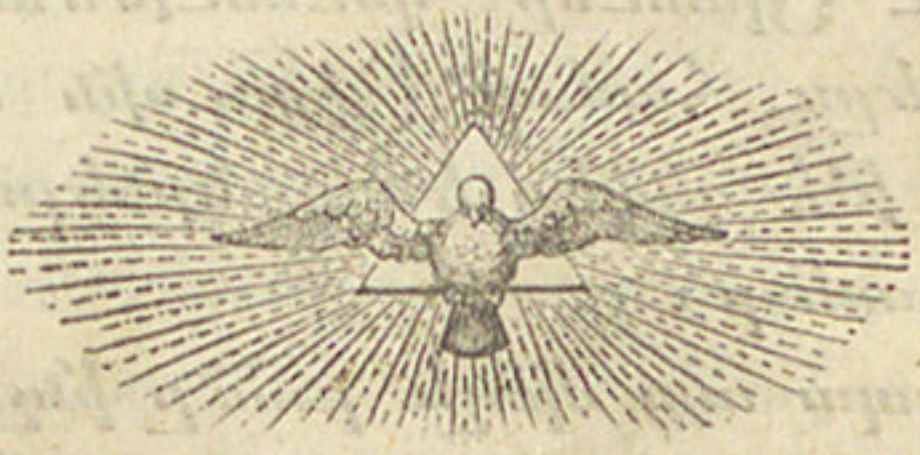

գ. Հոգին սուրբ ինքնալէն ատաջ մէկ հրաշք մը երեւցած չէր, ու Յովհաննէս ալ Աստուածին մեռցեած չէր. ինչպէս որ դուն ալ վկայեցիր. հապա ատքան հրաշքներ՝ ապացնելն՝ հոգւով արեալ յղանալ, և կուսութեամբ ծնիլ. և մարդերը ատանկնուց զուարճանքը երկրպագութիւն դալերնին, ու հրեշտակները հաղորդութեան ատեսս ատկէն

ՙի ղատ վատ ՙի բարձունս կանչելին. նաև ասածին դաց դուռը ինքնին բացուիլը. և շատ հրաշքներ՝ որ առնց բոլորը Յովհէ՛ի իր աչքովը տեսաւ նէ, կարելի էր որ Աստուծմին վերնեաց. հրաշք մը չէ տեսած որ չէ ծանկցաւ նէ, աս տեղ կասկած չկայ, ես պիտեմ, դուն միևչև անդրանիկ զաւակը ծնեցաւ կըսէ, առաջ կը կասկածիս, բայց՝ անդրանիկ ըսելուն իմաստը ասիկայ է, կայ Աստուծմը անկէց առաջ զաւակ ծնած չըլլալ, ու Յիսուսը կուսութեամբ ծնիլը հաստըցընելու համար Յիսուսին անդրանիկ կըսէ. չէ թէ անկէց ետև ծրնեցաւ զաւակ ներուն համար:

ՙ. Հապա աս միևչև քանի՞ տարի է:

գ. Միևչև երկու կերպ է, ժամանակական և յաւիտենական, ժամանակականը վերջ կառնէ՛. ինչպէս որ կըսենք (միևչև ես գամ) և երբ կըսենք (յայտ հետ միևչև յաւիտեան) ասիկայ երբ չառնի:

ՙ. Աստուածամայրնին վրայօք կասկածելու բան, բայց՝ վերը պատմած չորս եղբայրներուն մայրը ցոյց տուր ինձի որ զաւակ են արդեօք:

պ. Ընդհայ հարցընել պէտքը չէ, ասո՛ր Հանդէս յայտնի կըսէ. քայր մը Տեառն Աստուած կղէօպայ, որ խաչին քով կայներ էր, ասոնք զաւակներն են։

Հ. Ասկէց յայտնի է աս բանը։

պ. Ընդ Աստուած կը գըսէ խաչին քով կայնող կիներուն. (Որս էր Մարիամ մագ. Թաղենացի և Մարիամ Յակոբայ և Յոսէի մայր, և մայր որդւոցն Զեբեդեայ)։

Թ. Յակոբին ու Յոսէին մայրը Մարիամը կըսէ 27 գլուխ 56 համար։ Ու աստիք Յետոսին եղբայր ըսուածներն են. և Մարիամ (Յակոբայ փոքրկան և Յոսէի մայր կըսէ 15 գլուխ 40 համար) փոքր Յակոբ ըսածը Տեառն եղբայրն է, և մեծ Յակոբը Զեբեդեի թիւին տըլան և Հանդէսին եղբայրն է։

Հ. Ու երկուքը Յետոսին եղբայրներն էին Հանդեցիր, որովհետև մայրերնին միայն ըսուր, հայրը Յոզան ու Սիմոնին ալ աստիք եղբայր կրնան ընել։

պ. Յոզա ըսածը Յուդան է, ինչպէս որ վերը ըսինք թէ (Յուդան Յոզա ալ կըսվի) ու Յակոբոս արիւպին եղբայրն է. էր Հանդեցաւ մի. և մնաւանդ Յոզա էր

գործին մէջ կը վերակայէ Յակոբին եղբայրը ըլլալը 1 գրուխ 1 համար թէ՝ (Յուդա Յակոբայ՝ եղբայր Յակոբայ)։ և Սիմոնն ալ, կանանցի Սիմոն բառածն է, որուն հարսնիքը գընաց Յիսուս ու Ջուրը գինի դարձուց. աս Սիմոնը այն հարսնիքին վերայն է, ինչպէս որ Մատթէոսի մեկնութիւնը ալ կը պատմէ ու բացայայտ կը դնէ։

ե. Այս Սիմոնը Պատուածամբնին պզտիկան եղբայրն ուսկից յայտ է։

զ. Այսկից յայտ է որ, Պատուածամբնը առաջ հարսնիքն էր՝ ու եւս Յիսուն ալ հրաւիրեցաւ. նաև, գինի չտնեռալուն հոգը Պատուածամբնին ինկաւ, որովհետև հարսնիքին պահպանութեան հոգը պզտիկներուն կը վերաբերուի էն թէ օտարին, եթէ Պատուածամբնին պզտիկան եղբայր նէ գինի չտնեռալուն հոգը ինչ պէտք էր երեն որ Յիսուսին պիտի պզտիկեր թէ գինի չտնին. այդ համար կսկիծ մընէր. այդ չորս եղբայրը՝ քոյր մը Տեառն Մարիամ ըսուածին զաւակներն են. ինչպէս որ կը վկայեն Մատթէոսի և Մարկոսի մեկնութիւնները, և ճանաչուած յայտնի բանարանը։

ԾԱՒՒԴ Ը.

ՀԱ. Ոչեկ խել.քս հասաւ Յիսուսին եղբայր ըսնեհնալուն, բայց՝ աս մէջտը Յիսուսին ա-
չակերտներըը ՚ւր գնացին ։

Պ. Իրարն ալ թողուցին վախան ։

ՀԱ. Ջարպարծ Յուդան ինչ եղաւ ։

Պ. Յուդան իր չարութիւնը կատարելէն
ետև, երբ տեսաւ որ Յիսուսին խաչելու
հրամանագիրը գրուեցաւ, ալ խել.քը կըտ-
րեց որ պիտի խաչեն, այն առեն զղջայ՝ ու
առած արծաթը տարաւ քահանայապետնե-
րուն տուաւ ու ըսաց (Ես չգիտցայ, ես անիկայ
պարտաւ տեղը մատնեցի) անոնք արծաթը որ
ետ չառին նէ, արծաթը տաճարին մէջ ձը-
գեց ու իր յուսահատութենէն գընաց կախ-
ուեցաւ ու խեխտեցաւ ։ Մատթէոս 27 գլ-
ուխ 6 համար ։

ՀԱ. Ինչ արծաթը ինչ ընին հրէաները ։

Պ. Երունի գին ընդունելու համար գանձա-
նակին մէջ ընդունեցին. ասոր անուն մէկ բը-
ուտ (1) ասոր մը գնեցին օտարաց գերեզ-
մանի համար ։

(1) Բուռ. Հողմիկի, պղտուկի ։

Հ. Ասոր համար կանխիկ գրաւած կայր մի արդեօք :

Պ. Այո՛, երեմիա կը գրէ (Առին զերաւսան արծաթի զդինս վճարելոյն . զոր արկին յորդւոցն խորայէլի , և եաւն զինս ագարակին բոսոր որպէս հրամայեաց ինձ Տէր) :

Թ. Երեսուն արծաթ արիւնի գինը որ խորայէլի որդւոցմէ կորուեցաւ , այն ծախուածին գինը առին ու բրուտի արտի մը տուին , ինչպէս որ Տէրը ինձի հրամայեց . 32 գլուխ 9 համար :

Հ. Ան բաները թէ կեղծ , հիմայ նայինք Յիսուս ինչ եղաւ . և ինչ լուր պիտի տաս մեզի :

Պ. Յիսուսին գլուխը բերած բաներնուն երկինք և երկիր չը համբերեցաւ . երեց սրբոսին ցաւերը յայտնեցին Յիսուսին համար :

Հ. Ի՞նչպէս յայտնեցին :

Պ. Նախ՝ արեգակը խաւարեցաւ . երկիրը շարժեցաւ . վէմերը պատառեցան . գերեզմանները բացուեցան . տաճարին վարագոյրը վերէն ի վար երկուս պատառեցաւ :

Հ. Յիսուսը ձրը խաչեցին :

Պ. Ութսնի օրը վեց ժամուն : Այն առե-

նը արեգակը խաւարեցաւ, մինչև կէսը ժամն ու եւս քացուեցաւ։

ե. Ասոր համար կանխիկ գրուած կայ մի տպեօք։

գ. Ասի, Ամսոյ կը գրուի (նշանի յաւուր այնմիկ աստ Տէր Տէր մոյկ արեգակն՝ ի մէջ օրէն և խաւարեցայ կերպով կայ՝ ի տուէ)։

թ. Ասի օրը կէս օրին արեգակը պիտի խաւարի. ու ցորեկին երկուս վայրկեան պիտի ծածկուի կըսէ. 8 գրուի 9 համար։

ներ Ե. Օդաթռիչս կը գրուի (ներ եղնցի օդ մի՝ և օրն այն յայտնի տեսաւն, ոչ տես կայ և ոչ գիշեր. և ընդ երեկս եղնցի լոյս)։

թ. Օր մը պիտի լռայ ու այն օրը տիրոջը յայտնի պիտի լռայ. ոչ ցորեկ պիտի լռայ և ոչ գիշեր. ու երեկոյին լոյս պիտի ծագէ կըսէ. որովհետև վեց ժամուն արեգակը խաւարեցաւ ու լռնին բացուեցաւ. 14 գրուի. 7 համար։

ե. Յետոյ ալ պիտի չը խօսի մի։

գ. Ըսելն ատանդելու առեղը որ ծռոնըցաւ նէ, Յետոյ՝ ծարաւի եմ կանչեց, և վինեցաւ մէկը սպունգը (1) քացախը լծաւ-

(1) Սպունգ. Սիւնկը։

լեց ու մէկ եղէգի մը ծայր անցընելով Յիսուսին բերանին մօտեցուց, և Յիսուս ալ ըմպելին տալը որ առաւ նէ (Ըմենալի ինչ կատարեալ է կոնչեց)։ Մատթէոս 27 գլուխ 48 համար։

ե. Ինչու համար ամենալի ինչ կատարեալ է կոչէ։

պ. Մարկեան Աւետիս 68 գլուխ 22 համար կը գրէ (Յուսն՝ ի կերակուր ինձ լեղի և ծարաւս իմ արբուցին ինձ քացախ)։

թ. Ասոնց համար լեղի տալն ու ծարաւցընելնէ քացախ խմցուցին կոչէ։

ժ. Ընծանելը ինչ բան Յիսուսին։

պ. Գահանայապետները ու իշխանները խաչին դիմաց կայներ, գլուխնին շարժելով կոնչին. (Այն որ քակէր զատարդ և երիս աւուրս կանգնէր զդա. սկզբնի զանձն քո եթէ որդի ես Աստուծոյ էջ՝ ի խաչէդ)։

թ. Այ գլուխդ. տաճարը պիտի քակէր ու երեք օրէն պիտի շինէր ատի. գուն քու անձդ սկզբնիր. եթէ որ Աստուծոյ որդին ես նէ խաչէդ վար էջիր։ Մատթէոս 27 գլուխ 40 համար։

ժ. Ասոր համար կանխակի գլուխդ կիր մի։

պ. Այր, Սաղմոսը կը դրէ (Ամենեքեան ան տեսանէին զիս արհամարհեին զիրեար խօսէին զիս ընդդէմ ինձ չարժէին զիս ի վատ իրեանց):

թ. Այս տեսանելը ծաղր կընէին վրաս կը խրնդային, բերաննին կը խօսէին ու իրենց գլուխնին կը շարժէին կըսէ. 21 գլուխ 8 համար: Նաև թշնամութեանը ու իշխանները կը խօսէին (Ումէն ապերջոյց ի զանձն ոչ կարէ ապրեցուցանել, եթէ Թագաւոր է Իսրայէլ իջցէ այժմ ի խաչէն զի տեսցուք ու հաւատացուք զինք, եթէ յուսացաւ Աստուծոյ: Փրկեսցէ այժմ զնա եթէ կամի. զի ասաց թէ Ես Որդի Աստուծոյ եմ):

թ. Աւրիշները ապերջուց ու իր անձը չի կրնար ապրեցընել. եթէ Իսրայէլի Թագաւորն է նէ Իջցէ այժմ խաչէն վար Թող իջնայ որ տեսնանք ու հաւատանք ասոր. և եթէ Աստուծոյ Որդի է նէ Իջցէ այժմ Թող փրկէ ասոր զի կուզէ նէ, վասն զի Աստուծոյ որդին եմ ըսաց: Մատթէոս 27 գլուխ 42 համար:

ժ. Աստէս ըսելուն համար կանխիկ գրուած կայր մի:

պ. Այր, Օրհնութիւն կը գրէ (Տեսցուք եթէ ձշմարիտ կրնէ բանը նորա, եթէ կայ

արդարև Որդի Աստուծոյ, պաշտպանեցաք Յովհ. և իրկեցաք զնա ի ձեռաց Հրեշտակապետացն):

Թ. Տեսանէք զոր խօսեցաւ Քրիստիոս եւ մի. վերջը փորձենք, եթէ կրնայ Աստուծոյ որդի է նէ Թող օգնէ որ ու Թող ազատէ առնէց ի Թշնամիներուն ձեռքէն կուտէ: Ամառնալեան 2 գլուխ 17 համար:

ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ԵՂԱՒ:

Ա. Ինչէ Հրեայ հարցմանըդ պատասխանեալ չաւ շուտ ոտքիդ, բայց ու մէկ հարցմանդդ պատասխանդ ուզեմ չեմ կրնար հասկնալ կոր:

Հ. Ի՞նչ կայ որ. չըլայ Թէ Յիսուսը մեռաւ բան:

Պ. Այո, մեծ ձայնով մը կանչեց (Հայր ի ձեռս քո աւանդեմ զՀոգի իմ) բանալ ամենամարդու հոգին աւանդեց. Հօր Աստուծոյ ձեռքը. Ղուկաս 23 գլուխ 46 համար:

Հ. Ա՛հ աս ինչ կրսկսիմէր որ ասիկա. աս ալ գրուած կայր մի արդեօք:

Պ. Այո, Հրայի կը գրուի (Ոչ ի բառնին ցերկուկ կեանք նորա. անօրէնութեանց ժո-

զանգուած՝ ի մահ վարեցաւ):

Թ. Ընտր կեանքը պիտի վերնայ երկրիս վրայէն . ու ժողովրդոց մեծայոյս համար , մեռնիլ գլուխ կուտէ . 53 գլուխ 8 համար :

ժ. Ձատա խոզէ մայրը ինչ ըրաւ , որ ուզեն մահը որ տեսաւ :

ԺԱ. Ո՛րը լաւ լայները և ողբերը լեզուով չի պատմուիր , թէպէտ մինչև այն տանեն որքան կուլայր ու կողբայր ալ նէ , իր վրայ դեռ յոյս մը կար , ինչ թէ չի մեռնի . և երբոր հոգին աւանդեը տեսաւ նէ , խնդայն վազեց գլուխը խաչին փաթթուեցաւ , բարձր ձայնով ալ իր աչայ արցունքովը կը լուանար խաչտանը :

2. Կամ ի նոյն ատեն Յիսուսին մարմինը։
3. Յովսէփ առնուլով սրբուած մարդ մը կամ Յարեմաթիայ քաղաքէն. այն Յովսէփը գնաց Պիղատոս դատաւորին ուսաւեց որ Յիսուսին մարմինը իրեն շնորհէ որ ինքն առնէ. և երբոր դատաւորը Յիսուսին մարմինը շնորհեց նէ, Յովսէփ Յիսուսին մարմինը, Նիկոդիմոսին հետ՝ ի մասին կամէն վար առին, ու մարգարէ կտաւօք պատեցին ու ալոյն ու հնոյն հոտած նոր դերեզման մը կար ա-նոր-մէջ թաղեցին ու բերան երեկոյին, և դերեզմանին դրան բերանը մեկ մեծ քարով մը դոցեցին, ու ետև հրէաներն ալ կընթեցին։
4. Ինչու համար կընթեցին դերեզմանը արդեօք։

Պ. Յիսուս առաքեալքն ինչպէս կոչեց եւ ինչ իրեք օրէն յարութիւն պիտի առնէր. ասոր համար գերեզմանը կնքել էին՝ և զօրս պահապանելով ալ կը պահէին գերեզմանը որ չերթայ եւ Յիսուսին աշակերտները գիշերը գան մարմինը գողնան տանին ուրիշ տեղ մը պահեն ու յարութիւն առաւ ըսեն։

Հ. Յիսուս Թաղուելուն համար կանխիկ գրուած կայր մի։

Պ. Ո՛չ, Յօբ Նշանակեալն կը գրէ (Ինքն՝ և գերեզմանին գնալը. և՝ ի տապանի տիեզերաւ)։

Թ. Ինչը գերեզմանին մէջը գտնուց պրծուն կեցաւ կամ. 32 գլուխ 21 համար։

Տ. Նոյնն ինչ եղաւ Յիսուս։

Պ. Ախտակի լուսնակիք դիշերը շատ մեծ չարժմունքով յարուցիչն առաւ։

Հ. Գերեզմանին մէջ քանի ժամ կեցաւ։

Պ. Երեք 33 ժամ կեցաւ կը կարծուի։

Հ. Աստիճան քանի որ գերեզմանին մէկնելը. հոգին արդեօք ուր տեղ էր։

Պ. Հոգին ալ դժոխքը կիջաւ՝ ու այն տեղ եղած հոգիներուն քարոզեց 33 ժամ։

Հ. Ասկից յայտնի է ատ բանը։

Պ. Պետրոս կը վիպէ (Գէպէպտա մեռաւ մարգիսով՝ այլ կենդանի է հոգուով, և հոգուոյն մէջ երթալով՝ քարոզեց) Աստուածային կամքով 3 գիշեր 19 հատար։

Թ. Գէպէպտա մարգիսով մեռաւ այնչափ հոգուով կենդանի է. ու բանին մէջ եղած հոգիներուն գինչ քարոզեց կրսէ։

Հ. Քարոզելէն ետև ինչ ըրաւ։

Պ. Աստուծոյ խոկալուան մեղքը հատար գիժոխքին մէջ արգելուածներուն. և մարգարէներուն, և բոլոր արդարոց հոգիները առաւ։

Հ. Աստուց առաւելը ասկից յայտնի է։

Պ. Այո նախ Օդարիա գրած է՝ ինչպէս որ մեր ըսինք (Նոյն քրս արիւնով ներա-

վը բանտին մէջ կատուածնները արձակելու կըսէ)։ ԵՒ Բ. Աստէղս կը գըսէ (Դեռ ըեզմանը բացան և բարեմբ մարմինը ննջեցեալց սրբոց յարեան) 27 գլուխ 57 համար։

Թ. Գերեզմանները բացուեցան՝ ու շատ մեռած սուրբերու մարմիններ յարութիւն առին կըսէ։

Ժ. Յիսուսին յարութիւն առնելը կանխիկ գրուած կա՞ր մի։

Պ. Ա՛յո, Աստղս 67 գլուխ 1 համար (Յայտնեցէ Աստուած և գրուեցալին ամենայն Հրեաստանեայք նորա)։

Թ. Աստուած յարութիւն պիտի առնէ ու անոր Հինամիները պիտի գրուին։

Ժ. Յիսուսին յարութիւն առնելը ուսկից յայտնի եղաւ։

Պ. Արիամ մաղթաղենացին այն կիրակի առաւօտուն լուսոյ դերեզմանը գընաց որ դերեզմանին բերնի քարը մէկ դի դարձուցեր են, ու Յիսուսին մարմինը այն տեղ չկայ. ինքը ըսկսեց անմխիթար պոռալ մէ տղեօք ի՞նչ եղաւ. մէկ մըն ալ առանց յանկարծակի ձերնակ լսելով երկու հրեշտակ երևցան ու ըսին (Ա՛լ կնիկ դուն ինչո՞

կուլաս ու ոչ կը վրնտրուես, և ուրիշ կնիկներ ալ կային անոնց ալ տին (Օ՜ի խնդրէք վկեղտանին ընդ մեռելս չէ աստ այլ յաբեաւ):

Թ. Կեղտանին ինչո՞ւ մեռելներուն մէջ կը վրնտրէք. անիկայ աս տեղ չկայ յարութիւն առաւ Ա՛ուկաս 24 գլուխ 5 համար:

Ժ. Յարութիւն առնելէն ետև աշակերտներուն երեցաւ մի:

Պ. Է՛յ, այն կիրակի առաւուն Գալիլեայ գնացին աշակերտները որ Յիսուս այն տեղն էր, երբոր տեսան որքը ինկան ու երկրպագութիւն ըրին ու շատ խնդացին, և մինչևնուն ոմանք ալ կասկածի մէջ ինկան թէ արդեօք ասկա՞յ է. ապէս ժամանակ ժամանակ աշակերտներուն կերեւնար ու կը մխիթարէր, ու կը խրատէր մինչև քառասուն օր:

Ի. Քառասուն օրէն ետև ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Քառասուն օրը որ լրմընցաւ նէ աշխերանքը առաւ Գիմեոնեաց լեռը տարաւ. այն տեղ շատ պատուէրներ տալէն ետև ըսաց (Տեսա՞ւ ինձ ամենայն իշխանութիւն յերկինս և յերկրի. որպէս առաքեաց զիս Հայր և ես առաքեմ զձեզ. գընացէ՛ք այսու-

հետև աշակերտելիք զամենայն հեթանոս ազգսն զնոսա (յանուն հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ. ուսուցիչք նոցա պահել զամենայն զոր ինչ պատուիրեցի ձեզ. և ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչև ի կատարած աշխարհի):

Թ. Ինձի տուեալ բոլոր իշխանութիւնք, թէ երկինքին միջի և թէ երկրիս վրայի, ինչպէս որ իմ Հայրս զիս խրկեց, ես ալ ձեզի պիտի խրկեմ, տակից եաև գընացիք հեթանոսներուն քարոզեցիք. ու մկրտեցիք զանոնք: Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ անունովը. ու ես ձեզի ինչ որ պատուիրեցի նէ անոնց տալիք որ պահեն. ահաւասիկ ես ձեզի հետ եմ ամէն աւուր մինչև աշխարհիս վերջը կամ: Ասոնք 28 գլուխ 20 համար: Ես աս պատուիրանքը տալէն ետև՝ պատուիրեց որ մինչև Հոգին աւրը իրենց վրայ չգայ նէ Երուսաղէմէն դուրս չելլեն ուրիշ տեղ չերթան:

Ը. Հոգին աւրը ինչո՞ւ պիտի գայ:

Գ. Յիսուս աւաղուց խոստացեր էր թէ. իմին ձեզի տուած պատուիրանը բոլորը ձեր միտքը չի մնար կը մոռնաք, ես որ երթամ

ևէ առաքն Յովհան ևս լսելեաւ զայդ կուգայ ձեզ միտքն ևս ձգել իւր ձեռն առնելոցն, ևս ևս խնդրել ձեզն ու արտասուել ևս փարատել. և ձանձրանալ վանեցինդ ևս վերցնել ու արտերնել կամուցանել. անոր համար պատուիրեց որ Պետրոսէն ևս հետ ոտնան մինչև Յովհան առաքն գայ։

Հ. Ետև ուր գընաց Յիսուս։

Պ. Ես պատուէրները տալէն ետև աշակերտները օրհնեց ու դէպ ի երկինքը տարուելը համբարձաւ գընաց հօր Աստուծոյ աջ կողմը նստաւ։ Մարկոս 16 գլուխ 19 համար։

Հ. Յիսուսին համբառնալը կանխիկ գրուածք էր մի արդեօք։

Պ. Այո, Աստիսը կը գրէ թէ, (Հաւատարձաւ Աստուած օրհնութեամբ և Տէր մեր ձայնիւ փողոյ)։

Թ. Մեր Տէր Աստուածը օրհնութիւնով ու փողի ձայներով համբարձաւ. 46 գլուխ 6 համար։

Հ. Յիսուս որ համբարձաւ նէ աշակերտները ինչ ըրին։

Պ. Անոնք մինչև որ երկինքը տարուելը կը նայէին մինչև որ Յիսուս անկէն մէջ մտաւ. ետև երկու հրեշտակ երևցան ձերմակ հագուստով մարդակերպ՝ ու ըսին (Ո՛ր Գալիլեացիք մի կայք հայեցեալ ընդ երկինս նայս, այս Յիսուս որ վերացաւ ի ձեզնէ երկինս. այն պէս եկեսցէ զոր օրինակ տեսէք զնա երթեալ երկինս)։

թ. Ո՛վ Գամլիէլի մարդիկ ինչ կայներ կը դայիք երկինքը տալէր. այս Յիսուս որ ձեր քովէն երկինքը վերցաւ, նոյնպէս պիտի գայ ինչպէս որ աստր երկինքը երթալը տեսաք։ Գործց 1 գլուխ 11 համար։

ժ. Աշակերտները աս խօսքը լսեցին նէ ուր գացին։

գ. Ձիթենեաց լեռանն վար ինչան ու եկան վերնատունը մտան ալ դուրս չելան մինչև տասը օր։

ժ. Յիսուս եան իր խոստմունքը կատարից մի աշակերտներուն։

գ. Ես, տասը օր լըմընցաւ. Վրուկի աստուած իրեք. ժամուն բոլորը ի միասին աշա-

կերանեբը վերնասունը նստած էին, ինչպես որ կը պըտի Յործոց Շ գլուխ Շ համար. (Ու եղև յանկարծակի հնչիւն յերկնից եկեալ իբրև սաստիկ հողմոյ, և եղից զամենայն տունն յորում նըստէին, և երեւեցաւ նոցա բաժանեալք լեզուք իբրև ՚ի հրոյ, և նստաւ իւրաքանչիւր ՚ի վերայ նոցա. և լցան ամենեքեան հոգւով սրբով. և սկսան խօսիլ այլ և այլ լեզուս՝ որպես հոգին սուրբ բարբառիլ նոցա):

Թ. Յանկարծակի երկինքէն սաստիկ հողմի ձայն մը եկաւ, որչէց ու լեցուց նըստած տունեբնուն մէջ. ու ամէն մէկուն գլուխին վրայ ալ գաս գաս մէկ մէկ կրակի պէս լեզու երեցաւ. ու ամէն մէկուն գլուխին վրայ նըստեցաւ. ու բոլորն ալ Հոգւով սրբով լեցուեցան ու սկսան ուրուրկին տարօրինակ լեզուներ խօսիլ. ինչպես որ Հոգին զրուցել կուտար անոնց:

Ժ. Յաստա կ՚ինչ կըսէն աշակերտները:

Պ. Իսկոյն (1) վախերնին գընաց ու մէկէն ՚ի մէկ գուբս ցաքուիեցին, ու գեռ այն տունն

(1) Իսկոյն. Անիսկ:

Յիսուսին ով ըլլալը հասկցան. բայց ինչ օգուտ ձեռվնուն Թրտյուցին. ուստի այնքան սրտերնին վառեցաւ Յիսուսին սիրուն համար, որ հրեից մէ վախերնուն վերնատունը սպասուղ աշակերտները, Հոգին առնլու վրայ կանգնեցին թէ Յիսուսին համար մեռնելու մենք պատրաստ ենք, մեռցուսող կայ նէ թող գայ։

2. Ամէց առաջ հասկցած չէին մի Յիսուսին ով ըլլալը. եթէ հասկցած չէին նէ ինչու անոր աշակերտ եղած էին։

3. Թէպէտ հասկցած էին, բայց՝ դեռ հաստատուն Թէրի էր. ինչու որ անկէց առաջ Յիսուսին համար մեռնիլ չէին ուզեր. ինչպէս որ մատնութեան գիշերը նշանը ցոյց տուին. Յիսուսը Թողուցին փախան մեկ ալ կը բռնեն տէր։ Ու եռեք ալ կը պահ. ուէին վախերնուն. սակայն Հոգին առնլէն դալէն եռեք ամենեւին չի վախցին մեռնելէն. անոր համար կը հասկցուի որ Յիսուսին ով ըլլալը Հոգին առնլէն եռեք աղէկ հասկցած են։

4. Հոգին առնլէն ալ կանխիկ դեռ ուած կայր մի։

գ. Այո՛, Յովհաննէս կը գրէ (Յաւուրս յետին հեղից ի հոգւոյ իմմէ ի վերայ ամենայն մարմնոյ և մարգարէացին որդիք ձեր և դստերք ձեր) 2 գլուխ 28 համար։

թ. Ինչի օրերը իմ հոգիէս պիտի թափեմ բոլոր մարդոց վրայ, ձեր տղայքները ու ձեր աղջիկները պիտի մարգարէանան կըսէ։

ժ. Ինչո՞ւ Ի՛նչ ըսին աշակերտները։

գ. Ինչուն ալ իրարմէ զատուելուն ու գնալուն բոլոր աշխարհքին քարոզելուն Պատուոյ աւետարանը ու եկեղեցին տիրապետելը, և Յիսուսին կամքը և պատուէրները բոլոր մարդկանց հասկըցուցին. և իրենց քարոզութիւնը ընդունելով Յիսուսին հաւատացեալներուն անունը քրիստոնեայ դրին Անտիոք (1) քաղաքին մէջ, ինչպէս որ առաջի հարցմունքին պատասխանը այս քրիստոնեայ բառն է, ալի՛ր մըտածէ տե՛ս ուսկից եկաւ այս քրիստոնեայ անունը։

ժ. Աշակերտներն ալ հրաշք ըրի՞ն մի։

գ. Այո՛, Յիսուսին անունովը շատ հրաշքներ ըրին, կաղերը քալեցուցին. դիւա-

(1) Անտիոք. Ինմէքիայ։

հարկեր քաշվելին. մեռելներ ոչնչացու-
ցին. բարուներ սրբեցին, և բոլոր հե-
ղուշքներ ընկեր՝ ի գուռ՝ մինչև անգամ
Վեսպասին շուքը. և Վողոսին ալ երեսի քըս-
ուիները սրբած Թաշվինակը (1) հրաշք կը-
նէին։ Ելոծոյ 5 գլուխ 13 համար. և 19
գլուխ 12 համար։

ե. Նշաները ասոնք են։

գ. Բոլորն ալ Յիսուսին սիրուն համար
շատ տեսակ չարչարանքներով մեռան. հրեից
և հեթանոսաց ձեռքով։

ե. Նշաները ինչո՞ւ կը մեռնին Յի-
սուսին համար։

գ. Յիսուսին քով երթալնէ ուրիշ
ոեւ Յիսուս առաջ բուած էր (Ինչ որ ին
պաշտեցէք զինի իմ եկեցէք, և ուր եմն եմ
անդ և պաշտօնեայն իմ եղիցին) Հանիւս
12 գլուխ 26 համար։

թ. Ով որ ին կը պաշտէ ու իմ ետևէս
գայ. ես ուր ոեղ որ ըլլամ նէ իմ պաշ-
տօնեանն ալ այնտեղ պիտի ըլլայ կըսէ։
Ահա հիմայ հասկըցար մի Քրիստոս ով ըլ-
լը, որ վերը պատմուած Յիսուսն է, վասն զի

(1) Թաշվինակ. Սանրակոց։

ինքը Աստուած է ու մեզի սաստկին պա-
տուիրեցին սրտերնիս Աստուծոյ աշխարհք ե-
կած մարմին տալ։

ե. Անոնք որ չուզեցին մեզի չէր կրնար
մի ազատել։

զ. Այո, կրնար ազատել, բայց՝ նայել
կըսէ (Ալ գիտայ զմիտս Տեառն, կամ ո՞ե-
րուս նմա խորհրդական)։

թ. Տիրոջը միտքը ալ գիտցա. և կամ ալ
անոր խորհրդակից եղա. 40 գլուխ 13 հա-
տոր։ Աստուծոյ խորհուրդը մեր խելքէն և
միտքէն վեր է, մենք կարող չենք քննելու,
բայց՝ այնքան կրնանք հասկընալ որ՝ աշխարհք
եկաւ նէ մարդոց հետ պիտի խօսակցի ու
երկինքին Թագաւորութիւնը պիտի քարո-
զէր, եթէ մարմին չառնէր որ վարդապետ
պէս աստուածութիւնը չը ծածկեր նէ մա-
հկանացու մարդոցմէ ալ կարող էր ոանիկայ
տեսնելու և կամ հետը խօսակցելու, ինչպէս
որ իրեք աշակերտները պահնին՝ Պետրոս,
Յակոբոս, և Յհաննէս, առաւ Յիսուս ու
Թաբորական լեռը հանեց. և այն տեղ ա-
կանատեսները ու Աստուածային փառքը ցոյց
տուաւ անոնց, և Մովսէսն ու Եղիան ալ

երեցան ու Յիսուսի հետը կը խոսէին, և այն Հարսանիքատան Պետրոսը և իսկ միւսները, Յիսուսին Հրամանովն միտքը ունէին նէ գարշապարեցան ու երեսնուն վրայ գետնին խնդրան. էն կարապետին մէկ բան մը իսկ Յիսուս հետ, և երբոր այն առաջանովն միտքը մարդիկ գրպանին, և

այն առեն Պետրոս կարապետը հետը խոսիլ ու բան (Տէր բարի է մեզ առ ինչ, և մէկ կամ երեք տաղաւարս, մէկ քեզ, և մի Մովսէսի և մի Եղիայի):

Թ. Ա՛մ Տէր մեզ առաջ կենդանի ալէկ է, մէկ ու կամիս նէ երեք խրճիթ շինենք, մէկ քեզ մէկ Մովսէսին և մէկն ալ Ե-

պիտին : Ասոնցմե 17 գլուխ 4 հատար : Ու-
մէկ ալյուն խոսքերով ալ չի կրցար հա-
կառակելու իմ վախնամ մեր աշխատութիւնը ա-
նարդի դնոյց եղաւ :

ՇԱՒՈՒՂ Թ.

1. Ամէն վախնար եղբայր քու աշխատութիւն
պատրաստի չը դնոյց . այլ հաւատքով քրիս-
տոնեայ անուն . ու Բրիստոսի հաւատացի-
ւ անոր անունովը մկրտուելոյ . բայց՝ ա-
յլ մը չեմ գիտեր քրիստոնէութեան նիշա-
նը , ուսոր կատարեմ դքեզ եղբայր՝ մեզի
հակառակներս որ նոյն Հանապարհին հետեւե-
լով երբ մեռնիմ ես Բրիստոսի քովը երթամ.
ինչպէս որ ինքը խոստացած է :

2. Մեզմէ նայինք մի արհօրար , անոր քո-
վը երթալու դեռ շատ ժամանակ կայ , արդեօք
պէտք բարձր լեռներ և քարաժայռ Հանդի-
ներ կան անցնելիք : Ես պէտք նեղ գետներ
կան մըտնալիք՝ որ անոր քով երթամ , կերևի
թէ շատ դժուար և մեծ գործ է քրիստոն-
եայ անունը ընտանալ , գիտեմ մի արդեօք :

3. Ինչու շատ մը աչքով կը վախցընես

քրիստոնէութիւնը դժուար է սէի եղեալ, ընդ որ տեսանի աշխարհիս մէջ սպասն քրիստոնեանց կան. քրիստոնէութիւնը դժուար որ ելար ոչ առ քան մարդիկ քրիստոնեայ կոչուիլ ու մի. առ քան մարդիկ ելեալ էին եւս ընդ ես ինչու սիրէ զի կրեսցէ ելար, եւ մարդ չես մի։

գ. Իրաւ եւս եղեալ, սուտասել քրիստոնեայ շատ կան, բայց՝ մի սուտասել քրիստոնէութիւնը քանի՞ ելար, սուտ գործքով նի ձեռքին է. դա օրինակ ամէն սրիեսուսու նի ձեռքին գործքովը կը ճանաչուի, ոչ՝ քրիստոնեան ալ քարեգործութիւնով սիրէ ճանաչուի։

ե. Ինչպէս գործք սիրէ է։

գ. Գործին պատիւթեան օրինակը քեզի ցոյց տամ, մեռած է սեւս և անոր համեմատ քրիստոնէութեան արժանի գործ գործելու ճանաչ։

ե. Օրինակը ցոյց տուր նայիմ ինչ օրինակ է։

գ. Ահա քեզի ընծիչները (1) օրինակ սիրէ

(1) Ընծիչ. փիլիպ։

ատամ. զոր օրինակ. ըմբռնումը իրենց առաջին հարուածն ծանր լամերը կը հանուին ու մինչ մեկ լեզուն ալ մը կը հարուին. իրարու ալ կենալ ու կենդանի հրապարակը կը կայնին որ առնամարտները կը պիտանան որ առնուն ըմբռնէ են, բայց՝ այն ըմբռնէը պատճառ եղաւ հրապարակը կայնեցաւ նէ պէտք է որ իր դիմացի հակառակին հետ ձեծուի ու յաղթէ որ մարտագրի պատակ և գովասանութիւն առնէ, և եթէ այն ըմբռնէին վրայ ըմբռնուածը բոլոր նշանները երեւոյ ու իր թշնամին հետ ձեծուելուն կենալը չը պիտոյ. և կամ թուղթերամբ շարժի որ ինքը յաղթուի նէ. անոր ըմբռնուածն անունը կրնն ինչ օգուտ կունենայ. իր թշնամին չը պիտի կրնայ յաղթել նէ, ալ անոր ըմբռնէ կրնայ մի. ալ մինչ մի պատակ և կամ գովասանութիւն մի կրնայ մի բառանար:

Ե. Յրիասանէութիւնը ըմբռնուածն օգնական է մի:

Զ. Այո, զոր հիմայ առաջի մեզացրած ծանր լամերը հանուեցար ու մերկացար՝ առարանը լուացուելով, և առջի մեռնելով ալ օծուեցար, ինչպէս լամի ուղղ բրնատար

հապտեցար, ինչպէս որ պօղոս կըսէ (Որ
մնանգամ՝ ի Բրիատոս մկրտեցայ՝ զԲրիս-
տոս պատցեալ եք)։

Թ. Գոնէ որ մէկ անգամ մը Բրիատոսի ա-
նուանով մկրտուեցայք ձեր՝ Բրիատոսը հագ-
ուած եք կոչ։ Ուրեմն անկէց ետև պէտք
է որ քրիս թշնամիով հետ ծեծկուիս ու յաղ-
թես զանիկայ՝ որ Բրիատոսին պատկը առ-
նես։

Հ. Իմ թշնամիս ալ է որ հետը ծեծկուիմ։

Պ. Քու թշնամիդ առանձին է. ինչպէս
որ պետրոս կը դրէ (Ընդդէմ կայք ի հըպ-
կեցիք, ի սուին ձեր առանց խրտչի զա-
ւանդ գոչէ շողի և խնդրէ մի՞ կլանիցէ։

Թ. Ընդդէմ կեցիք. վասն զի ձեր թշնամին
առանձին առիւծի պէս պտտելով կը պրտը-
տի մէկ ալ ուրտ կըլլայ։ Ուրացին կոմաուել-
կեաց Յ դարու 8 հատար։ Օրթոդոքսնակ հիմայ
դուն քրիստոնեայ անուն կրացար՝ ու քա-
թշնամի առանձին հետ չը ծեծկուիլ ու
չը յաղթելէդ ետև թուլութեամբ շարժա
ու դուն անոնց յաղթուած ես՝ քու քրիս-
տոնեայ անուանդ ինչ օգուտ կրնայ քեզի.
քու մեղքդ, առաքանը մկրտուելէդ,

ու առնել մեռանիլ օծուելոյ, և կամ Քրիս-
տոսը հաղորդելոյ. քեզի ինչ օգուտ կունե-
նայ. ալ քեզի քրիստոնեայ կոչուիլ մի։

Հ. Քրիստոնէութեան նշանը պիտի հնձել
ձի տալեցուր, ալ իմ խելքս ի՞նչ կըտրէ սա-
տանայի յաղթելու։

Պ. Ես քեզի շատ մը քրիստոնէութեան
նիշանը տալեցընելու չեմ կրնար համարձա-
կիր, միայն որ ալէկ մը քու միտքդ չբըն-
նած. որ չըլլայ թէ Քրիստոսի բուած առակը
քու դէպքդ յարմար գայ։

Հ. Քրիստոսի բուած առակը ինչ է։

Պ. Ձուկա կը դըրէ (Որ ոք կամիցի չինել
աշտարակ, և ոչ նախ նստեալ համարիցի զը-
ծախսն եթէ ունիցի բաւական՝ ի կատարու-
մըն. գի գուցէ երբ սկսանիցի զհիմն և ոչ
կարացէ կատարել։ Ամենեքեան որ տես-
նիցեն սկսանիցին ծաղր առնել զինա և ասել,
այս այս սկսաւ չինել և ոչ կարաց կատարել)։

Թ. Ահկ մարդ մը աուն մը չինելու ըլլայ
նէ պէտք է որ առաջ նըստի ու ծախքը
հաշիւ ընէ. թէ կրնայ մի կատարել. հապա
չըլլայ որ ծախքը հաշիւ չըրած սկսի հիմը
ձգէ ու դրամը պակսա դայ որ աւելը ին-

աստ մընայ. այն աստեն տեսանողները կըսա-
սին այն մարդը ծաղը ընել ու ըսել թէ մար-
դը սուտը չիներլու ըսկըսեց ու չէր կրցեր
կատարեր. 14 գլուխ 28 համար:

Ե. Բրիստոնէութիւնը սուտ չիներլու օ-
րինակ է մի:

Գ. Այո, սուրբ Երրորդութիւնը ճանա-
չել և հաւատալը քրիստոնէութեան հիմն է,
ինչպէս որ Պետրոս՝ Քրիստոսը ճանաչեց ու
Ամէն Աստուծոյ դաւանեցաւ նէ, Քրիստոս
ըսաց (Դուն ես Քէֆ, և ի վերայ այդ վի-
մի շինեցից զեկեղեցի իմ):

Թ. Դուն քար ես, ու այս քարին վրայ այ-
սինքն՝ քու այս դաւանութեանդ հաւատոյ
հիմին վրայ պիտի շինեմ իմ եկեղեցիս. Ա-
ստուածա 16 գլուխ 18 համար:

Ե. Ընդ ուրիշ վկայութիւնով մը կրնաս
հաստատել քրիստոնէութեան հիմը. և կամ
Քրիստոսի ըսած խօսքը՝ մեր հաւատքը ըլլալը:

Գ. Այո Պօղոս կը գրէ (Երբ իմաստուն
ճարտարապետ գհիմն եդի. բայց՝ այլ ոք
շինէ. այլ ի սաքանչիւր զգուշ լիցի թէ ո՞ր-
պէս շինիցէ. զի գհիմն այլ ոք ոչ կարէ դնել
բայց զեդեալն որ է Յիսուս Քրիստոս):

Թ. Իմաստուն վարպետի պէս հիմը ձգե-

ցի. բայց՝ վրան տուն չինելը ուրիշ է, ու ամինքն ալ Թող ըզուշանան ու Թող մըտածեն Թէ ա հիմին վրայ ինչպէս տուն չինել պիտի է, ա դրուագ հիմին՝ ի ջուր հիչ մեկը ուրիշ հիմ չի կրնար դընել, վասն զի ա հիմը Յիսուս Քրիստոս է (Ա Կորնթ. Գ. 3 գլուխ 10 համար):

ԺԱ. Ա՛ստ խելքս հասաւ, բայց՝ պօտըսը խօսք մը ըսաց, աստ միտքը ինձի հասկըցուր, ինչու կըսէ Թէ (Ամինքն ալ Թող զգուշանան տուն չինելուն Թէ ինչպէս չինել պիտի է):

Գ. Ահա պօտոս ա խօսքին տակը գըտած է Թէ (Ասիկ ոչ չինէ ի վերայ հիմանս այս-քիկ՝ ոսկի, արծաթ, պատուական քարեր, փայտ, խոտ, եղեգն իւրաքանչիւր գործն յայտնելոց է ջօրն ընտրեցէ, զի հրով յայտնելոց է. և զի իւրաքանչիւր գործն զի արդ և լոյծ հուրն փորձեսցէ. եԹէ ոմանց գործն զոր շինեաց կայցէ՝ վարձս առցէ, և եԹէ ոմանց գործն այրեսցի տուժեսցէ, բայց՝ ինքն կեցցէ այլ այնպէս որպէս Թէ ի հուր):

Թ. Ով որ կը շինէ ա հիմին վրայ՝ ոսկի, արծաթ, պատուական քարեր, փայտ, խոտ,

եղեգ, ամէն մէկուն գործքն ալ ալիսի յայտնի է. որ ընտիրները պիտոյ են. ու կրակով ալիսի յայտնուի. ամէն մէկը ինչ գործք որ ունին կրնալով ալիսի փորձուի. որուն գործը կրակի դիմանայ ու չայրի նէ անոր տէրը վարձքը կառնէ. ու որուն գործքը կրակի չը դիմանայ ու այրի նէ անոր տէրը պիտի պատժուի ու կրակին մէջ կեցածի պէս պիտի տալի կըսէ։ Աստուածաբան հիմը ձըգեցի կըսէ, հիմայ մենք այս հիմը ինչպէս պիտի հասկնանք, արդեօք Պօղոսը՝ ժողովուրդս ոսկեն կը չինէը կոր որ հիմը ձըգեցի կըսէ, չէ ապա՝ նրանն քարոզութեան հաւատացողներուն սրտին մէջը հաստատ հիմը ձըգեց, ինչպէս որ վարը կը վերցնէ (Այս հիմը Յիսուս Քրիստոս է) բայց ան հաստատ հիմին վրայ ոսկի պիտի չինենք վերը գրած նիւթերովը (1) ոսկի, արծաթ, և պատուական քարերը՝ բարեգործութեան ոսկի նիւթերն են. փայտ, խոտ, եղեգը՝ մեղայ ոսկի նիւթերն են, ոմանք բարեգործութեան ոսկի կը չինեն և ոմանք ալ մեղայ ոսկի, բայց՝ ի կատարածի աշխարհիս՝ ամէն

(1) Նիւթ. Քէրեստէ։

մեկուն չինած տունը կրակով պիտի փորձուի։ վերը բան բարեպաշտութեան տան նիւթեր կը կրակին մէջ անփորձ մնալով՝ ևս քան զևս կը պայծառանան. իսկ մեզմէ տան նիւթերը կրակի չը դիմանալով կայրին, ու այն նիւթերուն տէրն ալ այն կրակին մէջ պիտի տալի յաւիտեան. ահա հասկցանք մի եղբայր հին մը և տունը. որովհետև ոչ հասկցանք նէ պէտք բարեպաշտութիւն գործէ որ քրիստոնեայ ըլլալէդ յայտնի ըլլայ։

ե. Ի՞նչ բան եղբայր՝ բարեպաշտութիւն չունենալ քրիստոնեայ ըլլալս յայտնի չլլլ լար մի։

գ. Ըլլար յայտնի. որովհետև Յակոբոս կըսէ (Ի՞նչ օգուտ ունի եղբայրք իմ եթէ ասիցէ ոք հաւատս ունել և գործս ոչ ունիցի. միթէ կարիցէ՞ն հաւատքն ապրեցուցանել... կամիս գիտել ով մարդ տուտի՝ զի հաւատք առանց գործոց մեռեալ է՛ն) 2 գլուխ 14 համար։

թ. Ի՞նչ օգուտ կրնէ եղբայրներս՝ մէկը ասէ թէ հաւատք ունիմ, մի թէ այն միայ հաւատքը կրնայ մի ազատել զինքը բարեպաշտութիւն որ չունենայ... Կուգէս գիտնալ

ալ աւետ մարդ, առանց գործքի հաւատքըդ մեռած է կըսէ։

ՃԻ. Ալ ուրիշ մարդ կը գըտնէ ինձի աւտէտս։

Պ. Ուրիշ մարդուց գըտածը ինչ պիտի ընեա, Բրիստոս ինքը վիայեր է (Յաղագ աւետեան ցիս յաւուր այնմիկ ՏԷր ՏԷր ընդ յառնել քո մարգարէացաք և յանուն քո դեւս հանաք, և յանուն քո զօրութիւնս բազումս արարաք. յայնժամ առցի ցնոսա թէ ոչ գիտեմ ըզձեզ, ՚ի բաց գընացէք յինէն ամենեքեան որք գործէք զանօրէնութիւն)։

Թ. Ա՛յն օրը շատերը պիտի ըսեն ինձի, ՏԷր ՏԷր չէ՞ մի որ քու անունովըդ մարգարէութիւն ըրինք ու դեւեր հանեցինք. և քու անունովդ շատ հրաշքներ ըրինք. այն ատեն անոնց պիտի ըսեմ թէ հիչ ատեմ ձանչնար ձեզի. անդին կորսուեցէք քովէս բոլոր մեղք գործողներ կըսէ։ Սաղմոս 7 գլուխ 22 համար։ Տեսնո՞ր մի որ Բրիստոս ալ չի ձանչնար կոր բարեգործութիւն չունեցող մարդը. չէ թէ միայն հաւատացող, մինչեւ անգամ այն հաւատքովդ հրաշք ալ որ ընես դէ, քրիստոնեայ ըլլալդ յայտնի չըլլար կոր բարեգործութիւն որ չունենաս, նոյնպէս

դուն ալ Բրիտոսի հաւատալով անոր անունը վրադ առնես ու քրիստոնէութեան հաւատոյ հիմին վրայ բարեպաշտութեան տուն որ ըլլես նէ, այն առեն վերը պատմածնալը առակին պէս, քու թշնամիդ առանց կռակելու քեզի ծաղր ընել ու ըսել. (Այս մարդը Բրիտոսի հաւատալով անոր անունով մկրտուելով քրիստոնէութեան հիմը ձգեց, բայց՝ հաւատոյ հիմին վրայ բարեպաշտութեան տուն չէր կրցեր շինել) Այս հատկացար մի առնուր գործի հաւատքըդ ոչինչ ըլլալը։

ՃԱՒՂ Ժ.

Ա. Նշեալը պէտք դիմաւորակից բաներ կան նէ մեզի կառաջարկես կոր, առանց առանց օրինակներով քրիստոնէութիւնը դիմաւար է ապէ, բայց՝ իմ հոգիս այնքան կը վախնայ որ, Բրիտոսի ծառայութեան լուծը պէտք ծանր ըլլայ յօժարութեամբ վերցնելու պատրաստ եմ. և անոր պատուէրները անթերի կատարելու յանձնառու եմ. զանոնք միայն թէ քրիստոնէութեան նիշանը ինչ որ է նէ զանիկայ հասկցնես կաղաչեմ դ.քեզ։

գ. Ես քեզի շատ մը քրիստոնէութեան նշանը ցոյց էի տար, մինչեւ բոլոր պատահմունքը խրատները քեզի ես հասկցուցած, բայց քու յօժարութիւնդ և կամ սրտիդ բաղձանքը նայելով աւելորդ սեպեցինք հիմայ այն բոլոր բաները քեզ ըսել. վասն զի պահանք վերջն ալ կրնանք հասկցընել, անոնք թող մընան, հիմայ քեզի հասկցընելիքս սակայն է, քրիստոնէութեան արտաքին երեւոյթ նշանը՝ Խրիստոսի սուրբ և պատուական խաչն է, ինչպէս որ ամէն առեն երեւնոյ կը խաչակնքեինք ու խաչին պատիւ և պաշտօն կը մատուցանեինք։

ե. Իրաւ սակայն պիտի հարցնեմ. ինչո՞ւ համար քրիստոնեաները սրբոյն պաշտօն կը տեսնեն Խրիստոսի խաչին։

Գ. Հարեւանցի բան մը չը կարծես Քրիս-
տոսի տուրբ խոչը. վասն զի մեր փրկու-թեան
պատճառ է խոչալ եղաւ, ինչպէս որ վերը ե-
ւաղին մէջ ըսինք թէ Քրիստոս որ չը խոչ-
ուէր նէ ան մարդկային բնութիւնը առա-
նային պերճութենէն չէր ազատեր. անոր հա-
մար Քրիստոսի խոչին պատիւ և պաշտօն կը
մատուցանենք :

Դ. Հինգ երեսբս խոչակընքեալ քրիստո-
նեայ կըլլամ մի, առնկայ բառականն է մի քը-
րիստոնէութեան :

Գ. Նըբար երեսըդ խոչակընքես նէ. տես-
նողները կը հասկնան որ քու վոյ քրիստո-
նէութեան անուն կայ, բայց՝ ինչու համար
կը խոչակընքես երեսըդ դուն մի արդեօք :

Դ. Ձեմ գիտեր ամենեւին. կը տեսնամ
որ ուրիշները կը խոչակընքեն, ես ալ անոնց
նայելով կը խոչակընքեմ. բայց՝ ինչու համար
ըլլալը չեմ գիտեր, հասկցուր ինձի ինչու
համար է :

Գ. Երբ որ երեսնիս խոչակնքեցիր, և կամ
խոչն նշան մը տեսանիր նէ. Քրիստոս մեզի
համար խոչին վոյ մեռնիլ. և մեզի առա-
նային պերճութենէն ազատելուն երախտիքը

մարերինս բերելով՝ Բրնաման պրան վայ տեսի հատատուելիք. ու բերանիս միշտ ատ խօսքը պիտի ըլայ. (Բրնաս մեզի հատար խաչելեցաւ ու մեզի սատանային դեռ ըսելենէն ազատեց):

ԵՒ ԽՂ ԺԱ.

ա. Հաւատացայ որ քրիստոնէութեան նշանը երեսը խաչակնքելէ. եթէ մինակ սախկայ է նէ շատ դիւրին է երբ քրիստոնէութիւնը, թէպէտ դուն առաջ մեր աչքը վախցուցիր քրիստոնէութիւնը դժուար է, սէի, բայց դժուար բան մը չէ երեր. երեսը խաչակնքել մը չի մի տակէց դիւրին բան հիչ չիկայ աշխարհիս մէջը, մէկ օրը հազար անգամ կրնամ խաչակնքեր, քիչ մընայ որ դժուար է ըսեմ. քրիստոնէութենէն ետ մնալէդ մեզի:

գ. Քրիստոնէութիւնը մեծ և կարեւոր նշան մըն ալ ունի, եթէ անիկայ քու վրայ ցոյց տայ նէ, երեսդ ուրկան խաչ կրծնաս հետը բերել մեռնելու համար. քրիստոնեայ հետս ով խրձայել:

ՃԻ. Այս բանը նշանակ ոչինչ հասկացուցանել։

Պ. Բրիտանիոլեան մեծ և հարկաւոր նշանակ՝ երջանկութիւնն է. որ մեր ընկերը մեր անձին պէս պիտի սիրենք. ինչպէս որ Յաստուած ամենաբարին Մովսէսին պատուիրեց թէ (Սիրեսցես զընկեր քո իբրև զանձն քո)։

Թ. Քան ընկերդ քու անձիդ պէս պիտի սիրես։ Ղուկաս 12 գլուխ 18 համար։ Եւ Բրիտոս իր աշակերտներուն ըսաց (Այսմ ծանիցեն զձեզ ամենեքեան եթէ իմ աշակերտ էք եթէ սիրիցէք զմիմեանս)։

Թ. Ամէն օր մեզի ծանչնան ձեզի ամէնքն ալ իմ աշակերտս ըլլալնիդ, թէ որ զիրար սիրէք։

Ժ. Իմ սիրելիք ընկերս ինչ է որ սիրեմ պիտի։

Պ. Ամէն մարդ ալ քու ընկերդ է հարկաւ պիտի սիրես. վասն զի քեզ նման բանական մարդ է։

Ժ. Օտար մարդիկը ինչպէս ընկերս կրնան կոչ՝ որ սիրեմ։

Պ. Հիմայ քեզի բան մը հարցընեմ. քանի մը մարդիկ՝ ի միասին ճամբորդ կրլլաք մի

առեղ մը և մէկ քառաթը մը կերլնաթը, այսինքն՝ (Պօլիս, Պուրսայ, Նիկիոմա, Նամուսկս, Նրուսացիմ, ուր և իցէ, այն մարդոց բոլորը քեզի օսար կըլլան, անծանօթ մարդիկ են, բայց՝ ի միասին ճամբորդ եղեր մէկ ճամբայ կերլնաթը. սակայն մինակ անոնց մէջէն մէկ մարդ մը քեզի ծանօթ ազգականդ ըլլայ. եւս մէկը քեզի հարցնէ թէ այն քաղաքը գնացիր նէ մինակ երբ թէ ընկեր ունիս, ինչ ազգականներս կուսես թէ, անծանօթ մարդիկ են եւ ձրդեալ՝ մինակ այն քու ազգականդ համար մէկ ընկեր մը ունէն կըսէին, սա ազգականդ ուր ազգականանդ ուր է:

Ջ. Ընդհակառակն ինչ պէտք է, յայտնի բան է որ ի միասին ճամբայ գնացող մարդիկը իրարու ընկեր կըլլան, թէ օսար ըլլայ և թէ ազգական:

Գ. Ասպա գիտես որ ի միասին ճամբորդ եղող մարդիկը իրարու ընկեր կըլլան, ինչու կըհարցնես իմ սիրելէ ընկերդս մի՞ է ոչի, չես մի գիտեր որ բոլոր քրիստոնեայք որ աստը աւազանէն ծըներ ու Ցաւուծոյ պատգեկիր եղեր են, բոլորը մէկ սեղանէն ճա-

չակ կառնեն, ու բոլորը մեկ տուրք նետու-
թեան կը դառնին, ու ամէնքն ալ միու-
թենին դէմ ու՝ ի միասին ձամբայ ելած
են երկինքին ապրայուելիանը երթալու հա-
մար, որ պիտի երթան եթէ մեղայ որ ըն-
դունին, ուսոի բոլոր քրիստոնեայ-
քս ալ ընդունիլ պէս պիտի սիրես եթէ օտար և
եթէ ազգական:

Հ. Ընդհանրս ինչ կը սիրէ նէ, ես ալ նոյնիսկ պիտի սիրեմ մի:

Պ. Այո՛, քեզի կը սիրտնեերը պիտի սիրես որ Քրիստոսի աշակերտ ըլլալդ յայտնի ըլլայ, եթէ քեզի սիրտնեերը սիրես նէ անհաւատ-
ներէն ինչ տարբերութիւն կունենաս, ինչ պէս որ Քրիստոս ըսաց:

Հ. Քրիստոս ինչ ըսաց հասկրցուր ինձի:

Պ. (Օ՛ի եթէ սիրեցէք զայնոսիկ որ սի-
րեն զձեզ ինչ վարձք կայէն, ոչ ապաքէն ու
մաքսաւորք զնոյն գործեն):

Թ. Ով որ ձեզի սիրտնեերը սիրէք նէ ինչ վարձք կըլլայ. էմ մի որ մաքսաւորներն ալ
անանկ կընեն: Մատթէոս 5 գլուխ 46 հա-
տար:

Հ. Ձատա լինչու հին օրէնքը կը դնէ թէ

(.քու ընկեկերըդ սիրէ՝ ու թշնամիդ ատէ)։

գ. Այո, հին օրէնքը ատելու ըսուեցաւ, բայց՝ Քրիստոս հրամայեց թէ (նոր ոչ յաւելուցու արդարութիւն ձեր աւելի քան դպրաց և փարիսեցւոցն՝ ոչ մտանիցէք յարքայութիւն երկնից)։

թ. Թէ որ ձեր արդարութիւնը դպիրներէն ու փարիսեցիներէն աւելի չըլլայ նէ, երկինքին թագաւորութեան մէջ չէք կրնար մտնար կըսէ. Աստիճաս 5 գլուխ 20 հատ։

ժ. Ձեր արդարութիւնը ինչի՞ համար հրեէյմէ աւելի ըլլալ պէտք է ան կը պատասխէ Քրիստոս։

ժա. Վերը Ջ. շաւղին մէջ հին ուխտին ու նոր ուխտին տարբերութիւնը պատմելնիք նէ ջհանակըցաւր մի որքան տարբերութիւն կայ, վասն զի Աստուած ամենաբարին, հրեաները Եգիպտոսէն ազատեց, և մեղի դժոխքէն ազատեց, անոնց աս աշխարհիս Քանանացւոց երկիրը Եհոսուադէմ քաղաքը տանելու խոստացաւ, և մեղի վերին Երուսաղէմը և անվախճան փառքը խոստացաւ. անոր համար մեր արդարութիւնը անոնցմէ

ձեռաց ողորմութիւնը Աստուած չընդունի՝ը պօղոս աղէկ հասկնալով, կալաչէ մարվիննիդ պատրաստեցէք տէր։

Ե. Ո՞նչափ պիտի պատրաստենք մարմինները։

Գ. Ընդ պետրա կը տրվեցընէ մարմինս պատրաստելուն կերպը (Ու դուք երբեմն վէմս կենդանիս չինիք տաճար հոգևոր յանարատ քահանայութիւն մատուցանել ըհոգևորն պատարագ, հաճոյ Աստուծոյ ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի)։

Թ. Ու դուք կենդանի քարերու պէս հոգևոր տաճար պիտի չինուիք յանարատ քահանայութիւն. Յիսուս Քրիստոսի ձեռքով Աստուծոյ հաճոյ պատարագ պիտի ընէք կըսէ։ Ըռաջին կաթուղիկեաց 2 գլուխ 5 համար։ Տեսար մի ինչ պատուական բան ենք եղեր, քարշէն և փայտաշէն նիւթական եկեղեցին չես մի նայիր ոչքան կըզգուշանաք սուրբ և մաքուր պահելու, վասն զի տուն Աստուծոյ է, այն տեղ Աստուծոյ ազօթք կըլլայ տէր. հապա մեզի ոչքան զգուշանալ պէտք է մեր անձը մաքուր պահելու, ինչու որ մենք կենդանի տաճար ենք, Աստ-

աւած մեր սրտին մէջ կը բնակի : Ինչպէս որ
պէտք բաած ենք . նաև Պետրոս ալ կը սոսո-
ւիրէ ( )ի կերպարանեալ աւաջնով ձե-
ռալք անպիտուԹեան ցանկուԹեամբ , այլ
բան սրբոյն որ կոչեացն զձեզ . և դուք սուրբ
յամենեսեան գնացք ձեր լինիջիք , վասն-
զոյ գրեալ է . եղերուք սուրբք զի ես սուրբ
եմ) :

Թ . Ձեր աւաջուայ անպիտուԹեան աոե-
նին գործած մեղքերուն մի նմանիք , ապա
ձեզի կանչող սուրբին պէս դուք ալ սուրբ
պիտի ըլլաք ամէն գործքի ու ամէն շարժ-
մունքի մէջ . վասն զի գրուած է Թէ ես սուրբ
եմ դուք ալ սուրբ եղէք կըսէ Ցաուած :
Ցաւելին կաԹուղիկէաց 1 գլուխ 14 համար :
Ես մեզի զինուորեալ եկեղեցի կըսեմ , որ
բերանուիկս Ցաուծոյ հետ պիտի խօսինք
ու Ցաուծոյ ամենամաքուր անունը պիտի
յիշենք , ըրբան մաքուր սիրտ ու մաքուր
բերան պէտք է որ ամենազօր Ցաուծոյ ա-
մենասուրբ անունը յիշենք : Ձեռամի նայիլ
մեկ հասարակ մարդու մը անունը յիշելու
ըլլանք նէ՝ երբեմն կը պատահի որ կամա-
ւքաշտ և ծաղրածու մարդիկները կըսեն Թէ ,

առաջ բերանդ ըլլա ու եռև այն մարդուն անունը բերանդ առ :

ե. Յիրաւի որ առակ է, շատ անգամ պատահած կայ ինձի, բայց՝ ինձի տրվեցուր ինչպես մարքուր բերան և տուրք պիտի ինչ :

գ. Ընդ օրինակը առաջուդ է տուիր բան մը չը հասկցայի մի. որովհետև մեկ հատ բան մեղաւոր մարդու անունը յիշելու ըլլա նէ յառաջ բերանդ պիտի լուանաս ու եռև այն մարդուն անունը պիտի յիշես, ալ գլուխ մըտածէ տես թէ ատ բանը պարտածքը ոչինչէն գոյացնող ամէնազօր Աստուած, որ երկինք և երկիր, հրեշտակք և մարդիկ առնդմէ կը դողան. և միւնչև անգամ դեռերն ալ, ինչպես որ Յակոբոս կըսէ (Ղու հաւատաս թէ մի է Աստուած բարւոք առնես, և դեռք հաւատան և սարսին) :

թ. Ղուն կը հաւատաս Աստուած մեկ մըն է տէր աղեկ կընես. և դեռերն ալ կը հաւատան ու կը սարսափին) 2 գլուխ 19 համար : Ընդ գլուխ մըտածէ հասկցիր այն Աստուծոյ անունը յիշելու ըլլաս նէ սրբուն լուանալ պիտի է բերանդնէ լուծ ու եռև անունը յիշէ :

Հ. Ինչքա՞ն ատեն կրնայ մարդ երթալ, մինչ որ
չորս ատեն կրնայ նե՛ շատ դիւրին է. մին
օրը քանի անգամ կերակուր ուտե՞մ նե՛ բե-
րանը կը լուայ չորով ու օձառով (1) և ա-
կէց աւելի քանի անգամ ուզե՞մ կրնամ լուա-
նալ բերանս:

Պ. Ընդայր երբա՞ն ես չորս կը լուացուի,
բայց՝ թե ըսածդ ատենուն չոր է, ա՛ն չո-
րը մարմինիդ ատեները կը լուանայ, դուն հա-
կառակ՝ թե բերանիդ մէջի ատոր պէտք լուացո-
ուի որ ատենուն չոր կը ցրտընես:

Հ. Հարկա՞ւ ինչ ատեն է:

Պ. Ա՛ր ըսածը հոգւոյ ատեներ են, այն
ատեները պէտք լուացուի, ա՛ն թե ըսած
չուրըդ չի կրնար ա՛ն ատեները լուա՞ր. անոր
չորը ուրիշ է:

Հ. Հոգւոյն ատեները որո՞նք են:

Պ. Ինձ նախ Պետրոս կը պատ (1 թց
Թօթափեցէք այսուհետև զամենայն չարու-
թիւն, և զամենայն նենգութիւն, և զամե-
նայն չարախօսութիւն, և զկեղծաւորու-
թիւն):

(1) Օձառ. Սապոն:

թ. Ինչ դի ձըգեցիք ասիէյ եւս բոլոր ջարդութիւնները ու նեղութիւնները ու դէշ խօսքերը ու կեղծաւորութիւնը։ Ցաւ ջին կամուրջիկեաց 2 դուխ 1 համար։ Ն. Բ. Պօղոս կը դըրէ (ի բոյց ընկերիցէք զաւրութիւն և խօսեցարուք ըմբշամարտութիւն) ինչպէս 4 դուխ 25 համար։

թ. Աւրութիւնը մինչ դի ձըգեցիք ու ճըշմարիտը խօսելիք ըսելն իրաւ 5 դուխ 4 համար կըսէ (Ա. յԱ պօռնկութիւն և ամենայն պղծութիւն կամ ագահութիւն մի անուանեսցի ՚ի մէջ ձերում զաղրութիւն. կամ խոք չիմարութեան, կամ խեղկատակութիւն որ ոչ վայելէ, այլ մանաւանդ գոհութիւն)։

թ. Պօռնկութիւն պղծութիւն. կամ ագահութիւն թող չը յիշուի ձեր մէջ. պէտք ինձ խենդութենէ խոսքեր, մարդ ծաղր ընել աներեսութիւն չի վայելեր ձեր բերանին, աւրա միշտ գոհութիւն տալ պէտք է կըսէ։ Ցեսոյ մի հոգացէք աղտերը. ահա աս մեղքերը պատուի պղծուելուն ու բերանին մօտ են. զարդ աղքութիւն չըտալը պիտի բաւական մնայ։

ե. Բերանին մօտ աղքութիւն պին է։

զ. Բերանին մօտ աղքութիւն. կամ աչքերո-

են. առ աղբիւրին ջուրը կը լուացուի հոգւոյն աղտերը. և այն առեն բոլոր անդամները կը մաքրուին, անկից ետև Աստուծոյ անունը յիշելու կարող կըլլաս։

2. Ընտանեքդ մաքուր չըլլան նէ Աստուծոյ անունը չի պիտի կրնամ յիշեր։

3. Դաւիթին խօսքին նայինք նէ չը պիտի կրնաս անոր անունը յիշեր և կամ աքանչելութիւնները պատմել ուրիշներուն թէ (Աստուած կարող է. Աստուած զօրաւոր է Աստուած ողորմած է, չը պիտի կրնաս ըսեր. բայց՝ դուն խօսք մոխիկ չես ըներ, որովհետև քու բերանդ տակրութիւն ըսեր ես ամէն խօսքի մէջ Աստուծոյ անունը յիշել, Աստուծոյ անունը միայն թէ աղօթքի մէջ. և կամ Հոգևոր խրատ մը տալու ըլլաս մէկու մը նէ այն առեն պիտի յիշես, բայց՝ դուն աստ Հակառակը կընես, վասն զի դուն՝ ուրիշներուն խրատ տալու կարողութիւն չունիս, որովհետև դուն դեռ Հոգևոր խրատի կարօտ ես, և աղօթքն ալ կամաց ակամայ սիրտդ չուզելով աչքդ բերանդ ծռելով մէկ քանի խօսք պիտի խօսիս, անոնց մէջն ալ Աստուծոյ անունը կամ կոյ և կամ չիկայ, վասն զի դուն

սուրբ գիրքերուն հրմուտ ջերմուդ համար, Աստուծոյ ընդունելի աղօթքին կանոնը չես գիտեր, հապա տղայութեան ժամանակիդ պատահանցիկ քանի մը սխալ բաներ տրված ես, զանիկայ աղօթքի տեղ կը գրուցես, զանիկայ՝ ի բնե չի պիտի լսէ Աստուած, որքան կրնաս գրուցէ կայնէ, բայց՝ դուն Աստուծոյ անունը յիշելը մէկ տեղ մը շատ կը շարունակես, մէկ պարզամիտ մարդ մը խաբելու ըլաս սուտ խօսքերով նէ, այն ատեն ըսէ՛ ըսէ Աստուծոյ անունովը երդում կընես, և այն քու խաբեբայ գործոյդ Աստուած վկայ կը բռնես՝ այն մարդը համոզելով խաբելու համար, բայց՝ անգամ մը անկած դիր Դատիճին առջև կասէ քեզի։ (Սակայն մեղաւորին ատէ Աստուած, իսկ դուն ընդհ՛ր բնաւ պատճառ զարդարութիւն իմ կամ առնուս զուխտս իմ՛ի բերան քո. զի դուն ատեցեր զկրթութիւն իմ. մերժեցեր և չետևս ընկեցեր զբանեանդ բանս բերանոյ իմոյ)։

Թ. Անեզաւորին պիտի ըսէ Աստուած. դուն ինչո՞ւ զիս բերանդդ կառնես ու իմ արդարութիւնս և ըսքանչելութիւներս կը պատմես. վասն զի դուն իմ խրատներս ատե-

ցիր. ու իմ բերանէս եւած խօսքերուն քա-
ղեր ես ձըգեցիր: Սաղմոս 49 գլուխ 16
համար:

Է. Հապա մենք ինչո՞ւ չենք վախնար այն
հրեղէն Աստուծմէ:

Պ. Աստուած ինքը երկայնամիտ ու քա-
ղցր ոլորմ ըլլալով՝ այս աշխարհիս մէջ մեզ-
պոծած առեննիս մեզի չի պատժեր, մենք
ալ անոր համար չենք վախնար. բայց՝ դա-
տաստանին օրը պիտի ըսէ Աստուած (Օ այս
ամեհային արարած ու լուեցի քեզ՝ կարծեցեր
անօրէնդ՝ ի մոլ քու մէկ ես քեզ նմանին
ցիր. արդ յանդիմանեցից և կացուցից զայս
ամենայն առաջի քո):

Թ. Ա՛ր բոլոր բաները ըսիր՝ ես ալ լուա
ւեցայ բան չըսի. դուն քու մօքդ կարծե-
ցիր թէ ես ալ քեզի նմանեցայ. հիմայ քու
ըսած բաներուդ դուրս պիտի հանեմ ու դի-
մացդ կայնեցընեմ կըսէ: Սաղմոս 49 գլուխ
22 համար:

ՀԱՒԻԴ Ա Գ.

Է. Հապկըցանք որ հին օրինաց պատարա-
գին տեղը մեր անձը պատարագ պիտի ընենք,

հատա քահանային ինչու պատարագ կընէ։

պ. Մեր քահանայից ըսածը հին ուխտ էն հատա նոր ուխտ է. վերը ջ. շատին մէջ պատճենին նէ էր հակըղմի մի, ասիկա ն-ե-ե-մ կըսէ Ասուած) ահա այն նոր ուխտը մեր պատարագն է որ Քրիստոսի արիւնովն է, և ինքը պատուիրեց թէ (Ասիկա միշտ ընէք ձես յիշելու համար) ինչպէս որ վերը երկար պատճենինք, ատոր համար բոլոր քահանայից եկեղեցին պատարագ կը մատուցուի։

ո. Հատա մատաղ ինչու կընենք և համ ժամ կառնենք ասիկա էլ վերցաւ մի։

պ. Այս մեր ըսածը հին օրինաց զոհին պէս էն, հատա ապագայ կերակուր է։

ո. Ասիկա ալ դրուած կայ մի։

պ. Ահա Քրիստոս կը հրամայէ (Յորժամ առնիցես ձայ համ ընծրխա՝ մի կոչեր զբարեկաման քո և մի զեղբարս քո, և մի զդրացիս քո և մի զազգականս քո և մի զմեծամեծս, զի մի և նոքա կոչեսցեն զքեզ և լինիցի քեզ հատուցումն)։

Թ. Երբոր կերակուր ընես նէ քու բարեկամներդ, քու եղբայրներդ ու քու դրացիներդ, և կամ քու ազգականներդ մի կանչեր որ անոնք ալ քեզի կանչեն ու վճարուին: Կուտայ 14 գլուխ 12 համար:

Ե. Ձատա մի պիտի կանչենք:

Գ. Ընդհակառակն կանչեցեք. (Աչեան զաղքատաց և զկաթս և զկապս և ըղկոյրս, զի երանելի լիցիս. զի ոչ ունին փոխարէն հատուցանելոյ քեզ. զի հատուսցի քեզ ՚ի յարուներեան արդարոց):

Թ. Ընդհանրը. խեղերը (1) կաղերը և կոյրերը կանչէ՝ որ երանելի ըլլաս. ինչու որ անոնք չունին որ քեզ կանչեն ու վճարուին հապա դուն վարձքդ դատաստանին կառնես:

ՇԱԽԻՂ ԺԴ.

Ե. Ձասկցանք որ Ընտուծոյ պատուէրը տասը հատ են, բայց՝ ասոնց մէջ մեծ և փոքր կայ մի արդեօք թէ բոլորն ալ մի և նոյն հատասար են:

(1) Խեղ. Սպաս:

Պ. Թէպէտ բոլորն ալ մեծ են՝ Աստուծոյ պատուէրը ըլլալնուն համար. բայց՝ ասոնց մէջէն երկու պատուէրը մեծ և առաջին ըսած Քրիստոս։

Հ. Ո՞ր պատուէրն է մեծ ըսածը։

Պ. Նախ՝ (Սիրեացես զտէր Աստուած քո յամենայն սրտէ քումմէ և յամենայն անձնէ քումմէ և յամենայն զօրութենէ քումմէ և յամենայն մտաց քոց, և երկրորդն՝) սիրել նման սիրեացես զընկեր քո իբրև զանձն քո, մեծ բան զատա պատուիրան ոչ գոյ, զի ամենայն օրէնք և մարգարէք՝ ի սմանէ կախեալ կան։

Թ. Պիտի սիրես քու տէր Աստուածդ քու բոլոր սրտովդ ու անձովդ ու քու բոլոր զօրութենովդ ու քու մտքովդ։ Երկրորդ՝ ևատոր պէս ալ քու ընկերդ քու անձիդ պէս պիտի սիրես. ատոնցմէ մեծ պատուիրանք չի կայ, բոլոր օրէնքները ու մարգարէութիւնները ատոնցմէ կախուած են կըսէ։ Ատիկա 9 գլուխ 30 համար։

Հ. Ես չիտակ կը խօսիմ. աս երկու պատուէրին առաջինը հասատատ պահեր եմ. որովհետև ես իմ Աստուածըս բոլոր սրտով ու քո

ըր մոքով կը սիրեմ ասոր կասկած չի կայ. բայց՝ երկրորդ պատուէրը՝ այսինքն՝ իմ ընկերս իմ անձիս պէս չեմ սիրեր, ասիկայ մէկ միտս մը ունի մի արդեօք։

պ. Ընկերդ քու անձիդ պէս չը սիրես նէ Աստուած կը սիրեմ ըսելդ տուտ եղած կըլլա, ահա ասիկայ է միտը. ալ ասկէց մեծ միտս կըլլայ մի։

Հ. Ասուա ըլլալը ինչ գիտես։

պ. Ահա Յովհաննէս Աւետչին կաթուղիկեաց 4 գլուխ 20 համար կը գըրէ։ (Մէկ ոք աչքէ երէք սիրեմ զԱստուած. և զեղբայրն իւր ատիցէ սուտ է)։

թ. Ամէն որ Աստուած կը սիրեմ կըսէ ու իր եղբայրը կատէ նէ սուտ է կըսէ։

Հ. Եղբայրդ աս ինչ միտքով խօսք է ան ըսեր։

պ. Ինչ միտքով խօսք ըսի ան կը վախնար, վախնալիք խօսքը դուռ տալն է. Յովհաննէս կրկին կը գըրէ (Սիրեցին որ ատէ եղբայրն իւր մարդասպան է)։

թ. Ամէն որ իր եղբայրը կատէ նէ մարդասպան է կըսէ։ Աւետչին կաթուղիկեաց 3 գլուխ 15 համար։

ԷՒ. Ընել ևս վախցուցիր զիս, մեկ ընկերս չթախրեալ սրտախօս և մարդասպան ըլլիր մեզի։

Զ. Այս խօսքերը ես ինձմէ կը հնարեմ կարծես. չէ ինձմէ. ապա Բրիտոսի ու անոր աշակերտին խօսքերն են որ քեզի կը հաղորդեմ. տակաւին ինչ պատուէրներ կան. բայց՝ քեզի ձանձրութիւն կըլլայ մէկ քանի տող ևս եւս սեպելնիք, սակայն Բրիտոս մեկ վախնալիք խօսք մըն ալ կըսէ. զես նէ անիկա ալ ըսեմ որ լսես։

Է. Ասկ նայիմ ինչ պատուէր և ինչ խօսք է, ըսէ զիս. Այսօրուայ պատուէրներուն անկարելի է դիմել մարդը՝ Յաւիտեան օձու կը նմանցնէ կըսեն, բայց՝ պատճառը չեմ գիտեր ինչ է։

Ը. Իմ և քարը ըսած օձերը՝ երբեմն Թոմէ (1) ալ անոնց նէ. մեկ անկամ նին հաղին կուսան, ու մեկ անկամ նին ալ ապխոյնին կը գոյեն որ չըլլայ թէ Թոմիչեան ձայնը անկամ նին լսելով Թարին որ մեկուն չը կրնան կծել. ինչպէս որ Սաղմոս 57 գլուխ 4 համար կը գրէ (Անոնց իմի և քարի պէս խցեալ է ականջ

(1) Թոմիչ. Աղաւնակ։

կանչա իւր մի մի տուկէ նա զձայն մատէի)։

Թ. Ւժ և բարբ օձերուն պէս երեսնց առ-
կաճը կը գոցեն մատիչին ձայնը չը լսենք տէի։
Նմանէս աշխարհաստեր կամաստաշտ մարդը՝
ուր տեղ Ն.տուածց պատուէրը բարոզուի նէ
անկէց կը փախչի, և կամ անկամ չի դներ որ
չըլլայ մէ անկամըս լսելով խղճմտանքը
արթննայ որ չարութիւն մը և կամ մէկու
մը վնաս մը չը կրնամ ընել ու իմ չար կամքս
կատարեր, և կամ աշխարհային ուրախու-
թեանս և փափկութեանս արգելք ըլլայ։

Չ. Ինչ ես ատոր համար Ն.տուածց պատ-
ուէրներուն անկամ չը դնեըս կը վախնամ.
գուցէ օձու կը նմանիմ տէի. ատոր որքան
պատուէրներ կան նէ ըսէ որ անկամ դնեմ
որ ես ալ օձի չը նմանիմ։

Պ. Ըսելիքս սակայ է, որովհետև դուն
մեր սրտախոս ըսելուն բարկացար, հապա
Բրևտոս՝ սրտախոս մարդուն ատանալի որ-
դի կրսէ ատոր ինչ պիտի ըսես։

Չ. Ես իմ Ն.տուածս բոլոր սրտով կը սի-
րեմ ատ տեղ տուա չըկայ որ ատանալի որդի
ըլլամ. ատոնք ես չըկամ. սրտախոսները Թող
հոգան։

զ. Ինչպէս քեզի ըսած մը հարցնեմ։ Քու տունդ մէկուսատեղ մարդ մը գայ, ուրիշ ոչխար հետ երախտիք ունենայ, պէտք է որ անոր աւելի պատիւ ընես. որովհետև անիկայ իր երախտեաց վրէժխնդիր պատիւ կը խնդրէ քեզմէ իր մխոթքը, և դուն ալ անոր երախտեացը վայելուչ պատիւ մը չընես, ոչ գինի և ոչ օղի (1), ոչ օշարակ (2) և ոչ սուրճ (3). և ոչ կերակուր. ապա միայն լեզուով զրուցես այն մարդուն թէ՝ ես զքեզ շատ կը սիրեմ, մեր տունը գալուդ վրայ շատ ուրախացայ, իմ սիրտս քու վրայէն բնաւ չի պիտի վերցընեմ. աշխարհիս մէջ քեզմէ աւելի սիրած մարդ չունիմ ըսես նէ արդեօք այն մարդը քու խօսքիդ կը հաւատայ մի, որովհետև ծախքով պատիւը խնայեցիր՝ որ աչքով կը տեսնուէր, ու ձեռքով ալ կը բռնուէր. հապա աւ քու բերանէդ եղած հոլին կը հաւատայ մի, որ բերանէդ կելլայ ու օդը կը ցրուի. ոչ կը տեսնուի և ոչ կը բռնուի, այն մարդը քեզմէ շատ պատիւ կը խնդրէր,

(1) Օղի. Ըսախկ։
(2) Օշարակ. Շէրպէթ։
(3) Սուրճ. Ղահվէ։

գան մէկ բառակ մը ծախք չըլլաց բերանէդ ելած հոգիդը գլխէդ ճամբեցիր գընաց, ալ ես քեզի շատ կը սիրեմ ըսելուդ կը հաւատայ մի քեզ հարցնեմ :

2. Ես օրինակիդ մէկ յարմար օրինակ մը կերևնայ կոր, կուզեմ որ առ մինքը հաղորդըցընես ինձի :

3. Արդեօք միայն մարդոց երեսը կը նայի ու գեղեցիկ ե թէ տըգեղ ե զանիկայ կընայ գիտնար. սիրտը ամենևին չի կրնար քըննել. բայց՝ երեն պատիւ ընդունելիք առեղայ իր անձին վայելուչ պատիւ չը տեսնայնէ բերանով կը սիրեմ ըսելուն չի հաւատար. հապա մեր ամէնաբարի և ամէնագէտ Աստուած, որ մեր վրայ տրքան երախտիքներ ունի. ու մեր սրտին խորհուրդները կը քննէ, և իր երախտեաց վոխարէն մեզմէ պատիւ կը խնդրէ, և մեք բնաւ երբէք պատիւ մը ըրած չենք. իր պատուէրները պահել չենք. հիմայ միայն լեզուով զղջումը (Աստուած կը սիրեմ, Աստուծոյ երախտիքը չեմ մոռանար) բաւ նէ արդեօք Աստուած կը հաւատայ մի սա բերանէդ ելած ու օդը ցրուած հոլլին. ինչպէս որ Աստիքիա կըսէ (Ամէն

վառարար առնէ զհայր. և ծառայ երկնչի՝ ի տեառնէ իւրմէ. եթէ հայր եմ ես՝ ուր է վառքեան իմ. և եթէ տէր եմ ես՝ ուր է երկիւղն իմ ասէ տէր):

Թ. Ասելն իւր հօրը պատիւ կընէ, ու ծառան ալ իւր տիրոջմէ կը վախնայ, (եթէ ես ձեր հայրն եմ՝ ուր է իմ պատիւս, և եթէ ձեր տէրն եմ՝ ուր է ինձմէ վախերնիդ կըսէ Աստուած, 1 պետ. 6 համար: Ու տակից՝ ի զատ մեր Քրիստոս տէրն ալ կը հրամայէ, (Օ՛ի դոյէք զիս Տէր Տէր և զոր ասեմս ոչ առնէք):

Թ. Ինչո՞ւ ինձի Տէր Տէր կը կանչէք բայց խօսքերս չէք պահեր նէ կըսէ: Ղուկաս 6 գլուխ 46 համար: Տես որ խօսքը բանի չըբերնէր կոր՝ գործքով չը սիրես նէ:

Ժ. Կարծեմ աս յանդիմանութիւնը Աստուած չը սիրողներուն համար գըրուած է, ինձի բան չկայ աս տեղ, ինչու որ ես իմ Աստուածս բոլոր սրտով և բոլոր մտօք կը սիրեմ:

Ժա. Ուրն շատ կը պարծենաս կոր քեզի մէկ բան մը հարցընեմ, դուն Աստուած տեսած ունիս մի:

ե. Ձկ եղբայր՝ Յուսաց ով կարող է տես-
նալու :

զ. Հապա Յուսաց տեսած ջանիս ու
կարող ալ չես տեսնալու. ինչպէս որ դուն
վկայեցիր : Ու եղբայրդ ալ քու աչացդ ա-
ռաջ է միշտ կը տեսնաս. ու Յուսաց ալ
քեզի պատասխրեր է քու ընկերդ. քու անձիդ
պէս պիտի սիրես ուրի : Հիմայ դուն Յուս-
ծոյ պատասխրը չես պահեր. քու միշտ տե-
սած եղբայրդ չես սիրեր նէ հիչ ջտեսած
Յուսաւածդ ինչպէս պիտի սիրես, ինչ
պէս որ Յօհաննէս կը գրէ (Ար ոչ սիրէ
զեղբայր իւր զոր տեսանէ՝ զաստուած որ ոչն
ետես զի՞նդ կարիցէ սիրել) :

թ. Անշա իրեն տեսած եղբայրը չի սիրեր
նէ հիչ ջտեսած Յուսաւածը ինչպէս կրնայ
սիրեր կըսէ : Ուրեմն կաթուղիկեաց 4 գլ-
լուխ 20 համար : Հիմայ հասկցար մի որ
Յուսաւած սիրելուն նշանը եղբայրսիրութեան
մէջ կերեւնայ կոր :

ՇԱՒՒՂ ԺԵ.

ե. Ինչու համար տասը պատուէրին մէջէն
ասս երկու պատուէրը՝ այսինքն՝ Յուսաւած

սիրել և ընկերը սիրելը մեծ ու առաջին բաց Քրիստոս ։

գ. Նրանք ու երկու պատուերը հաստատ պահես նրանց ասած պատուերն ալ կը կատարաւ ։

դ. Ումը պատճառաւ երկու պատուեր պահելով ասած պատուերը կը կատարուի ։

գ. Նրանք քու Աստուածդ բոլոր սրտով սիրես նե, նախ՝ անոր անունը պարտաւ տեղը բերանդը չես առներ ու սուտ բանի համար Աստուած վկայ չես բռներ. բ. կուռք չես ունեներ. գ. շաբաթը սուրբ կը պահես այսինքն՝ կին՝ կիրակին. մարմնաւոր գործերդին ես կայներով հոգեւոր գործ կը պարտուին. դ. հայրդ և մայրդ կը պատուես ։ Տեսնի մի որ հինդ պատուէր կատարեցար ։

դ. Քանդ Աստուծոյ ես կատարած չեմ որ կուռք չունեմ, կուռքը կատարելը կը չհանեն ։

գ. Ես կը պարծենամ կոր կատարած չեմ ոչի բայց՝ Պօղոսին խօսքին նայինք նե, եթե ոգահոգիին որ ունենամ կարծեմ թե ան ալ կատարելութիւն է որ կրնե (Ծայր տեղ

կամ ամէն կամ ոչինչ, որ է կատարեալ թիւն, ոչ ունի գերազանցութիւն չափաւորութեան Քրիստոսի և Աստուծոյ)։

Թ. Ամէն ազէկ գիտցէք որ բոլոր պատուիրանները, ու ամէնքը ու ոչինչները, որ կատարեալ թիւն է, մեր Քրիստոս Աստուծոյ արքայութեան մէջ բաժին չունին կրնէ։ Ուրեմն Տիեզերացոյց 5 գլուխ 5 համար։

Ժ. Հապա ինչ ընենք եղբայր անօթի ու մերկ պատահինք վատառակ չընե՞նք մի։

Ա. Անօթի ու մերկ ինչո՞ւ պիտի պատահինք, քա ապրուստի համար առեւտուրի մէկ ոչինչ մը չունիք ու ձեր ոչինչերուն մէջ ինչպէս որ Պօղոս կրսէ։

Ե. Պօղոս ինչ կրսէ։

Ա. (Ընդհանրապէս մեծ Աստուածպաշտութիւն է բաւականութեամբ (1) հանդերձ)։

Թ. Բաւականութեամբ առեւտուրը մեծ Աստուածպաշտութիւն է կրսէ։ Ուրեմն Տիմոթէոս 6 գլուխ 6 համար։

Ե. Պօղոս առ հոգին ըսեր է շատ բարի, բայց՝ ինչն ծախքս շատ կրլայ ինչպէս ելլէ վատառելով բաւականանամ։

(1) Բաւականութիւն. Դանահամ։

զ. Պօղոս՝ քու շապկիդ (1) ետեւը ինչ եղեր որ կըսես (՞ի ոչ բերած ինչ յաշխարհս և ոչ տանիլ ինչ կասցուք, այլ ունիմք կերակուր և զկերպս այնու շատանալոյ. իսկ որք կամին մեծանալ՝ անկանին ՚ի փորձութիւն և յորոգայթ):

թ. Ո՛ւ աշխարհքըս քան մը չը բերինք ու քան մըն ալ չենք կրնար տանիլ, հապա ուտելու կերակուր և հագնելիք ունինք անով բաւականանանք, ով որ մեծնալ կուզէ նե փորձութեան և որոգայթի մէջ կինայ կուտէ։ Այո՛ Պօղոսին մտքէն ասիկայ կը հատկիլ թէ, քու փոխել կըշտանալու չայի կերակուրն. և մերկութիւնդ ծածկելու չայի շալի որ բաւականանաս նե շատ ծանր չես ունենար որ քիչ վաստակով կը բաւականանաս. ագահութիւն և արծաթասիրութիւն պէտքը չըլար որ ընես. բայց՝ քու ծանրքդ շատցար ուսերնիդ ու չատցար հագուելիքդ համար չէ։

ե. Ճատա ինչըս համար է։

(1) Շապկի. Մխաիթար։

պ. Ինչ անկաճ դիր որ քու ծախքերուդ առջև քեզի ցոյց տամ նայիր գիտեմ թէ չէ գիտեմ, նախ՝ չափէ աւելի անուշ և պարապ խերախտութիւն ուտել խմել գինեասունները՝ քնարներով (1). սրինգներով (2) ու թմբկ բուխներով (3). և խաղայտ սղոյգներով, և տեսակ տեսակ խմելիքներով: Ու Բ. չափէ աւելի ծանրոցին լաթեր պիտի հագուս. անդամանդ (4) մատանի, և կամ ծանրոցին ժամացոյց (5), և կամ ծանրոցին մուշմակ (6) պիտի հագուս եացին: Ու Գ. գեղեցիկ տարտասներ (7) և սենեակներ պիտի չինես. ու միտաւոր պարտէզներ (8) պիտի զարդարես: Ու Դ. աս աշխարհիս մէջ մեծ անուն պիտի ժառանգես ու մեծ պատիւ գրանալու համար շատ բաներ պիտի ցրուես:

(1) Քնար. Սանթուր:
(2) Սրինգ. Ղաւալ, նէյ:
(3) Թմբուկ. Տաւուլ, թէֆ:
(4) Անդամանդ. Էլմաս:
(5) Ժամացոյց. Սահաթ:
(6) Մուշմակ. Փխրք:
(7) Տարտաս. Ղօնախ, սէրայ:
(8) Պարտէզ. Պահչէ:

Ն. ե. ապրանքներուն բարկանալը անոնց վրայ դառնալեն ընես. կուսակալներուն (1) դռները կաշտո կեցընես այն մնալը յաղթելու, և քու խօսքդ քակցընելու և էար կամքդ կատարելու համար: Ն. զ. քու կինդ, կամ աղջիկդ և կամ հարսդ պիտի զարդարես կուռքի պէս, ականով արծաթով, անդամանդ ծաղկներով և մատանիներով, և մեռաքսեղէն (2) լաթերով, որ առնողներուն աչքին առջի զեղեցիկ երեւնալով, հաճոյ ու ցանկալեաւ կրակնին բորբոքի որ մեծ մեղաց մէն ալ պատճառ ըլլաս եւայլն:

Ինչ առ հասարակ է քու ծախքդ, առնք քու ըսածդ կըլլայ, ու քիչ առակալ չի քալեր քու բռնած գործդ երեսայր. աշխարհիս բոլոր ականը ու արծաթը քեզի որ տան աչքդ չի կշտանար դեռ պահս կուգայ քու ծախքիդ, առ հասարակ քիչ վաստակ չես բառականանար: Ինչա հասկըցար մի կուսակալ ըլլալդ. վերը պարծեցար թէ ես կուսակալ չեմ. ինչպէս որ Յօհաննէս ալ կըսէ:

ԺԴ. Յօհաննէս ինչ կըսէ:

(1) Կուսակալ. փաշայ:

(2) Մեռաքս. Իմէք:

Պ. Որեակը պահեցէք զանձինս ՚ի կուռ պաշտամէնէ։

Թ. Որեակներ ձեր անձը կռապաշտութենէն եւ պահեցէք կրակ։ Ուսմունք կամ ղևիտայ 5 գլուխ 21 համար։ Այս խօսքը չը կարծես թէ կռապաշտութիւն գրուած է՝ հապա քրիստոնէից գրուած է, որ միտքը մեր բուռ արծաթասիրութենէն ու վերը պատմած չարիքներից ծախքերէն զգուշացնելու համար կը գրէ։ Եւս Պօղոս ալ կրակ (՚ի՛ տրնատ ամենայն չարութեան արծաթասիրութիւնն է)։

Թ. Ինչո՞ւ մեղայ արհամարհութիւն է ըսելն ի պատ, աս մարդկային բնութիւնը միշտ մեծութեան ցանկացող ու մեծամիտ ըլլալ գիտնալով՝ Տիմոթէոսին կը գրէ (Աստուածպատ ալ են յայտ աշխարհի պատուէր տալի մի հպարտանալ՝ և յուսալ ՚ի մեծութիւն մնալի, այլ Աստուած. զգուշութիւն գործել մեծանալ գործով բարութեան։ Գանձել անձանց հիմն բարի, և ՚ի հանդերձեալն ունայն ի բուռն արիանալին զՀաշտատիկ կեցուցէ)։

Թ. Ոչ աշխարհիս մեծամտութենէն պատա-

ուէր տուր որ չը հպարտանան, ու իրենց տուտ ու փուճ մեծութեան չը յուսան։ Հապա յոյսերնին Աստուծոյ թող դընեն. ու բարեգործութիւն թող գործեն ու բարեգործութիւնով թող մեծնան. այն աշխարհքին մէջ ճշմարիտ կենաց գանձ թող պատրաստեն կրսէ։ Ա. Տիմոթէոս 6 գլուխ 17 համար։

ՇԱԲՈՒԱԴ Ժ. Զ.

ա. Աղջայր հասկցայ որ տասը պատուէրին հինգը Աստուած սիրելով կը կատարուի. հապա հինգ պատուէրը ինչով կը կատարուի։

գ. Հինգ պատուէրն ալ ընկերըդ սիրելով կը կատարուի։

դ. Մէկ ընկերդ սիրելով հինգ պատուէրն ալ կը կատարուի։

գ. Այո նախ՝ եթէ ընկերդ քու անձիդ պէս որ սիրես նէ, անոր ինչը հետ չես թուեն չես ըներ. բ. անոր տպրանքը չես գողնար. գ. զանիկայ չես մեղցներ. դ. անոր հաւատը տուտ չես վիպեր. ե. անոր ու-

նեցած բաներուն աչք չես տընկեր ու ցան-
կար : Տեսնի մի որ հինգ պատուէր կատար-
ուեցաւ :

չ. Մէկ մարդ մը առ ատոր պատուէրն
ալ լսնան կրնայ մի պահեր , որքան ջանայ մէկ
երկու պատուէր պակաս կը մընայ , առիկա
ինծա ունի մի :

գ. Ար բանը ինձի մի հարցըներ հապա
Յակոբոսին հարցուր որ քեղի պատասխանէ
թէ (Ար ոք զամենայն օրէնսն պահիցէ և մի-
սոյ խոխք ինչ դըժիցէ՝ եղեւ ամենայն օրի-
նացն պարտապան) :

թ. Ով որ բոլոր պատուէրները պահէ ու
մէկ տեղ մը խոր թողու նէ բոլոր օրէնքին
պարտապան կըլլայ : 2 դեպ 10 համար :

չ. Ընանկ է նէ իմ բանս շատ դժուար է ,
վասն զի թէպէտ ես չնութիւն չեմ ըներ .
գաղտութիւն չեմ ըներ , մարդ չեմ մեռցըներ ,
ու տուտ չեմ վկայեր , բայց՝ ակնի արծաթի
և աշխարհս բաներուն կը յանկամ ու կը
սիրեմ , անանկ է նէ բոլոր օրէնքին պարտա-
կան եղեր եմ :

գ. Ար աշխարհասիրութեանդ պատասխա-
նը թող կենայ . տար համար վերջը պիտի

խօսիմ քու հետս, սակայն սուէց առաջ էրես բան պարծեցար չեմ ըներ ասէ. կարծեմ անանց բոլորն ալ կընես ու ընելոյդ չես գիտեր անոր համար կը պարծենաս չեմ ըներ ասէ։

Ե. Ես սուտ չեմ պարծենար, յիրաւի որ սա չորս մեղքերը գործեր չեմ բնաւ երբէք։

Գ. Դուն գողութիւնը մըը կը կարծես։ Հոնները մարդ մեռցընել ապրանքը առնել. և կամ տանը պատը ծակել միջի ապրանքը գողնալուն մի կը կարծես, մինակ ատիկայ չէ գողութիւնը. հապա. մէկ դրամի չափ գողութիւն ընես գիտութեամբ ուրիշին ապրանքը քու կողմդ անցընես, կամ պարտքիս մըտր մը քաշելդ գայ նէ ուրիշին տուածդէդ և կամ արժածէն աւելի տաս, որ այն մարդը քեզի չանձնաւոր է. ապրանքին գինը չգիտնալով որ խաբեցիր. և կամ գէշը ապէկի տեղ տուիր, և կամ կանգառնը պիտի քաշեիր չքաշեցիր. նաև աւելի պահած չափ այսինքն՝ (կենդիւնար 1). լիտր. հոլոյդ դրամ. կշռիս կանգառն գործածելիր նէ՝ տանդ բոլորն ալ վերը պատմած գողութեան հետ

(1) Կենդիւնար. Ղանդար,

ար գողութիւն են։

ՀԵ. Ոտից փոքր բանին ալ մեծ գողութեան հատատար են։

Զ. Այո, ահա Բրիտտոս կը հրամայէ (Որ ի փոքուն անիրաւ է և ի բազմին անիրաւ է)։

Թ. Ինչ բանին անիրաւ եղալը շատին ալ անիրաւ կըլլայ կըսէ։ Ղուկաս 16 գլուխ 10 համար։ Ուն ալէկ պիտուս որ կրնայիր մարդ մեռցընել առլուանքը առնել. և կամ տանը պատը ծակել մինչ տապանքը գողնալը շատ դժուար բան է. և մանաւանդ վտանգաւոր, կարելի է որ բռնուիս ձեռք անձնիս, կամ մեռցնեն և կամ շղթայանեքով կապած բանտը դընեն շատ ժամանակ կը կապտատեն. որ անոր համար կը վախնաս տապէս գողութիւն ընելու, էն մէկ Աստուծմէ վախի համար, հապա բռնաւորի վախի համար, և կամ պատիժ կապտելուն համար կը վախնաս, քայց՝ տապէս գիտցուիլեանդ ծածուկ գողութիւն ընելու չես վախնար, ինչու որ դիւրագին կապած մարդը չի պիտի քու գողութիւնդ որ վախնաս և կամ տանչես պատիժ կը կապտի տէր հոգ ունենաս, անոր համար մեծամեծ գողութեան հատա-

սար են, ինչպէս որ Սողոմոն կըսէ. (Կշիռ մեծ և փոքր՝ ամէնք են առաջի Աստուծոյ երկրեան):

Թ. Մեծ և փոքր չափերը. երկուքն ալ Աստուծոյ առաջ ամէնք են կըսէ: Արակաց 20 գուխ 10 համար:

Ժ. Սուրբ գիրքերուն՝ և քու բուռ խոհքերուդ՝ որ նայինք նէ հիչ մէկ մարդ մը առանց գողութենէն ազատ չէ, ուրեմն որ առևտուրնիս է, և հինա հասկցայ որ գողութիւն կընեմ եղեր. մեր վրայ հաստատելիր գողութիւնը, վասնամ թէ ուրիշ արծաթ ցածներուս ալ մէկիկ մէկիկ վրանիս ամէնք հաստատես, բայց՝ մարդ չեմ մեղադրեր առանց նայինք ատոր ինչ ամէնք ըսես. կարծեմ ատոր պատասխան չպիտի կրնաս տալ:

Ա. Իմ վիճակներս հաստատակ մարդիկ չեն որ ընդունիս. ահա անկից դիր տես Յոհաննէս ընտեր մի թէ (Ով որ իր եղբայրը կատէ նէ մարդասպան է) դուն կը կարծես թէ մարդ մեղքերը մինակ թողում, դառնալով մարթել. և (հրացանով[1]) զարնել. և կամ վիզը արևմտեան խեխտել նէ, որ բա-

(1). Հրացան. Թուֆէնկ.

նաւարկին կը վախնաս առ բանելը ընելու՝ զիս ալ կը մեղադրեն ոչի. բայց՝ երթալդ առելու և չը սիրելու չես վախնար. որով հետև բռնաւորը առանց քան չըսեր, առ ոեղ բռնաւորին վախ չկայ. միայն Աստուած կը բարկանայ, Աստուծմէ ալ վախ չունիս խոկըրէն. լսմընցաւ բանը. տեսայր մի որ հիչ չը գիտցած տեղը մարդասպանութիւնն ալ վերադ հատատուցաւ: Ու ը. զրկութիւնն ալ մարդասպանութիւն է:

է. Զրկութիւնը ինչ է հասկցուր քեզի:

պ. Մարդոց վրայ դատողութիւն ընել, զրպարտութիւն ընել, դէշ անուն հանել, բանտորին վարձքը կրտրել. խեղճ միամիտ մարդոց ունեցած ապրանքը, տունը, արտը, և կամ այլին, անիրաւութեամբ ձեռայը առնել. և կամ խեղճ աղքատներըմիշտ ինձմէ վախնան ոչի հանապազ կերեքել սիրտը ցաւցընելը մեծ պատնութիւն է. ինչպես որ Յակոբոս կըսէ:

է. Յակոբոս ինչ կըսէ:

պ. Այսուհետև մեծատունք լացէք և ողբացէք ի վերայ թշուառութեանցն որ

գալոց են ՚ի վերայ ձեր, զի մեծութիւնդ ձեր ոչ լինչ են, և հանդերձ ձեր կերակուր ցեցոյ, արծաթ ձեր և ոսկի ժանգահար. և ժանգ նոցա կերիցէ զմարմինս ձեր. զրկեցի՛ք և սպանի՛ք զարդարն որ ոչ էր ձեզ հակառակ) 5 գլուխ 1 համար։

Թ. Նախէց եւս ոմ մեծատուններ լացէ՛ք ու ողբացէ՛ք ձեր վերայ գալու թշուառութիւններուն համար. վասն զի ձեր մեծութիւնը ոչ լինչ են, ձեր լաթերը ցեցը պիտի ուտէ. ու ձեր արծաթը և ոսկին պիտի ժանգուտին ու անոնց ժանգը ձեր մարմինը պիտի ուտէ, ինչպես որ ձեզի դէմ կը կայնի նաղխաձգ ապ.քատները զրկողութիւնով ապանեցի՛ք կըսէ »,

ՃԱՒՈՂ ԺԷ.

Ա. Ինչո՞ւ համար զրկողութիւնը մարդասպանութիւն սեպած է։

Գ. Մէկ մարդ մը որ մեռցընես նէ մէկ անգամ մը կազատի աշխարհ.քէս. բայց՝ մէկու մը անունը կոտրես որ պատիւն վար իյնէ. յաւետուր կը կենայ ըներ. և կամ ոնե-

ցած ապրանքը անիրաւութեամբ ձեռքէն առնես. որ վերջին աղքատութեան տակ կ'ինկնի, այն մարդը քանի անգամ կորսընցուցած ապրանքը կամ պատիւը միտքը գայնէ, այնքան անգամ կը մեռնի սրտին կսկիծուն, անոր համար բաւականութիւն տալ է։

2. Ինչպէս որ վերը ըսինք թէ, առանց վնաս գործելու հնչ մէկ մարդ մը ազատ է, նոյնպէս այսպիսի մարդասպանութենէն ազատ ըլլ մարդ կը գտնուի, բայց՝ նայինք աս մեր քերանով վկայած աշխարհախոսութեանը մինչ պիտի բանս արդեօք։ Որովհետև խոստացար որ ասոր պատասխանը վերջը պիտի տայիր։

Գ. Ես մինչ պիտի բանս գուցէ իմ բածխս էլ հաւասար։ Ընկ Յակոբոսին ու Յօհաննէսին քով. անոնք լսելին գերեր են ինձի բաներ հարկ չէ, անոնցմէ տուէք։

2. Ես անոնք ըսեր տեղ գրուած ու հարցընեմ, ես քու բածխդ ալ կը հաւասամ, ձեռ նայիր մինչև հիմայ մինչ որ բանիր հաւասացի ու ընդունիմ էլ կ'ուզայ, ասոր ալ կը հաւասամ գուն հասկցուր տակայ ալ։

Գ. Յակոբոս կը գրէ (Ընդունիմ ըլ գի-

տէք զի սէր աշխարհիս այսորիկ թշնամու-
թիւն է առ Աստուած, որ ոք կամիցի սի-
րել զաշխարհս՝ թշնամի առնէ զանձն Աստու-
ծոյ)։

Թ. Ո՛վ հնացուցիչք եւ գիտիք որ աշխարհա-
սիրութիւնը Աստուծոյ դէմ թշնամութիւն
է, ուր որ աշխարհքը սիրել կուգէ նէ ինքը-
գինքը Աստուծոյ թշնամի կընէ կըսէ. 4 գլ-
ուխ 4 համար ու գլուխ մըտածէ ասիա թէ
ուրեմն վախնալիք բան է, ինչու որ՝ մէկ մար-
դու մը թշնամութիւնը Աստուծոյ հետ ըլ-
լայ նէ՝ ու ամբո վերջի վիճակը ինչ խեղճ
կըլլայ. մտածէ զի, ամբո պատուէրին (ինչ)
ամենուն բանս նէ ինչ օգուտ. ան մէկ աշ-
խարհասիրութիւնդ բաւական է գլեզ Աս-
տուծոյ թշնամի ընելով կորսընցնելու։

Ե. Յանդգնութիւն բառը հասկըցուր, նայիր
Յօհաննէս ինչ կըսէ։

Զ. (Ով սիրէ զաշխարհս ու մի ու ինչ յաշ-
խարհի է, որ ոք սիրէ զաշխարհս, ոչ է ինդ-
րա սէր հօր. ամ յաշխարհէ ասի է)։

Թ. Աշխարհը մի սիրէք ու աշխարհիս-
մէջ ինչ որ կայ նէ մի սիրէք, ուր որ աշխարհ-
ըը կսիրէ նէ հօր Աստուծոյ սէրը ամբո

արտին մէջ էն կենար. Տապա առ աշխատին վրայ է աչքը կըսէ: Ուրիշն կամ ուրիշներ 2 գլուխ 15 համար: Տեսար մի Յովհաննէսն ալ Յակոբոսին պէս կըսէ, և Յակոբոսին խօսքը առած կատարեցաւ (Որոր պատուէրը պահես ու մէկ տեղ մը խոր թողուս նէ բոլոր օրէնքին պարտական կըլաս) կըսէ:

ԾԱՒՈՂ ԺԸ.

Ա. Ընդայր ինչու համար աշխատիմք մարդոց հնազանդ կըսէ Յակոբոս:

Գ. Ես առաջ քեզի բան մը հարցընեմ. հաւատակ հնազանդ ասիս կըսեն, ասոր պատասխանը տուր ինձի:

Ա. Ով որ իր ամուսնոյն վրայէն աչքը վերցընէ ու ուրիշ մէկու մը վրայ ձըգէ ու սիրէ նէ անոր հնազանդ կըսեն:

Գ. Ընչի պատասխան տուիր. ահա մենք աչքերնիս պտոյտ ընէնք ամուսնոց վրայէն վերցընենք ու ասանկ չհնազանդինք վրայ ձըգենք նէ մենք ալ հնազանդ կըլլանք, ինչու որ մարդուս իր կնոջմէ սիրելու պար-

տական է, ինչպես որ Պօղոս կը պատուիրէ (Ընդ սիրեցէք զկանայս ձեր. այսինքն՝ ոմն մարդիկ ձեր կնիկները սիրեցէք)։ Ընդ սա սէրը վերնայ ու ուրիշին վրայ ձըգէ նէ շընաղող կըլլայ եղեր որ դուն ալ վկայեցիր, հապա զ'ատուածդ սիրելիք սէրը սա աշխարհիս բաներուն վրայ ձըգեցիք նէ չնացող ըլլալնուս կասկած մը կը մընայ մի արդեօք քեզի հարցընեմ։

Ե. Ատուածդ սէրն ալ այր և կնոջ սիրոյ կը նմանցընես։

Պ. Ես ինձմէ կըսեմ կը կարծես, ահա նայ կը գըրէ (Յորմէնակ ուրախ լինի փեսայ առ հարսին իւրում, այնպէս ուրախ լինի տէր 'ի քեզ)։

Թ. Ինչպէս որ փեսայն իր հարսին հետ կուրախանայ, նոյնպէս տէրը քու հետ պիտի ուրախանայ կըսէ 62 գլուխ 5 համար։ Եւ Բ. Յօհաննէս Ոսկեբերանէն Բրիտոսի համար կըսէ աշակերտներուն (Ու ասնոյի հարսն նա է փեսայն)։

Թ. Ով որ հարս ունի նէ փեսայն անիկա է կըսէ. Յօհաննու 3 գլուխ 28 համար։ Եւ Գ. Պօղոս կը գըրէ (Խօսեցայց զձեզ

առն միում իբրև զկոյն մի սուրբ յանդիման կացուցանել Քրիստոսի, բայց՝ երկնչիմ՝ գուցէ որպէս օձն խաբեաց զԵսայ խորամանկութեամբն իւրով, ապականեսցին միտք ձեր՝ ի միամտութենէն որ՝ ի Քրիստոս)։

Թ. Պիտի նշանեմ ձեզի մէկու մը, սուրբ կոյսի մը պէս Քրիստոսի դիմաց պիտի կոյնեցընեմ. բայց՝ կը վախնամ, չըլլայ որ ինչպէս օձը իր խորամանկութիւնովը մեր նախամայրը Եւան խաբեց նէ՝ ձեր միտքն ալ կը ջախջախընէք Քրիստոսի վերայօք։ Երկրորդ Կորնթացւոց 11 գլուխ 2 համար։

Ժ. Ես ըսած հարսն ու փեսայն ալ պիտի ըլլայ։

Ժա. Ես ըսածս հարսն ու փեսայն ալ պիտի

եղ ինձ պատկ և իբրև հարսն զարդու զարդարեաց զիս):

Թ. Իմ անձըս տիրոջմամբ պիտի ցնծայ , ինչու որ ինձի փրկութեան լաթեր ու ուրախութեան պատմուճան հագուեցուց . փեսայի պէս իմ գլուխս պսակ դրաւ . ու հարսի պէս լաթեներով զիս զարդարեց կըսէ . 61 գլուխ 10 համար : Ու այն հարսի պէս զարդարուած հոգիներուն փեսային Քրիստոս է , ու իր հետը կառնէ կը տանի արքայութիւնը իր խոստացած տեղը՝ ու միշտ անոնց վրայ կուրախանայ , ահա սա խօսքն է ալ Ցայտին կըսէ (Ինչպէս փեսային իր հարսին չեռ կուրախանայ . այնպէս տէրը քու վրայ պիտի ուրախանայ) անդիսու աշխատիքն է , սա աշխատիքը չը հատկընաս :

Հ. Ընդհակառակն մեկ վկայութիւնով մը կրնամ հաստատել :

Պ. Վկայն պատրաստ է ահա Պաւղոս կը գրէ (Ու՝ ի մէջ գիշերի եղեւ բարբառ . ահա փեսայ գայ արիք ընդ առաջ նորա . ելէք փեսային և պատրաստուքն մտին ընդ նմա ՚ ի հարսանիսն և փակեցաւ դուռն) :

Թ. Գիշերուան մէջ ձայն մը եղաւ թէ

ահա վեսայն կուզայ կոր առաջը ելնէք, վեսայն եկաւ. պատրաստ գանուածնիերը անոր հետ՝ ի միասին հարսնիքին տունը մըտան ու դուռը փակուեցաւ. 25 գլուխ 5 համար:

ե. Ըսուց խելքըս հասաւ, բայց՝ հարցմունք մըն ալ ունիմ, արդեօք ինչո՞ւ աշխարհասէրը մարդոց համար Ըսուծոյ թշնամի կըլլայ կըսէ Յակոբոս:

զ. Հոգին վերը պատմած երիկը եղեր և կամ կընիկը եղեր, իր բնական սէրը վերցընէ ու ուրիշի մը վրայ ձըգէ նէ վիրաւոր կաւեն. ալ իրարու թշնամի կըլլան. զորօրինակ աս մարդկային բնութիւնը՝ ի բնէ հեռու աղէկ բանի և գեղեցիկ և անուշ բանի ցանկացող է, ինչպես որ մեր նախամայրը ևան ըսաւ (ևս եռես կինն զի բարի էր ծառն՝ ի կերակուր, և հաճոյ աչաց հայելոյ, և գեղեցիկ՝ ի տեսանելն և էառ՝ ի պտղոյն և եկեր):

թ. Կնիկը նայեցաւ որ ծառը շատ աղէտ է ու աչաց գեղեցիկ կերևնայ. անոր համար պտուղէն առաւ ու կերաւ կըսէ. Ծրնունդ ոգոյ 3 գլուխ 6 համար: ևս Բ. Պաւլիմն ալ Ըսուծոյ ոչքան գեղեցիկ ու անուշ

խօսքեր սունենալը մեզի կվնասցընէ, որ ալէկ քան քնաւոյ ընդունելութիւն չունինք ու անոր անուշ ու զեղեցիկ պատուէրներուն հետեւինք (Յանկալի է նա քան զոսկի և քան զանա պատուական. քաղցր է նա քան զմեղու խորիսխ):

Թ. Ընդհակայ ցանկալիք է քան ոսկիէն ու քան անզամանդ քարերէն. և մեղրէն ալ անուշ է կըսէ: Սաղմոս 18 գլուխ 11 համար: Ու Թ. գալիլին մէկը Յիսուսին հարցուց (Վարդապետ քարի ինչ գործելով ալ կրնանք յաւիտենական ժառանգելցիս:

Թ. (Ալ քարի վարդապետ՝ ինչ ընեմ որ յաւիտենական կեանք ժառանգեմ) Բրիստոս նայեցաւ որ աս մարդը ալէկ քան կը քնաւէ կոր. ալ չարկ եղաւ Յիսուսին՝ ալէկ կը ով ըլլալը հասկըցնել ու ըսաց. (Ձիք ոք քարի բայց՝ մի Աստուած հայր) այսինքն՝ հօր Աստուծոյմէ՝ ի զատ հիչ մեկ ալէկ մը չկայ կըսէ: Մարկոս 10 գլուխ 17 համար: Ու տրամբեաւ ալէկ քան կը քնաւես կոր նե անկայ է ըսելով պատուիրեց Թէ (Վա՛ տի սիրես քու տէր Աստուածդ քու բոլոր

արտալ. բոլոր անձալ. ու բոլոր մլտօք և այլն): Տեսայ մի ինչպես սասիկ կը պատուհասէ զՅուսուֆ պիտի սիրես տէր, սէմա որ բոլոր զգայարանքներով զՅուսուֆ սիրելու կը հրամայէ. կերևի որ բոլոր զգայարանքներով զՅուսուֆ սիրելու պարտական ենք. հապա ատ սէրը Յուսուֆոյ վրայէն վերցնենք ու ատ աշխարհիս ոչինչ բաներուն վրայ ձգեմնք նէ Յուսուֆոյ թշնամի և չնացող չենք ըսեր մի. ահա ատոր համար Յակոբոս աշխատասէր մարդոյ շնացող և Յուսուֆոյ թշնամի ըսաց:

չ. Ծեմպէտ ես զՅուսուֆ բոլոր սրտով կը սիրեմ, սակր կասկած չունիմ. բայց՝ քիչ մը աշխարհիս փառքն ալ կը սիրեմ ասիկա վնաս ունի մի:

գ. Վերը ըսինք Քրիստոսի խօսքը թէ՝ բոլոր զգայարանքներով կը հրամայէ զՅուսուֆ սիրելու. դուրսը մէկ զգայարանք մըն ալ չի թողուր որ անով ալ աշխարհքի բաները մը սիրես, եթէ աշխարհքն ալ որ պիտի սիրես նէ. բոլոր սրտով զՅուսուֆ սիրած կըլլայ մի քեզի հարցընեմ: Ուրիշ լուսաց չկա՞ մի Քրիստոսի խօսքը թէ (11 ոչ կարէ ե-

կուց տէրանց ծառայել, կամ զմինն ատելէ և զմիւսն սիրելէ. ոչ կարէք Աստուծոյ ծառայել և մամոնային):

Թ. Ո՞վ մէկը երկու տիրոջ ծառայութիւն չի կրնար ընել, կամ մէկը պիտի առէ ու միւսը սիրէ, չէք կրնար Աստուծոյ ծառայել ու ապրանքի ալ կառչիլ: Աստիճան 6 գլուխ 24 համար:

Ժ. Երկու տեր կը չունի Բրիատոս, հաւլըցանք որ մէկը Աստուած է, արդեօք մէկը սրն է:

Ա. Մէկ մարդ մը որու ծառայէ նէ անկից աւտր տէրը կուգայ, եթէ դուն Աստուծմէ՛ ի զատ ուրիշ մէկուն ալ կը ծառայես այսինքն՝ աստուածային, համարէ թէ տիրոջդ մէկն ալ աստուածայն է: Ընդամ մը մտածէ՝ աճա, աստ երկու տիրոջդ ինչպէս ծառայութիւն պիտի ընես, ինչպէս որ մէկդմէկու հակառակ են, միաբանութիւն չունին, ինչպէս որ Պօղոս կըսէ (Ո՞ւնչ միաբանութիւն է Բրիատոի ընդ բելիարայ) այսինքն ինչ միաբանութիւն ունի Բրիատոս՝ Բելիարին հետ: Նելսարէ կրնթացուց 6 գլուխ 15 համար: Ու ասոնք մէկդմէկու հակառակ կը հրամա-

յեն իրենց հնազանդող ժողովրդոց։

Հ. Ի՞նչպես հակառակ կը հրամայեն։

Պ. Պրիամոս կը հրամայէ թէ քու թշնամիդ սիրէ. և սոր հակառակ սոսանայն կը ակ՝ քու սիրելիք ընկերդ սուտ է, Պրիամոս կը հրամայէ՝ քու ունեցած ապրանքդ աղքատներուն բաշխէ. և սոսանայն ալ կըսէ՝ աղքատներուն ձեռքը պոնուած բաներն ալ ան ձեռքեընուն, Պրիամոս կը հրամայէ՝ մեկ երեսէդ որ զարնեն նէ միւս երեսդ դարձնուր, սոսանայն ալ կըսէ՝ քեզի ապտակողը ձեռքէդ պայ նէ մեռցուր։ Պրիամոս կը հրամայէ՝ նեղ դուռը մտնիր որ լայն և ընդարձակ ալքայութիւնը երթաս. և սոսանայն ալ կըսէ թէ, լայն դուռը մտնիր որ նեղ և անձուկ մահ և խաւար դժոխքը երթաս. սոսոնք մի ինչպես հակառակ են. դուն սոնց որո՞ն բանին պիտի հնազանդիս ու կամքը կատարես, հնար չէ որ սոնց երկուքին հաճոյ ըլլաս. հապա անշուշտ սոնց մեկը պիտի բարկացընես։

Հ. Բա՛ւ լեցի ես Սատանայէն չեմ բարկացըներ՝ հապա սոսանայն կը բարկացընեմ ու Սատանայ ալ կը հնազանդիմ։

Պ. Ինչո՞ւ աստանային չես բարկացներ եղբայր. կը կարծես թէ աստանային կը բարկացնեմ, բայց՝ քու բարկացուցածդ Աստուած է ու չես գիտեր. վասն զի քու բռնած գործերուդ բոլորը աստանային կամացը հաճոյ գալիք բաներ են. զԱստուած միայն լեզուով կը սիրես ու գործքով ալ աստանային կը պատուես. ասոր համար Հայրին ըսածը շատ յարմար կուգայ քու գործդդ.

Ե. Հայր ինչ ըսեր է։

Պ. (Ժողովուրդս այս շրթամբք պատուէ վիս և սիրտք նոցա հեռացեալ ինէն ինէն)։

Թ. Այ ժողովուրդը բերանով կը պատուեն զիս, ու սիրտերնին շատ հեռու է ինձմէ կըսէ. 21 գլուխ 19 համար։ Տեսար մէ եղբայր, լեզուով զԱստուած պաշտող ու գործքով ալ աստանային կամքը կատարող ժողովուրդ համար Աստուած ինչպէս գանգատ կընէ։ Ու Բ. Յովհաննէս ալ կը գրէ. (որ ոչ սիրէ զԱստուծոյ է ծնեալ. և որ սիրէ՝ ի աստանայէ է. զի յայտնէ յայտնի են որդիք Աստուծոյ և որդիք սատանայի)։

Թ. Ով որ չը սիրէ նէ Աստուծմէ ծնած

է և ով որ կը մեղանչէ առաւանայէ է. ասկից յայտնի են Աստուծոյ պղինեղը ու առաջնային պղինեղը կըսէ։

ՀԱՒՈՂ ԺԹ.

ՀՈ. Աղեայր հատա ես ինչ պիտի ընեմ, առ քանց մեղքերէդ ես ինձի ազատ կը կարծէի, որովհետև չէի գիտեր թէ զբսիտուելը և կամ եղբայրը առնել մարդասպանութիւն է, և կամ աշխատիտանիրութիւնը, չնութիւն և Աստուծոյ թըշնամութիւն ըլլալն ալ չէի գիտեր, նաև առնել ատկաց կամ չառնել, կենդանւոյ, փորի, հոխոյ, սիրեմ կրկին, կանդուն գործածելը մեծամեծ գործութիւն ըլլալն ալ չէի գիտեր. վասն զի ինձի խրատ տուողներ, առաջս փաթթ բաներկին չէին զգուշացներ որ գիտնայի ու զգուշանայի եղբայր։

Պ. Ինչ ըսեմ ինչ ըսեմ առ քեզի խրատ տուողներուն. առ ցաւը իմ գլուխս ալ կայ եղբայր։ Վախնամ թէ առ մարգարէներուս հանդիպիցայ։

ՀՈ. Ով եղբայր առ մարգարէ չէր զիս խրատողը, հապա իմ ծնողքս էին, հէչ

մէկ օր մը ըսուին ինձի թէ աս բանը մեղք է մընաը, այլ միշտ խաւխ կը պատուիրեին թէ ըսուակ շահիր։

Գ. Երանի թէպ որ ծնողքդ մեղայ չեն ղրկուշացներ եղեր, հապա ծընողք կան որ իրենց զաւկներուն մեղայ չղրկուշացնելէն՝ և զատ մեղք ալ կը սորվեցնեն իրենց զաւկին, վասն զի քանի որ փոքրիկ տղայ է որ դեռ նոր լեզու կելլայ կոր, կըսկսին ծնողքը քոլ կամ եղբայրը, և կամ քոյրը, կամ հօրքոյրը, և կամ մօրքոյրը և այլն։ Տըղային՝ Աստուծոյ անունը չը սորվեցուցած, հայհոյութիւն և անարգել սորվեցընել, և շատ աշխատանքներով, չաքար և կամ ուրիշ բան խոստանալով. սա մարդուն կնոջը անարգէ և այլն, երբոր տըղայն կը սորվենայ ու կանարգէ կը հայհոյէ իրենց կամացը հակառակ, այն առեն շատ խընդալով ու ծիծաղելով տըղային բերանը կը պատնեն ու խոսմունքնին ալ կը կատարեն. Թէպէտ իրենց զատ Հաշուեհարեան և զջօսանաց համար կընեն այս բաները, բայց՝ այն տըղին սիրտը՝ ձեռնամակ և կակուղ մոմաքար կը նմանի, ինչպէս նեղկ որ դըժուէն նէ կը բռնե կայնի ալ Թող

չիտար, և մանաւանդ իր ծնողացրմէն ա-
ռած ներկը շատ դժուար թող կուտայ,
զտօրինակ աշխատիօրէն կըսէն թէ (մարդոց
կիւքը (1) հոգւոյն ներքին կըլլայ) ահա հոգ-
ւոյն տակը եղած սովորեալ կիւքը ծնողացը-
մէն սովրած բաներն են. որ բնաւ չելլար
միտքէ որ հոգին ելլայ: Ու երբոր տըղայն
քիչ մը մեծնայ դպրոց երթալու ժամանակը
գայ. հայրը կառնէ տըղայն դպրոց կը տա-
նի. և ամէնք ալ վարժապետին կը պատուի-
րեն թէ սա տըղային հոգ տար, ես շատ
կարդացող չեմ ուղեր, Տէր Տէր չսիտէ
ընեմ, միայն թէ դըրէն ու թուաբանու-
թեան և հաշիւին աղէկ չանք ըսէ մեզի
տեսիլ պէտք է, մէկ օր առաջ դըպրոցէն
հանելուդ նայէ կըսէ ու կը ձըգէ կերթայ:
Ինչպէս որ մենք ալ երբեմն դպրոց կը նըս-
տէինք որ աղէկ տեղեկութիւն առնինք առ
բաներուն: Ու երբոր քանի մը ժամանակ
դպրոց երթալ գալուքէդ մը գիր և հաշիւ
տրվին ձեռք մը դպրոցէն կը հանէ անվեղ
տըղայն ու կը տանի իր դաշտութեան տունը
այսինքն՝ խանութը, և կըսկըսի իրեն քալը

(1) Կիւք. Խոյ. Թաղահաճ.

պողոտեան և նենգութեան ձամբանները տրվեցընել ըըլայինն։ Նախ՝ սուտ խօսիլ և սուտ երդումներով համոզել ու գէշը աղեկի տեղ տալ։ Ւ֊ը Բ. կանգունը պինտ քաշել։ Ւ֊ը Գ. ծանրը և կամ թեթեւ լիտր գործածել. ծանրով առնել ու թեթեւով տալ, և այսպէս շատ բաներ կը տրվեցընէ. վասն զի հօրը ջանքը ասիկայ է. տըղայն բատակ թող չահի՝ ինչպէս կուզէ թող ընէ, կուզէ արքայութեան երթայ կուզէ գժոխքը. իր հոգը չէ, բոլոր մարդիկ գաւկի համար կը ջանան ու կը վատնեն, ոչ թէ գաւակ՝ Ըստուծոյ պատուէրը պահե ու արքայութիւնը երթայ, հապա առաւտուր ընել տրվելնայ ու բատակ չահի որ հանգստութեամբ կեանք վարեմ։

Հ. Ըսիկայ աղէկ հասկըցայ, բայց՝ վերը ըսիր թէ սուտ մարգարէի հանդիսքեր ես. սուտ մարգարէ ալ կըլլայ։

Գ. Ըյո՛ սուտ մարգարէ ալ կըլլայ։

Հ. Սուտ մարգարէն ինչպէս ճանչնալու է մէկ նըշան մը ունի՞ մի։

Գ. Ամէն արքայութիւնը երթալու լայն ճամբայ ցոյց կուտայ նէ անիկայ սուտ մարգարէ է։

Հ. Ընթայուելիւնը լայն ճամբայ ունի մի։

Պ. Բրիստոսի խօսքէն կիմացուի որ շատ նեղ է արքայութեան ճամբան, որ Աստուծոյ կը գըրե (Անիկ ընդ նեղ դուռն, քանզի արձակ է դուռն և համարձակ ճանապարհ որ տանի՝ ի կորուստ և բազումք են որք մտանեն ընդ նա. քանզի անձուկ է դուռն և նեղ ճանապարհ որ տանի՝ ի կեանս և սակաւք են որք գտանեն զնա) 7 գլուխ 13 համար։

Թ. Նեղ դուռը մըտիք. վասն զի. լայն դուռը և համարձակ ճամբան որ դժոխքը կը տանի այնտեղ մտնողները շատ են. ու նեղ դուռը և նեղ ճամբան որ արքայութիւնը կը տանի. զանիկայ գըտնողները քիչ են կըսէ։ Տես որքան նեղ է եղեր որ՝ վնտռելով հարիւր (1) կը գտանուի։

Հ. Իմ կարծեօքս արքայութիւնը շատ մեծ լայն ընդարձակ տեղ մըն է. ատքան լայն տեղայ դուռը ատքան նեղ կըլլայ մի։

Պ. Ինչա՞ քեզի օրինակ մը տամ՝ որ խելքդ հասնի, աշխարհիս մէջ շատ մեծ փառաւոր քաղաքներ կան. Թէ Նէրոպայի մէջ և Թէ Ասիայի մէջ, բայց՝ այն քաղաքներուն ամենը

(1) Հարիւր. Դժուար։

ձամբայն շատ նեղ ու քարաժայռ (1) և վտանգաւոր (2) կըլլան. սակայն այն երթալու փառաւոր քաղաքին մերոյն համար. այն ձամբային վրայ նեղութիւնը յանձնառու կըլլաս այն բաղձալի քաղաքը մտանալ և անոր բարիքը վայելելու յուսով. ղպտիներուն Պոլիս քաղաքը, թէպէտ շատ մեծ ընդարձակ փառաւոր քաղաք է. բայց նրեք կողմը թէ սեւ ծովը և թէ ձերմակ ծովը պատած ըլլալով. հետեւապէս, Ախիայէն (3) Յարաքիայէն (4), և Հայաստանէն և Պարսկաստանէն (5). և կամ Եւրոպիայէն Պոլիս գալնայոց մտադոց՝ հնար չէ որ ծովը չը մրսած ու այն վտանգաւոր կիրճերը (6) չանցած Պոլսոյ մէջ մտանան, սակայն այն Պոլսոյ ափերուն յայտն է որ այն ահագին ծովուն ու ահագին ալիքներուն (7) մէջ և վտանգաւորներուն աշխատանքը և վիշտը յանձնառու

(1) Քարաժայռ. Գոյամարտ :
(2) Վտանգաւոր. Թշնդիրքի :
(3) Ախիայ. Մնաոլու.
(4) Յարաքիայ. Արաբիստան :
(5) Պարսկաստան. Աջամիստան :
(6) Կիրճ. Պօղազ.
(7) Ալիք. Տալկայ :

կանչ մարդը։ Եւ երբ այն վերադարձնելուն միջէն անվնաս անցնի ու պօղոյ մէջ մնայ ու բարութիւնը վայելէ նէ կոչուի, ու բոլոր քաշած նեղութիւնները կը մոռանայ։

Ը. Ընթացութեան ճամբան ալ մի ծուռ կայ որ ատ ծուռերուն քաղաքը օրինակ տուի։

Գ. Այո, ընթացութեան ճամբան ալ ծուռ կայ, բայց՝ շատ տարբեր է ատ ծուռերէն. վասն զի ատ ծուռը մինակ մարդոց մտքին կերեւնայ խեղճ կոտրտուններ, բայց՝ այն ծուռը մարմնին ալ ու հոգին ալ՝ ի միասին կերեւնայ կոտրտուններ, նաև, ատ ծուռէն շատ պեղեցիկ համեղ ձուկեր կելլան ուտելու, բայց՝ այն ծուռէն օձու և կարճի նման թունաւոր սողուններ կելլան մարդոց հոգին խայթելու։ Եւ այն ծուռը՝ ոչ ինքը մարդոց աչքին կերեւնայ և ոչ անոր մէջ քալող նաւերը՝ որ քեզի ցցըննեմ։

Ը. Աչքի չերեւնար նէ դուն ինչ գիտես, հարկաւ մէկը քեզի հասկցուցեր է դուն ալ մեզի որ հասկցընես շատ աղէկ կըլլայ։

Գ. Ա աշխարհիս մեջտեղ ծովն է, որ կը ծըփանք կոր մէջը, ու ահագին ալիքները

միշտ կը պատնեն մեր հոգւոյ նաւին ու խորտակելու և ընկղմելու կը ջանան, ասոր համար արթուն կենալու է միշտ որ մեր հոգւոյ նաւը չընկղմինք. հապա անկից անցընելով բոլոր աշխարհիս յոյս ըլլած ու փափաքած տրքայութիւնը հասնելու և անվախճան փառքը վայելելու չափապիր ըլլանք։

2. Ասկից այնքան որ ծովը լաւ ճանչ ելոյ ծովեցի է, հապա նեղ դուռը և նեղ ճամբան այն է արդեօք։

Պ. Նեղ դուռը չի կարծես թէ աս աշխարհիս ամէն պատնէշներն են որ պէտք ըլլալ նեղս մտնաս ու նահիս։

2. Հապա ինչպէս դուռ է։

Պ. Ա՛ս աշխարհիս մէջն հոգևոր նեղութեան դառներն են՝ որ խոնարհութեամբ պէտք ըլլալ ծռելով պիտի հընազանդիս, ինչպէս որ Քրիստոս ըսաւ. (Յաշխարհի աստ գնեղութիւն ունիցիք) այսինքն՝ աս աշխարհիս մէջ նեղութիւն պիտի ունենաք կըսէ։ Յովհաննու 16 գլուխ 33 համար։

2. Ինչպէս նեղութիւն է արդեօք Քրիստոսի ըսածը, ես կարծեմ երբեմն առևտուր ընելու, ապրանքի տէր եղած միտքը կը

նեղուի, և կամ ապրանքը աժան կը ծախուի սիրտը կը նեղուի վաստակ քիչ եղաւելի. և կամ ծօնավաճառ (1) գընացած առնելը ճամբան գողերէն վախէն հանդիստ չի կրնար քնանար ապրանքըս կը գողնան ան՛ի արթուն կը կենայ սիրտը կը նեղուի. և կամ տունը կերակուրը իր ախորժակին չի գար, անուշ ու պարարտ չըլլար սիրտը կը նեղուի, և կամ մէկ կամք մը կուներայ կատարելու չի կրնար կատարեր սիրտը կը նեղուի, արդեօք ատո՞նք են մի։

Գ. Ճէ եղբայր՝ ատոնք քու մարմինդ հանդըստութեան. և կամ ըստակ շատցընելու համար քաշած նեղութիւններ են. ատոնք օգուտ չունենալէն ի զատ մեծ մեղք ալ են։ Բրիստոսի ըսած նեղութիւնները ատոնք են։ Նախ քու Թշնամիդ սիրել։ Բ. մէկ երեսէդ զարնեն նէ միւս երեսըդ դարձընել։ Ն՛ւ Գ. քեզի դեշութիւն ընողներուն դեմ աղէկութիւն ընել։ Դ. քեզի անիծողները օրհնել։ Ն՛ւ Ե. քեզի բամբասողներուն համար աղօթք ընել։ Ն՛ւ Զ. քեզի զրպարտութիւն ընելով դէշ անուն մը հանեն ու

(1) Ծօնավաճառ. Բանոխի։

պատիւը կատրեն նէ չը բարկանալու համ բերել. ծամ պահել. աղօթք ընել, ապրանքներէդ կարօտներուն տալումիւ: Ահա սոնք են Բրիստոսի ըսած նեղութիւնները, ինչպէս որ մեր տան դռները որքան նեղ ըլլայ՝ մեր կամաւը դուրանիս խոնարհեցընելով ներս կը մտնանք, նոյնպէս ալ այս վերը պատմած նեղութեան դռներէն յօժարութեամբ դուրանիս խոնարհեցընելով պիտի մտնանք ու արքայութիւն երթանք:

Ե. Ան բոլոր նեղ դռներէն ալ անցնիլը հնձի շատ դժուար կերեւի:

Գ. Ուրեմն քու միտդ արքայութի երթալ չէ, հապա պարապ տեղը զիս կը հօգնեցընես, թէ որ քու միտքդ արքայութիւն երթալ է նէ, սիրով և յօժարութեամբ կրնաս ամեն տեսակ նեղութիւններուն համբերելով ատ դռներէն անցնիլ արքայութիւնը երթալ, բայց՝ նեղ դռնէն և նեղ ճամբայէն անցնող մարդը՝ պէտք է որ իր կրնակը ծանր բեռ չունենայ որ դիւրաւ անցնի նեղ դռներէն:

Է. Ինձը ուր պիտի տանին, անդի այլ խարհքն ալ բեռ կերթայ մի:

գ. Մեր ըսած բերը չըսա սեռած բեռնելըն է, անիկայ ոչ աչքի կերևնայ և ոչ կըռնակէն վար կիյնայ, այն աչքի երևցած բեռներըն որ բեռնակիրները (1) կը վերցընեն, շատ հեռու տանելու նէ կէս ժամ և կամ ամ բողջ ժամ մը կը տանին կը ձըլեն կըռնակնե րնին ու կը հանգըստանան։ Բայց մեր ըսած աչքի չերևած բեռը, ոչ ցորեկը կըռնակէն վար կիյնայ և ոչ գիշերը. ինքը կը ննջէ, բեռը կըռնակին է, չէ թէ կենդանու թեանը՝ հապա մինչև անգամ մեռնի ալ նէ այն բեռը իր հետը կերթայ։

ե. Կռնակի բեռը ինչ է։

գ. Կըռնակը բեռ չտանեցող մարդ չըլլար, թէ արդար և թէ մեղաւոր. արդարներուն բեռը թեթև և մեղաւորներուն բեռը ծանրը կըլլայ։

է. Ընդարները բեռ ունենալը ասկից յայտնի է։

գ. Ինչ Քրիստոս կը վկայէ. (Ելայք առ իս ամենայն վաստակեալք և բեռնաւորք և ես հանգուցից զձեզ)։

թ. Իմ քովս եկէք բոլոր բեռ շալկող ու

(1) Բեռնակիր. Համալ

խանջեցուցներ՝ ես ձեզի պիտի հանդչեցընեմ
կըսէ : Մատթէոս 11 գլուխ 28 համար :

Հ. Քրիստոսի լսած բերը ինչ է արդեօք :

Պ. Քրիստոսի լսած բերը շատ թեթեւ է
ու շատ ալ անուշ է որ կըսէ (Իմ լուծ իմ
քաղցր է. և բեռն իմ բարեկ) :

Թ. Իմ բերըս թեթեւ է ու անուշ ալ է
կըսէ : Մատթէոս 11 գլուխ 36 համար :

Հ. Ո՛ր բերը ինչ է արդեօք որ անուշ է :

Պ. Աստուծոյ պատուէրներն են, որ Սաղ-
մոս 118 գլուխ 103 համար կը գրէ : (Որ-
պէս զի քաղցր են՝ ինչպէս իմ բանք քո. քան
զմեղր բերանոյ իմոյ) :

Թ. Քանի հոգիէդ իմ բերանիս մէջ մեղր
կըն անուշ են կըսէ : Տեսար մի որ մեր բե-
ռը Աստուծոյ պատուէրները պիտի ըլլայ :
Որ շատ թեթեւ ու անուշ են, եթէ Աստու-
ծոյ պատուէրներուն բերը չուկնես շատ
դիւրաւ կրնայինս նեղ դրուներէն ու քարա-
ժայռ ձամբաներէն ու արգելուելիքներ կեր-
թաս, ինչպէս որ քու ձամբաներուդ լոյս կու-
տան որ չես գլտրիր ու չես մոլորիր ու մե-
զայ ծովուն մէջ կիյնար :

Հ. Աստուծոյ խօսքերը ինչպէս ձամբանե-

տուս լայ՝ կուտան ։

պ. Ինձ Սաղմոսը կը վկայէ (Ա՛րագ են քանիք քո ոտից իմոց և լայ տան շաւղից իմոց) ։

թ. Քու խօսքերըդ իմ ոտից ճրագ են ու ճամբանեղուս լայ կուտան կըսէ ։ 118 գլուխ 105 համար ։ Ես ե. Սաղմոն ալ կը գըսէ (Օ՛ր ճրագ են պատուիրան օրինացն և լայ) ։

թ. Օրէնքին պատուէրները ճրագ ու լայ են կըսէ ։ Առակ 6 գլուխ 23 համար ։ Տեսա՞ր մի եղբայր՝ ալքայութեան ճամբան պահելով. և ամէն սեռակ նեղութիւններուն համբերելով պիտի երթայ, ինչպէս որ Պօղոս ալ կըսէ (Բազում նեղութեամբ պարտ է մեզ մտանել յարքայութիւն Աստուծոյ) ։

թ. Շատ նեղութիւն քաշելով պարտք է մեզի Աստուծոյ արքայութիւնը մտնալ ։ Գործոց 14 գլուխ 22 համար ։ Տեսա՞ր մի եղբայր՝ առանց նեղութեան արքայութիւն չերթայուխր, որ պատուիրանը կուտան. թէ Քրիստոս և թէ

առաքեալները թոլորն ալ նեղութիւն ցոյց
կուտան ։

ՀԱՒԻՂ Ի ։

Հ ։ Նեղ դուռը հասկցանք որ աշխարհիս
մէջի հոգևոր նեղութիւններն են , արդեօք
լայն դուռը և լայն ճամբայն որն է որ դժոխ-
քը կը տանի ։

Պ ։ Ա՛ւ սիկսի ալ էլ հասկցար որ կը հար-
ցընես , ահա յայտնի կըսե թէ դժոխքը կը
տանի ։ դիտցիր որ դժոխքին դուռն ու ճամ
բան են ։

Հ ։ Դժոխքին դուռը ինչու լայն կըսէ
արդեօք ։

Պ ։ Դժոխքին դուռը հարկաւ լայն ըսուի
պէտք է ։ ատ դըռնէն ոլ ախոռ անցնի դի-
ւանը մի արդեօք ։

Հ ։ Ան ինչ դիտեմ ով անցնիլը ։ դուն դի-
տես նէ ըսէ ։

Պ ։ Ըլ կարծես թէ ատ դըռնէն մըտնող
նելը՝ ատ աշխարհիս մէջ բարեգործութիւն
դործող , ամէն տեսակ նեղութեան հանդե-
ղող , ու իր էստ կամքը ընտրող , ծոմով ու

պատրաստ և առօրեայ կեր անձը մարեցընտանե-
ըը պիտի մնանան որ ոչքան նեղ ըլայ նե սըը-
մին ։

Հ. Հատա որո՞նք պիտի մնանան աս լայն-
դըտանէն ։

Գ. Անոնց վուշի բեռները շալկող մարդի-
կը պիտի մնանան, որոնցմե ոմանց վուշի բեռ
շալկող մարդը՝ նեղ դըտնելե ու նեղ ձամ-
բաներէ չի կրնար անցնիր. հատա լայն դու-
պէտք է որ սըտկի ։

Հ. Անոնց վուշերը որոնք են ։

Գ. Ընդ Պօղոս կը համրե (Ա Կորնթ. ի. յայտնի
են գործք մարմնոյ, այսինքն՝ շնութիւն, պո-
ռնկութիւն, պղծութիւն, գինջութիւն, կռ-
ապաշտութիւն, կախարդութիւն, թշնա-
մութիւն, հեռ նախանձ, բարկութիւն,
հակառակութիւնք, երկպառակութիւնք,
հերձուածք, չարակնութիւնք, սպանու-
թիւնք, արբեցութիւնք, անառակութիւնք,
և որ ինչ սոցին նմանք են, զոր յառաջագոյն
ևս առաջ ձեզ որպես կանխեաւն ասէ ի՛ն՝
որք զայսպիսի ինչ գործեն զարքայութիւն
Աստուծոյ ոչ ժառանգեն) ։

Թ. Սարսինին գործքերը յայտնի են ։ Ե՞ր

նութիւն, պօռնկութիւն, պղծութիւն, գարշելութիւն, կռապաշտութիւն, կախարդութիւն, թշնամութիւն, քէն նախանձ, բարկութիւն, հակառակութիւն, երկպառակութիւններ (1), պէշ նպատակներ, բամպասանութիւններ, գինովութիւններ, անառակութիւններ, և ինչ որ սոսկ նման են. հիմակուց ձեզի կը պատգեմ. ինչպէս որ առաջուց ալ կսեի թէ որոնք որ այսպէս բաներ կընեն՝ Աստուծոյ արքայութիւնը չեն կրնար ժառանգել:

2. Ձեզի որդւոց բեռ ըլլալը ոսկից յայտնի է:

3. Ինծի Դաւիթ կսէ (Աւօրհնութիւնք իմ բարձրացան քան զգլուխ իմ. և որպէս բեռն ծանր ծանրացան՝ ի վերայ իմ):

6. Իմ մեղքերս գլուխէս վեր բարձրացան. ու ծանր բեռան պէս իմ վրայ ծանրացան կսէ: Սաղմոս 38 գլուխ 5 համար:

2. Ձեզի ծանր բեռ ըլլալը հասկցայ, բայց՝ վուշի բեռ շալկելը նեղ գըտնէն չի կրնար անցնիլ, ատոր իմ խելքս չի պատկեցաւ:

(1) Երկպառակութիւն. Դէլսանիլ:

Պ. Հնա՞ր է որ պատմած մեղաց փուշերը չակուռ, և մարմինդ ալ նեղ դառնալը չը մըտընես, բնաւին ծո՛ւռ պոչ չը պահես. հապա միշտ պարարտ և անուշ կերակուրներ մուլ մարմինդ ուժոլընես ու հաստըլընես. այն առեն մեղաց փուշն չակուռիդ, ու առ դիրացած ու պարարտացած մարմինովդ. ինչպէս աղքատութեան նեղ դուռը պիտի մըտնաս, ինչու որ չես սըղմիր, հապա մին այն դժուարին դառնէն կը սըղմիս շատ լայն ըլլալուն համար։

Հ. Դժուարին դրան լայն աղքան ըլլալուն ես կը զարմանամ կոր։

Պ. Ինչո՞ւ կը զարմանաս եղբայր. աչխարհիս էն ըսեր մի թէ ուղտապանին (1)

(1) Ուղտապան. Տե՛ս էջ։

հետ բարեկամ եղող մարդուն բակին դուռը
մեծ ըլլալ պետք է, զուցէ օր մը ուղտապա-
նը իր ուղտերովը իր բարեկամին տունը գալ
հարկաւորի. եթէ բակուն դուռը նեղ ըլ-
լայ նէ ուղտերը չեն մտներ: Նմանպէս դը-
ժոխքը երթալու մարդիկը. բոլորն ալ հը-
պարտ ուռէյ ը ու հատո. և մեծամեծ ծա-
նրը բեռներ շալկած ուղտերու պէս, անոր
համար լայն դուռ պետք է անոնց մտնալու:

ՀԵՂԻՔԸ փուշի օրինակ է ան:

Պ. Այր ատա Նայդ կը գտնէ (Այդի ե-
ղև սիրելոց յանկեան 'ի տեղւոջ պարտ-
ուելեան. ձանկով բեկոցի տիրութեամբ
պարապեցի. ձողաբարձ զարդարեցի. և տըն-
կեցի 'ի նմա որթ տալեկ, աշտարակ շինեցի
'ի մէջն նորա և գոբ հնձան փորեցի 'ի նը-
մա, և ճնացի ղի բերցէ խաղող և եբեր
փուշ):

Թ. Ինչ բարեի տեղ մը այդի մը տունե-
ցի տղայ ճիւղերով ու բոլորիքը պատ-
քաշեցի, ձողերով զարդարեցի, մէջը աշտա-
րակ շինեցի ու հօր և հնձան (1) փորեցի,
ըսպասեցի խաղող կուտայ տէր, բայց՝ խա-

(1) Հնձան. Ելխանէ:

ղոլի տեղ վրաշ առաւ կլոխ : 5 գլուխ
համար :

Հ. Այդի բառը ով պիտի ըլլայ :

Պ. Այս մարդկային բնութիւնն է, որ աչքի
առջեւ մէջ ծառի նման պինդուած է, հա-
զուագիւտ բարեգործութեան պատուէրն է, ու
փուշին ալ մեղայ պոռալը :

Հ. Այդի բառը մարդոց համար ըլլալը
ինչ գիտես :

Պ. Ինչ Նոյեան կովին կը գոչե : 7 համար :
(Այդի տեսան զօրութեանց տունն խոյակե-
լի է . և մարդն յուզա նորոգուելնէ սիրելի .
ճեղքի վրայ արագ վերադառնա և արար անե-
բաւութիւն) :

Թ. Օձաց սիրոջը այդին խոյակելն տա-
նելն է . ու Յուդայի մարդիկը նոր պինդուած
ճիւղերն են . բայց եթէ պղտորութիւն
կընէ տէր բայց՝ պղտորութեան վոխարէն
անիրաւութիւն ըրած կլոխ :

Հ. Պեղբը ինչո՞ւ փուշի օրինակ տուաւ է :

Պ. Փուշը խոցոտիչ է մարմնին որ տեղը
դպչի կը խոցոտէ ու կը վիրաւորէ . նոյնպէս
մեղքը մեր հոգին միշտ կը խոցոտէ, և մա-
հաւանդ դիւրաւար է շուտ կը բռնուի .

նոյ հանար մեղքը փուշի օրինակ բերեր
. սրսկեաւ դժոխքը գընացողները ամէն
ծարե իր գործած մեղաց կըտակելը պիտի ա-
յլն ու բամբասին : Ահա հակառակ մի նե-
տուելն ու լայն դուռը , եթէ քա հոգիդ ա-
քացութեան կը փախչել նէ , վերը պատ-
մածնեղ դռանները մըտիր , քոյր նեղութիւն-
ներուն համբերէ , անշուշտ կերթաս արքա-
յութիւնը , չէ որ նեղութեան չափուն համ
բերես ու միշտ մեղաց մէջ պատրիս . ու-
ռել խոմել ուրախութիւնով ու ցընծութիւ-
նով կեանքդ անցընես նէ դժոխքին մէջ
ը մտնելիք կըտակին ու անդուն ոգեբաւն
կերակուր ըլլալուդ հոգ մի կասկած մը չը-
կայ , վասն զի այս տեղ ուրացող ու խրնդա-
ցողները՝ այն աշխարհը պիտի լան ու սը-
գան . նոյնպէս ա աշխարհը ապրողները ու
սրտացողները այն աշխարհը պիտի խրնդան
ու ուրախանան :

Հ . Ի՞նչ գիտես ասոնց ըլլալը :

Պ . Ընկ Գրիգոս կըսէ (Այ ձեղ որ ծի-
ծաղիքդ այժմ զի սգայիք և լայիք) :

Թ . Այ ձեղի որ հիմա կը ծիծաղիք . ը-
ոնչ պիտի լայք ու սգայք կըսէ : Ցուկաս 6

գլուխ 26 համար, և 22 համարն ալ կըսէ (Երանի որք լան այժմ ղի ծիծաղեացին)։

թ. Երանի հիմա լացողներուն որ եաև պիտի ծիծաղին կըսէ. Տեսար մի, Քրիստոս այս տեղ ծիծաղողներուն վայ կուտայ ու այս տեղ լացողներուն ալ երանի կուտայ եաև պիտի ծիծաղին ոչի։

ժ. Նըշայր անանիկ է նէ մեր բանը ջամբեցաւ. այս տեղ ինձի մեծ յոյս մը ցոյց տուիր, վասն զի այս տեղ լացողները այն աշխարհքը պիտի ծիծաղին նէ, անշուշտ ես այն ծիծաղողներուն մէջն եմ, ինչու որ իմ աչացըս արցունքը հիչ ցամքած չէ միշտ կը վազէ. հայրս և մայրս կը մեռնի կուլամ. եղբայրս կը մեռնի կուլամ. կինս կը մեռնի կուլամ. զաւակներէս մէկը կը մեռնի այնքան կուլամ որ խելքս կը չնորհի. աղգականներէս մեռնող կըլայ կուլամ. բարեկամներէս մեռնող կըլայ կուլամ։ Նըրանքըս կը գողդոջի կուլամ. և կամ տունըս և ապրանքս կայրի կուլամ։ Մէկ սիրելի անբան անասուն. ձի. Ջորի. ուղտ. կովէշ. կով. ինչ և իցէ. ասոնց կորսուելուն ալ կուլամ, մէկ մարդու մը ասոնցմէ բարկանամ ու վնասըս չը կրնամ առնել

նէ ձեռքէս բան մը չկայ. իմ չար կամքս
չը կրնայ դաժեալս համար կրակիս կուլամ,
սասիկ ցաւ մը կունենամ կուլամ. մին-
չև անդամ ախտժակով ծիծաղած առենս
ալ աչացըս արցունքը կը վազէ. ասոր համար
չոյս ունիմ որ այն աշխարքը պիտի ծիծա-
ղիմ ու խընդամ:

Պ. Ըվսոն քու խելացըդ, քու ազգականներուդ և ապրանքներուդ համար Թափած արցունքըդ բարեպաշտութիւն սեպեր ես, սակայ օգուտ մը չունենալէն ի զատ շատ մեծ ալ վնաս է քեզի եղբայր, ըսան կը. Ինսոս վայ կուտայ առ ուղ ծիծաղողնե-րուն և դուն անոր հրամանին ընդդեմ որ-քան ախտժակով ծիծաղեր ես որ աչացըդ արցունքը վազեր է ու բարեպաշտութիւն սեպեր ես: Ես Բ. Ինսոս հրամայեր է. ունեցած ապրանքըդ ազգականներուդ տուր, դուն անոր հրամանին ընդդեմ՝ ազգականե-րուն չը տալդ ի զատ՝ անոնց դողդոջելուն ալ պատճառ ես: Ես Գ. Ինսոս հրամայեց Թէ ով որ պարտք ունի բարկանայ նէ դը-ժոխքին պարտական կըլլայ, դուն անոր հը-րամանին ընդդեմ այնքան առատիկ բարկացեր

ես որ կամքըդ չը կրնայ զսպելուդ համար
լացեր ես ու վարձք ալ սեպած ես։ Ըն մի-
նաւանդ քու մեռելդ Թուրքեր ու ուրի-
շին մեռելը կուլաս. ատ քու լացած մեռել-
աչխարհիս խնդրելն հետէ վճռեց Աստուած՝
պիտի մեռնիք ատեն, բայց՝ քու մեռելդ քե-
զի անմահ տուաւ Աստուած՝ որ դուն մեռ-
ցուցիր. հիմա քու մեռելդ չես լար ու,
Աստուծոյ պիտի մեռնիք ատեն վճռած մեռե-
լը կուլաս, ուրեմն յայտնի կերեւի որ՝ Աս-
տուծոյ կը պղծուիս ինչպէս իմ սիրելիս մեռ-
ցուց և հիմ ատ փորձանքը իմ գլուխս բե-
րաւ. և ձեռքէդ ալ բան մը չի գար. դուն
ալ քու կամքըդ չը կրնայ զսպելուդ համար
կուակտիս կուլաս. ասիկայ մեծ պետս չէ մի.
եղբայր։

ՃՀ. Իմ մեռելս սիլէ։

Գ. Աչերեցէդ քու հոգիդ է։

ՃՀ. Ծոպիս մեռած ատ ըսայ նէ ինչպէս
կենդանի կը պատմիմ։

Գ. Դուն քեզի կենդանի կը կարծես մէկ
ոչ մեռելատր ես նէ։

ՃՀ. Ինչպէս կենդանի չեմ կարծեր, չէս
տեսնար որ քու հետ կը խօսիմ կոր, մեռած

մարդը ձայն կը հանէ ։

գ. Աշխարհս մէջ շատ տեսակ կենդանիներ կան, թէ գազան թէ անասուն և թէ թռչուն և այլն, և անոնց բոլորն ալ ձայն կը հանեն, բայց՝ անոնց ճիշդ կենդանի ըսելը. որովհետև հոդի չունին միայն շունչ ունին, որ անոնց ընչաւոր կենդանի կըսուին. նոյնպէս մեղուներուն հոդին մեղուց մէջ վառնալով իբր մեռած կը համարուի ու մարմինը մի՛կ ընկալ կը պղտոտի, իբր ընչաւորներուն պէս ։

դ. Աւակից յայտնի է ատ բանը ։

գ. Ինչ Աստեղս ատոր՝ որ Յուդա կըսուի, անիկա կը գըրէ ։ (Օ՛ն տէրն ձեզ եթէ՛ ի յերուն ժամանակս եղիցին մարդիկ արհամարհող երթեալք ըստ իւրեանց ամբարշտութեանց ցանկութեանց, որք են նըշաւակեալք ընչաւորք՝ որք զատին Աստուծոյ ոչ ունին) ։

թ. Ձեզի կըսէին թէ ետքի ժամանակին մարդիկը՝ Աստուծոյ օրէնքը ատոր տակ առնող՝ ու իրենց ուզածնուն պէս չար ցանկութեան երես տուէ գընացող պիտի ըլլան, ատոնք ինքը զինքնին խայտառակող շնչաւոր են,

Ասուածոյ հոգին չունին կըսէ. 1 գլուխ 18 համար։ Եւ Բ. Պօղոս կը գըսէ (Ընչաւոր մարդ ոչ ընդունի զհոգւոյն Աստուծոյ)։

Թ. Ընչաւոր մարդը Աստուծոյ հոգին չընդունիր կըսէ, ահա ընչաւոր ըսածը հոգին մեղք մեռած մարդոց կըսէ։

Ժ. Ես հոգին անմահ կը կարծէի դուն կըսես թէ կը մեռնի։ Ես ինչբան է։

Պ. Թէպէտ հոգին ալ կը մեռնի, բայց՝ մարմնին մեռելի պէս չէ, վասն զի հոգւոյն մեռելը եթէ որ կամիս նէ շուտով կրնաս կենդանացընես, բայց՝ մարմինդ որ մեռնի նի նէ օրքան չանաս կարող չես կենդանացընելու՝ ինչպէս որ Պօղոս կը գըսէ։ (Ինչդեռ մեռեալն էք ի մեղս մեր՝ կենդանիս արար զմեզ ի Քրիստոս)։

Թ. Երբոր մեր մեղաց մէջ մեռած էինք. կենդանացուց զմեզ Քրիստոս։ Ընթերացուց 2 գլուխ 1 համար, ահա տես երբեմն մեռած էինք կըսէ նէ հոգւով մեռեալ է չէ թէ մարմնով։

Ժ. Հոգիս մեղաց մէջ մեռած ըլլալը հասկըցայ՝ հապա ես ինչ պիտի ընեմ ինձի ինչ խրատ կուտաս։

պ. Ի՞նչ խրատ պիտի տամ, քեզմէ զատ. քեզմէ հեռու մարդոց մեռելը լալուդ, քեզի մօտ քեզմէ անբաժ հոգւոյդ մեռելը լայ։

Ս. Ես օտարներուն համար չեմ լար՝ հապա ազգականներուս մեռնող ըլլայ նէ անոր կուլամ։

պ. Դուն քու հոգւոյդ մի մօտ մերձաւոր ալ ունիմ կը կարծես. հայրդ թէ մայրդ. եղբայրդ թէ զաւակներդ, դրացիներդ թէ բարեկամներդ, և մանաւանդ կինդ. որ Ս. Յաուճոյմէ հրաման կայ ծնողացդմէ բաժնուիլ ու կնոջդմէ չբաժնուիս. սակայն՝ անիկայ ալ քեզի օտար է, մահը պիտի բաժանէ իրարմէ, ու այն աշխարհքին ալ իրարու օգուտ մը պիտի չունենայք, թէպէտ հոգիդ ալ մահը կը բաժանէ մարմինէդ ժամանակ մը, բայց՝ երբոր Ս. Յաուճոյ վճռած ժամանակը լրանայ նէ կրկին պիտի միաբրին ու անբաժանելի պիտի մընան յաւիտեան յաւիտենից. թէ արքայութիւն երթան և թէ դժոխքը։ Տեսա՞ մի եղբայր. հոգւոյդ մէ իզուր մերձաւոր բան մը չունիս եղեր, զանիկայ ալ մեռցուցեր ես ու հոգ ալ չես հա-

ներ. այն քու լացած մեռելներէդ որ օդուա
մը ելնի, ութան լաս և ութան ազատակես
կարող չես ողջունցընելու, պարսպ առէր
այնքան կուլաս կը պօռաս, մաղերդ կը փե-
ռես, լաթերդ կը պատռես. երեսդ կը
ճանկռտես. չափէ աւելի արցունք կը թա-
փես. և շատ ժամանակ աւազ կը պահես կու-
րցող չես ողջունցընելու, բայց՝ քու մեռած
հոգիդ քանի մը կաթ արցունքով կրկին ող-
ջընցընելուն հնարը կայ նէ, դուն քնաս ել-
բեք հոգ չես ըներ. աչքէդ արցունք չկա-
նելէդ ի զատ երեսդդ անգամ չես տրամեցը-
ներ երբայր:

Ը. Ըսեր ինձի յոյս մը տուիր. որովհե-
տև մեղօք մեռած հոգիս՝ աչուց արցունքով
որ կողջունայ եղեր նէ Ըստուծով ես դը-
ժոխքը չեմ երթար, լալով և ապաշխարով մեռած
հոգիս կողջընցուներ ու արքայութիւնը
կերթայ. ես յոյս չեմ կտրեր:

Գ. Ես քեզի յոյզ մի կտրեր, լալով
կըսես որ մեռած հոգիդ կրկին ողջընցըներ,
բայց՝ ճըշ պիտի լաս, երեկուան օրը անցաւ
դընաց ալ ձեռք չանցնիր. ու վաղուան աւուր
հասնելու ալ ձեռքդ ձեռապիր մը չունիս.

թէպէտ գալ չաբթու առաւօտ ալ՝ առաւօտ անունը կուտան, բայց՝ էլ կարծես թէ առ օրըս է հապա եօթը օր ալ պակսած կըլլայ քու կեանցըդ, ու եօթը աւուր ձամբ բայ ալ մօտ գընացած կըլլաս մահուան դըռանը։

Ց. Նորէն վրաս վախ մը եկաւ մահուան գաւառը որ յիշեցիր, հապա ես ինչ պիտի ընեմ։

Գ. Ինչ պիտի ընես՝ աշխատիօրէն չէ՞ն ըսեր մի թէ (երեկոյի գործը առաւաւան մի ձըգեր)։ Ընդ ես քեզի խրատ մը տամ, օրէ օր մի ձըգեր, հոգիդ ողջունելուն առնը հիմայ է, ինչպէս որ Սիրաք կըսէ (Մի յապաղեր դառնալ առ տէր. և մի ձըգեր յօրէ յօր, զի յանկարծակի եկեսցէ բարկութիւն նորա, ՚ի ժամանակի վրէժխնդրութեան քայքայեսցէ զքեզ)։

Թ. Մի ուշացըներ ու օրէ օր մի ձըգեր Աստուծոյ դառնալ ապաշխարելդ, վասն զի անոր բարկութիւնը յանկարծակի կուգայ, ու վրէժ առնելու առն զքեզ կը քայքայէ կըսէ։ Տեսար մի որ հոգիդ ողջունելու ժամը ըսուպէն ասիկայ է, հիմա ըսած առե-

նը և ըսուսլեն կանցնի կերթայ ալ չի գըտ-
նուիր, աս կարդացած և հարցուցած ըսուլ-
պէն ալ չենք կրնար գըտնար, մեր կենայ
անուր հիշչի կայնիր միշտ կը դառնայ ժա-
մացոյցին անիւին (1) պէս. մինչև որ ջրլթայն
կըտրի, ալ անկէց ետև կը կայնի ալ չի գառ-
նար, թէպէտ ժամացոյցին ջրլթայն կըտրի
ալ նէ. անոր վարպետ ժամագործը (2) կրնայ
անոր նորէն ջրլթայ անցընելով անիւները
հետզհետե շուտ շուտ դարձընել, բայց՝
մեր կենայ ջրլթայն անդամ մը որ կըտրի
նէ, ալ մարդ կարող չէ անոր նորէն ջրլթայ
անցունել ու քալեցընել, հապայ անանկ խոր-
տակած և աւերած կը կենայ ժամանակ մը,
միայն թէ մեր կենայ անիւները և կամ
ջրլթանները ոչինչէն պոյացընող ճարտարա-
պետ, և ամէն արուեստ. և ամէնահնամ
Աստուած, երբոր իր սըքած ժամանակը
լըրանայ նէ, այն մեր խորտակած և աւերած
անիւները նորէն կը շինէ ու բնաւ երբէք
չը կըտրելիք նորէն ջրլթայ անցունելով կը
քալեցընէ, յաւիտեան յաւիտենից: Ամէն

(1) Անիւ. Շարք:
(2) Ժամագործ. Սահմըն:

հասկցաւը մի մեր կենաց արատընթաց (1) ընտրը, ուրեմն հասկցար նէ, այսօր ըսելու մէջ մեռած հոգիդ նորէն ոլջընցընելուն ջանք ըսչ լալով ու սգալով որ դժոխքը չերթաս եղբայր։

ՀԱՒԻՂ ԻԱ։

ՀՈ. Եղբայր վերը ըսիր թէ. արքայութիւնը երթալու լայն ճամբայ ցրցուռնողը սուտ մարգարէ է, սուտ մարգարէն ինչպէս լայն ճամբայ ցոյց կուտայ։

Գ. Ինձի կըսէ թէ, եկեղեցին երթալ, խոստովանանք ընել, և պահք պահելը՝ մեղք են. ապաշխարանք քաշելը օգուտ մը չունի, պատարագ չը կայ, սուրբերը բարեխօս չեն կրնար ընել անոնք մեռած են, պարապ տեղը մի ծախք ըներ ուխտ երթար և այլն։ Տեսայ մի լայն ճամբայն, կամապաշտ և անձնասէր մարդոց հաճոյ չի գար մի ապ խօսքերը քեզի կը հարցնեմ։

ՀՈ. Մէկ բան մը կը մըտածէի ասիկ միտքս ձըգեցիր, ապ պաք ըսածդ ծո՞մ է թէ

(1) Արատընթաց. Շուտ վարդ։

ուրիշ բան մըն է։

գ. Սուրբ Գիրքերուն մէջ պաք ոչի ծոմին կըսէ, մինչև անգամ առաքելոց ժամանակըն ալ ծոմ էր. բայց՝ հայրապետները, կանոն դնելին որ (այգքան) օր մինակ լուղ, գինի, և բոլոր մսովինի ուժ տուող կերակուրներուն հեռանան, ու անոնք եղէն և խոտորէն կերակուրներ ուտեն, որ հիմա մենք անոր պահք կըսենք։

դ. Ծոմին համար ըսելիք չունինք, սուրբ Գիրքերուն շատ կը լսենք, բայց՝ այս կերակուրը որոշելը հին օրինաց մէջն ալ կայր մի որ հայրապետները կըսեր էին համարձակին առ կանոնը դընել։

գ. Ինչ նախ՝ Պետուած՝ Ադամին որ ըսաց թէ բոլոր ծառերուն պտուղէն կեր ու առ մէկ ծառին պտուղէն մի՛ուտեր ըսելը կերակուր որոշել է, որ առ պաքը կիմացուի, չէ թէ ծոմ. եթէ ծոմ ըլլար նե բոլոր պտուղն ալ կարգելէր, պետուղը չէր որոշեր։ Ու Ե. Դանիէլ կը գըրէ (Ես Դանիէլ էի՝ որ ատեն երկու եօթնեորդս աւուրց, հացս ցանկութեան ոչ կերի, միս և գինի ոչ եմուտ՝ի բերան իմ)։

Թ. Ես Դանիէլս այն օրերը սուգի մէջ էի, 21 օր սըտոխս ուզած կերակուրը չը կերայ, միս ու գինի բերանըս չը մըտաւ կըսէ. 10 գլուխ 2 համար։ Ընդ ասիկայ ալ կերակուր պրծել է, ծոմ ըլլար նէ բերանս հինչ բան չը մըտաւ կըսէր։

ՇԱԽՈՂ ԻԲ.

Ա. Ինչո՞ւ համար լայն ձամբայ ցոյց տուողը սուտ մարգարէ է կըսես։

Պ. Սուտ կը խօսի, անուշ խօսքերով պարզամիտ մարդիկը կը խաբէ. անոր համար սուտ մարգարէ կըսեմ։

Ա. Ո՞նչպէս կըսես խաբեր անուշ խօսքերով։

Պ. Քեզի կըսե թէ ուտել խմելը մեղք չէ, եթէ մեղք ըլլար նէ Աստուած չէր ըսեղծեր ու կերէք չէր ըսեր, և Պօղոս ալ կըսէ (Կերակուր պրպտելին, և պրպտելն կերակուրս)։

Թ. Կերակուրը փորուն է. ու փորն ալ կերակուրին է. նաև Քրիստոս ալ (Կերակուրս ոչ պըղծե վմարդ) կըսե ըսելով. քու

միտքդ կը ջախջախուի որ դուն ալ կերակուր ներկեն չես վախնար, կրակին պաքդ ուտել, ոչ պաք կը պահես և ոչ ծոմ. միշտ ուտելու խմելու եւս ըլլալով կրնաս մեծ կատարած մը։ Տեսար մի անուշ խօսքով խաբելը։

Հ. Ի՞նչ ըսիր եղբայր, ուտել խմելն ալ կատարուելիւն է։

Պ. Այսպէս ուտել խմելը կատարուելիւն չէ. հապա ամենևին ծոմ պաք չը պահել, միշտ ուտել խմելու եռանդ կրնայ միտքդ գիշեր ցորեկ, անիկա է կատարուելիւնը։

Հ. Այսկայ կատարուելիւն ըլլալը ինչ գիտես։

Պ. Ահա Պօղոս կ'ըսէ (Յայտ ասեմ ըզ Քրիստոսէ յաչէն Աստուծոյ՝ որոյ կատարած է և որոյ զԱյտնուած որ վայննէ)։

Թ. Յայտ կ'ասեմ Քրիստոսի յաչին Թըղնամելուն համար, որ անոնց վերջը կատարած է ու անոնց Այտնուածը՝ իրենց փրկիչն է կ'ըսէ։ Փիլիպեցւոց 3 գլուխ 18 համար։ Ու Բ. կորնթոս Պօղոս (Աղաչեմ զձեզ եղբայրք գիտել զայնպիսիսն որք

զՀերձուածս և զպայծակղութիւնս առնէք ցեն արտաքոյ վարդապետութեան զոր դուք քըն ուսայք. և խուշեցարուք ի նոցանէ զի այնպիսիքն տեառն մերոյ Քրիստոսի ոչ ծառայեն, այլ իւրեանց որովայնի. և քաղցրաբանութեամբ պատրեն զսիրտս անմեղաց։

Թ. Կաղաչեմ ձեզի եղբայրներ։ Նուցէք այնպէս մարդիկները, որ Հերձուածողութեան ու գայթակղութեան խօսքեր կը գրուցեն ձեր ստուածներէն դուրս. անանցամէ վախցէք ու մէկ դի քաշուեցէք. վասն զի անանկները մեր տիրոջը Քրիստոսի ծառայութիւն չեն ըներ, հապա իրենց փորերնուն ծառայութիւն կընեն. ու անուշ խօսքերով պարզամիտ մարդիկները կը խաբեն կըսէ։ Հռովմայեցւոց 16 գլուխ 17 համար։ Ես Գ. Պօղոս կրկին կը գրեմ։ (Օ) ի որով պարծեցեն և նոքա իբրև զմեզ գտանիցեն. զի այնպիսիքն են սուտ առաքեալք մշակք նենգաւորք, կերպարանին ի կերպարանըս առաքելոցն Քրիստոսի. և չեն ինչ զարմանք՝ քանզի և ինքն սատանայ կերպարանի ի հրեշտակ լուսոյ, և սչինչէ մեծ բան է ասէ ծառայք նորա կերպարանին իբրև պաշտօնեայք

եայք արդարութեան, որոց կատարածն եղիւ ցի ըստ գործոց իւրեանց)։

Թ. Պնանք կը պարծենան իբր թէ մեզի պէս են. բայց՝ անոնք սուտ առաքեալ և խաբեփայ մըշակներ են, որ Քրիստոսի առաքեալներուն կերպարանքը վրանին առեր են, բայց՝ զարմանալու բան մը չէ. ինչու որ ինքը սատանան լրտես լուսեղէն հրեշտակի կերպարանքը մըտնար նէ, անոր պաշտօնեանն ալ արդարութեան պաշտօնեայ ձևանալնին մեծ բան մը չէ, սակայն վերջը իրենց գործքերուն համեմատ հատուցում պիտի ըլայ կըսէ։ Ներկայդ կորնթացւոց 11 գլուխ 12 համար։ Նե Դ. Պետրոս կը գըրէ (Նոցա զազատութեն խոստանան. և ինքեանք ապականութեան ծառայք են)։

Թ. Աւրինաբերուն կը խոստանան ձեզի կազատենք ոչխ ու իրենք մեղաց ծառայ են կըսէ։ Ներկայդ Կորնթոսիկեաց 2 գլուխ 22 համար։ Նե Ե. Պետրոս կրկին կը գըսէ (Լինէին և սուտ մարգարէք ի ժողովրդեանն, որպէս և ի ձեզ լինելոցին սուտ վարդապետք, որք սպրդեալ մուծանեն հերձուածս կորստեան. և զոր սէրն գնեաց ընտաս, ու-

բացեալք ածեն ՚ի վերայ անձանց զարտա-
հան կրօտատ, և բազումք անկեալք եր-
թիցեն զհետ նոցա անառակութեանց, վան-
որոց ճշմարտութեան ճանապարհ հայհոյե-
ցի, և ագահութեամբ մոտացածին բանիւք
առնիցեն զձեզ վաճառանդի, որոց դատաստա-
նըն ՚ի բնէ ոչ դադարիանայ, և կորուստն նո-
ցա ոչ նիրհեցէ):

Թ. Յաղուելոյ մէջ սուտ մարգարէներ
ալ կային, ինչպէս որ հիմա ձեր մէջն ալ
սուտ քարոզիչներ պիտի ըլլան, որ դաշտնի
պիտի մըտցունեն հոգի կորսուելիք հերձ-
ուածողութիւն, որ զիրենք ծախու առնող
տէրը ուրանալով իրենց վրայ արագ-
հաս (1) կորուստը պիտի բերեն, և շատերը
անոնց անառակութեան ետևէ պիտի կենան
երթան, և որոնց պատճառաւ ճշմարտու-
թեան ճամբան պիտի հայհոյուի, ագահու-
թիւնով մըտքէ հնարած խաբեբայ խօսքե-
րով ձեզի իրենց վաճառաշահ պիտի ըսես-
նան, որոնց համար պատրաստուած կորուս-
տը չի ուշանար կուգայ : Երկրորդ Կաթո-
ղիկէսց 2 գլուխ 1 համար : Ն. Զ. ժէ Քրիս-

(1) Արագահաս. Շուտ հասնող:

տոս տէրը անոնցմէ առաջ ղրուցած է, (Ո՞գուշ եղերուք ի սուտ մարգարէից անտի որք գան առ ձեզ հանդերձիւք ոչխարաց և ի ներքոյ են գայլք յափշտակողք, ի պտղոց նոցա ծանիջիք զնոսա)։

Ո՞գուշացէ՛ք այն սուտ մարգարէներէն որ ձեր քով կուգան ոչխարի մորթով ու ներսերնին պատրաստ գայլ են, անոնց պտուղներէն ճանչցէ՛ք զանոնք կըսե։ Մատթէոս 7 գլուխ 15 համար։ Տեսա՞ր մի սուտ մարգարէներուն նիշանները և խաբեբայութիւնները։

ՃԱՒՈՂ ԻԳ.

Ս. Ըս ինչպէս բան է եղբայր, ես իմ մտօքս կը կարծէի թէ վերը պատմած տասը պատուէրին գոնէ (1) կէսը պահեր եմ, բայց որ պատուէրը ձեռք առնիք պարծեցանիք պահեր եմ ասէի նէ. տեսակ տեսակ օրինականերով մեզի անիրաւ ու սուտ հանելով ձեռքերնուս ձըգել տուիր. հիմա կենալ քու հատաւ որ տասը պատուէրին (ինչ) չեմ պահեր. մինակ սա տեղ մէկ պատուէրը

(1) Գոնէ, պակի հինգ օրհնութիւն։

մը կայ ձեռքերնիս որ ատիկայ պահեր եմ. եթէ ասկէց ալ բան մը չը հանես նէ։

պ. Ո՛ր պատուէրն է պահածդ ըսէ նայիմ։

ս. Ես ամենևին դատարանը (1) չեմ գընացեր սուտ վկայութիւն տալու համար։ Ասոր վրայ կը խընդամ որ գոնէ ատ մէկ պատուէրը ունիմ ձեռքըս որ պահեր եմ։

պ. Ասոնցմէ ո՞ր պարծենար, գուցէ (2) ատիկայ ալ երթայ ձեռքէդ։

ս. Ինչո՞ւ պիտի երթայ ձեռքէս, ամենևին չեն ես դատարանը չեմ գընացեր սուտ վկայութեան համար կըսեմ չէ՞ս հաւատար ինձ։

պ. Սուտ վկայութիւնը մինակ դատարանը կըլլայ, դուն հիչ ալ հարուստ մարդոց ըսուցած սուտ խօսքերուն՝ մարդահաճութեան համար՝ երբ ես ատկէս է չըսիր ինձ։

ս. Ասոր խօսքը կըլլայ, հաղիւ անգամ ալ մը ըսած չեմ ատ բանը, բայց՝ ես ատիկայ սուտ վկայութիւն ըլլալը չէի գիտեր, միթէ ատիկայ ալ սուտ վկայութիւն է։

պ. Այո՛ սուտ վկայութիւն է. ու ատիկայ դատարանը երթալէն շատ գէշ է. վասն զի

(1) Դատարան. մահքեմէ։
(2) Գուցե. Պէլքի. օլայ էի։

այն դատարանը դնացող սուտ վկայութիւն տուողները՝ քանի մը դրամի կարօտ ըլլալով և անոնց ապահովելով իրենց տուին յատկանական կրակին վերակուր կընեն, բայց՝ մարդահաճութեան համար կեղծաւորելով հարուստ մարդոց աչաց հաճոյ երևնալու համար, անոնց պրուցած սուտ խօսքերուն համերեա աւելի է ըսողներուն չի՞ն մի նայիր Բրիատոս ոըքան վայ կուտայ, և Պօղոսն ալ կեղծաւոր մարդս արքայութեան մէջ բաժին չունի ըսելէն ի զատ՝ (նմէկ մարդկան հաճոյ լինել Բրիատոսի ծառայ ոչ էի։)

թ. Նմէկ ես մարդոց հաճոյ լինէի Բրիատոսի ծառայ չէի կըլլար։ Գալատացւոց 1 գլուխ 10 համար։ Տեսար մի որ մարդոց հաճոյ երեւնալ ըսող մարդը Բրիատոսի ծառայութենէն պիտի զրկուի։

ժ. Նղբայր ես մինակ աս պատուէրին յոյս դրած էի պահածեմ ասէ. ահա ատկայ ալ ձեռքէս առիր, և ամէն կողմանց յոյս կտրեցիր. աղէկ հասկցայ որ տասը պատուէրին հիչ մէկն ալ չեմ պահեր, ու միշտ Աստուծոյ կամացը հակառակ գործեր եմ. անոր համար կաղաչեմ դթել ինձ,

աա մեղքերէն ազատելուն մէկ ձամբայ մը կայ նէ ցոյց տուր որ մեղքերէն ազատելով, ես ալ Քրիստոսի աշակերտ ըլլամ, վասն զի շատ կը վախնամ կոր։

Պ. Նէթէ մինչև հիմայ չը գիտնալով մեղանչեր ես նէ մի վախնար ու յայտ ալ մի կըտրեր։

Ս. Ինչպէս չը վախնամ մեղաւոր եմ նէ։

Պ. Աստուածենեւսւն խոստը պահես նէ շուտ կազատիս քու մեղքերէդ, ու կարդաւորուիս։

Ս. Աստուածները ինչ խոստ կուտան։

Պ. Ընծայ, նախ Հայր կը դըրէ (խնդրեցէք պՏեր, և յորժամ գտանիցէք առ նա, և երկրորդ մկրձեցի առ ձեզ՝ Թողէ ամբարիշտ զձանապարհս իւր. և այր անօրէն զխորհուրդս իւր, և դարձցի առ տէր և գթայ ըստ ողորմութիւն, և առ Ընտուած մեր զի բազմապատիկ Թողէ զանօրէնութիւնս մեր)։

Թ. Տէրը վընտրեցէք. ու երբ գտնաք նէ՝ պաշտեցէք անոր, ու երբ ձեղի մօտկընա նէ, մեղաւորը Թող իր չար ճամբէն ու քաշաւէլ. ու անօրէնը իր չար խորհուրդները

Թող ձըդե. ու Աստուծոյ Թող դառնայ որ ողորմութիւն գըտնայ, վասն զի մեր տէր Աստուածը, մեր շատ մեղքերը կը ներէ կըսէ 55 գլուխ 6 համար: Իս Բ. Մովսա կը գըրէ (Դարձ խորհել առ տէր Աստուած քո զի տկարացար յանօրէնութիւնս քո, առէք ընդ ձեզ բանս և դարձարուք առ տէր Աստուած ձեր, և ասացէք ցնա, կարող ես Թողուլ զմեզ մեր):

Թ. Քանի տէր Աստուծոյդ դարձիր ամէն Խոբայել, մեղայ մէջ ընկըղմեցար, ձեր տէր Աստուծոյ դարձէք ու ըսէք անոր, Թէ կարող ես մեր մեղքերը ներելու 14 գլուխ 2 համար: Իս Գ. Իսայի կրկին կը գըրէ (Ուսացարուք սրբեցարուք ընկեցէք զչարիս յանձանց ձերոց առաջի աչաց իմոց դադարեցէք ի չարեաց ձերոց):

Թ. Ուսացուեցէք սրբուեցէք ու ձեր մեղքերը ձըգեցէք իմ աչացս առաջ. ու չարուԹիւններէ ետ քաշուեցէք կըսէ: Տեսար մի մեղայ ազատուելուն ճամբան:

Հ. Ըս մարգարէներուն խրատը որ պահեմ նէ, Աստուած զիս կընդունի՞ մի:

Պ. Այո, անշուշտ կընդունի, ինչպէս որ

Թող ձըդէ . ու Ըստուծոյ Թող դառնայ որ ողորմութիւն գըտնայ , վասն ղի մեր տէր Ըստուածը , մեր շատ մեղքերը կը ներէ կըսէ 55 գլուխ 6 համար : Ես Բ . Ըմպիա կը դըրէ (Ինձ խրատել ու մեր Ըստուածքո ղի տկտրտցար յանօրէնութիւնքո , առէք ընդ ձեզ բանս և դարձարուք առ տէր Ըստուած ձեր , և ասացէք ցնա , կատարել ես Թողուլ զմեզ մեր) :

Թ . Ինչ տէր Ըստուծոյդ դարձիր ոմ Խրատել , մեզաց մէջ ընկըղմեցար , ձեր տէր Ըստուծոյ դարձէք ու ըսէք անոր , Թէ կատրող ես մեր մեղքերը ներելու 14 գլուխ 2 համար : Ես Գ . Ըսայի կոչին կը դըրէ (Դարձրուք սրբեցարուք բնկեցէք գչարիս յանձանց ձերոց առաջի աչաց իմոց դադարեցէք ի չարեաց ձերոց) :

Թ . Լուացարեցէք սրբուեցէք ու ձեր մեղքերը ձըգեցէք իմ աչացս առաջ . ու չարութիւննեերդ ետ քաշուեցէք կըսէ : Տեսար մի մեզաց ապատուելուն ձամբան :

Ժ . Ըս մարգարէներուն խրատը որ պահեմ նէ , Ըստուած զիս կընդունի մի :

Պ . Ըյո , անշուշտ կընդունի , ինչպէս որ

Ըստուած ինքը՝ խոստացեր է նոյնին բե-
նալ (նեթէ իցեն մեղք ձեր իբրև զձանձա-
խարիճ սև՝ իբրև զձիւն սպիտակ արարից)։

Թ. Թէ որ ձեր հոգին մեղօք սևցած մո-
ւի պէս ալ որ լլայնէ ձիւնի պէս ձերմակ
կընեմ կըսէ։ Նե Ե. Նզեկիէլիկը գըսէ (Ընօ-
րէնն եթէ դարձցի յամենայն անօրէնու-
թեանց իւրոց զոր արար. և պահեսցէ զա-
մենայն զպատուիրանս իմ. և արասցէ զար-
դարութիւն և զողորմութիւն, կեալ կեցցէ
և մի մեռցի, ամենայն յանցանք նորա զոր
գործեալ իցէ. և ամենայն անօրէնութիւնք
նորա զոր անիրաւեալ իցէ մի յիշեսցին, այլ
արդարութեամբն իւրով զոր արար կեցցէ)։

Թ. Ընօրէնը իր անօրէնութենէն դառնայ
ու իմ բոլոր պատուէրներըս պահէ, ու ար-
դարութիւն գործէ ու ողորմութիւն տայ,
անոր առաջի մեղքերը չը պիտի յիշուին.
հապա եղբի ըրած արդարութիւնովը պիտի
վըրկուի. 18 գլուխ 20 համար։ Նե Գ.
Նոյն կրկին կը գըրէ (Օ՛ւ ահաւասիկ ըն-
ծեցից իբրև զամպ զանօրէնութիւնս քո, և
իբրև մէգ զմեղս քո, դարձ առիս և փրկե-
ցից զքեզ)։

Թ. Ինչ ես քու մեղքերուդ ամեն ոտ մէկ դի (1) ալեւ պիտի լինիմ. դուն ինձի դարձիր որ ես զքեզ ազատեմ կըսէ. 44 գլուխ 22 համար։

Ժ. Իւր բառերուդ շատ մեծ յոյս մըն է ինձ նման մեղաւորներուն, բայց՝ առէջ առած մեղքերուս ինչպէս թաւիլուէ ճամբան չեմ գիտեր։

Ի. Ամէն բոլոր մեղքերդ կը մոռնամ միայն կը բերես ու կը պղծես ի խորոց սրտէ. ելլիա կը խոստանայ կատարեալ զըղջման, միայն ալ կը դընես որ անդամ մըն ալ ամենևին այն մեղքերուն մոտենամ էլ ես զարնեմ այն մեղքերուն, և մեղացդ յարմար ապաշխարանք կը դընէ, և ապաշխարանքդ ալ լալով և ողբալով կը քաշես կը լմընցուներես. այն առեն մեղացդ կազատիս։ Տեսար մի մեղաց ազատուելուն ճամբան։

Ի. Ահա հիմա գտանք մեր դիւրին ճամբան, այս բառդ շատ սիրելի եկաւ

(1) Մէկ։ Տունն։

իմ անկածիս, միշտ մեղքը կը գործեմ ու կերթամ կը խոստովանիմ Թողութիւն կառնեմ, առիթ դիւրին քան չըլլար. առիթ ալ ըսէ որ ըսիր, ես շատ կը վախնայի կոր մեղք գործելու. որովհետև վերը ըսիր թէ (նախ՝ Յօհաննէս Ոսկեբերանէ, և ետև Յիսուս, երկուքն ալ քարոզութիւն ընկըսեցին նէ (Ապաշխարեցէ՛ք երկինքին Թագաւորութիւնը մօտըցած է ըսին). ես առիթ կը վախնայի թէ, դուք մինչև հիմա աշխարհիս Թագաւորը առանային կը ծառայէիք, այն մեղքերը ապաշխարեցէ՛ք, ալ առիթ ետև երկինքին Թագաւորութիւնը մօտըցաւ՝ ապաշխարեցէ՛ք, անոր զօրք պիտի ըլլաք կըսէ, որ ես առիթ կը վախնայի թէ երկինքին Թագաւորին զօրք ըլլանք նէ մեր բանը դըժուար է, վասն զի անիկա արդար է. և անոր զօրքերն ալ արդար պէտք է ըլլալ, հապա մենք ինչպէս մեղքէն ետ պիտի քաշուինք տէր գիշեր ցորեկ առիթ կը մըտածէի, և մանաւանդ՝ դուն ալ որ առաջ մեզի վախցուցիր. քրիստոնէութիւնը դըժուար է տէր, այն վասն ալ կար իմ սրտիս մէջ, բայց՝ հիմա կը հասկընամ կոր որ ինչ

խաբեր ես, որովհետև քրիստոնէութեան մէջն ալ մեղք գործելու սովորութիւն կայ եղեր նէ ալ ասկէց դիւրիւն քան զկնի, ասկէց եւս մեղքէն ալ էեմ վախնար, դիւրիւն ձամբայ գըտայ։

Գ. Ե՞ւտ ատքան մի՛ խնդար եղբայր, մենք քեզի մեղայ Թողութիւն ընինք նե զը կարծես թէ վաղեան գործելիք մեղացդ է, հապա երեկուան գործածիդ ու կատարեալ ղղջմամբ ապաշխարածիդ է, եթէ խոստովանանքին յոյս գընելով մեղանչես նէ, շատ խեղճ վիճակի մէջ կը մընաս եղբայր, ինչու որ՝ ամենևին այն մեղացըդ Թողութիւն չըլնար. մեղքը միտք գընելով պիտի չըլնայ, ինչպես որ Սիրաք կըսէ (Ա՛ան քառասնեան մեղայ մի լինիր դարձ տրտմութեան, և մի յաւելուցուս մեղս ՚ի վերայ մեղաց՝ և մի ասիցես դթութիւն տեառն մեծ է. քառասնեան մեղայ ինծ ողորմեացի, դի զողորմութիւն և բարկութիւն յայնմանէ փութով մերձաւորին)։

Դ. Ա՛ղայ Թողութեան համար անհոգ մընար. ու մեղքը մեղայ վերայ մի աւելը ցընես ու մնաս թէ Աստուծոյ ողորմու-

թիւնը շատ է, իմ շատ մեղքերուս կողմն ի, վասն զի անոր ողորմութիւնն ու բարեւթիւնը շուտով իրարու քով կը մօտկենան կըսէ։ 5 գլուխ 5 համար։

Հ. Վ՚երը ըսածիդ պէս կատարեալ զղջմամբ լալով խոստովանիմ ու ապաշխարեմ նէ եռւ ինչ պիտի ընեմ։

Պ. Ա՛ռ ըսածիդ պէս որ մաքրուիս նէ, այն աեղն արժանի կըլլաս Հաշակ առնելու, և կերթաս ահիւ և դողութեբ Հաշակ կառնես։

Հ. Ա՛ղացըս չը մաքրուած Հաշակ պիտի չառնեմ մի։

Պ. Հեռքըդ բռնող չըլլար, կառնես, բայց՝ անկաճ դիր աես ինչ կըսէ քեզի Պօղոս։

Հ. Պօղոս ինչ պիտի ըսէ ինձի։

Պ. (Այսուհետև որ ուտիցէ զՀացս կամ ըմպիցէ զբաժակս աեառն անարժանութեամբ պարտական եղիցի Մարմնոյ և Արեան աեառն. փորձեսցէ մարդ զանձն՝ և ապա՛ ի Հացէ կերիցէ և՛ ի բաժակէն արբցէ. զի որ ուտէ և ըմպէ անարժանութեամբ՝ դատաստան անձին իւրում ուտէ և ըմպէ)։

Թ. Ասէց եռւ ով որ անարժանութեամբ

տիրոջը հայցը ուսէ ու բաժակը խըմէ նէ. տիրոջը Աստմինին ու Էլիւնին պարտական կըլլայ. մարդ Թոզ իր անձը փորձէ ու եաև այն հացէն Թոզ ուսէ ու բաժակէն ալ խըմէ, ով որ անարժանութեամբ ուսէ ու խըմէ նէ, իր անձին դատապարտութիւնը կուսէ ու կը խըմէ կըսէ: Ընաջին Կորնթացւոց 11 գլուխ 27 համար:

ՀԱՒԻԴ ԻԴ.

ՀԴ. Ինձին դատապարտութիւնը կուսէ ըսելը ինչ պիտի ըլլայ:

Գ. Ես բանը առանց օրինակի չեմ կրնար հասկըցներ քեզի, օրինակ մը տամ որ խելք քըշ հասնի:

ՀԴ. Օրինակը ցոյց տուր նայիմ ինչ է:

Գ. Ինչպէս թէ կելլաս Պօլիս կերթաս, ու շատ աշխատանքներով հրամարտակ (1) մը կը հանես որ թըշնամիդ յաղթես, կամ գլուխը կտրել տաս և կամ աքսոր (2) խրկես, շատ նեղութիւն կուգաս քու հայրենի երկիրդ,

(1) Հրամարտակ. Ֆէրման:

(2) Աքսոր. Սիւրկիւն: Գլուխ. Պաշ:

այն հրավարտակիդ ապաւինելով Թշնամիիդ հետը դաշտաստանի կը կայնիս, ու ես հրաւիրտակ ունիմ ըսելով դուրս կը հանես որ կարդացուի՝ առեանը. և երբոր կարդացուի կը նայիս որ Թշնամիիդ համար ա-ռած հրավարտակդ քեզի համար եղած կըլլայ։ Թշնամիդ պիտի աքսորէիր նէ քեզի աքսորելու հրավարտակ կըլլայ, այն առեն դաշտաւորը բարկանալով կըսէ. ինչ իրաւունքով առ հրավարտակիդ ապաւինելով Թշնամիիդ հետ դաշտաստանի կայնեցար ով անօրէն, այն տեղ քու լեզուդ կը պատանձի. ու ոտքերդ և ձեռքերդ դողալ կըսկսին, ու ամաչելով գլուխդ վար կախած պետինը կը նայիս։ Ինչ դաշտաւորը հրամայած կլնէ որ ոտքդ և ձեռքդ կտրած քեզի աքսոր կը խրկեն մէկ անծանօթ երկիր մը յաւիտեան յաւիտենից։

Ը. Ա՛ս օրինակիդ միտքը կուզեմ որ ինձի հասկըցընես. վասն զի մէկ վախնալիք օրինակ մը կերևնայ կոր։

Գ. Վ՛երը ինչպես ըսինք Թէ մեղացըդ պիտի մարթուիս ու եռև ճաշակ պիտի առնես, բայց՝ ատոր հակառակը՝ մեղայ չը մարթուած

մեղաց ազատել կերթաս ճաշակ կառնես, ու
կը խընդաս ալ թէ փառք Աստուծոյ ճաշա-
կըս առի, իբր թէ անուքդ թշնամիդ սա-
տանան պիտի յաղթես, բայց դատաստանին
օրը քու դատաստանդդ կը տեսնուի կը նա-
յիս որ քու անարժանութեամբ այն ճաշա-
կին մօտկընալդ քեզի մեծ յանցանք եղեր է,
ու մեծ դատապարտութիւն եղեր է, չէթէ
սատանային և այնքան ապաւիներ էիր այն
ճաշակին որ սատանան պիտի յաղթէիր ու
դուն արքայութիւն պիտի երթայիր, բայց՝
հիմա ալ արքայութիւն չերթալուդ համեմատ
ես, գոնէ դժոխքը յաւիտենական աքսոր չըլ-
լայիր նէ:

Հ. Ա՛ս ինչ վախնալիք բան էր որ լսիր եղբայր:

Գ. Վախնալիք բանը դեռ եաքը պիտի լը-
սես. երբոր ամէն կողմանց յանցաւոր գըտ-
նուխանէ, Քրիստոս արդար դատաւորը՝ այն
սուրբ սատիկ բարկութեամբ պիտի ըսէ
(Ինկէր զի աղտ մտեր այտ զի ոչ ունէիր
զհանդերձս հարսանեաց):

Թ. Ինկէր ինչու աս տեղ մըտար հարսանիքի
համար հագուստ չունէիր նէ: Այսինքն՝ ինչու մեղաց

ջը մաքրուած, և հոգւոյդ լաթերը ջը նորոգած աս ձաշակին մօտկըցար։ Ասոնք 22 ժըամ 12 համար։ Այն ատեն լեզուդ կը պապանձի, ոտքըդ ձեռքըդ կըսկըսին դողալ. ամաչելով գլուխըդ վար կախած գետինը կը նայիս. նաև Քրիստոսէն կրկին պիտի լսես (Կապեցէ՛ք զոտրա զոտս և զձեռս և հանէք զդա՛ ի խաւարն արտաքին անդ եղիցի լալ և կրճտել առամանց)։

Թ. Այսր ոտքերն ու ձեռքերը կապեցէք ու դուրսի մուԹին, այսինքն՝ (դժոխքին) մէջ ձըգեցէք որ այն տեղ եղած լայ ու ակռանները կըճըտցընէ կըսէ։ Ու այն ըսած ըտակէին անոր ըսպասաւորները հրամանը կը կատարեն, կը խրկեն քեզի աքսոր, յաւիտենական դժոխքին մէջը։ Տեսա՞ր մի եղբայր անարժանաԹեամբ ձաշակ առնողը դըուխը ինչ փորձանքներ պիտի գայ։

ՀԱԻԻԴ ԻԵ.

Ա. Այս ըսածներէդ շատ վախցի ասիկա եաև մեղացըս ջը մաքրուած ձաշակ չեմ առնեը, բայց՝ հապա անկէց եաև [illegible]

զանչեմ ինչ պիտի ըլլայ ։

Գ. Ալ աս բանը ինձի մի հարցներ, ասոր պատասխանը ես չեմ կրնար տար, հապա Պետրոսին և Սողոմոնին հարցուր ու անկէց սորվէ աս բանը ։

Հ. Պետրոսը և Սողոմոնը ես ծեր առեղ պըտնամ ու հարցնեմ, աս բանն ալ դուն հասկըցուր ինչպէս որ ուրիշ բաները մեզի հասկըցուցիր ։

Գ. (Ես դառնայ անդրէն՝ ի վախճան իւր, և խոզ լուացեալ ընդ տիղմին Թաւալեալ) ։

Թ. Ձուկը կը դառնայ իր փըսխածը կուտէ, խոզն ալ կը լուացուի ու կրկին տըղմին (1) մէջ կը թաւլտի կըսէ ։ Պետրոս. Ներկայ կամ ուղիղ ։ գլուխ 22 համար ։ Ես Բ. Սողոմոն կը գըրէ (Որպէս շուն յորժամ դառնայ անդրէն՝ ի փսխած իւր առեալ լինի, նոյնպէս անզգամն իւրովք չարեօքն յորժամ դառնայ անդրէն՝ ի մեղս իւր) ։

Թ. Ինչպէս որ շունը կը դառնայ իր փըսխածը կուտէ նէ առեալ կըլայ, նոյնպէս ալ

(1) Տիղ Ջամուր. պաթախ ։

մեղաւորը դառնայ իր ղջացած մեղքը կըլլին որ գործէ : Ըռաք 26 գլուխ 11 համար : Տե՛ս մեղքը խոստովանող ու եւս կրկին մեղանչողը ինչ գարշելի գաղանները նմանցուցեր են :

Դ. Ընդհօք ինչո՞ւ կրկին մեղանչողը անոնց նմանցուցեր են, քան թէ առ գաղանները բընութիւնը :

Պ. Պատճառը առ է, որովհետեւ շանը ձեռքը կերակուր մը որ անցնի նէ անյագաբար շուտ շուտ կը կըլլէ ագահելով փորը կը լեցընէ, ու փորը կը սրսմէ նէ ըստամոքսը (1) կաւրի՝ որ կերածը փըսխել կը հարկաւորի, երբոր փըսխէ նէ քիչ մը կը հանգըստանայ, բայց՝ երբոր կը տեսնայ փորը տարսրկէր է, գաւցէ շուտով ձեռքըս կերակուր չանցնիր ու անօթի կը մընամ ասէ, իսկոյն (2) կերթայ այն փըսխածը նորէն կուտէ ու փորը կը լեցուննէ, նոյնպէս մեղաւորը մարդը՝ միշտ մեղաց մէջ կը պատաղի (3) մինչեւ տաղաւար մը գայ, ծնունդ եւ կամ զատիկ, այն

(1) Ըստամոքս. Միսէ :

(2) Իսկոյն. Շուտ մը. անիսէ :

(3) Պատաղի. Պը լըշտըմկի. եղբ. հետ ընել.

առեն իր խղճմտանքը կարծըննայ ու սիրտը
կը սլամուի. ինչու որ կը տեսնայ ուրիշները
կը խոստովանին կապաշխարեն, ինքըն ալ ա-
նոնց նայելով կերթայ կը խոստովանի մեղքե-
րը կը փըսխէ. քիչ մը կը հանգըստանայ մեղ-
քըս թափելի տէր, բայց՝ կը տեսնայ որ մե-
ղայ ամաններըը տարտըկեր են. մեղայ գոր-
ծիքներըը պարապ մընացեր են, խակըն կըս-
կըսի այն փըսխած մեղքերը նորէն գործել
մինչև որ տաղտար մը գայ, մեղայ չափը
կը լեցընէ այն գաղանին պէս: Տեսար մի
կրկին մեղանչողուն բընութիւնը ինչպէս շա-
նը կը յարմարի կոր:

Ա. Այո բանին իմ խելքըս աղէկ հասաւ.
որովհետև միշտ իմ ըրած բանըս տխիկայ է,
ծընընդին մեղքերըս կը խոստովանիմ. քանի
մը օր կանցնի կըսկսիմ նորէն մեղք գործել
մինչև գաղիկ. և գաղկին կըսկին կը խոստո-
վանիմ, կը նայիմ որ ծընընդին խոստովանած
մեղքերս են որ բոլորը նորէն գործեր եմ,
հիչ մեղք մը պակաս չեմ թողեր. ապէս
սովորութիւն ըրած եմ, շարունակ մեղքը
կը գործեմ ու կը խոստովանիմ հիչ էն պակ-
սեր մեղքերըս միշտ մեկ չափ է:

պ. Նրանի թէ մեղքըդ միաչափ կենար ու չաւելնար. վան դի կրկին մեղանչուն մեղքըդ առաջի չափովը չի մընար կաւելնայ. ինչպէս որ Բրիատոս 38 տարուան անդամալոյծը որ բժշկեց նէ. պատուիրեց թէ (Ոչհաւասիկ ողջացար մի ևս մեղանչեր դի մի չար ևս ինչ լինիցի քեզ):

թ. Ոչհա ողջացար. ալ մի մեղանչեր որ աւելի գէշ բան մընայ ալ չըլլայ քեզի: Յոհաննու 5 գլուխ 14 համար: Տեսա որ կրկին մեղանչող մարդուն վիճակը գէշ կըլլայ եղեր. ինչպէս որ Բրիատոս մէկ օրինակով մը հասկըցուց: (Յորժամ այն ելանէ ի մարդոյ՝ շրջի ընդ անջուդին տեղւոջ. խնդրե հանգիստ. և իբրև ոչ գտանէ. ասէ դարձայց ի տուն իմ անդրէն ուստի ելի. և գայ գտանէ մաքրեալ և յարդարեալ. յայնժամ երթայ առնու եօթն այլ այսպէս չար ևս քան զինքն. և մտանէ բնակի անդ. և լինի յետին մարդոյն այնորիկ չար քան զառաջինն):

թ. Երբոր մարդոց սրտէն սատանան կելլայ. կը պատրաստի զոր տեղերը. ու հանգիստ կը փնտրէ, ու երբոր հանդչելու տեղ չը

զանոյշ նէ, կըսէ թէ նորէն դառնամ իմ առաջի եւած տուն եղիամ. ու կուգայ կը նայի որ այն մարդուն սիրտը և միտքը պարապեր է, Աստուծոյ պատուէրներէն հիչ մէկ նշան մը մընացեր չէ, բոլորը կորընցուցեր է, ալ անուռդ ինքը մինակ չի կենար, հապա կերթայ եօթը հատ դեւ ալ կառնէ քան զինքը գէշ, ու. կուգայ այն մարդուն սրտին մէջ կը բնակին. որ այն մարդուն վերջը շատ գէշ կըլլայ քան զառաջը, տեսար մի որ մեղքը առաջի չափով չի մընար, զորօրինակ հիւանդին կրկնութիւնը (1) գէշ կըլլայ, քան թէ նոր հիւանդութիւնը, նոյնպէս պիտի հասկընաս մեղքերն ալ: Ղուկաս 11 գլուխ 24 համար:

2. Ընդ բնութիւնը հասկցանք որ մեղ-

(1). Կրկնութիւն, Բերիմիս:

սատը մարդոց յարմար է, եթէ կամենան
խոզին բնութիւնն ալ մեզի հասկցուբ նա-
յինք անկասկած կրնայ վարուց տեր ե։

Գ. Խոզը՝ ի բնե շատակեր է, միշտ ուզե-
րու ու ցեխերու մէջ կը թաւլտի, գարշելի
բաներ կուտէ ու գարշահոտութիւն կը սիրէ,
մաքրութիւն և անուշահոտութիւն չի սիրեր
բնաւ երբեք, բայց՝ երբեմն կերակուր գտած
կը մտանայ ու կը լուացուի կը մաքրուի,
բայց՝ իր ուղած բանը չէ աս մաքրութիւնը
հապա ինքը միշտ անմաքրութիւն կը սիրէ,
երբ որ կրնայ վրայի գարշահոտ ցեխերը և
գարշահոտութիւնները գինուցնե ու քրքիջ
առաջէն. խոյին իր հանդուրժութիւնը ան-
հանդուրժութեան կը փոխուի ու շուտ մը
կերակուր կրկին ցեխերուն մէջ կը թաւլտի,
ու ցեխերուն գարշահոտութիւնը քրքիջ
դրդելով կուրախանայ ու կը զուարճանայ։
Նմանպես մեղաւորը մարդը՝ որ միշտ մեղքի
սիրող ու արդարութիւնը ատող է նե, միշտ
մեղայ մէջ կը պառլտի, և երբեմն խղճմտա-
նութիւնը զինքը տանջելով կերակուր առա-
ջաց կը խոստանայ կուգայ ու կաղաչե
բանայ, բայց՝ իր սիրած բանը չէ ապաշա-

Թիւնը, հապա իր ուղածը միշտ մեզմէ մէջ պատահիլ է, և երբոր մեզմէ գարշահոտ Թիւնը քրիստոս առաջէն որ պահե նէ. իր հանգըստու Թիւնը կաւրի, կըսկսի նորէն այն գազանները ուզել իր վըսհատը ուտել, և մեզմէ տըղմին և ցեխերուն մէջ Թաղիլ տիլ. ահա սոր համար խոստովանած մեղքը կրկին գործող մարդը սո գազաններուն նըմանցուցեր են Պետրոս և Սողոմոն։

ՇԱՒՒԴ ԻԶ.

Հ. Նըզաքը վերը ըսիր Թէ, սուրբերը բարեխոս չեն կրնար ըլլար ըսելը սուտ մարդարէ է, սորս ես ալ կասկած ունիմ Թէ մեռած մարդը ինչպէս բարեխոս կրնայ ըլլար։

Պ. Դուն սո սուրբերը մեռած կը կարծես։

Հ. Ինչու մեռած կը կարծեմ. անոնք ալ հոգեղէն էին մի, և Աստուծոյ վճիռը անոնց ալ էր մի որ հող պիտի դառնան ետոյ Ադամին։

Պ. Իրաւ ես անոնք ալ հոգեղէն էին ու Աստուծոյ վճիռովն ալ մեռան, բայց՝ անոնց

մեռնիլը միևնոյն մարմնով է՝ չէ թէ հոգւով. վասն զի մեղաւորները հոգւով ալ մեռած ըլլալումին. իսկ և իսկ մեռելը անոնք են, բայց՝ արդարները հոգւով կենդանի ըլլալնուն համար անոնց մեռած չըսուիր։

ՀՈ. Ո՞նչ գիտես, անգլի աշխարհքէն եկող մը եղած մի որ ատ ըսուրը քեզի բերեր սուրբերուն ալ ըլլալը։

պ. Ընդհ աշխատելն եկաը ինչ պիտի ընես, ասա երկինք և երկիր ոչինչէն ստեղծող Աստուած ինքը վիպեց մարեմին միջէն Գաբրիէլ հրեշտակով։ (Ես եմ Աստուած Աբրահամու, Աստուած Իսահակայ, և Աստուած Յակոբայ, և չէ Աստուած, Աստուած մեռելոց, այլ կենդանեաց)։

թ. Ես եմ Աբրահամին ու Իսահակին ու Յակոբին Աստուածը, Աստուած մեռելներու Աստուած չէ հապա ողջերուն կըսէ։ Ելից 3 գլուխ 6 համար։ Ուրեք յայտնի կերևնայ աստըեղուն կենդանի ըլլալը։ Աստի անոնց մեռնելուն 400 տարիէն աւելի եղած էր, բայց՝ դեռ կենդանի են՝ ես կենդանի ներուն Աստուածն եմ մեռելներուն Աստուածը չեմ կըսէ։

չ. Աստըեղուն հոգւով կենդանի ըլլալնուն խելքս հասաւ, բայց՝ բարեկաս կըսնաւն մի ըլար արդեօք։

պ. Բեզի մէկ բան մը հարցընեմ, մէկ մարդ մը գանգատ ընելու կարող ըլայ նէ, բարեկաս ալ ըլլալու կարող է մի թէ ոչ։

չ. Ասոր ինչ խօսք, մէկ մարդ մը գանգատ ընելու կարող ըլայ նէ, հարկաւ բա-

ես ասում ու կըսնայ ըլլար, քայց՝ սուրբ գիրքե-
րէն կըսնաձս վկայեր սուրբերուն գանգատ
ընելը։

գ. Ինչ Քրիստոս վկայեց (Ան համարիք
եթէ ես չարախօս ինչ կրեմ գձինչ ատ հօր,
գայ որ չարախօս կայ գձինչ Անձէս, զոր
գուքն յուսացեալ էք. եթէ հաւատայիք.
Անձիս հաւատայիք արդեօք և ինձ, զի
նա վասն իմ խակ գըրեաց)։

թ. Ան կարծէք թէ ես ձեր վրայօք գան-
գատ ընող եմ իմ հօրս՝ ձեր վրայ գանգատ
ընող կայ Անձիսը, որ դուք անոր ապաւի-
ներ էք. եթէ Անձիսին հաւատայիք նէ
Թերևս ինձի ալ կը հաւատայիք, ինչու որ
անիկայ ինձի համար չըսակը գրեց։ Յօհան-
նու 5 գլուխ 45 համար։ Ու Բ. Յայտնա-
Թեան 6 գլուխ 9 համար կը գըրէ (Ու յու-
ժամ եբայ գինիքն հինգերորդ՝ սեակ ի նեղ-
քոյ սեղանոյն զհոգի ամենայն մարդկան զե-
նելոց վասն բանին և վասն վկայուԹեանն ո-
րին զոր ունէին, որք ասէին ի ձայն մեծ,
մինչև ե՞րբ սուրբ և ճշմարիտ, ոչ դա-
տես և խնդրես զվրէժ արեան մերոյ ի բը-
նակչաց երկրին)։

Թ. Երբոր հինգերորդ կնիքը բացաւ նէ Յաւուծոյ խօսքին ու անոր վկայութեան համար մորթուած մարդոց հոգիները սեղանին տակը. որ մեծ ձայնով կըսէին. մինչեւ ե՞րբ ըլլայ սուրբ ճշմարիտ Տէր. մինչեւ ե՞րբ ըլլայ պիտի դատես ու մեր արիւնին վրէժը պիտի չառնես երկրիս բնակիչներէն: Եւ Գ. Երեմիա կը գրէ (Երանի է մեզ Իսրայէլի հաճոյքըն Յաւուծոյ ծանօթ մեր են):

Թ. Երանի մեզի որ Իսրայէլ, Յաւուծոյ հաճոյ մարդիկը մեզի ծանօթ են կըսէ: Բառըդ 4 գլուխ 4 համար: Ակեց կխոնարհի որ երանի տալը բարեխօս կըլլան տէր է ուրիշ բան չէ:

Ե. Ակեկ որ իմ խելքս հասցուցիր, տակէց եաւ ալ ես սուրբերուն քովնը պիտի վարձիմ ու անոնք բարեխօս ըլլան որ միշտ իմ մեղացս համար Յաւուծոյ աղաչեն:

Զ. Հապա ակեկ, սուրբերը բարեխօս ըլլանէ, բայց՝ մեղաց ետ պիտի քաշուիս, երբ շատոնակ մեղք գործես ու անհոգ ըլլաս, սուրբերը ինձի համար Յաւուծոյ կպատաչեն ըսելով ձեռքդ մեղքէն չի քաշեր նէ, սուրբերը քեզի չեն սիրեր որ քեզի համար Յա-

աուծոյ աղաչեն, վասն զի անոնք Աստուծոյ պատուէրը պահելով սուրբ եղեր են, ուրեմն ալ պրեր են թէ Աստուծոյ պատուէրը պահէ, դուն անոնց գլուածը չես ընդուներ, Աստուծոյ պատուէրը չես պահեր, և քու չար կամքդ չես կրնար գլուխ հանել ու սուրբեցուն քրանցը (1) վակչեր ես որ քեզի պաշտպանութիւն ընեն որ մեղք գործես նէ անոդ ըլլաս, զորօրինակ՝ մէկ կուսակալ մը մէկ գող մարդու պաշտպանութիւն ընէ նէ, ալ այն գողը հիչ վախ չունենար շարունակ գողութիւնը կընէ, մէկ մասը կուսակալին կուսայ, մէկ մասն ալ ինք պահէ, բայց՝ վերջը թագաւորը որ իմանայ նէ շատ մեծ պատիժ կը կրէ թագաւորէն, կուսակալն ալ ու այն գործն ալ։ Նմանպէս՝ դուն ալ այն սուրբերը աս կուսակալին պէս մարդիկ կը կարծես, որ գողութիւններդ և ամէն անօրէնութիւններդ ընես ու քանի մը դրամ տաս սուրբերուն կամ ուխտ երթաս և կամ եկեղեցին մոմ վառես. ու սուրբերուն ըսես, ահա աս ընծաս ընդունեցէք, ու Աստուծոյ աղաչեցէք որ ինձի յաջողութիւն տայ, ահա ես

(1) Քրանց. Փհշ։

նորէն դաղութեան կերթամ կոր. ձեղի ալ բաժին կը հանեմ, դուք ինձի օգնութիւն ըրէք։ Ես մանաւանդ Ղուտաճ ալ ջուղէր որ այն տուրքերը ձեղի պէս դէշ մարդուն համար երեն աղաչեն։ Ինչպէս որ Երեմիա յին ըսաց Ղուտաճ (Ես դու մի կալ յաղթա ղթա՝ի վերայ ժողովրդեան այդորիկ, և մի խնդրեր՝ի վերայ դոցա ողորմութիւն, և մի անկանիր առաջի իմ վասն դոցա ի ոչ լսեմ քեզ)։

Թ. Դուն առ ժողովուդ համար աղօթք մընես, ու առանց համար ողորմութիւն մուղներ, իմ առաջս մի խնար ու աղաչեր առանց համար, ինչու որ ես պիտի լսեմ քեզի կըսէ. 7 գլուխ 16 համար։

Ժ. Ղուտաճ ինչպէս ընելու է որ տուրքերը բարեխօս ըլլան ու Ղուտաճ ալ ընդունի։

Պ. Ղակէց առաջ գործած մեղքերուդ կը պլծաս ու կը խոստովանիս, ապաշխարել կըսիս, այն ատեն տուրքերը բարեխօս կը ըլլան ու որ անոնք ալ օգնութիւն կրնեն, Ղուտաճ ալ կընդունի, որովհետև մէկ զօրաւոր մը, մէկ մահաւորտ դէշ մարդու մը ապաշտպանութիւն ընելու ըլլայ նէ, ան-

ան երկայ Թագաւորին ըսէ թէ՝ սա մարդը իր չարութենէն ձեռքը քաշէց՝ ալ մանակից պիտի չըլլայ, ասկէց առաջ ըրած չարութիւնները, կը խնդրեմ որ մեղի շնորհք ընես. ու ներես. արդեօք կըրնայ մի ըսել թէ սա մարդը չանուշնակ սա չարութիւնը պիտի ընէ՝ ու դուն ալ պիտի ներես: Այնպէս հասկըցիր սրբոց բարեխօսութիւնն ալ:

ՇԱՒՒՂ ԻԵ.

Հ. Կըսէր՝ իմ կարծեօքս Պատուոյ բոլոր պատուէրները սրբեցայ: Արդեօք էլ գիտցած պատուէրը մընաց մի որ անոնք ալ սրբեցընէր, պիտեմ շատ գլուցաւութիւն կրնենք կոր ձեղի տեսակ տեսակ հարցմունքներով. բայց՝ ի՞նչ ընեմ կուզեմ որ քրիստոնէից հարիւր որ ըսած բաները բոլորը սրբվինամ. անոր համար մանրամասնաբար կը հարցընեմ մեկիկ մեկիկ, կը յուսամ որ էք բարկանար:

Պ. Ես չեմ բարկանար քան հարցընելուդ ու պատասխան տալու ալ չեմ ձանձրանար, որվհետև Քրիստոս իր աշակերտներուն

պատուիրեց ու, իր տրվեցուցած բաներուն բոլորը՝ իրեն հաւատացնելուն տրվեցնելն. ինչպէս որ վերը ասինք (Ը) շաբաթին մէջ տար համար ինձի պարտք եղած է Քրիստոսի կամքը քեզի հասկցնելու. և ըր գիտցնելուն ալ կը պատուիրէ Տրեմիա ու կըսէ (կացէք՝ ի ձանապարհի և գիտեցէք և հարցէք յաւիտենական շաբաթց ուեաւն, և ասեմք ըր է ձանապարհ բարի և գընացէք ընդ նա, և գտանիք զարբաւթիւն անձանց ձերոց ասէ տէր):

Թ. Ա՛մբուն վրայ կայնեցէք հայեցէք ու հարցուցէք ոխրջը յաւիտենական ճամբուն համար ու ասեմք ըր ճամբան ալէկ է նէ այնտեղ գընացէք ու ձեր անձին ճարքը Թիւն գտանք կըսէ Ցաւաւած. 6 գլուխ 16 համար: Տեսնը մի որ մինչև ճամբուն վրայ կայնեցէք ու ոխրջը ճամբան հարցուցէք կըսէ նէ հապա դուն ասոնը ոնչը մէջ էլ պիտի հարցընես, հարցընելուդ չեմ բաւականար, բայց՝ դեռ շատ պակաս կայ քու տրվածնեըուդ մէջ, շատ պատուէրներ կան քեզի հասկցնելնիդ ու կատարելդ իմանալ ըլլաս, տրվեաւ Քրիստոս կը հրամայէ (Ըտէ ե-

ղերութ դուք կատարեալք ոյիս և հայցն ձեր երկնաւոր կատարեալ է)։

Թ. Դուք կատարեալ եղէք ինչպէս որ ձեր երկնաւոր հայրը կատարեալ է կըսէ (Ա՛առ Թէտա 5 գլուխ 49 համար։

Ժ. Պակաս մընացած պատուէրները որո՞նք են։

Պ. Բրիստոնեայ եղողը խոնարհ պիտի ըլլայ, քնաւ երբէք հպարտութիւն պիտի չըպատուի իր վերայ, որովհետև Բրիստոս ինքը զինքը մեզի օրինակ ցոյց տուաւ (Ա՛առաքեալ Գինէն զի հեզ եմ և խոնարհ)։

Թ. Ինձմէ սորվեցէք ես խոնարհ եմ կըսէ, ասիկա որ խոնարհութիւնը Բրիստոսէն պիտի սորվինանք։ Ն՛ւ Ե. Յակոբոս կըսէ (Խոնարհեցարուք առաջի տեառն և բարձրացուսցէ զձեզ)։

Թ. Տիրոջը առաջ խոնարհեցէք որ ձեզի բարձրացընէ կըսէ. 4 գլուխ 10 համար։ Ն՛ւ Գ. Պետրոս մէկ քան մը կը գըսէ, անիկայ որ ըսեմնէ բաւական է, և ասիկա մէկ խօսքը քեզի բաւորը հասկըցընել կարելի է, ալ առելիշ գլուխ ածնելը սակի հարկաւորկը, գացէ ձեզի ձանձրութիւն (1) կըլլայ։

(1), Ձանձրութիւն. Ձանձրոյթիւն։

Հ. Պետրոսին ըսած խօսքը ինչ է։

Պ. (Ամենքին ընդ միմեանս վճռաբա-
նելու ունկնդիր, զի Յաուսած ամբարտա-
նից հակառակ կայ, ապ չնարհս խոնարհաց)։

Թ. Ամենքըդ ալ երարս խոնարհութեան
լուծք, ինչպս որ Յաուսած՝ ամբարտաւան հը-
պարտ մարդոց հակառակ է ու խոնարհնե-
րուն շնորհք կուտայ կրսէ։ Տեսանք մի պե-
տրոս մէկ կտրճը խօսքով մը ոքան վախնալիք
բաներ հակըցուցեր է մեղի։

Հ. Այսպ մինչ ան է վախնալիք խօսքը։

Պ. Յաուսած՝ հպարտ մարդոց հակառակ
է ըսած խօսքն է վախնալիքը, վասն զի մէկ
մարդու մը Թշնամին Յաուսած ըլլայնէ՝ այն
մարդուն վիճակը ինչ խեղճ ու դէշ կըլլայ
արդեօք, ալ ուրիշ մէկ բարեկամ մը կրնայ
ան գլուխը քեզի հարցընել. Յաուսծոյ Թշ-
նամին ալ կրնայ բարեկամ ըլլար, որ Ա-
ղամին ալ կրսէ (Պիղծ է առաջի Յաուսծոյ
ամենայն մեծամիտ)։

Թ. Ինչպս հպարտ մարդիկը Յաուսծոյ ա-
ռաջ պիղծ են կրսէ։ Առակաց 16 գլուխ 5
համար։

Հ. Ինչպս համար Պետրոս և Պողոսն՝ հը-

պարտ մարդը շատ դէշ ցոյց տուեր են։

Գ. Հպարտութիւնը սատանային հնարքը և արուեստն է. որ անով սատանայ եղաւ, էէ թէ իսկզբնէն սատանայ ստեղծուած է, հապա՝ լաւ տեղէն հրեշտակ ստեղծեց Աստուած իրեն ծառայութեան համար, բայց՝ սատանան ամէնուն գլուխը ելլալով, իր վատացը վրայ հպարտացաւ ու ըսաց, իմ աթոռս քիչ մը վեր դնեմ նէ ես ալ Աստուծոյ հաւասար կըլլամ, ուստի Աստուած սատանան բարկանալով երկինքէն վար թափեց գետին իրեն հնազանդած հրեշտակներով՝ ի միասին, ու դժոխքին պահապան ըրաւ. և միշտ հակառակ է Աստուած սատանային, և հպարտ մարդոց հակառակ է Աստուած կըսէ Պետրոսը նէ ատոր համար է. որովհետև հպարտ մարդը սատանային մեկ տարբերութիւն մը չունենար, վասն զի մեկ ալոյտ մը արհեստի մը երթայ, դրնեղք թէ ոսկերչութեան աշակերտ երթայ, այն արհեստը սորվելնայ ու գործածէ նէ անոր անունը ոսկերիչ կը կանչեն, նոյնպէս մեկ մարդ մը սատանային արհեստը սորվելնայ ու գործածէ նէ հարկաւ անոր ալ սատանայ ըսել կեղեւ։

Հ. Սատանան հալածականալով երկինքէն
վար թռնելը, տուրբ գիրքերը կը վկայեն մի։
Գ. Այո՛, ահա նախ նշայն կը գըրե (Դա-
սեր՝ ի մահ քում եղից յերկինս՝ ի վերոյ
քան զաստեղս երկնից, որկից զանթառ իմ
և նատայց՝ ի լերին բարձու՝ ի վերոյ լերանց
հիւսիսոյ, եղից՝ ի վեր քան զամպս՝ եղէց
նըմանող բարձրելոյն, արդ ահաւասիկ՝ ի դը-
ժոխս ինջեա՝ ի հիմունս երկրի, ոյք տեսա-
նիցեն զքեզ զարմացին՝ ի վերոյ քո և ասա-
ցեն, այս այն այր է որ զայրացուցանէր զեր-
կիր և շարժէր զթագաւորս որ առնէր զա-
մենայն տիեզերս աւերակ)։

Թ. Ղուկ. քա. մըտօքըդ կըսէր թէ երկինքը
կեղտամ ու ամպերէն և աստղներէն վեր ա-
թառը կը դնեմ կը նստիմ որ ես ալ Ա-
ստուծոյ կը նմանիմ, բայց՝ ահա դըժոխքը
պիտի ինձմա գետնին տակը, որ քեզի աես-
նողները քա վրայ զարմանալով պիտի ըսեն,
աա մարդը անիկայ է որ բոլոր աշխարհքը
սանձնու վրայ կընէր. Թագաւորները կը դը-
դեր որ բոլոր աշխարհքը կնպաստանէին կըսէ։
14 գլուխ 13 համար։ Ես Ե. Պետրոս կը
գըրե (ի հրեշտական յանցուցեալս Աստուած

ոչ լինայեաց, այլ խաւարային կապանօք արկեալ ի տարտարոս՝ եւս պահել ի դատաստանի):

Թ. Հրեշտակներուն մէջի յանցաւորները Աստուած չը խնայեց, հապա մութ կապեալ ձըգեց դըժոխքին մէջ, ու դատաստանին պահել տուաւ կըսէ: Երկրորդ կաթուղիկեաց 2 գլուխ 4 համար: Եւ գ. Պետրոս, որ Յուդա կըսուի, կը գըրէ (Եւ զհրեշտակս որք ոչ պահեցին զիւրեանց իշխանութիւնն, այլ թողին զիւրեանց բնակութիւն, ի դատաստանի մեծի աւուրն մշտնջենաւոր կապանօք պահեաց ի խաւարի):

Ժ. Հրեշտակները որ իրենց իշխանութիւնը չը պահեցին ու իրենց բնակարանէն դուրս ելան. մշտնջենաւոր մութի կապերով դատաստանին մեծ աւուրը պահեց. 1 գլուխ 6 համար:

Ժ. Խելքըս հասաւ որ հպարտութիւնը սատանայէն հնարուած է, բայց՝ վերը ասիք թէ հպարտ մարդը սատանայէն ատրեցուելու մը չունի, սատ իմ խելքս չը պատկեցաւ, ինչու որ՝ շատ մը քրիստոնեայ հպարտութիւն կունենայ բայց՝ շատ ատրեր է սա-

տանտյին հպարտութենեն։

Գ. Բու հպարտութիւնդ ինչ տեսակ է որ տարբեր կըլայ։

Ջ. Սատանայն՝ Աստուծոյ նմանիլ ուզեց։ Բան լեցի որ ես առանց անպատեհ գործ բռնեմ, ձեռքըս չը հասնելու տեղը չեմ երկնցըներ, հապա ես ինձ նման մարդոց վրայ կը հպարտանամ որ ձեռքըս ալ կը հասնի. աչքըս ալ կը հասնի ու ուժըս ալ։

Գ. Կարծեմ դուն ամէնուն մեղաց տեղ չես դըներ։

Ջ. Մեղը չե՞մ կրնար ըսեր. Թէպէտ մեղք սեպեր եմ, բայց՝ հապա սատանային հպարտութեան հետեւողը չե՞մ։

Գ. Դուն ինչ իրաւունք ունիս քեզ նման մարդոց վրայ հպարտանալու, ինչ տեսել բան ունիս անոնցմէ, հարիւրաւոր եւ տասը հազար կը հպարտանաս ապրուստներուն վրայ։

Ջ. Այո՛, ասոր համար կը հպարտանամ։

Գ. Ամէնուդ տեսա եմ, սուտ ապրուեքը քու չէ որ ասոր վրայ հպարտանաս, ուրիշին ապրանքին վրայ ինչ իրաւունք ունիս հպարտանալու։

Ջ. Իմ ապրուեքս որո՞ւ է որ քու չէ կրսես։

Պ. Ընտանիքը քու ըլլար նէ մեռած տեղը քու հետ կը տանէիր, ապ տեղ ձըգել երթալէդ կիմացուի որ քու չէ եղեր։ Ին կամ կատարիճ ես անոր համար կը հպարտանաս։

Ֆ. Այո, ատոր համար կը հպարտանամ, ախկար, անուժ մարդոց վրայ։

Պ. Ինա առիւծը (1) քեզմէ զօրեղ ուժով է։ Ին կամ անուշ ձայն ունիս անոր համար կը հպարտանաս։

Ֆ. Այո ատոր համար կը հպարտանամ խառնաձայն մարդոց վրայ։

Պ. Ինա օձակը (2) քեզմէ աղուոր ձայնաւոր է, և կամ աղուոր գեղեցիկ տաճէր հագուեր ես ատոր համար կը հպարտանաս հին տաք հագուստներուն վրայ։

Ֆ. Այո ատոր համար կը հպարտանամ։

Պ. Ինա սիրամարգը (3) քեզմէ աւելի գեղեցիկ շղշղալուն փետուրներով զարդարուած է, քու տաճերդ ցեցը պիտի ուտէ, որ Յաւիտեան վկայեց։ Ին կամ շատ արուեստաւոր (4)

(1) Առիւծ. Ալան։
(2) Օձակ. Պիւլպիւլ։
(3) Սիրամարգ. Թաւուսղուշ.
(4) Արուեստաւոր. Մարիֆէթլի։

ես առնի համար կը հպարտանայ անգէտանե-
լուն վրայ ։

Հ. Այո՛, անոր համար կը հպարտանամ ։

Պ. Ինչո՛ւ մեղուն ու ապրուշումին որդը. քեզմէ աւելի արուեստաւոր են. որ անոնց արուեստին քու խելքդէ ամենևին չի հասնիր ։ Ու կամ արարչութիւն ես չուտ ձամբայ կը քալես առնի համար կը հպարտանաս ։

Հ. Այո՛, սորի համար կը հպարտանամ ։

Պ. Ինչո՞ւ այծեամը (1) և նապաստակը (2) քեզմէ աւելի արարչութիւն են ։ Ու կամ գործունեայ (3) ես անոր համար կը հպարտանաս ծոյլերուն վրայ ։

Հ. Այո՛, անոր համար կը հպարտանամ ։

Պ. Ինչո՞ւ մրջիւնը (4) ու մեղուն քեզմէ աւելի գործունեայ են, ինչպէս որ Սողոմոն կը գրէ. (Երթ առ մրջիւնն ո՛վ վատ և նախանձեայ ընդ ձանապարհն նորա. և լեր իմաստնագոյն քան զնա. զնորա ոչ գոյ հոգապարծութիւն. և ոչ հարկատիր, և ոչ ընդ

(1) Այծեամ. Ճէրան ։
(2) Նապաստակ. Թաւշան ։
(3) Գործունեայ Ղայրէթլու ։
(4) Մրջիւն. Ղարընճա.

ակրամբ է, և պատրաստ է յամարայնի վիճակաւոր. և կամ երթ առ մեղուն և ուսիր զի պիղծ գործունեայ է):

Թ. Մրջեւին քամ գնայ ոչ ծոյլ, ու անոր ճամբուն նախանձիր, ու անորմէ իմաստուն եղիր. վասն զի անիկայ հողագործութիւն ջունի, իրմէ առաջ ուզող չիկայ, ու իշխանութեան տակ ալ չէ. և իր կերակուրը ամառուանէ կը պատրաստէ. և կամ մեղուին քամ գնայ ու տրվիր ինչպէս գործունեայ է կըսէ: Ու կամ աչքերուդ առջեւը կը տեսնան անոր համար կը հպարտանաս ըլլալուդ (1) վրայ:

Ժ. Այո, անոր համար կը հպարտանամ:

Ա. Կամ գայլը և արծիւը (2) քեզմէ առել արուաես են: Ու կամ անկաճներուդ առջեւ կը լսէ անոր համար կը հպարտանաս խաբեբայ վրայ:

Ժ, Այո. անոր համար կը հպարտանամ:

Ա. Կամ իշուն անկամը քեզմէ առել կը լսէ: Ու կամ շատ գիտնական ես անոր համար կը հպարտանաս արգելութեան վրայ:

(1) Բառակ. Աշքը ցաւատ խոսուտ.
(2) Արծիւ. Ղարսուշ:

ե. Ասյ, անոր համար կը հպարտանամ։

պ. Ահա օձը քեզմե աւելի գիտնական է, ինչպես որ Մովսես կը վկայե (Ծննդ. Գ. 1) նաև Բրիտոս ալ իր աշակերտունեան պատուիրեց (Ղուկ. Ժ. 16) ըսելով ըզօձ)։

թ. Օձի պես խելօք եղէք։ Մատթէոս 10 գլուխ 16 համար։ Տեսնո՞ւմ եղբայր, դուն քեզ նման մարդոց չէիր հաւնիր, անոնք ինձմէ վար են, անոնց վրայ կը հպարտանայիր ինձմէ չեն կրնար հաւնիր ուրիշ, հիմա հասկցար մի որ չէ թէ մարդոց, հպարտ լեռնեցուն պատանեցին, ու երկինքին Թռչուն-ներէն, և կամ գետինին սողուններէն ու միջատներէն (1) ալ վար մընացեր ու անոնց չէիր կրցեր հասեր, ինչ որ պարծեցար նէ անոնք քեզի յաղթեցին, թէ ուժով. թէ ձայնով և թէ արուեստիւ, թէ դեղեցկութեամբ, և թէ գիտութեամբ, անոնցմինը քեզմէ աւելի եկաւ, ուրիշ որ վերը կը պարծենայիր թէ, (ես ինձ նման մարդոց վրայ կը հպարտանամ որ ձեռքս ալ կը հասնի ու

(1) Միջատ, պիծակ։

ժըս ալ կը հասնի) հիմա ուշս բանը ա՛յ է թէ մարդոց, հապա մինչև անգամ բուռ ոսկեցըղ տակի ծղուններուն չը կրցեր էլի հասեր ալ խլձալի, ալ ասկէց եաև իրաւունք ունիս մի քեղնման մարդոց վրայ հպարտանալու։

Ե. Ա՛ս ինչ գարշելի բան է եղեր հպարտութիւնը որ մարդըս աստանալի նմանցընելէն ի զատ անբան անասուններէն ու գաղանաներէն, և կամ թռչուններէն ու ծղուններէն ալ վար կընէ կոր։ Ա՛խտս իմ խեղացըս որ ասքան ատեն հպարտութիւն ըսեր եմ. շատ ալէկ ըսիր որ իմ խեղճըս հայտուցիր, ասկէց եաև բնաւ երբէք հպարտութիւն չեմ ըներ, բայց՝ ինչ ընեմ որ իմ վրայ հըպարտութիւն չիգայ։

Զ. Նըրսէս մըտքէդ հպարտութիւն մը գայ նէ. շուտ մը գետինը նայիր ու մտածէ որ աստ քու ոսկըդըդ տակի հողէն ստեղծուած ես, ու կըտկին հող պիտի դառնաս ու ոսկոր տակ պիտի երթաս ու կոխկըռտուիս։ Ու

Է. մէկ մը աշխարհք եկած օրըդ, և մէկ մըն ալ աշխարհքէն ելած օրըդ մըտածէ ատ՛ա թէ հիչ մէկ մարդ մը կրնայ ատրեներս

Թևեն ունին մի։ Ծ֊է աղքատ և Թէ հա֊
րուստ. Թէ խելօք և Թէ յիմար. Թէ գե֊ղե֊
ցիկ և Թէ տըգեղ, Թէ զօրեղ. և Թէ տը֊
կար, բոլորին ծնունդն ալ ու մեռնիլն ալ հա֊
ւասար են, ինչպէս որ առանց բոլորն ալ լա֊
լով և տրտմութեամբ աշխարհ կուգան,
առանցն կը վախճարե մի լար առ աշխարհ֊
քը քուկ է կըսե։ Ընտիր լուծ անպէս լուծ
լսելով կը խոթե. նաև ինչպէս մեր եկան
աշխարհք նոյնպէս մեր պիտի երթանց
հետը բան մը առնելու կարող չեն, ոչ հա֊
րուստը իր ապրանքը կրնայ առնիլ, ոչ գե֊
ղեցիկը իր գեղեցկութիւնը. ոչ զօրեղը իր
զօրութիւնը. բոլորն ալ ունեցածնին հոս
տեղ պիտի ձըգեն երթան մեղքէն ի զատ։
Ինչպէս որ Պօղոս կըսե (Աշխարհքը բան մը
չը բերինք ու բան մըն ալ չենք կրնար տա֊
նիլ)։ Տեսար մի որ հիչ մեկ մարդ մը խրա֊
մէ առաքեալութիւն չունին. Թէ ծնած օրը
և Թէ մեռած օրը, ինչպէս որ Սողոմոն կը֊
սե (Ան մուտ է ամենեցուն յաշխարհ և մի
եւ հառարակաց) այսինքն՝ բոլոր մարդոց աշ֊
խարհք գալն ալ ու աշխարհքէն ելլալն ալ
մեկ է կըսե։ Ծ֊պէտ ոմանց ձեռքը քիչ մը

ապրանք կանցնի տղայոց խաղալիքին պես, սատանան անոր հետը կը խախտընէ ժամանակ մը ատ ապրանքըդ ալքուկըդ է ու ատ աշխարհքն ալ՝ քուկըդ է, դուն քու գլուխդ ազատելդ և ուրախութիւնդ նայէ ձեռքէդ չինչ որ կուգայ նէ մէկը ետ մի թողուր, դուն Աստուծոյ հաճոյ մարդ չըլլայիր նէ ատ հրապարտութիւնը քեզի չէր տար Աստուած, դուն մի վախնար քեզի դէմ մարդ չի կրնար գլուցեր, ես քու կռնակըդ կայներ եմ գլքեզ պաշտպանելու ըսելով կը խոսի, այն խեղճն ալ ատանոյն թելադրութեան հաւատալով ու խոթելով այն ապրանքին պատճառը շատ մեղքեր կը գործէ անոր ապաւինելով, և երբոր գանիկայ աշխարհք խրկողը կանչէ ակի ետ գարձնէ եկո, այն ատեն խելքը կը ցնորի (1) ինչ ընելը չի գիտնար, ատանան ալ կը պատասխանէ Թէ ես ատ բանին չեմ խառնըվիր ու ետ կը քաշուի, կրսկսի այն խեղճը՝ ծընած աւուրը պէս կրռնակին վրայ պառկիլ ու լալ, բայց՝ ինչ օգուտ. ընտանիքնեն ալ երես գարձուցեր են ու բարեկամներն ալ, ծընած օրը կը խնդային կոր. ատ

(1) Ցնորիլ. խելքը թռցնել, ջղայնիլ ընել։

օրըս կուլան կոր, ծնած օրը լաթեր հագ-
ուեցընելու կը ջանային բարեկամները, այ-
սօր լաթերը մերկացընելու չանք կընեն, ու-
րիշ բան մը չի պար ձեռքերնուն, և մարդը
կը նայի որ հիւանդի մը օգնութիւն չը պիտի
գտնայ՝ ինքն ալ յուսահատելով քաղաքը կը
թողնէ ու կ'ելլայ ապրանքին միջէն՝ կերթայ
անդի աշխարհքը. և այն ապրանքէն հիւանդ
բան մը տանելու կարող չէ իր հետը, միայն
թէ այնքան քաշած աշխատանքին փոխարէն
մէկ պատառիք մը վարձք ունի կառնէ կը մըտ-
նայ հողին տակը։ Թէպէտ ոմանց ձեռքը այն
պատառիքն ալ չանցնիր, ոլքան հարուստ մար-
դիկ առանց պատառիքի գընացած են. վասն
զի ոմանք լեռները և դաշտերը (1) կը մե-
նին որ մարմիններն գաղաններն ու թռչուն-
ները կառուեն, և ոմանք ծովը և կամ գետե-
րուն մէջ կը խեխդըվլին՝ ձուկերու կերակուր
կ'ելլան. այն տեսրական մահուամբ մեռնող
ու պատառիքով թաղուած մեռելը երանելի
կը սեպեն, վերջապէս քեղի հասկցընելիքս
ասիկայ է, մէկ պատառիքէն ի զատ բան մը
տանելու կարող չէ իր հետ. և այն ապրան-

(1) Դաշտ. Օվայ։

քին պատճառաւ գործած մեղքերն ալ կը պահուին մինչև դատաստան, այնատեն այն մեղքերն ալ կը շալկէ կերթայ դժոխքը՝ ապրանքները կը մնան աս տեղ, որովհետև իր հետը չը բերաւ որ իր հետը տանի, հապա աս տեղ գլուաւ և աս տեղ կը ձլդէ կերթայ:

Հ. Հապա ես ինչ ընեմ որ ապրանքըս աս տեղ չը թողում ու իմ հետըս տանիմ:

Պ. Քու հետըդ բան չես կրնար տանիր, հապա քեզմէ առաջ պիտի խրկես քու երթալու տեղըդ, որ երթաս նէ պատրաստ գլտնաս այն տեղ ապրանքըդ:

Հ. Ապրանքըս ինչպէս կրնամ առաջ կըրնամ խրկել:

Պ. Այս հարցմանդ յարմար պատմութիւն մը կայ՝ թէպէտ քիչ մը երկար է, բայց՝ քու հարցմանդ շատ յարմար կուգայ, եթէ քեզի ձանձրութիւն չի տար ու անկաճ կը գտնես նէ աս պատմութիւնը ըսեմ, վասն զի կարելի է աս պատմութեան միջէն շատ բան եր սովրիլնաս:

Հ. Որքան երկար պատմութիւն կուզես ըլլայ ինձի ձանձրութիւն չի տար երբէք,

որովհետև ապրանքը աս տեղ չը թողուլ ու հետը տանելու իրաւ պիտի լսեմ, ա նոր համար չեմ ձանձրանար, ըսէ որ լսեմ. ու նայիմ ինչ պատմութիւն կ'ունենաս ալ տրվեանամ ու աս ապրանքը աս տեղ չը թողում երթամ։

գ. Ան ատեն մը մէջ սովորութիւն մը կար, որ երբոր թագաւորը մինչև տարի մը կը նստեցընէին, երբոր տարին լմնար նէ, թագաւորը կը մերկացընէին ու մէկ կտոր (1) մը կտքտրէին որ կերթար այն տեղ անօթի ծարաւ կը մեռնէր, և անոր տեղը ուրիշ մըն ալ կը նստեցընէին, և երբ անոր տարին ալ որ լմնար նէ զանիկայ ալ միւս թագաւորին պէս կընէին, ու տեղը ուրիշ մը կը նստեցընէին, եւս մէկ խելօք մարդ մը թագաւոր նստաս, ու սկսեց մտածել թէ իմ տարիս ալ որ լմնայ նէ, անշուշտ ինձմէ առաջ եղած թագաւորներուն հանդերձած փորձանքը իմ գլուխս ալ պիտի հանդիպի, անոնց պէս մեկ պիտի աքսորեն, բոլոր ապրանքդս աս տեղ կը մնայ, ես պիտի երթամ այն տեղ անօթի ծարաւ մեռնիմ, ուստի աստ

աղէկը. քանի որ իշխանութիւնը իմ ձեռքըս է՝ իմ գանձարանիս (1) միջի ըստակին քօլտըը այն իմ աքսոր երթալու կողմն խլեմ. որ եաև մերկ ալ երթամ նե հոգ չէ. քօլտը ըստակըս հան տեղ կըլայ ըսելով սկսաեց հետզհետէ գանձարանին միջի ըստակները խըլել այն իր աքսոր երթալու կողմն հատատելիմ ձարտոց ձեռօք. և ինքն ալ շատ ուրախ էր. ինչու որ հոգ չուներ թէ ղիս մերկ կաքսորեն ու ապրանքըս աս տեղ կը մընայ միւս թագաւորներուն պէս, հապա այն տեղ առկէց աւելի հանդիստ կեանք կը վարեմ ոչի՝ կուտախանար, երբոր այն տեղ ունեցած ապրանքը միտքը կուգար: Վերջապէս տարին ալ որ լրացաւ նե վերը պատմած թագաւորներուն պէս մերկացուցին ու աքսոր խրկեցին այն կողմն, բայց՝ միւս թագաւորներուն պէս տրտում չէր երթար հապա ուրախութեամբ կերթար, ինչու որ այն երթալու տեղը յոյս ունի, պատրաստութիւնը տեսած տրտմատը չինած է, գնայ նայեցաւ որ շատ գեղեցիկ ապահով տեղ մըն է: Ուրկէց անկէց մարդիկ բերել տաւաւ ու բաղ

(1) Գանձարան. Խտմնէ:

մամարդ երկիր մը չինեց ու կրկին Թագաւոր եղաւ յաւիտեան ։

Ե. Ա՛ս պատմութիւնդ շատ ախորժելի եկաւ իմ անկաճիս, Թէպէտ այն առաջն անմտութեամբ կորսուցի Թագաւորութերուն համար քիչ մը արտեցայ, բայց՝ աս մէկ Թագաւորը շատ ազէկ խելք բանեցուցեր է, ու պիտ յիւրաւի շատ ուրախացուց. աւասի կուզեմ որ աստր միտքըն ալ ինձի հասկըցընես եթէ կը հաճիս նէ ։

Զ. Ըմէն մարդ իր անձին Թագաւոր է. որովհետև Ըստուած՝ անձնիշխան ստեղծեց մարդը, ինչպէս որ Սիրաք կըսէ (Մարդն խակզբանէ անձնիշխան կամ ստեղծ Ըստուած. զհուր և զջուր եղ առաջի իւր՝ ուր և կամի մեկնիլ զձեռս իւր):

Թ. Ըստուած խակզբէն մարդը անձնիշխան ստեղծեց, ու կրակը և ջուրը առաջը դրաւ որ որէն ախորժի նէ ձեռքը անոր մէջ խօթել կըսէ ։ Բայց՝ երբոր մեռնի նէ՝ ալ անձիշխան չէ ։ Ան կամքը իր ձեռքը չէ. հապա կենդանի մընացականերուն ձեռքն է կամքը. երբոր մեռնիս նէ, վերը պատմած Թագաւորներուն պէս շատ մը կը մերկացընեն ու կը խրկեն

քեզի կամ ալքայութիւնը և կամ դըժոխքը, որչն որ ախորժեցիր նէ, Սկսաքին ըսածին պէս (Կրակին ու Լուրը առաջը դրած որ ախորժածին ձեռքը մըխէ (1) ահա Լուրը ալքայութիւնը՝ և կրակը դժոխքը կիմացուի, բայց՝ պէտք է որ դեռ առ վորձանքները գըտխիլ չը հանդիպած մոածես այն խելօք Թագաւորին պէս Լ. (Ես երբ մեռնիմ նէ առ քան ապրանքներէս զիս կը զրկեն ու մերկ կթաքսորեն զիս դժոխքը. և բոլոր ապրանքըս կը մընան առ ետը. ես պիտի երթամ դըժոխքին մէջ մերկ կամ Լուրի կտոր մընամ ու ան ալ ձեռքս պիտի չանցնի, ինչ պէս որ Բրիտոս վկայեց: Ղուկաս 16 գըլուխ 19 համար:

2. Բրիտոս ինչ վկայեց հասկըցուր ինձի:

Պ. (Երբ մի երր մեծատուն. և ապանէր բեհեզ և զծիրանիս, և ուրախ լինէր հանապազ առատապէս, և աղքատ մին անուն Ղազարոս՝ անկեալ դրներ առ դրան նորա վիրաւորեալ, և ցանկայր լնուլ զորովայն իւր ի փշրանաց որք անկանէին ի սեղանոյ մեծատանն, այլ և շունք գան պային և լիզուին

վէրս նորա, եւ մեռանիլ աղքատին եւ տա-
նիլ զնա հրեշտակաց ՚ի գոգն Աբրահամու,
մեռաւ և մեծաւորն և թաղեցաւ, և ՚ի
դժոխեան ամբարձ զաչս իւր մինչ ՚ի տանջան-
սն էր, եռես զԱբրահամ ՚ի հեռաստանէ,
և զՂազարոս ՚ի գոգ նորա հանգուցեալ, և
նա աղաղակեաց և ասէ, Հայր Աբրահամ
ողորմեաց ինձ՝ և առաքեա զՂազարոս, զի
թացցէ զծայր մատին իւրոյ ՚ի ջուր՝ և զով-
ցուսցէ զլեզու իմ, զի պատակիմ ՚ի տապոյ
սոյս, և ասէ Աբրահամ ցնա՝ որդեակ յիշ
եա զի ընկալար անդէն զբարիս քո ՚ի կեանս
քումդ, և զՂազարոս նոյնպէս զչարչարանս,
արդ սա սոսա մխիթարի և դու այդր պատա-
կիս)։

Թ. Ակն հարուստ մարդ մը կար, քեհեղ(1)
ու ծիրանի (2) լաթեր կը հագուեր, ու միշտ
և հանապազ ուրախ կեանք կը վարեր, և Ղազարոս ա-
նուն աղքատ և վիրաւոր մարդ մըն ալ կար
որ սա հարուստ մարդուն դրանը քով ննիած
պառկած էր, ու այն հարուստ մարդուն սե-

(1) Քեհեղ. Տիւլպէնտ։
(2) Ծիրանի. պէշտամալ։

զանէն Թաւիւծ վրշուն[illegible]ելուլը իր փորը կըշտացնելու կը ցանկար, և երբ առ աղքատը մեռաւ նէ. հրեշտակները անոր հոգին առին տարին Աբրահամին գոգը հանգըստացաւ, և մեծաւորն ալ մեռաւ ու թաղուեցաւ, դժոխքին ու տանջանքին մէջէն աչքերը վերցուց նայեցաւ ու շատ հեռուէն Աբրահամը տեսաւ, որ Ղազարոսը անոր գոգը հանգիստ նստեր է, աղաչեցավ կանչեցաւ ու ըսաց, ով Հայր Աբրահամ ողորմիր ինձի, Ղազարոսը խրկէ որ իր մատին ծայրը ջուրը թաթղէ ու իմ լեզուս թրջէ. վասն զի կրակիս մէջ լափիմ կըտ առ տանջանքին տաքէն: Եւ Աբրահամ պատասխան տուաւ ու ըսաց անոր: Ով որդեակ այն աշխարհքի ուրախութիւն և ցընծութիւնդ միտդ բերը, և Ղազարոսին ալ քաշած նեղութիւնները միտքըդ բերը. դուն քու բարութիւնդ այն աշխարհքը վայելեցիր. ուստի խմելով ու ուրախութեամբ, և Ղազարոսն ալ այն աշխարհքը ցաւերով, ու նեղութիւններով անօթի ծարաւ իր կեանքը մաշեցուց, անոր համար հիմայ ասկից առ առեղ պիտի միխիթարուի ու ուրախանայ, և դուն ալ առ

տանջանքին մէջ պիտի այրիս ու բըռնվիս կըսէ : Տեսար մի եղբայր, ինչպէս զեղչիկ յարմար օրինակ ցոյց տալով մեզի ըզդուշացուցեր է Քրիստոս Թէ . իրեն ապաւանքին տալու ինայ, և անոր վրայ հաւատացող, աղքատներուն չօգտվիլ . և ինքը միշտ ուտելով ու խմելով մարմինը պարարտող (1), և իր կեանքը միշտ ուրախութեամբ ու փափկութեամբ անցընող, և իր բոլոր ունեցած ապրանքը աս տեղ ձրիտղ ու գընացող մարդոց վերջի խեղճութիւնը մեզի իմացուցեր է, որ մէկ կաթ ջուրի կարօտ կը մընայ ու այն ալ ձեռքը չանցնիր : Ինչպէս որ վերը ըսինք Թէ . (Ա տեղ խնդացողը այն աշխարհքը պիտի լայ . ու աս տեղ մեղացը հաճար լացողն ալ, այն աշխարհքը պիտի խընդայ) :

Ե . Ըսատա ես ինչ պիտի ընեմ ինչ խըրատ կուտաս :

Պ . Խրատը Քրիստոս տուեր է ինձի ըսել հարկ չէ, եթէ անոր խրատը պահես նէ շատ ուրախ կըլլաս, աս աշխարհքն ալ ու այն աշխարհքն ալ :

Ե . Քրիստոս ինչ խրատ կուտայ :

(1) Պարարել . Գէսլեմիշ ընել :

պ. Ի՞նչ դանձէք ձեզ գանձս յերկրի՝ ուր ցեց և ուտիճ ապականեն. և գողք ականն հատանեն և գողանան, այլ դանձեցէ՛ք ձեզ գանձս յերկինս. որ ոչ ցեց և ուտիճ ապականեն, և ոչ գողք ականն հատանեն և գողանան. զի ուր գանձն ձեր է, անդ և սիրտք ձեր եղիցին)։

թ. Ձեր ապրանքը դեռևին մէջ մի՛ պահէք որ ցեցը ուտէ և կամ գողերը պատը ծակեն ու գողնան. հապա՝ ձեր ապրանքը երկինքին մէջ պահեցէ՛ք որ ոչ ցեցը կըրնայ ուտել, և ոչ գողերը պատը կըրնան ծակել ու գողնալ։ Ինչու որ ձեր ապրանքը ուր տեղ է նէ ձեր սիրտն ալ հոն տեղ կըլայ։ Մատթէոս 6 գլուխ 19 համար։

ժ. Ես իմ ապրանքս ինչպէս երկինքը խըրկեմ որ այնտեղ պահուի, երկինքը գընացող կարաւան կայ մի։

պ. Այո երկինքը գընացող կարաւանը դեռևին վրայէն շատ է, ուստի զի երբեմն կըլայ որ քաղաքէ քաղաք գընացող կարաւան չի գտնուիր որ վաճառականներուն բեռնելը գեռևին կը մընան, բայց՝ երկինքը գընացող ճամբորդը հիչ պակաս չէ, որ ժամա-

նակ վիճաբանեա կրնաս պատրաստ գտնալ ու ապրանքդ ծախել։

Ե. Երկինքը տար վեր գընացող ճամբորդները որո՞նք են։

Գ. Ընդքանները, խեղճերը, կոյրերը, մերկները, և կաղերն են. ապրանքդ ատոնց որ յանձնես ոչ անշուշտ կը տանին Քրիստոսի կը յանձնեն, որ այն տեղ կը սպասէ. ու դատաստանին օրը Քրիստոսէն կառնես։

Զ. Ընչայր ատ քանդ մարդիկդ, գետինին վրայ տուր տեղը շուտակ քալել չեն գիտեր, վասն զի ոմանց աչքը չի տեսնար, ոմանք կաղ են, և ոմանք մերկ են՝ ցրտեն վախչեն դուքս չեն կրնար ելլալ. և ոմանք ալ անօթի ծարաւ ծուռնկերնին տրկարացեր է. ինչպէս ատոնք իմ ապրանքըս երկինքը տարվեր պիտի հանեն։

Գ. Այս խեղճերը քու ապրանքդդ չը պիտի չափեն ու երկինքը ելլան. հապա՝ աս տեղ կուտեն կը հագուին, ու Քրիստոսի վրայ փոխնցայ կը քաշեն, որ Քրիստոս հաշուատուժմանին (1) մէջ կը գտնէ այն խեղճերուն տուած ողորմութիւնդ ընդունելով, ու դա-

(1) Հաշուատուժմանը. Մեկնիչը։

տատանին օրը քեզի կը վճարէ՝ իր պարտքը։

Ե. Ընբաւանեցուն տուածս Բրիտտոս կընդունի՞ ըսի։

Պ. Կընդունի ըսինք չը լսեցիր ըսի։ Ընթե մեղայ որ զքեզ չանաս նէ, դընեմ քեզ դուն մէկու մը վօխելոյ քաշես, և այն մարդն ալ քու հրամայած տեղըդ ըտակը վճարէ նէ դուն չես ըսի ընդունիր քու վօխելոյդ, ինչպէս որ Սողոմոն կը դըսէ (փոխ տայ Ընտուծոյ որ ոչխրմի աղքատին, ըստ որոց նորա հատուցանէ նմա. ըսի տեսեր թէ ոչ ճանաչեմ գնա և ոչ նա զիս ճանաչէ, դիտացիք. զի տեր զսիրտս տեսնէցուն ճանաչէ, և որ տեղջ դնուչ տեսնէցուն նա դիտէ զամենայն և հատուցանէ իւրաքանչիւր ըստ գործոց իւր։

Թ. Ով որ աղքատին կողորմի նէ Ընտուծոյ փոխ կուտայ, ու իր տուրքին համեմատ կը վճարէ անոր. ու մըտեր թէ ես գանկայ չեմ ճանչնար, ու անիկայ ալ զիս չի ճանչնար, գիտցած եղիր որ Ընտուած ամէն մարդոյ սիրտը կը ճանչնայ, ու ամենուն չունչը ստեղծող տէրը բոլորը դիտէ, ու ամէն մէկուն գործքին համեմատ հատու-

ցուտ կլինէ։ Առակաց 19 գլուխ 17 համար։

է. Անոնք վերը քեզի հարցուցինք թէ, աղքատներուն տուածը Բրիատոս կլինդուանի՞մի, դուն ալ աշխարհօրէն փոխիցդ մը օրինակ ցոյց տուր, ես աղէկ գիտեմ տու փոխցային գործերը որ աշխարհային բաներ են, երկնային գործն ալ աշխարհային գործոց կը նմանցընես։

գ. Այո՛, փոխցայն քու հարցմանդ պատասխան յարմար մէկ օրինակ մըն է, բայց դուն տար մտքը չես հասկըցեր, վասնամ թէ մեր աշխատանքը ոչ ինչ պիտի ըլլայ։

է. Ինչ որ հարցուցած տրվէնային նէ քեզի ինչ պիտի հարցընէի, ես ինձմով կը հասկընայի, դուն հիչ պէտքը չէիր ինձի, բայց աս օրինակը իմ մտքիս չի պատկեցաւ. կուզեմ որ հասկըցընես։

գ. Բրիատոս մեզի փոխցայ ցոյց տուած է (երբ վաճառեա զամենայն ինչս քո և տուր աղքատաց և ունիցիս գանձ յերկինս)։

թ. Պընակ քու ունեցած բոլոր ապրանքդ ծախէ ու աղքատներուն տուր որ երկինքին մէջ ապրանք ունենաս։ Մատթէոս 19 գլուխ 21 համար։ Հիմայ մենք իր հրա-

մայածին պէս որ ընեմք նէ չի՛ նդունիր մի, և անոր փախարէնը մեզի չի տար մի, ինչպէս որ ինքը խաստացեր է անշուշտ կընդունի։

Հ. Ո՞նչ խոստացեր է Քրիստոս։

Գ. Օ՛ի քաղցեայ և ետուք ինձ ուտել, ծարաւեցայ և արբուցիք զիս, մերկ էի և զգեցուցիք զիս և այլն։

Թ. Ընօթի էի կերցուցիք, ծարաւ էի խմցուցիք, և մերկ էի հագուեցուցիք պիտի ըսէ Քրիստոս՝ արդարներուն դատաստանին օրը, և անոնք ալ պիտի ըսեն (Ո՛վ տէր ե՛րբ զքեզ անօթի, ծարաւ, և կամ մերկ տեսանք որ այս բաները քեզի ընինք) այն ա֊տեն Քրիստոս կրկին պիտի պատասխանէ (Ամէն ասեմ ձեզ՝ ի միւս փոքրիկներս այսցանէ ինձ արարիք)։

Թ. Ամէն առնցմէ պզտիկներէն մե֊կուն ըրիք նէ ինձի ըրած եղաք։ Մատթէոս 25 գլուխ 40 համար։ Տեսա՞ր մի որ աղքատ֊ները երկինքը գնացող կարաւան են, անոնց որ չանձնես ապրանքդ նէ, Քրիստոս ընդու֊նելը, և անոր փախարէնը քեզի տալուն հա֊ւատացիր մի։

Հ. Ա՛ս բաներուն աղէկ խելքը հասաւ,

բայց՝ վերը ասիր թէ, քու ապրանքդ ա-
քաոնեղուն ձեռքովը երկինքը խլրտեա նէ,
շատ ուրախ կըլլա, ես ալ քան աշխատանք-
ներով ձեռք բերած ապրանքըս ինչպէս ա-
քաոնեղուն ձեռքը ձըգեմ ու ես ալ ուրախ
ըլլամ, ես քոնըդ չունա այս ապրանքիս վերայ
դրեր եմ, ու խելքըս միտքըս այսոր վոյ է
դիշեր ցորեկ, ես ինչպէս զանիկայ աչացըս ա-
ոաջէն հեռուըցընեմ ու ուրախ ալ ըլլամ
եղբայր։

գ. Ինչ Բրիատոս՝ քու սիրտդ ու միտքդ,
ապրանքիդ հետը կապուած ըլլալը դիտնա-
լով, քեզի հրամայեր է Թէ այս միտքդ
ապրանքիդ երկինքը խլրտիլ որ քու սիրտդ
ու միտքդ ալ անոր հետ երկինքը ելլան, որ
միշտ երկինքին ակնայուեմիանը մտածես ու
անիկայ զտուցես, ինչպէս որ Պօղոս կըսէ
(Օ՛ղերինն խորհեցարուք և մի գայս որ
յերկրի ասու է)։

թ. Վերի բաները մտածեցիք, աս երկ-
րիս վրայի բաները մի մտածէք կըսէ։ Կոլո-
սացւոց 3 գլուխ 2 համար։ Տեսար մի որ
մեր միտքը միշտ երկինքը պիտի ըլլայ։

ե. Ասոր իմ խելքս չի հասնիր. չը տե-

սած տեղըս ինչպէս միտք պիտի բերեմ ու մտածեմ։

Գ. Այս բանըդ չիտակ է. ըլ տեսած տեղըդ չես կրնար մոռնալ, որովհետև դուն երկինքը չես տեսած, ու ապրանքը մըն ալ չես խրկեր, որ այն ապրանքին պատճառաւ երկինքը միտքդ բերնէր արդեօք ապրանքըս ինչ եղաւ ոչի. ահա քեզի աշխարհօրէն օրինակ մը ցոյց տամ, զորօրինակ. սա աշխարհիս մէջ շատ մեծ ու փառաւոր քաղաքներ կան, ինչ Կ'երուսաղէմ մէջ ու ինչ Կոստանդնուպօլսոյ, Վենետիկ, Նեապօլ, Վիէննա, Պոլոնիա, Գենուա, Թուրին, Փարիզ, Բերլին, և Բաբելոն և այլն։ Նմէ սա փառաւոր քաղաքներուն մէջ, առևտուր մը չունենաս, ու մէկ փոքր գիւղի մէջ շատ ապրանք և առնելիք ունենաս նէ. քու միտքդ ո՛ր տեղ կերթայ. այն փառաւոր քաղաքներուն վրայ կերթայ ինչ, այն փոքր գիւղին վրայ կերթայ։

Դ. Այսպէս հարցնել հարկ չէ, յայտնի բան է որ իմ ապրանքըս ուր տեղ երթայ նէ, միտքս ալ այն տեղ կերթայ, այն ապրանք մը չունեցած քաղաքները ինչու պիտի միտքս բերեմ ու մտածեմ, բայց փոքր գիւղի մը

մէջ ապրանք ունենամ նէ դիշեր ցորեկ միտքս այն գործին մէջ կլլայ. ու կարծեմ ալ թէ ճրը պիտի առնելնիս օրերը լմննայ և կամ ձամբաները բացուին որ երթամ առնելնիերս առնեմ։

Գ. Եւ ասէկ պատասխան տուր, նայնպէս դուն ալ քու ապրանքդ վերը պատմած ալքանութիւնդ ձեռքդը երկինքը խոկես որ այն տեղ պահանէ. նախ և առաջ քու բոլոր վախերդ կը վերնայ վրայէդ, որովհետև այն ապրանքը քովդ եղած տեսնը շատ բաներէ վախ կունենաս, թէ գողէն, և թէ ցեցէն, թէ ջուրէն, և թէ կրակէն, թէ բռնաւորներէն և թէ զրպարտիչ մարդիկներէն, և այլ շատ բաներէ վախ կը քաշես ապրանքդ կը կորսընցնեմ տէր։ Բայց՝ երկինքը խոկես նէ ատ վախերը բոլորվին կը վերնայ, որովհետև Բրիատոս ինքը վկայեց թէ (Ձ ցեցը կրնայ ուտել, և ոչ գողերը կրնան գալ). և երբոր երկինքին արքայութիւնը միտքդ գայ նէ այն տեղ ունեցած ապրանքդդ մտածելով կուրախանաս։ Ես Բ. մեռնելէն ալ չես վախնար. վասն զի մեռնելէն վախցող մարդիկը, երկինքը ապ-

բանք մը և մէկ յոյս մը չունին, հապա՝ ապրանքնին ալ և յոյսերնին ալ սա տեղէ է, որ մեռնի նէ գիտէ որ իր սիրելի ապրանքէն պիտի բաժնուի. ու այն երթալու տեղն ալ լաւ մը չունի. կը հասկընայ որ ինքը մերկ պիտի երթայ, անոր համար, երբոր մեռնելու խօսք մը որ լսէ նէ աշխարհքը գլխուն մութ կուգայ։ Բայց՝ եթէ դուն այն խեղճ թափառողին պէս քու ապրանքդ քեզմէ առաջ երկինքը խրկես նէ, սա աշխարհիս մէջ քու գլուխդ ինչ փորձանքներ դայ, (թէ հիւանդութիւն թէ աղքատութիւն, և թէ ձախորդութիւն և կամ թէ ամէն տեսակ նեղութիւններ). հիչ ամենևին չես տրտմիր. ինչու որ սա աշխարհիս, թէ ըստացուածքը, թէ աղքատութիւնը թէ ցաւ և տրտմութիւն. և կամ ուրախութիւն, բոլորը անցաւոր են ու վերջ ունին. մահը կը խափանէ առանց բոլորը, բայց՝ այն աշխարհքը յաւիտենական է և վերջ չունի. կը տեսնես որ յաւիտենականութեան մէջ ապրանք ունիս. զանիկայ մտածելով կուրախանաս, և կուզես որ օր մը առաջ մեռնիս երթաս վարձքդ առնես միտքդ վայելես

ու ժառանգեաս։ Ինչպէս որ Պօղոս կըսէ (Հաճեալ եմ ելանել ի մարմնոյ սասկ և մտանել առ Քրիստոս)։

Թ. Կուզեմ որ աս մարմինէն ելլամ ու Քրիստոսով քով երթամ կըսէ։ Երկրորդ կոընթացութեան 5 գլուխ 8 համար։ Տես ահա երկինքը յոյս ունեցող Պօղոսը մեռնելու կը բաղձայ։

Ժ. Ուրեմն՝ իմին կարծեօքս Պօղոս մէկ աղքատ մէկ մըն էր, ապրանք չուներ որ երկինքը խրկէր ու անոր յոյս դնելով մեռնիլ ուզեր։

Պ. Պօղոսին ապրանքը ամենէն շատ էր, ուստի ըլ չէր կարծեա լմ երկինքը խրկելիք ապրանքը միսակ ոսկի, արծաթ, և կամ աղաս լաթեր են որ աղքատներուն ձեռքը չէ դանուի. եթէ ասպես ըլար նէ. կարելի էր որ բոլոր հարստութիւնը ապիսի մեռնիլ ուզեր՝ ու աղքատներէն ալ քնաս եղեր ապրելու համար։ Բայց՝ չէ ասպես հապա՝ աւուր հացի կարօտ աղքատներն ալ երկինքը խրկելիք ապրանք ունին։

Ա. Աղքատներուն ապրանքը ինչ է երկին-

Հ. Տես որքան չարութիւն է սատանային
լուծ բանը։

Գ. Սատանային յանցանք կը գտնաս կոր
կարծեմ դուն բանբասանք չես ըներ։

Հ. Բանբասանք չընող մարդ քիչ կը գտ-
նուի. Թէպէտ ես ալ բանբասանք կընեմ
բայց՝ շատ տարբեր է սատանային բամբա-
սանքէն։

Գ. Դու բամբասանքդ ի՛նչ կերպ է որ
տարբեր կըլլայ կոր անորմէ։

Հ. Սատանան զՅուդաս բամբասեց.
Յուդաս ձեղի խաբեր է ուէ. քա՛ւ լեզի որ

ես առանձին անպատճառ պարտ եմ, ես պէտք համբառնալու ինչ կարող եմ, մինչ թէ ես՝ ինձ նման մարդիկ կը բանբասեմ։

պ. կարծեմ թէ դուն առիւծ մեղք սեպած չես, ինչպէս որ վերը մարդոց վրայ հրապարտանալը մեղք սեպած չէիր։ Վերևի թէ բանբասանքէն ալ վախ չունիս եղբայր։

ս. Վախը բնաւին չեմ վերցուցեր, քիչ մը վախ կը քաշեմ. բայց՝ նախ մարդ բանբասելը, պէտք համբառնալու հաւասար է մի։

պ. Ըհէ մէկ տարբերութիւն մը չունի, թէ մարդ բամբասելես, և թէ պէտք. մի և նոյն են, որովհետև Աստուած իր պատկերը ստեղծեց մարդը. անոր համար մարդոց անարգանքը Աստուծոյ կը վերաբերի։ Ձեռ մի տեսնար աշխարհային թագաւորնեբուն դրամին որ անարգես նէ մահապարտ կըլլաս ու կը դատապարտուիս, այն դրամին վրայ թագաւորին պատկերը և կամ անունը կայ տէր, հապա մարդոց վրայ Աստուծոյ պատկերը կենալէն ի զատ Քրիստոսի անունն ալ կայ որ քրիստոնեայ կոչինք նէ, մարդոց անարգանքը Աստուծոյ չի վերաբե-

ելը մի։ Ինչպէս որ Պօղոս կըսէ։ (Որ անար-
գէ՝ ոչ զմարդ անարգէ այլ Աստուած)։

Թ. Ով որ կանարգէ նէ չէ թէ մարդոց է
անարգանքը հապա Աստուծոյ է կըսէ։ Ըստ-
ջին Թէսաղոնիկեցւոց 4 գլուխ 8 համար։

Ժ. Ան պարսպ տեղը մարդ չեմ բանըտա-
ւեր. մարդոց զրպարտութիւն չեմ ըներ.
հապա՝ մէկ մարդ մը գէշ բան մը ընէ նէ
զանիկայ շատ կը բանըտաւեմ, ասիկայ մէկ
ճեաս մը ունի մի։

Պ. Ընդ անկաճ դէր տես ինչ կըսէ քեզի
Պօղոս (Այսանօթոց առանց պատասխանի տա-
լ ել մարդ որ դատիտ. զի որով դա-
տիս զընկերըդ՝ զանձըն քո դատապարտես,
զի դու զնոյն գործես որով դատիտ. քանզի
գիտեմք եթէ Աստուծոյ դատաստանն ճշմար-
տութեամբ է՝ ի վերայ այնոցիկ որք զայնպէս
սիան գործեն իսկ արդ խորհեացիս զայս՝ ով
մարդ որ դատիտ զայնոսիկ որք զայնպիսիան
գործեն և դու զնոյն գործես, և թէ դու ապ-
րելոյ կարես՝ ի դատաստանոյ անտի Աստուծոյ)։

Թ. Ըստ համան պատասխան չես կընար
տալ ով մարդ, որ մարդ կը բանըտաես, ինչ
բանի վրայ քու ընկերըդ կը բանըտաես նէ
քու անձդ կը դատապարտես. ինչու որ

դուն ալ անոր ըրածը կընես, արդեօք կը մտածեն ին ալ մարդ, որ այնպէս բան ընելը կը բանբասես ու դուն ալ անոր ըրածը կընես նէ, դիտենք որ Աստուծոյ դատաստանը ճշմարտութեամբ կը հասնի այնպէս բան ընողներուն վրայ, բայց՝ դուն պիտի ազատուիս ին Աստուծոյ դատաստանէն կրնե՞ս։ Հռոմայեցւոց 2 գլուխ 1 համար։ Տեսնո՞ր ին որ բանդդ չհասակ ալ որ ըլլայ նէ կարող չես բանբասելու. ինչու որ՝ դուն ուրիշը բանբասես նէ իբր թէ դուն աւելի գործ բռնած պիտի չըլլաս, դուն քեզի անարատ պիտի ձևացընես որ տեսնողները զքեզ արդար ին կարծելով պատիւ ընեն, անոր համար Քրիստոս առիւծ կեղծաւորութիւն սեպած է որ կըսէ (Ո՛ի տեսանես զհիւղ յականն եղբօր քո և չ'իւրում ականդ զգերանդ ոչ տեսանես, կամ զի պրդ ասես ցեղբայր քո թող հանից զհիւղդ յականէ քումմէ. ա՛հաւասիկ չ'իւրում ականդ գերան կայ, կեղծաւոր՝ հան նախ զգերանդ յականէ քումմէ և ապա հայեցիս հանել զհիւղն յականէ եղբօր քո)։

թ. Բռե եղբօրդ աչայ հիւղը (1) ինչո՞ւ կը

(1) Հիւղ. Հէօր։

ասեմս ու քու աչացըդ մարթակը չես տես-
նար, և կամ ինչպես կըսես ըսել եղբօրդ
թէ. թող տուր որ աչացըդ հուղը հանեմ,
ահա քու աչքըդ մարթակ կայ, ով կեղծա-
ւոր՝ առաջ քու աչացըդ մարթակը հանէ ու
ետև եղբօրդ աչաց հուղը հանելու հայիր
կըսէ: Մատթէոս 7 գլուխ 2 համար:

2. Ինձի կը դպչըսըն ես ալ բան չեմ ըսեր,
բայց՝ իմ անուանս կոտրտլ և վրս բանբաստլ
ըլլայ նէ ձեռքես եկածին չափ ես ալ անոր
անունը կոտրելու և բամբասելու կը ջանամ
ասիկա վրնաս մը ունի մի արդեօք:

3. Վերը (ԺԱ) շաւղին մէջ Բրիատոսի խօս-
քը ըսինք թէ (Ձարին դէմ հակառակ մի կայ-
նիր) դուն այն խօսքին չես հաւատացեր,
ահա առիկայ է վրնասը. ալ առկէց մեծ վր-
նաս կրլայ մի. գքեզ սիրողները սիրես, ա-
տողներըատես. գքեզ գովողները գովես ու
բանբասողներն ալ որ բանբասես նէ, քու
քրիստոնեայ ըլլալդ ուսկէց յայտնի պիտի
ըլլայ եղբայր. ատ քու ըրած բանդ անհա-
ւատներն ալ կընեն, ինչպես որ Բրիատոս
վկայեց որ վերը ատմեցինք, նաև Պետրոս
ալ կը գրե Բրիատոսի խածին պես (Մի

չար փոխանակ չարի հատուցանել, կամ բանբասանս ընդ բանբասանաց. այլ նորին հաւատալն օրհնել. ըն յայս իսկ կոչեցարուք ըն ժառանգիցէք):

Թ. Ըլլայ որ չարութեան փոխարէն չարութիւն ընէք. կամ բանբասանքին դէմ բանբասանք, հապա անոր դիմաց օրհնել. վասն ըն անոր համար կանչուեցաք որ օրհնութիւն ժառանգէք): Աղաչին կաթուղիկէ 3 գլուխ 9 համար: Ից Բ. Պօղոսն ալ քանի տեղ կը գրէ Քրիստոսին ըտաճին պէս: Տեսար մի եղբայր, մինչև անգամ մեղի բանբասողն ալ կարող չենք բանբասելու ուր կը մնայ մեղի չը բանբասողները:

Ժ. Օ՛ն չը բանբասողը ես ալ չը բանբասեմ, իմ անունս չը կտրտուն անունը չը կտրեմ, շատ աղէկ, բայց՝ հապա զիս բանբասող ու անունս կտրտողներուն ինչպէս համբերելու է:

Ժա. Ըհիմա դուն Քրիստոսի հաւատացիր ու աշակերտ եղած ես, Քրիստոս հրամցած է քե՛զ (ինձի հաւատացողը իմ եաւէս ալ ոտի գայ, դուն ալ Քրիստոսի աշակերտ եղար նե պէտք է որանոր ձամբան բռնես երթաս

որ անար. քուլ հանին. անիկայ հրէից բուլուն նախատինքներուն և բանբասանքներուն համբերեց, պէտք է որ դուն ալ համբերես եղբայր ուրիշին բանբասանքին։

Ե. Բրնատոսը ինչպէս բանբասեցին։

Զ. Դիւահար, կախարդ, սամարացի, ըսին, նաև դեւին իշխանութիւնովը կը հանէ կոր դեւերը ըսին, և ասոնց հիմէկին ալ չիկար վրան որ բոլորովին սուտ էին, բայց՝ ինքը համբերեց ու փոխարէն ինքն ալ չը բանբասեց, ինչպէս որ Պետրոս կըսէ (Յանբասեալ՝ և ոչ փոխարէն բանբասէր, չարչարեալ և ոչ սպառնալիս)։

Թ. Բանբասելուս ու փոխարէն ինքն ալ չէր բանբասեր, կը չարչարուէր ու սխէր պահեր կըսէ։ Ուրացին կաթուղիկեաց 2 գլուխ 23 համար։ Տեսար մի եղբայր՝ որ վերը պատմած իրեք մեղքերը, (հպարտութիւն, նախանձութիւն, և բանբասանք). սատանային հնարքը և արհեստն են, որով հետև ինքը սկսեց սա մեղքերը, Թէպէտ բոլոր մեղաց պատճառը սատանան է, բայց՝ սա իրեք մեղքերուն ի գատ ուրիշ մեղքերը ինքը չի գործեր հապա ուրիշին գործել կու-

տայ, վասն զի (հնութիւն, գողութիւն, հայհոյութիւն, և կամ ապահութիւն)։ և այլն, ուրիշին գործել կուտայ ու ինքը չի գործեր։ Բայց՝ սա իրեք մեղքերը ինքը ընարեց գործեց ու ուրիշներուն ալ սորվեցուց, սաոր համար սա իրեք մեղաց որուն ձեռք երկնցընես նէ անշուշտ սատանայի պիտի նմանիս եթէ որ սատանայի ալ որ նմանիս նէ, անոր բնակարան մուտ ու խաւար դժոխքին բնակիչ ըլլալուդ հետ մէկ կասկած մը չկայ եղբայր։

ՇԱՒԻՂ ԻԹ.

ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ ԵՒ ՀԱՐՈՒՍՏԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՎՐԱ։

ՀԱՐՑ. Ընկեր կարծեօքս բոլոր բաները սորվեցայ, ասկէց ետև ես ալ ուրիշին խրատ կուտամ։

ՊԱՏ. Շատ աղէկ՝ դուն ալ խրատ տուր, բայց՝ առաջ դուն պիտի պահես ու ետև քարոզես։ Թէոր դուն չը պահես ու ուրիշին սորվեցընես նէ Պօղոսին մէ յանդիմանութիւն կը լսես (Ասուցանես զընկերդ և զանձն քո ոչ ուսուցանես, սաես չէնալ չնաս, սաես չգողանալ՝ գողանաս)։

Թ. Ընկերոջդ կը սրբեցընես ու քու անձիդ չես սրբեցներ, հնութիւն և գողութիւն մինէք կըսես ու դուն կընես կըսէ: Հատկայեցւոց 2 գլուխ 21 համար: Տեառն մի որ առաջ դուն պահել պէտք է, ու եաև ուրիշին խրատ տալ:

Ժ. Ումիկայ ես չը գիտէի, անանկ է նէ ինձի քարոզութիւն պէտքը չէ. ես իմ գլուխս ազատեմ նէ ձեռք կուտայ, դեռ մեզի խրատի կարօտ ենք եղեր, ալ ինչ պիտուշտնալիք բաներ կայնէ մեզի հասկըցընելդ նայիր: Պ. Բրիստոնեայ եղողը ամէն կողմանց անհաւատներէն տարբեր պիտի ըլայ, ինչպէս որ Պետրոս կըսէ (Օ՛վտոս ձեր՛ի մէջ հեթանոսաց պարկեշտս ցուցանել):

Թ. Ընհաւատներուն մէջ աղէկ վարք ցուցէք կըսէ: Առաջին Կաթուղիկեայց 2 գլուխ 12 համար: Ումէց կը հասկցուի որ քրիստոնէին հինգ մեկ գործը անհաւատներուն պիտի չը նմանի. թէ հագուածքը. և թէ զբօսյուածքը. և ամենէն աւելի լեզուն մաքուր ըլլալ պէտք է, թէ հայհոյանքէն, և թէ անէծքէ, թէ բանբասանք է. և թէ պինդ և զգոյն խօսքեր է. և կամ խաղերէն

և հեքեմներէ, որ չի վայելեր քրիստոնէից բերանին։

Ե. Ինչու համար քրիստոնէից բերանին առքան զգուշութիւն պէտք է արդեօք։

Զ. Քրիստոնէից բերանը՝ մեր ամենասուրբ և ամենամաքուր Աստուծոյ ճամբան է, անկէց պիտի մտնայ ու մեր սրտին մէջ պիտի բնակի, անոր համար մաքուր ըլլալ պէտք է, վերը ըսինք նէ չը հասկըցար մի որ նորէն կը հարցնես։

Է. Ընդհակառակն ու դեռ անոր վրայ զարմանալով կը մտածեմ թէ այն ամենազօր Աստուծոյ ինչպէս բնակարան պիտի ըլլանք։

Զ. Նախ խոսքին մօտ զգուշութիւն չունիս եւ յիսուսի շատ վախնալու, և մանաւանդ անհնարին բան մըն է, բայց՝ ինքը սրտմտած ու մտադրած Աստուած ըլլալով չի գտնիր մեր սրտին մէջ բնակելու եթէ սր մաքուր ըլլայ։

Է. Ընդհակառակ ալ հասկըցայ, ալ ուրիշ զգուշանալիք ինչ բան կայ նէ անունք ալ հասկըցուր։

Զ. Ծուռ նայինք ինչ հասկըցար, ըսելն խօսքերը նայ սիսեցինք, աստուք լսընցաւ կը

կարծեա որ ուրիշ բաներու ձեռք կերկընցընեա։

Ս. Ես կարծեցի թէ լեզուին վրայօք խօսքերը լսելնցաւ, անոր համար ուրիշ բան հարցուցի. ուրեմն որ չէ լսելնցեր նէ ըսէ՝ որ լսելնայ։

Պ. Ասքան երկար պատմութիւններ ալ որ ընեմ նէ հազիւ կրնամ հասկցունել մեր լեզուին անկարգ վարմունքները, բայց՝ ձեզի ձանձրութիւն չը տալու համար, պատմութիւններ չընենք. վինակ սա կուզեմ հասկըցընել որ՝ Յակոբոս մեր լեզուն կրակի նըմանցուցեր է, դուն սա կրակը բերանիդ մէջ պահեր ես ու վախ ալ չունիս բերանըս կայրի ասէ, բայց՝ կարծեմ թէ չես գիտեր լեզուիդ կրակ ըլլալը, եթէ գիտնայիր նէ լեզուդ կը կարէիր ու կը ձգէիր։

Ս. Լեզուն ինչպէս բերան կայրէ որ վախնամ։

Պ. Ինա գնա՛ Յակոբոսին քով որ քեզի հասկընէ ինչպէս ըսելը։

Ս. Ես Յակոբոսը ըսի տեղ գտնամ, դուն հասկըցուր, ես քեզի չեմ հաւատար մի

Պ. (Ես լեզու հուր զարդ անիրաւութեան հաստատեալ յանդամս մեր, որ զա-

մեռայն մարմին ապականէ և վատ հրով, և. բարեբեռեալ առջորի՝ ի գեհենին)։

Թ. Կրակի նման լեզուն անիրաւ գործիք մը որ մեր անդամներուն մէջ հաստատուած է, որ բոլոր մարմինը կպչրէ ու դժոխքին մէջ կը փորձքցընէ կուտէ։ Յակոբոս 3 գլուխ 6 համար։

Ժ. Ինչու համար լեզուն կրակի նմանցուցեր է. սատր իմ խելքս չի հասնիր, ինչը միշտ թաց տեղ է, թաց տեղը կրակ կը պահ- ուի մի, նաև ատքան տեղ հիչ լրտուած չէ թէ մէկուն լեզուն քերանը սրեր է։

ԺԱ. Ուն խելքը կարճ մարդ մը կերևնայ կոր, քեզի մէկ օրինակ մը ցոյց տամ որ խել- քըդ հասնի, զրօրինակ, քայլախաղը (1) կու- տին մէջ որ կխաղնէ սատր միջի կրակը կը մա- րի մի, կուբէն հանես ու հրահան (2) զարնես նէ կրակ չ'ելլար մի, և քու ծոցըդ կը պա- հես շատ ժամանակ ու ծոցըդ ալ չայրեր, վասն զի թէպէտ մէջը կրակ կայ, բայց ա- ռանց հրահանի կրակը ցոյց չի տար, և եր- բոր հրահան մը զարնես նէ, իսկոյն միջէն

(1) Քայլախաղ. Ձարմանք թաշը։
(2) Հրան. Ձարմանք։

կրակ կը ցոլայ ու շատ միսանները գործելը կա-
րելի է. ինչպէս որ Յակոբոս կըսէ (Ա՛հաւա-
սիկ ահաւասիկ ինչ հուր զորեխի զանտառս
հրդեհէ)։

Թ. Ա՛հա քիչ մը կրակը ինչպէս անտառնե-
րը կայրէ կըսէ, 3 գլուխ 5 համար։ Նոյն-
պէս մեր լեզուն քայլախառնի պէս մէջը կրա-
կով լեցուն կը կենայ բերանին մէջ, քանի
որ իր քով մարդ չիկայ ու, ինքը միսակ է նէ
լեզուին միջի կրակը չերևնար ու մէկ միսա-
մըն ալ չի գործեր լուռ կը կենայ, քանի մարդ
չիկայ որ խօսին, ինքը գինքն ալ զուց չըլլար,
անոր համար խելօք կը կենայ. և երբ որ քո-
վը մէկ մը գայ ու մէկ անվայել գէշ խօսքով
մը հրահանգի պէս ատոր անհաճին դալէլուն
պէս խակոյն կը տեսնաս որ լեզուին միջի կը-
րակը կակըսի դուրս ցոլացընել, թէ հայհո-
յանք, թէ անէծք, և թէ անարգանք, թէ
բանբասանք, և թէ պիղծ և զազիր խօսքե-
րով իր անձը կապականէ։

Ժ. Ատոր խելքս հասաւ. յիրաւի որ մարդ
աս լեզուին ձեռքը շատ նեղութիւններ կը
քաշէ ու շատ փորձանքներու կը հանդիպի։

Ի. Նշանի թէ մարդիկ աս աշխարհիս մէջ

նեղութիւն քաշէին լեզուին ձեռքը ու մեռ-
նէին նէ ազատէին, բայց՝ չէ աստէս, հա-
պա աստեղ շատ տեսակ տեսակ նեղութիւն-
ներ քաշելէն զկնի, մեռնելէն ետև դժոխքին
կրակին ալ կերակուր կընէ մարդը աս լեզուն։

Դ. Նղբայր յիրաւի որ շատ դէշ բան է
եղեր լեզուն։

Գ. Որ մէկ գէշութիւնը լսեցիր, Յակո-
բոս՝ լեռան գազանները կին ալ գէշ բաներ է,
ինքը չը պատուղէտր գործիք մըն է ու կըսե
(Այմեանց քնութիւն գազանաց և թռչնոց
և սողնոց և ոջք ի ծովու են հնազանդեալք
են և հնազանդին մարդկեղէն քնութեան,
բայց՝ զլեզու մարդկան ոչ ոք կարէ հնազան-
դել զչարն և զանկարգ և զի թունոք մա-
հաբերին)։

Թ. Նոյնը գազաններուն ու թռչուննե-
րուն. և սողացող կենդանիներուն քնու-
թիւնը՝ և մինչև անգամ ծովուն միջի ձուկ-
ներուն ալ կը հնազանդին աս մարդկային քը-
նութեանը, բայց՝ մարդոց լեզուն հիչ մէկը
չի կրնար երբեն հնազանդեցնել այն անկարգ,
ու սատանային թունոք լեցուն չարը կըսէ Յ
գլուխ 8 համար։ Ես Ե. Ամուք կը գրէ։

(Լեզու ընտանի գազան՝ ի բերանի իւրում, եթէ արձակէ ուսէ զինքն)։

Թ. Լեզուն մարդուն բերանին մէջը ընտանի գազան մըն է. եթէ որ Թոզ տայ նէ զինքը կուսէ կըսէ 35 գլուխ 3 համար։

Ժ. Ինչու համար լեզուն գազանի նըմանցուցեր են Յակոբոս ու Սիրաք։

Գ Պատճառը սովիկայ է, որովհետև մէկ մարդ մը՝ շանը մէկ կտոր մը հայց և կամ միս տալու ըլլայ նէ, ամենևին ալ անոր չի խածներ ու չի ալ հաչեր, և մանաւանդ կը շողոքորթի ու ոտիցը կը քսուի ալօջը շարժելով, չէ թէ այն մարդը գիշեցիկ աղտոր մարդ է ուէի չի խածներ, հապա՝ իր տեսած օգուտին համար, այսինքն՝ կըտոր մը հացին և կամ միսին համար, քայց՝ այն շանը կերակուր չը տուող մարդը՝ շանը աչքին դէշ կերևնայ, կուզէ որ անոր խածնէ, և մանաւանդ հապա այն մարդը քար մըն ալ գարնելու ըլլայ, այն ատեն աւելի կը կատղի ու կուզէ որ անիկայ խածնէ ու պատռէ, եթէ չը կրնայ խածնել նէ կակըսի բերանէն աւելի հաչել, այն մարդուն դէմ և կամ եւևէն, նայնպէս մարդը եթէ մէկէ մը միշտ

քարոզելուն կը տեսնայ իր անձին համեմատ. այն մարդուն հետ շատ սիրով կը վարուի, և լեզուովը անուշ կը խօսի ու կը շողոքորթի անոր այն գազանին պէս. էն թէ այն մարդը արդար՝ աստուածապաշտ մարդ է ան կը սիրէ, հապա՝ իր տեսած օգուտին համար, և ատոր հակառակը՝ եթէ մէկ մը օգուտ մը տեսած չէ նէ այն մարդը աղէկ չերևնար իր աչացը ու չի սիրեր գանիկայ կատէ, էն թէ այն մարդը մեղաւոր դէշ մարդ է ան կատէ՝ հապա իրեն օգուտ մը ըրածած չէ. անոր համար չի սիրեր. եթէ մարդիկ զիրար սիրելը և ատելը արդարութեան և մեղաւորութեան համար ըլլար նէ պէտք էր որ քրիստոնեաները դէշ վարք ունեցող քրիստոնեաներուն հետ չը խօսին ու տեսութիւն չընեն, բայց՝ այսպէս չէ, հապա կը տեսնանք որ էն թէ դէշ վարք ունեցող քրիստոնեային՝ մինչև անգամ օգուտ տեսած անհաւատներուն հետը աւելի սիրով կը վարուին քան թէ օգուտ չը տեսած քրիստոնեաներուն հետ: Հապա այն իր չը սիրած մարդը վարք միաս մըն ալ որ հասցնելու ըլայ իրեն՝ իսկոյն կը կատաղի գազա-

նին այս. կուզէ որ այն մարդուն տունը զըլխուն վըրայինէ ու շատ վնասներու հանդիպացընէ, և եթէ աւտ մարքը դրածը չը կրնայ ընել նէ, կակուղ այն գաղանին պէտ բերանէն աւելի շատ խօսքեր զրուցել, թէ հայհոյանք թէ անէծք, և թէ բանբասանքներ և այլն։

2. Յիտաւ որ մարդոց լեզուն գաղանի բնութիւն ունի։

3. Կրանի թէ գաղանի բնութիւն ունենար, վասն զի չանը մէկ պատառ մը հայ որ՝ առնել բնաւ երբէք աչքի մօտնար, բայց՝ մարդը առակս չէ, միշտ բարութիւն տեսնալ կուզէ, առանց անգամ բարութիւն տեսնոց ու մէկ մարդը ճնաս մը որ տեսնայ նէ բարը ուից տակ կառնէ, ու ալ այն մարդը վերնային եւս կինայ որ վնասը տանէ։ Ցեր որ այն չանը պատառ մը հայ տուած ըլլաս որ մը քար մըն ալ որ զարնելու ըլլաս նէ ան չի պահեր, հապա այն առաջի տեսած պատառ մը հացին պատիւը կը պահէ, և մանաւանդ գաղանը իր քովը մօտ չեզած մարդոց չի կըրնար խածնել։ Հայց՝ մարդոց լեզուն՝ իրմէ հեռուն, և իր աչքը չը տեսած մարդոց կրնայ խածնել, որմէհետև իր տունը կը նայէ

ու աչքեն հեռու մարդիկը բանբասելով ու անոնց անունը կոտրելով. անոնց սրտին մէջ անբժշկելի վէրքեր բանալ գիտէ: Ու Բ. շուներըը երարու միս չեն ուտեր, բայց՝ մարդիկ զիրար կուտեն:

Է. Մարդիկ զիրար կուտեն ոչի հիչ լաւ չեմ:

Գ. Ինչա՞ չես լսած նէ Պօղոսին մէկ լսէ. (Նոթէ զիմաստնոյ խօսածուիցէք և ուսուիցէք գուցէ՛ի միմեանց սատակիցիք):

Թ. Նոթէ զիրար խածըքաէք ու ուսէք նէ գուցէ մեկզմէկ կը սատկեցընէք կըսէ: Պատճառուց 5 գլուխ 15 համար: Ու ինչպես որ Սիրաքն ալ կըսէ թէ (Լեզուն թաղ տայ նէ զինքը կուտէ): Տեսար մի որ Պօղոսն ալ ու Սիրաքն ալ կը վկայեն մարդոց լեզուին խածնող ըլլալը:

Է. Ինծոր իմ խելքըս չը հասաւ. մարդոց լեզուն ինչպէս կրնայ մարդ վնասուրել, վէրքը՝ թունով, դանակով, և տէգով(1) և կամ ակռայով կըլլայ: Լեզուն ոչ թուր ունի ոչ դանակ և ոչ ակռայ, ինքը մէկ կակուղ բան մըն է. ինչպէս կը վնասուրե:

(1) Տէգ. Սըղերապ.

Պ. Դուն միշտ իմ խօսքիս հակառակ կերթաս, ահա անկաճ դիր Դաւիթ ինչ կըսէ (Արդարոց մարդկան առաքինութիւնքն երեանց ձէն և նեաթք են, և լեզուք նոցա որպէս պատուական սուսերի):

Թ. Անարդաց ակռանները ձէնք ու նեաթեր են. և լեզուներն ալ արցունաց Թուր են կըսէ: Առակաց 56 գլուխ 6 համար: Ու Բ. Աղքատն կը գլորէ (Այն որ բանիւք իրեանց խոցեն որպէս սրով:

Թ. Անարդիկ կան որ իրենց խօսքովը կը վիրաւորեն Թուրի պէս կըսէ: Առակաց 12 գլուխ 18 համար: Ու մանաւանդ Թուրը և դանակը ինչ կարող են որ լեզուի չափ վէրքեր բանան, որովհետև, առնք մարդոց մարմինն դեղերով կրնան վիրաւորել, բայց՝ լեզուն հիչ էլ դեղած, և հիչ էլ տեսած մարդոց սիրտը անանկ կրնայ վիրաւորել որ բնաւ երբէք անբժշկելի կըլլայ: Դաւ՝ այն երկաթէ գործիքներուն վէրքերը. որ վիրաբոյժ (1) ըլլայ նէ կրնայ բժշկել, բայց՝ լեզուին վէրքը՝ ուրիչ մարդ կարող չէ բժշկելու

(1) Վիրաբոյժ՝ Ճեռան:

հատու միայն եթէ վերատուր լեզուն հաղիւ կրնայ բժշկել, ինչպէս որ Պօղոս կը գրէ։ (Եթէ ես տրամաբանեմ ղձալ, և ոչ թէ որ ուրախ առնիցէ զիս, եթէ ոչ որ տրամաբանն յինէն)։

Թ. Թէպէտ ես ձեզի տրամաբանեմ նէ, ինձ մի տրամարէն իբրեւ թէ կրնայ զիս ուրախացընել։

Ժ. Ես միշտ հիմայ չը գիտեր լեզուին առքանչելութիւնները, այլ կ՚ուզէ որ հասկցուցիր մեզի, արդեօք ալ գէշ վարմունքներ ունի մի, զանիկա ալ հասկցընէիր մեզի։

Պ. Որ մէկ անարգութիւնը պատմեմ. ինքը մէկ պզտիկ բան մըն է ու իր կարողութենէն վեր մեծ մեծ կը խօսի, ինչպէս որ Յակոբոս կը վկայէ, և մանաւանդ շատ վախնալիք տեղը տիկին է, Յակոբոս կըսէ (Նայեցարուք զուբր և զհայր, և նոյնպէս անիծանելիք զմարդիկ, որք ըստ նմանութեան Աստուծոյ արարան)։

Թ. Այսպէս Հայր Աստուած կօրհնելնիք ու անոր մարդիկ ալ կանիծելնիք, որ Աստուծոյ պատկերը տեղծուած է կըսէ 3 գլուխ 15

համար : Ե՛ւ ասր համար վարը 11 համարը զարմանալով կը հարցնէ (Միթէ ալեւոր անդամն ՚ի միս չակառկ բնկնիլ քաղցր և գառն) :

Թ. Կարելի է մի ալեւորին մէկ աչքէն երեսուն տեսակ ջուր բղխել (անուշ ու լեղի) :

Ե՛ւ Բ. Մխիթ կ՚ըսէ (Այն օրհնող և մինն անիծանող, որոյ ձայն լսեցիք Ղասուած) :

Թ. Ահկը պՂասուած կօրհնէ ու միւսը մորդ կանիծէ, որ ձայնը պիտի լսէ Ղասուած կ՚ըսէ : 34 գլուխ 22 համար : Ե՛ւ ասր համար Բրիատաս կը հրամայէ (Ինդ ամեն նայն գառատրկ բանից որք խօսիցեն մորդիկ ապրուստ ունիցին գառատութիւն) :

Թ. Պարտ խօսքերը որ կը գրուցեն մարդիկները՝ բոլորին ալ հաշիւ պիտի տան դատաստանին օրը, ինչու որ քու լեզուովդ կը մեղաւորես ու քու լեզուովդ կարդարանաս : Մատթէոս 12 գլուխ 36 համար : Ե՛ւ Դ. Օշոմեան կ՚ըսէ (Ամէն ի կեանք ՚ի ձեռն լեզուի է) :

Թ. Վ՚ոնէրը երկրին մէ ու ապրելու

երթան ալ լեզուին ձեռքն է կըսէ 18 գլուխ 21 համար։ Նա կրկին կըսէ Պօղոսին. Թէ (Արդարեւ բուռն են առն պշրթունք իւր և բըռնի բանիւ բերանոյ իւրոյ)։

Թ. Պարզուն լեզուն իրեն մեծ որոգայթ (1) չէ իր բերանէն ելած խօսքովը կը բռնուի կըսէ։ Ընդակայ 6 գլուխ 2 համար։ Տեսայ մի եղբայր, Յակոբոսին ըսածներուն վրայ կասկած ալ ունէիր նէ ահա Բրիտոս ալ ու Պօղոսն և Սիրաքն ալ վկայեր են լեզուին վնասակարութիւնը. ասոր համար Յակոբոս կըսէ (Նէթէ ոք բանիւ ոչ յանցանիցէ նա է մարդ կատարեալ)։

Թ. Ալ որ լեզուով մեղք չի գործեր նէ կատարեալ մարդ անիկայ է կըսէ 3 գլուխ 2 համար։ (Նա Պօղոսն ալ լեզուին վնասակարութիւնը գիտնալով կը գըրէ (Ամենայն բան տգէղ՝ի բերանոյ ձերմէ մի ելցէն)։

Թ. Ինչ մեկ գեշ խօսք մը ձեր բերանէն թող չելլան կըսէ։ Ներեսցուց 4 գլուխ 20 համար։

Ե. Ներ լեզուին վնասակար ըլլալը հասկըցանք, բայց՝ ինչո՞ւ Բրիտոս կըսէ (Բոլոր

(1) Որոգայթ. Տուղախ.

պարտադ խօսքեր որ կը գործեն մարդիկ, ա-
նոնց հաշիւը պիտի տան) և կամ լեզուական-
կը պարտաւորիս ուսումնասիրել։
Ես ատ պարտադ խօսքերը պիտի են որ հաշիւ
պիտի ուղղի ատոնք հասկցուր ինձի։

Գ. Կրնանք թէ՝ ես հոս կրթիւ կընեմ, խրատու շատ գէշ խօսքեր կը գործեմ, զըր-
սէն նայողներէն ոմանք գիս կը գովեն աղէկ
խօսքը տեղը դրած, շատ հասնեցայ, և
ոմանք ալ գթեղ կը գովեն լաւ ըսաց ոեւ,
հիմայ գիս գովողները ինձի հետ գժոխքը
կերթան, ու գթեղ գովողներն ալ քեզի հետ
կերթան. և կամ ես շատ գէշ խօսքեր կը
գործեմ՝ և դուն ալ Նաոմեծոյ երկիւղը
սրտիդ մէջ ըլլալով ամենևին պատասխան չես
խրատ, և ոմանք քու երեսդ կը թուքնեն
թէ դուն մարդ չես մի ինչ՞ ատքան խօս-
քերը կըլլեցիր ու պատասխան մը չէիր կըր-
ցեր տալ, և կամ ուրիշներուն ալ կերթայ
կը գործէ, այսպէս փուքով (1) արծարծելու (2)
ու կրակը փուխրցընելու կը ջանայ, ահա
ասոնց բոլորը պարտադ խօսքեր են, այն կըր-

(1) Փուք. Քէօրիւկ.
(2) Արծարծել. Վառել ալաֆլանտըրմիշ ընել։

ուին մէջ ինքը հիչ մեկ գործ մը չտանի. բայց՝ այսպէս պարտ խօսքերով այն կըտիւ ընտ-
նետուն մեղացը մտանակից կըլլայ :

ՃԻ. Ա՛յն կըտիւ ընտնետուն այնքան հայ-
հոյութիւններ կընեն, ինչ զարմանք է որ
անոնք հիչ հայհոյութիւն չըրած անոնց մե-
ցը մտանակից կըլլան :

Գ. Թէպէտ անոնք հայհոյութիւն չեն
ըներ կոր, բայց՝ անոնց հայհոյութեանը գոր-
ծակից կըլլան որ՝ անոր համար մեղացն ալ
մտանակից կըլլան, ինչպէս որ Պօղոս կը գրէ :
(Ա՛լեսան ամենայն անիրաւութեամբ պա-
տնկութեամբ, անզգամութեամբ, պա-
հութեամբ, չարութեամբ լի նախանձու ըս-
պանութեամբ, հերխ նենգութեամբ, չա-
րաբարութեամբ, շշմոզք չարախօսք, աստ-
ուածատեացք, թշնամանոզք, ամբարտա-
ւանք, ամբարտաւաճք, գլտիչք չարեաց, ըղ-
ձնոզս անարդուք, անմիտք, ուխտադրուժք,
անագորոյնք, աննուէրք, անողորմք. որք
հասեալ էին յԱ՛ստուծոյ իրաւանցն վերայ,
եթէ որք զայնպիսիսն գործեն՝ արժանի են
մահու. և ոչ միայն որ զայս առնեն, այլ և
որ կամակից լինին գործելեացն) :

թ. Ամէն մեղքեր ներելու մարդիկներէն. անիրաւութեան, պօռնկութեան, անզգամութեան, պահպանութեան, չարութեան, նախանձու թեան, մարդասպանութեան, հակառակութեան, դէշ բնութեանց, մատնութեան, դէշ խոսքներ, սուտ ածողներ, նախատողներ, հպարտներ, մեղքեր հնարողներ, ծնողքը ատողներ, անմիտներ, ուխտազանցներ, դէշ կոպիտներ, անողորմներ. որ Աստուծոյ ձըշմարտութիւնը վերահասու եղած են ու այսպէս գործեր կը բռնեն՝ մահու այսինքն՝ զոհքի արժանի են, ոչ թէ միայն գործողները, հապա անոնց կամակից եղողներն ալ կըսէ, այն որ հաճութիւն կուտայ որ անոր ըրած բանին։ Յռովմայեցւոց 1 գլուխ 28 համար։ Տեսնը մի որ անոնց կռիւին մէջը չը գոնուես ու միսակ չեզուալ ու ժուռ ուռալ ու հաւնող մարդիկն ալ անոնց մեղացը մասնակից կըլլան կոր միայն մէկ պարսաւ խոսքով մը. վասն զի գոլին հարցնես ինչը գոլութիւն ըսեր, կրնայ որ իր չըգաւութիւնը պատճառ բռնելով պատասխան մը տալ, և չհաւղողին հարցնես՝ նայեցէս իր մարմնոյ

ցանկութեան բորբոքումը կրնայ պատճառել. ոչնախ քոյր մեղապետերը։ Այլ՝ այս ուրիշին մեղքին լեզուով գործակից եղնելուն հարցընես թէ, անոնք երկու մարդ կամ կին կընեն դուն ինչ ունիս անոնց մէջը որ փութով կը փրչես կրակը բորբոքցընելու, անիկա պատասխան չի կրնար տալ, որովհետև բան մը չունիս ըսելու, եթէ պատրաստ է՝ յայտնի բան է որ պարապ տեղը զբոսցեր է, ահա ասիկա է Քրիստոսի ըսած պարապ խօսքերը՝ որ հաշիւը պիտի ուզվի դատաստանին օրը։

Ե. Կամ խօսքովը կարդարանաս ու քու խօսքովը կը պարտաւորիս քանց Քրիստոս՝ ասիկայ ինչ է։

Գ. Ես Քրիստոս առաջ օրինակը ցոյց տուաւ. (Այլ երկու ելին ի տաճարն կամ յաղօթս, մինն փարիսեցի և միւսն մաքսաւոր, փարիսեցին կայր՝ մէկուսի և զայս առանձին աղօթս մատուցանէր։ Ըստուած իմ գոհանամ քեզէն, զի ոչ եմ իբրև զայլ ի մարդկանէ՝ զյափշտակուղս՝ և զանիրաւս և զշունս, կամ իբրև զայս մաքսաւորն, այլ պահեմ զերկուցս ի շաբաթու, և տամ տա-

սանտրդս յամենայն տուգուածոց իմոց ։ Եւ մաքսաւորն կայր մեկուսի և ոչ կամէր և ոչ զաչսն ընդ երկինս համբառնայր , այլ կոծէր ըզկուրծս իւր և ասէր Աստուած քաւեա զիս զմեղաւորս , ասեմ ձեզ էջ սա արդարացեալ ՚ի տուն իւր քան զնա) ։

Թ . Երկու մարդ տաճարը ելան աղօթք ընելու , մէկը փարիսեցի ու միւսը մաքսաւոր , փարիսեցին մէկ կողմը կայներ առանձին այսպէս աղօթք կընէր , շնորհակալ եմ քեզմէ ով տէր , ես ուրիշ մարդոց պէս չեմ , անիրաւութիւն ընող , ուրիշին ապրանքը յափշտակող և կամ գողութիւն ընող , շնութիւն ընող մարդիկներէն չեմ , և կամ այս մաքսաւորին պէս ալ չեմ , շաբաթը երկու օր ծոմ կը պահեմ , ապրանքիս տասանորդը կուտամ ։ Եւ մաքսաւորն ալ զատ կայնած էր մեկ կողմը՝ չէր ուզեր որ աչքերը վեր վերցունէ հապա կուրծքին կը զարնէր ու կսէր ով Աստուած քաւեա զիս զմեղաւորս . կսեմ ձեզի՝ ասիկայ անոմէ աւելի արդարացած դուն կընայ կսէ ։ Ղուկաս 18 գլուխ 10 համար ։ Տես որ փարիսեցին գործած բարեգործութիւնները իր ընտանիքը

կոտընցուց, իր նաւը նաւահանգիստին առաջը ընկղմեց (1). և մնքաւորը ինքը գինքը մեղաւոր ճանչնալով ու իր մեղացը թողութիւն խնդրելով, ծովուն մէջ առը ալեկոծութեան (2) բռնուած նաւը ցամաքը հանեց անվնաս։ Ինչ նաւը ընկղմողն ալ լեղուն էր ու ապաստղն ալ։ Նա ասկէց ի զատ, երկու մարդ կուխ կընեն, ումանք կը գլորտոնեն (3) կուխը փորփրցընելու համար, և ումանք ալ խաղացընելու կը ջանան, այն գլորտոնները առանձին տղի կը կոչուին ու խաղացողն ալ Ասուծոյ տղի. ինչպէս որ Բնխատոս երանի ալ տուաւ (Նրանի խաղացարաց զի նոքա որդիք Աստուծոյ կոչեցին։

Թ. Նրանի խաղացարաներուս ու անունք Աստուծոյ որդի պիտի կանչուին։ Առաքէաս 5 գլուխ 9 համար։ Տես ասոնք ալ լեղ ունենալն արդարացան, և կամ մեղաւորեցան, մինակ լեղուալ էր, հիչ մէկ բառակ մը ծախք չըրին. և առը համար Աստուք կը գլուխ (Աբրահամը վըշտես նե կը փորփրքի ու վըրան թռաքնաս նե կը մտնի, երկուքն ալ մէկ բեռանէն

(1) Ընկղմեց. Պաթըմիշ ըրաւ։
(2) Ալեկոծութիւն. Փուրթունայ.
(3) Գլորտոնել. Չիմ ասլ։

Ելլան 28 գլուխ 14 համար։ Նա Բ. Բրիա-
տոսի հետը խաչը ելլող աւազակը, Բրիտո-
սը այնքան խեղճ ատելէն մէջ տեսնելով
ըլլալուն ու հաստատ հաւատք մը
ցուցընելով (նոյն որ քու թագաւորու-
թեամդ գաս նէ զիս յիշէ) ըսելուն համար
փրկուեցաւ։ Ղուկաս 23 գլուխ 42 համար։
Ինչ ասիկայ է Բրիտոսի ըսած խօսքը թէ
(Քանի խօսքովդ կարդարանաս, ու քու խօս-
քովդ կը պարտաւորիս)։

ՀԱՒՈՂ Ե.

ՀԱՐՑՈՒՄ Ե. Ես կարծեմ ալ լսմընցաւ լեզուին վը-
րայ եղած խօսքերը և խրատները։

Պ. Այո, անիկայ լսմընցաւ, բայց՝ մեծ ըղ-
ձանալիք բան մը ալ կայ, թէ որ անկէց
ըղձանաս ու քու վրայ գործածես նէ
շատ խեղճ վիճակի մէջ կը մընաս. անոր հա-
մար ինձի հարկ է քեզի հասկըցընել, գիտեմ
շատ կը դժուարիս, ըղձալ (1) հիւանդը շատ բորբոքում կունենայ, հիւան-
դին աչքերը միշտ պաղ ջուրեր և թրջոտ

(1) Ըղձալ. Ցանկալ։

կերակուրները կը դիտէ (1), բայց՝ շատ վնասակար են իրեն ցաւուն. և բժիշկն ալ ա-նոնց վնասակարութիւնը գիտնալով կարգիլէ, պաղ ջուր մի խմեր և թրթռա կերակուր մու-տեր կըսէ, և այն բժիշկը՝ հիւանդին աչքե-րուն շատ գէշ կերևնայ, բայց՝ բժշկուելէն ետև շատ կը նմդայ պաղ ջուր չը խմելուն և կամ թրթռա քան չուտելուն վրայ, և բը-ժիշկին մէնէ ալ մեծապէս չնորհակալ կըլ-լայ։ Այնպէս մեզայ բորբոքում ունեցող անձանց խրատ որ տան նէ կը դժուարին, ինչպէս որ պօղոս կը գրէ (խրատ՝ ոչ ա-ժամային քաղցը թուի, այլ տրամաբանին. բայց՝ յետոյ պտուղ խաղաղութեան նոսա կրթելոցն հատուցանէ արդարութիւն)։

Թ. Խրատը առաջ նոյն ժամուն քաղցը չե-րևնար, հապա տրտմութիւն, բայց՝ յետոյ խաղաղութեան պտուղ կուտայ անով վար-ժուողներուն կըսէ։ Նբայեցւոց 12 գլուխ 11 համար. որովհետև իր կայքը պահելը դժուար կերևնայ, բայց՝ երբ որ մեզայ ետ քաշուի ու զղջայ նէ, այն ատեն կը դիտայ

(1) Դիտել. Կեղծիմիշընել։

օգուտը, ինչպէս որ Նասի կը գըրէ (Նա յորժամ դարձիս և հոգւոց հանիցես, յայնժամ կեցցես և գիտասցես թէ ուր իցես)։

Թ. Նըբ որ Պատուճոյ դառնաս ու հառաջես ու ցաւիս մեղքերուդ վրայ, յայն ատեն կը փրկուիս ու կը գիտնաս ուր տեղ ըլլալդ 30 գլուխ 15 համար։ Ու վերջապէս քեզի սա մէկ բանը պիտի հասկըցընեմ, ամէն մէկուն մեղքը ուրիշին աչքին աղէկ կերևնայ քան թէ իր աչքին։ Ասոր ես ալ կը տեսնամ որ սատանային որոգայթը լարեր է ոսխցըդ տակը՝ ու դուն չես գիտեր անզգուշ կը քալես, անշուշտ որոգայթին կը բգնուիս, անոր համար քեզի իմաց կուտամ որ ըզգուշութեամբ քալես։

Ժ. Այն մեծ պզուշանալիք բանը սրն է որ այսքան երկարեցիր։

Պ. Կարկուհիանն է, որ քու վրայ գըտնուի նէ բնաւ երբէք բարեգործութիւն չես կրնար գործել, ինչպէս որ Յակոբոս կըսէ (Կարկուհիան մարդոյ զարդարութիւն Պատուճոյ ոչ գործէ)։

Թ. Մարդոց բարկութիւնը չի թողուր որ Պատուճոյ արդարութիւնը գործէ կըսէ, չը

Թողելն ի զատ զորձածն ալ ոչ ինչ կընէ, ինչպես որ Բրիտոս օրինակը ցոյց տուաւ (Ումեմն որ լուծէ զբանս իմ և ոչ առնէ ըստ ասոյ՝ նմանեցայ առն յիմարի որ շինեալ տան իւր՝ ի վերոյ աւազոյ, եկին անձրեւք յարեան գետք, հնչեցին հողմք հարին զտունն և անկաւ, և էր կործանումն նորա մեծ յոյժ)։

Թ. Ով որ առ իմ խօսքերըս կը լսէ ու չը պահէ նե յիմար մարդուն կը նմանի որ իր տունը աւազին վրայ շինեց, անձրեւը եկաւ Լուրերը շատցան, հովերը վըչեցին, և այն տանը որ զարկին նե տակ նու վրայ եղաւ տունը ու շատ մեծ բան է տանը կործանիլը կըսէ։ Ա՛տալէտս 7 գլուխ 26 համար։

Ժ. Ա՛ս բանս տունդ և կամ տանը զարնող ու տակնուվրայ ընող հողը ի՞նչ է հասկըցուր։

Պ. Տուն բանըս բարեգործութեան առնին է, որ բոլոր քրիստոնեաներուն պարտք է շինել, բայց՝ հաւատոյ հիմին վրայ պիտի շինուի, ինչպես որ վերը ըսինք Թ. շաւղին մէջ որ հասկըցար, այն տանը զարնող հովն

ա՛ մարդոց բանիւ մեծ է, քան թէ ան
ժամուս ատեն մը կը հիներ, բայց՝ հատուց
հատուած հիմ ըսելս պէտ թերի է, ինչու որ
Բնիատս հրամայած է (1) մեր պատուհասները
երեսը բարեկամական դառնալուն պարագա-
կան կրկին: Ուրեմն ան խօսքը լսեր ու չես հա-
ւատար հապա՝ քու մելիտուհիդ քեզի
մելիտուհիդ բառական սեպելով բարե-
պաշտութեան հոգի չես տար. և եթէ
շատկն քիչ բարեպաշտութեան պատճա
ռանդ քու միտքդ սուրբ գրքերուն խո-
րասնելով հառաջդիմած չըլլալուդ, առա-
նձին քեզի տուած բանի մը համար կը դատուիս (1)
քան աչքիդ դէշ բան մը երեսցընէ, և քան
անիաճելդ դէշ խօսք մը լսել կուտայ, ու
քու սիրած ալիր ձեռքին մէջ կառնէ ու կը
սլուժէ որ այն տեղ քու բարեմիտնէդ կը
բարեգէն հնոցի (2) պէս, վառելէ կը պատրի
պարսան պեռերուն պէս, սիրելէ տանիս
վայ կրակ ծախուն ալեհոցութեան և մը-
րելին (3) պէս, աչքերդ կը մարմնոյդ կատա-
ղի պատանի պէս, դէմքդ կայտառի. շրմունդ

(1) Դատել. Ճիս տալ:
(2) Հնոց. Քիւրեան:
(3) Մրոիկ. Ֆարմաւնոյ. վոմբոիկ:

քըդ կը կատաւանայ, ու բերանըդ կը վըսեմ-
րի. ձեռքերդ և ոտքերըդ կը դողան դիւա-
հարի պէս, ու ակռաներըդ կը կըճքտցը-
նես. այն տեղն ոչ մահըդ աչքիդ կերևնայ,
ոչ տրքայութիւնդ միտքդ կուգայ և ոչ դը-
ժոխքը, հապա կատախտ տէն տեսակ չարու-
թիւններդ պիտի ձեռքդ կուգայ՝ հիչ մեկը
ետ չես մնալու, թէ հայհոյանք, թէ ա-
նէծք, և կամ ատամիկ կռիւի մէջ ծեծ ա-
տելդ ու ըսպանութիւն ալ ընելը կարել
է, ասկէ քու բարեպաշտութեան տանըդ
կը վրայնես տակնու վրայ կընես, այն տեղն
ատամնացին կամքը կը կատարի. ալ սիրտդ
մոռ կուգայ որ բարկութիւնդ կիչնայ, այն
ժամանակը կը պչես, բայց՝ հիչ օգուտ քա-
տունդ աւերելիր, զրօսինակ ծուխը երբեմն
ալեկոծութիւն կընէ, մրկելով կուգայ ու կը
կատաղի ու կը վրիժրի, շատ նաւեր կը խոր-
տակէ ու կինկլէ, շատ ապրանքներ կը կո-
րընչնէ ու շատ ալ մարդիկ կը խեղդէ.
Թէպէտ քանի աւուր և կամ քանի ժամէն
ետև հանդարտի վար կիչնայ ատա-
չին պէս կըլայ, բայց՝ անոր գործած վնաս-
ները՝ այսինքն՝ խորտակած նաւերուն, կո-

ընդունած ապրանքներուն, և կամ խեխտած մարդոց վնասը կը մընայ, ալ չի պղտանար։ Նայնպես քառակուսիանդ բոլոքելով շատ մեղքեր և վնասներ կը գործես, և եռանկիանդ անցնի գոն ալ կը հասկնաս որ ըսած բաներուդ շատ գէշ բան է եղեր. ու կը պղտա. թէ ինչու ես սա բանը ըսի, բայց՝ ինչ օգուտ գործած մեղքերուդ բացը կը մընան։ Տեսար մի պզտուշանալիք բանը եղաւ։

ե. Քառակուսիանդ գէշ բան ըլլալը հասկցայ, բայց՝ Քրիստոս ալ ըսաց թէ (պատառ աղեղը քառկուսացողը պատուական կըլլայ) ասնանկ է նէ պատառ աղեղը չըլլայ ու լեցուկ աղեղը քառկանաս նէ մեղք չէ։

զ. Ով որ քառկուսիանդ լատ աղեղայն գործածես նէ մեղք չէ, վասն զի մենք քառկուսիանդ ամանային գէմ և կամ հագինաս վնաս գալնէ աղեղը պիտի գործածենք, բայց՝ մենք ատոր հակառակը կընենք, ամանային գէմ չենք քառկանար ու մեր անձին պէս սիրելիք ընկերնուս գէմ կը քառկանանք, նաև հագինաս վնաս գալու աղեղը չենք քառկանար, հապա մարվինուս և կամ ապրանքը

նուա մեկ փոքր ինա մը պատահի նէ այն տեղ իբր հատուկ գործան կը դառնայ, անոր համար մեզ ստուած է Քրիստոս. որովհետև այս աշխարհս բոլոր բաները առա ու պարտք է ընել, ուստի այս աշխարհիս ինչ բանի համար որ բարկանա նէ պարտք տեղը բարկացած կըլլա. որ դատաստանին պարտական կըլլայ բոլոր այս խօսքն է = Ինձ սեպար մի որ բարկութենէն բան տեղոյն դարձածը ինա չի տար կոր. պարտքինակ մնահատելը՝ հետանալ չէրալ ուղղ մարդը որ ուսուն նէ տեղ անպատճառ կը մեռցընէ, բայց՝ այն մնահատելը (1) վարանեա թիւնէն ներդարձութեամբ հետանալը կը բժշկէ։

ե. Նէրայր Թող տուր ալ ձեռք կուտայ այնքան, մինակ ես պիտի երթամ արքայութիւնը որ այնքան կը Ջանա վրս հաստելու, այնքան մարդիկ ինչ որ ըլլան նէ ես ալ նոյն պէս կըլլամ, հաստատութեամբ եղած բանը դիւրին է։

զ. Ձե եղբայր այդպէս մըսեր, ուրիշներ քեզի օգուտ չունին, դրնեցիք Ձե դուն

(1) Մահատել՝ Ջհհիր. Մելէմանի։

առանց ծուլութեան պատճառաւ քառակ չը կրնաս շահիլ ալ նէ հօրէդ և կամ եղբօրէդ շահած քառելուդ կարելի ժամանակ մը, բայց՝ անդի աշխարհքը արքայութիւնը առած չէ, ամէն մէկը ինքզինքը յանձնառութեամբ (1) կը ջանայ, ոչ հայրը արդեօք, և ոչ արդիւնք հօրը ոչ եղբայր եղբօրը, և ոչ քառելով քառելուն, և ոչ կենայ իր երկանը, և ոչ երթիլը կենդանի կարգումին ու օգնութիւն կրնեն, հապա ամէն մէկ ինքզինքը յանձնառութեամբ կը ջանայ, ինչպէս որ Աբրահամ հրամայեց (Բառնիք յանձնառութեան) այսինքն՝ ուժով կառնուի Աստծոյ արքայութիւնը քառայ : Ու ասոր հաստատ Պօղոս մէկ օրինակ մը կառայ (Ու որ յաղթարկուին ընթանան, ընթանալ առնեն ընթանան, բայց՝ մին առնու գրաստ թաւթիւնն) :

թ. Ընդունք որ առաքելոյն (2) մէջ կը վարէն, վարդը ամէնքն ալ կը վարէն, բայց՝ յաղթութիւնը (3) մէկ մարդ կառնէ կըսէ : Առաջին Կորնթացւոց 9 գլուխ 24 համար :

(1) Յանձնառել. Խըլուիլ. խոխմիշ ընել :
(2) Աքաքարել. Թէսալոյ մէջտան.
(3) Յաղթութիւն. մէջտան.

Հասկցուր ինձի :

Ե. Ընտարիքին մէջ վարքը ի՞նչ օրինակ է

Ը. Ընաքի տէրտէրութեանց մէջ տուրքերուն կարգը որ՝ երբեմն մէկ մեծ հրապարակի (1) մէջ մէկ ծայրը բարձր տեղ մը յառկայնելով վրան մէկ ծանրապին (2) անդամանդ քար մը կը դընէին, որ մարդիկ վարձել կերթային զայն որ աւելի արագընթաց էր նէ անիկայ կերթար կառնէր քարը որ իրեն կրնար, թէպէտ ամհամանեալ ժամանակին բոլոր մարդիկ առաքելային կը վազէին քարը առնելու տէր, բայց՝ զայն որ արագընթաց էր նէ այն մէկ մարդը կառնէր յաղթութիւնը, ահա Պօղոսին բառը այն խօսքն է թէ (« Այնպէս ընթացարուք զի հասանիցէք) :

Թ. Նոքա ալ մինաք, հապա յառաջ վարել քարը առնել մարդուն պէս վարեցէք որ հասնիք կրած : Ասկէ ետև Պօղոսին ժամանակի քրիստոնեայք՝ հասարքը իրենք աշխատանքով բառանալուն համար շատ յարդի

(1) Հրապարակ. Մէյդան. բաց տեղ :
(2) Ծանրապին. Սուլնց. տուղ :

ընտրելը, մեծ բաշխմունքով բոլորն ալ կը վա-
ղեին աղքատները եւ յափշտակեմ ասէ,
և Պօղոս հետզհետէ շարունակ կը գրէ
յորդորականներ՝ ներմեռանդութիւն շարժե-
լու համար, որ չըլլայ թէ աղքատութեան
սէրս կրնակը մարի մարդոց սրտին միջի,
բայց՝ մենք հասատքը հօրեղբաւրմէ ժառանգ
մընացած ըլլալով մը կարծելով չենք յար-
գեր, ուսկից աշխատութիւնքով ձեռք բերած
չենք ու յարդի ընծայ. անոր համար աղքատու-
թիւնը եւ յափշտակեմ ասէ չունք ընդդիմ
մարդ կայ, հապա բոլորս ալ հրաւիրե գրելով
կրնակը յափշտակելու կը չունանք: Այսու ալ
կը նախս ամենք գեր արուած խորհրդով կը
ննջեն հիչ մէկ բանի հոգ չունին, և ամենք
արթընցած են ու գեր մահիճին (1) մէջ թըմ-
րած նստեր են, թմրութիւննին պիտի ատց-
նի որ ելլան վազեն, և ամենք կանուխ ար-
թընցած ու առաւտուն մէջ զարած (2) են
ժամանակ չունին վազելու, ամենք պիտե-
ատնը (3) և արձարանները (4) ատել խմել

(1) Մահիճ. Եամախ:
(2) Զարած. Տալմիշ եղած:
(3) Պիտեատուն. Մէխանէ:
(4) Արձարան. Ղահվէ.

ուրախութեան եռուզեռ են, վաղելը ա-
նոնց հին միտքը չեկայ, և ոմանք ալ թէպէտ
ձամբայ ելեր են, բայց՝ թուլութեամբ կա-
մաց կամաց քալելով և յետին նայելով, հօգ-
նած սեղերնին նըստելով, արտորնք քան
չկրկայ երթալ կը հրամայէր, այսօր
վաղը չենք մեռնիր կոր ա. ամէնքը գընացին
ու մենք մընացինք լսելով կերթան. իսկ ա-
մանք ալ քանց քէօխն գարնելով կը վա-
զեն ատրհանդակի (1) պէս, ոչ եսին և ոչ
երկու կտրմը նայելով, հապա միշտ անթարթ
աչքով երթալու ճամբան դիտելով կը վա-
զեն ուրախութենէն յուզուածկենք ոչի։ Ե-
ան մի եղաւայր ուրախութենէ ինչպէս կեր-
թայր եղեր, դուն որ կայնէ այն խորտա-
կիլ գընացողներուն և կամ աշխարհի զուա-
ճութեան մէջ պատահողներուն (2) նայելով այն
խօսքը ինձի զուարճեցիր թէ (Ես աշխարհէ
մարդիկը ինչ որ ըլլան նէ ես ալ անոնի կըր-
կամ) դուն անոնց նայելուդ՝ յաւուժ վաղել
մարդացը նայիր եղեայր, եթէ ուրիշին նա-
յելով մեզանչես ու մեղաւոր մեռնիս նէ ալ

(1) Սուրհանդակ. փոխոյ լամպար.
(2) Պատահել. պըղաշտիլ։

այն տեղ իրարու օգնութիւն չըլլար : Ինչ-
նենք թէ մէկ ատեն մէջ երկու եղբայր կըռ-
ւան , մէկ եղբայրը գործատեայ՝ բաւակ շա-
հած՝ և միւսը ծոյլ՝ ամենևին բաւակ չի շա-
հիր , բայց՝ այն գործատեայ եղբօրը վատա-
կը՝ ատեն ընտանիքները բաւական կարերեցը-
նէ : Յետ՝ այն գործատեայ եղբայրն ալ
ծոյլ եղբօրը սրդոզելով՝ ինչ կուզէ ըլլայ ըսէ
ու չուանին ծայրը թող տա նէ , վատակը
կը կըտրի և աղքատութեան տակ կ՚ինայ ,
և ատեն ընտանիքները բոլորն ալ խեղճ վի-
ճակի մէջ կը մընան : Ջեռ որ մէկ մարդ մը
չուանին ծայրը թող տուաւ նէ բոլոր ըն-
տանեաց՝ միաս հասաւ , բայց անդի աշ-
խարհքը աստիճ չէ՝ մեկին մեղայը հասնիր
միւսը չտխուն պատռուի (Ինձն որ մեղիք
գնայն և մեռցի) :

Թ . Մէկ որ մեղանչէ անիկա գժոխքը պիտի
երթայ կոտ : Ածկ կին 18 գուռ ու 4 հատիր :
Անիկա տակ մինչ միւռք առ , քանի որ մարդ
կենդանի է նրանդ օգնութիւն և կամ մե-
նաս կրնայ գըտնալ , բայց անդի աշխարհքը
գառաստանին օրը՝ ոչ մեղաւորներդ արդա-
նեցուն միաս կրնան հաղորդել և ոչ արդա-

նեըը մեղաւորնեւոն օգնութիւն կրնան ընել, վասն զի այն ատեն ողորմութեան դուռը պզտուած կըլլայ։

ՀԱՒԴ ԼԱ.

ՀԱ. Կընայ ե՞նչ կրկին անկաճնիս քանանք խոտո մըտիկ ընենք՝ ալ ուրիշներըը նայելու չէ, ես իմ գլուխըս ազատելու չանք ընեմ, ըսէ նայիմ ալ ինչ խոտո պիտի տաս։

Պ. Վ՛երըը պարծեցար թէ ես չնութիւն չեմ ըներ, ես ալ լաւ կնեցայ իրաւ ես ոէլ, բայց՝ եաև նայեցայ որ ուրիշ պարծեցածներըը պզտիկ եըան պարծանքդ ալ տուա կըլլայ։

ՀԱ. Ես տուա չեմ պարծենար, յիսուսի որ ես ուրիշի քով չնութեան չեմ գընացեր երբէք։

Պ. Չնութիւնը միայն ուրիշի քով երթալը կըն է ոի, չը լսեցիր Յակոբոս աշակերտըը ոարդոց չընացող չըսաց ոի. նաև Գրքոյոս չըսաց ոի թէ (Ան որ հայի՛ ի կին մարդ ու՛ ցանկանալու նոմ՝ անդէն չնացաւ ընդ նոա ի սրտի իւրում)։

Թ. Ալ որ ցանկանալըս մոօք կին մարդս

նայի՝ այն տեղ էր արտին միջոցը անտ հետ հնութիւն լուտ կըսէ : Սամէօտա 5 գլուխ 28 համար :

ե. Ամէն բաներ շատ կը պատահի ինձի ու շատ նեղութիւն կուտայ. թէպէտ հնութիւն չեմ ըներ, բայց՝ ցանկութիւնս շատ կը բորբքի, և ես ամենևին չեմ ուզեր որ աստէն ելլայ, բայց՝ ժամանակ ժամանակ նայնակ սաստիկ կը նեղէ զիս որ քիչ կը մընայ հնութեան սրտպոմին բանտեր : Ամէկայ մէկ գեղ մը շուտն ու երթայր մեղի համակցընէր :

գ. Ամէկայ ոչ գեղտան (1) ունի և ոչ գեղ (2) մինակ առար գեղը պատ է :

դ. Ես պահ շատ կը պահեմ, բայց՝ օգտա չըներ կոր :

գ. Ամար պահքը ուրիշ է դուն չես գիտնար կոր : Ամ ախտը (3) բտրեւցընող հոլ փըչելու իրեք գուռ ունի անձրդ. ամ գըտնելը գողտու է որ անկէց հոլ չը փըչէ ու ցանկութեան կրակըդ չը բտրեւցընէ :

է. Ամ գըտնելը պրանք են մեղի համակը-

(1) Գեղտան. Էգլախանէ :
(2) Գեղ. Էկայ իլաչ :
(3) Ախտ. Ամառ :

ցաւը սր գոյեմ։

Գ. Նախ՝ աչքերըդ. Բ. անկամներըդ. և Գ. բերանըդ. աչքերովդ դէշերուն կը նայիս, անկամովդ դէշերուն խօսքերը և գաղթ ալնգ խաղերը մըտիկ կընես, և բերանով կը խօսիս ինծի գաղթ խօսքերը, անշուշտ այն հալերը ալսոր երթան ցանկութեան կըտանին գալէն ու վտիտքցընեն, Թէպէտ քու մխքդդ սա տեղ չէ, չես ուզեր որ կին մարդոց նայիս, բայց՝ կանանց մէջ կը պատրաստիս, չես ուզեր որ դէշ խօսքեր լսես, բայց՝ շընորհներուս և գովասաններուս (1) հետ կը պատրաստիս, եթէ լսածդդ պես չնութեան մխքդ որ չունիս նէ, սա վերը պատմած խրատը դուռը միշտ գոց պահէ որ հանդիստ ըլլաս։

Ե. Մտիկդ ալ հասկցայ, ու Բրիատոսի խոսքերն ալ ալէկ հասկցայ. եթէ իմ չը պիտցած ալ ուրիշ խրատներ կան նէ անոնց նայիմ։

Զ. Ինծ խրատ մընն ալ մխքդս եկաւ. ու բանտեսու. Բրիատոսի բոլոր խոսքերը հասկըցար նէ չըլլայ որ գաղտնատրէն, Բրիատոս

(1) Գովասան. Շողոքը։

ջը ձանձրացած տանելիդ պէս մեղքեր գործես, որ Բրնաման ըսած խօսքը դէպ գայնդիմանէ։

Հ. Բրնաման ըսած խօսքը ինչ է։

Պ. Օտաւոյ որ գիտցէ ղիմաս տեսան և ոչ պատուտեցնէ ըսա կամաց նորա տրցէ գան բաղտս։

Թ. Ահէ ծառայ մը իր տիրոջը կամքը հասկցած ըլլայ ու անոր կամացը հակառակ շարժի նէ շատ ծեծ կուտէ կըսէ։ Ա՛ուկաս 12 պետրս 48 համար։

Հ. Բանի որ առաջ կերթանք պատուէրները կը տասկցընես կոր, չեմ գիտեր մեղջը ու՞ր կը հասնի։

Պ. Ձա ըսածներդ տասկ է մի, հապա Աստուծոյն գրածը կարդաս նէ ինչ կըսես (Օտաւոյ չար և վատ՝ գիտէր եթէ հնձեմ ղոր ոչ սերմանեցի և ժողվեմ առանց ոչ սերմանեցի, արդ էր քեզ արկանել զարծաթդ իմ՛ի սեղանաւորս՝ և ես եկեալ տոկոսօք պահանջէի զնովն)։

Թ. Ա՛ն չար և ծոյլ ծառայ, գիտէր որ ես չը ցանած կը հնձեմ ու չը վրտած կը ժողվեմ, ասոնք էր որ դուն իմ արծաթդ սեղանաւորներուն քով չըդրիր որ ես հի-

մայ գայի շահօք ուղէի իմա. Աստէուա 25 գլուխ 26 համար։

ե. Ոյս խօսքերը ես չէի կարող հասկանալ, ասոնց միտքը ինձի հասկացուր, նայնիք ինչ խօսք են, և իմ վրայ պիտի ըլլայ։

զ. Ոյս խօսքին տակէն ասիկայ կը հասկցուի. ասոնցմէ առաջ Քրիստոս աշխարհք եկաւ նէ մարդացեալ գործք չէր մնացեր միայն հաւատալ։ (Ալ ոչ հաւատայ ոչ միտքն նէ կը մտածէ նէ մարդացեալ) բայց հաւատքը հաստատելէն ետքը գործք ալ մնացեր որ կը պատուիրէ Քրիստոս (Ձեր քարի գործքերը տեսնան ու ձեր երկնաւոր հայրը փառաւորեն) ուստի յայտնի կերևնայ Թէ հաւատոյ ընտիքներ այսինքն՝ միտքն և հաղորդութիւնը մեզի չնորհելէն ետև մեզմէ բարեգործութեան պտուղ կուզէ, ’ի հարկէ պարտական եղած ենք, ինչպէս պիտի վճարենք այն երկնաւոր պարգևները փոխարէն պարտքերնիս, ուրիշ բանով չէ միայն բարեգործութեան պտուղներով և Աստուծոյ պատուէրները անթերի կատարելով կրնանք վճարել նայն պարտքերնիս, հապա մենք այդ պարտքերնիս վճարելու հոգ չը տանինք մեր

վենդանութեան նէ , զաւատանին օրը հարկաւ այն հաւատոյ ընտիցդ պարգևանեցան հաշիւը մեզմէ պիտի պահանջէ (1) Քրիստոս ու յանդիմանէ ։

2. Ոմանք աւելի ևս վախնալու բան է ։

3. Ոմանք ալ վախնալիք բան չէ , վախնալիք խօսքը դեռ եւրը պիտի լսես եթէ նոյն անհոգութեան աստիճանին մէջ գտնուելու ես նէ (Ուրէք ի դմանէ զքանքարդ՝ և տուք այնմ որ ունիցի տասն քանքար , ղև ամենայնի որ ունիցի տայի և յաւելցի , և որ չէն ունիցի և զոր ունիցի բարձցի ի նմանէ , և զծառայդ անպիտան հանէք ի խաւարն արտաքին անդ եղիցի լաւ և կրճտել ատամանցըն) ։

4. Ոմանք վասին քանքար այսինքն վկրտութեան և հաղորդութեան երկնաւոր պարգևաց շնորհքները առէք ու բարեգործ մարդոց տուէք , վասն զի ոչ արդար է՝ անոր փառքը պիտի աւելնայ , մեկին հարիւր , մեկին վաթսուն և մեկին երեսուն ։ Ինչպէս որ Քրիստոս ըսաց . և մեղաւորները միտակ իրենց վկրտութիւնը վրկութեան բաւական

(1) Պահանջել. Ռևկ։

ասելով բարեպաշտութեան հոգ չեն տարած
նէ, անոնց վրայէն մկրտութեան և հաղոր-
դութեան շնորհքներն ալ պիտի առնուի որ
ալ հինչ բանի չըլլան, և եթէ պիտի ըսէ թէ
առ անպիտան ծառայն դուրսի մութը հա-
նեցէք որ այն տեղ լալայ լլլայն ու ակռան
կրճտցընելը կըսէ, տեսայ մի վախնալիք բա-
նը։

ՀԱՒՈՂ ԼԲ.

ա. Բարեպաշտութիւնը ինչ է, հասկը-
ցուր ինձի։

գ. Նախ՝ պարզամիտ ու դիմաց պիտի ըլլա,
ու խեղճ ազգայներըլ տեսնես նէ դուխըտ
չարժելով անոնց պախարակութիւնը հոգաս որ
Քրիստոսի եղբայրութեան մէջ մըտնաս որ կըլ-
ան (եթէ պարզամիտց ալ նոքա զգալութե-
ւնը գայէն)։

թ. Երանի պարզամիտներուն որ անոնք ալ
պարզամիտին պիտի գտնան։ Ես Բ. պահք
պիտի պահեա։

ժ. Ինչպէս պահք պիտի պահեմ, ծոմ ըմ-
բռնէ և միսէ զգուշանալն է։

ի. Ծոմ ալ պիտի պահեա ու պահք ալ

ալուն պահեա, բայց՝ չի լե մինակ կերա-
կուրի պահք ալուն պահեա հատա՝ բայը զգա-
յարանքներդ ալ ծամ ալուն պահեն, զգաստ
և զգուշ ալուն բլլան, լեկից ամեն ժամա-
նակ զգուշ ալուն բլլան, բայց ծամ պահած
օրըդ աւելի զգուշանալ պէտք է, ամենևին
մարմնին կամք ալուն չը կատարես, ինչպէս
որ նեսայի կը պատուիրե։

գ. (Ո՛չ յաւուրս պահոց ձերոց գտանին
կամք ձեր կատարել, և կսկծեցուցանէք
զամենեսին որք ընդ ձեռամբ ձերում են, ’ի
հակառակութիւնս և ’ի կռիւս պահէք և
կռիւք զանազան, իսկ զի՞նչ պիտոյ են
ինձ այնպիսոյ յաւուր պահք, զի բողբո-
ձեզ առնս և ինձ ոչ լսել ձեզ, ոչ զայնպիսի
պահս ընտրեցի ասէ տէր . . . այլ լայ զկըռ-
ճիան անիրաւութեան և քակեա զկապա-
նութիւն ’ի վաճառաց քոյ, և զամենայն
մուրհակս անիրաւութեան պատառեա,
բղեա քաղցելոց հոց քո, և զաղքատս ան-
յարկս տուր ’ի տուն քոյ, և եթէ տեսանի-
ցես զմերկն զգեցուցանիցէր, յայնժամ կար-
գացես (Եսայ. լուիցէ քեզ)։

թ. Ձեր պահք պահած օրերը մարմնոյ

կամքն ալ կը կատարէք, ձեր ձեռքին տակ եղած ուժերուն հասած խեղճ մարդիկը կը ծեծէք ու սրտերնին կը կսկիծցնէք, նրա՛ս հետքէն կուգնաք ու խեղճ մարդոց գլխին կը պարնէք, հիմայ ինչ պէտք է ինձի կատչէք ու ես ալ չեմ լսեր, ես առտէս պահք չեմ ուզեր կըսէ Նաամած, հապա քու մեզայըդ հանդուցեալը քակէ, ու առևտրին միջի նենգութիւնները և գողութիւնները քակէ, ու բոլոր մեզայըդ ձեռագիրները պատռէ, անօթինեղուն հայ կերպով, տուն չանեցող խեղճ ազգայնները քու տուն մուր, մեկ ազգայ տեսնաս նէ լամեր հպարտեցիր, այն տեղն կանչես նէ Նաամած կը լսէ կամ։ Նայի 58 գլուխ 3 հատուած։ Եւ 3. աղօթք պիտի ընես։

2. Աղօթքը ինչպէս ընելու է։

9. Յուր սիրտ և մարմնոյ բերան ընելու է, ինչպէս ու վերը ըսինք Գ. շաւղին մէջ և խնդրելու ալ հոգւոյդ շահուր պիտի ըլայ, ու առանց կռմացն ալ հաձելի, չէ լմ մարմնիդ օգտակար բան պիտի ուզես ու աստուծոյն կռմացը հաձելի ըլայ։

ՀԵ. Ընդունակ համար քան պիտի ըլլալ մը։

Գ. Ձէ, մարմինդ պէտք ըլլալու հին քան պիտի չուզես, որովհետև մեր մարմինին պէտք ըլլալու բանը, մեր երկնաւոր Հայրը գիտէ ինչպէս որ Քրիստոս ըսաց (ՕՀ գիտէ Հայրն ձեր երկնաւոր ինչ պետ է ձեզ. մինչեւ ձեր խնդրելուն ինչ ունենալնիդ)։

Թ. Ձեզի պէտք ըլլալու բանը ձեր երկնաւոր Հայրը գիտէ, բեռ անոնի դուք չուզած ալ կուտէ։ Մատթէոս 6 գլուխ 8 համար։ Տեսնո՞ւմ ես որ մենք չուզած ալ գիտէ ու կուտայ, բայց՝ կարծեմ Թէ մենք ալ ուզենք չենք ուզեր մեր Յովհաննէսին խօսքին պէս՝ Յովհաննէս Ա. 3 (Խնդրեք և ոչ առնուք վասն զի չարաչար խնդրեք, զի անդէն՝ ի ցանկութիւնս ձեր մաշեսջիք)։

Թ. Կուզէք ու չէք կրնար առնել, վասն զի չար խնդրելնիդ կրնէք, ու ձեր չար ցանկութիւնովը կը հալիք ու կը մաշիք կուտէ 4 գլուխ 3 համար։

Հ. Չար խնդիրը ինչ է արդեօք։

Գ. Չար խնդիրը ասիկա է։ Որովհետև

Բրիտոս հրամայեր է (Ա՛ի հոգւոյ՝ վասն հոգւոց ձերոց Թէ զինչ կերիցուք և կամ զինչ արբցուք, և մի մտամտիք ձերոց Թէ զինչ ղեցուք):

Թ. Ձեր կերակուրն ու հագնելիքն համար մի հոգւոյ՝ ըսելէն եաև. մարդոց սիրտը հաստատելու համար երկինքին Թռչուններն ու լեռանը ծաղիկները օրինակ կուտայ: (Նայեցարուք՝ ի Թռչունս երկնից, զի ոչ ցանեն և ոչ հնձեն, և ոչ ժողովեն՝ ի շտեմարանս, և հայրն ձեր երկնաւոր կերակրէ զնոսա)... Նայեցարուք՝ ի շուշանն վայելեն որպէս աճէ, ոչ վանայ և ոչ նիւթէ:

Թ. Երկինքին ծագերը նայեցէք, ոչ կը ցանեն, և ոչ կը քաղեն, և ոչ անոնցմէն մէջ ցորեն կը լեցնեն, ու ձեր երկնաւոր հայրը զանոնք կը կերակրէ... լեռանը շուշան ծաղիկն ալ նայեցէք ինչպէս կը մեծնայ ու կը շատնայ, ոչ կը մանէ և ոչ կը գործէ կըսէ: Մաթէոս 6 գլուխ 25 համար: Բրիտոս որ այսպէս ըսեր է նէ դուն անոր հրամանին ընդդէմ մարմնաւոր բաներ ուզելդ չէ՞ մի: Նաև Բրիտոս կը հրամայէ (Սուրցէք զիջնամիս ձեր՝ քարի արարէք առելեաց ձե-

ոց, և աղօթս արարէք ի վերայ այնոսիկ
ոյք ելիցեն զձեզ և հալածեն)։

Թ. Ձեր թշնամին սիրեցէք, ձեզի դէ-
շելութիւն ընողներուն աղէկութիւն ըսէք,
ու ձեզի չարչարող ու վախցնողներուն հա-
մար աղօթք ըսէք ըսելէն ի զատ։ (Ակ ե-
րեսիդ ու գարնեն նէ միւս երեսդ դար-
ձուր) ըսած է։ Ասոնցմէ 5 գլուխ 44 հա-
մար։ Զոհն անոր կամացը հակառակ, Ա-
ստուծմէ հարատութիւն մեծութիւն և կամ
իշխանութիւն կուզես ու թշնամիդ չարչա-
ու չար կամքդ կատարես, անիկայ չար չէ մի-
կը նայիս որ Աստուած ալ չի սար քու ուզած
հարստութիւնդ և իշխանութիւնդ ու թըշ-
նամիդ չարչարես, ալ անձար կը մընաս, ու
Աստուծոյ կը հրամայես, Աստուած թող վը-
րէժխնդիր ըլլայ իմ թշնամիս, աչքերը կու-
լայնէ, անիծքը խլացնէ, ձեռքերը և ոտ-
քերը կոտրէ, և կամ լեզուն պապանձեցը-
նէ, կամ խելքը գնայէ և կամ ապրանքը կո-
րընցընէ, կամ զաւակը մեռցընէ, և այլն,
այսպէս շատ բաներ կը սրբէցընես Աստու-
ծոյ, ու կը հրամայես ալ թէ այսպէս ըրէ՝ ո-
կամ սիրտս պաղեցնելի, անկայ չար չէ մի, ո

Բրիատոս կըսե թէ (Բնելի անիծոլները օրհնէ) դուն ալ օրհնելէն ի զատ. քեզի չանեն ծոլները կանիծես ատիկա չար չի մի։ Ու երբ որ կը նայիս աս քու խոլերոտուդ հին մէկին ալ մտիկ Պատուաճ, որ քու կուռքերուդ կատարի. նրեն ալ կը հրամայես ինքն ալ քեզ նեղ որ սիրուդ պաղեցնի։ Դուն ալ յոլոլուդ կը կըտրես ու այն քու չար ցանկութիւնդ նուիրուդ կը տալիս ու կը մոռնաս եղբայր։

ե. Ատիա հին բան պիտի չըսենք մի։

զ. Մեզի հարկաւոր խոդխոդը տալեցուցեր է Բրիատոս (Խոդխոդիկ նախ զարթնութիւն Պատուճոյ և զարթնութիւն նրա և այդ ամենայն յաւելլի ձեզ)։

թ. Նախ և առաջ Պատուճոյ պիտոյութիւնը ու անոր արդարութիւնը ուզեցէք առաջ բոլորը կատելնոյ ձեզի։ Ու մեր մարմնաւոր պիտոյութիւն հայր մերին մէջ առեցուցեր է (Մեր ամէն առաջ հացը այսօր ալ առաջ մեզի)։ Տեսար մի որ մեզի պէտք լինելիք հարկաւոր բանը աս առաջ հացը պիտի ուզենք, չէ թէ վաղեանը, ինչպէս որ Բրիատոս կըսե (Ա՛ի այսուհետև հոգայցէք վասն վաղիւն, զի վաղիւն վասն իւր հոգայցէ)։

թ. Ոմանք եւս վաղեան հոգը մի հա-
գաք հապա վաղեան հոգը վաղը հոգայք։
Ասաքեաս 6 գլուխ 34 համար։

ժ. Ոմանք եւս վաղեան հոգը մի հա-
գաք ասելը ինչ պիտի ըլլայ, ասիկ յատուկ
մարմնաւոր խնդիրքը մեղք չէր մի։

պ. Բրիստոս աշխարհք գալէն առաջ,
մարմնաւոր խնդիրքներուս արգելք էր կա-
մ մարդ մնայց լէք վարքը և լէք պատ-
ճառը մարմնաւոր էին, ինչպէս ու վերը պատ-
մեցինք Ջ. հատկին մէջ. բայց Բրիստոս աշ-
խարհք ու եկաւ նէ մեղի երկնքին Թագա-
ւորութիւնը քարոզեց, և շատ օրինակներով
և առակներով մեզի հասկցընելէն ետև, ի-
րեն հաւատացողաց ու իր պատուէրները պա-
հողներուն, գոհացողին օրը կրկին չարու-
թիւն ու առնեն նէ այն երկինքին Թագա-
ւորութիւնը և անհնձան վարքը խոտո-
ցաւ, լէք վարք և լէք պատիժ հոգեւոր
խոտորեցաւ, մեղի հիչ մարմնաւոր բան մը չէ
խոտոնեցնէր ի զուր՝ շատ առակներով ալ աս-
պիտիկ անցաւոր ըլլալը հասկցուց, ա-
րտասեաս մարմնաւոր են, մանր կը խոտոնե-
ատոնց բոլորը, բայց՝ հոգին անմահ ըլլալուն

համար, հոգևոր վտանգ և պատիւ, թէ ուրախութիւն, թէ պատիժ և տրտմութիւն, յաւիտենական խոստացաւ Քրիստոս, ուրեմն որ այս բաները հակառակութիւն ունի, տակաւին եւս վարձան համար մնալնին հոգ հոգալ պէտքը չէ՝ հապա այս աւուրը որ ունէք նե բաւական է ատկի կը պատուիրէ։

ե. Քանի որ ողջ ենք հիչ բան չտալ կըլլայ մի։

պ. Ինչ թերեհաւատ մարդ ես եղեր. անօթի կը մնամ ատկի լեզնդ կը վըտնի կոտ, հինայ մարմնաւոր Թագաւոր մը քեզի կը խոստանայ թէ, քու մարմինդ պէտք ըլլալու

Թագաւոր և տէրը քեզի խոստացել է թէ, քու մարմինդ պիտի (1) ես կը հագամ, դուն միայն թէ հոգւոյդ պէսք եղածը ամենայն ատեն ինձմէ խնդրես ու ուզես։ Ես հաւատամ, ատ քու խոստումդին համար Թագաւորդ ալ ձեռնի չի տար անոր խոստումներուն ալ կը ձեռնի, բայց՝ մեր տէր Աստուածը միշտ կենդանի ու յաւիտեան Թագաւոր է, պէտք է որ անոր խոստումները ամենեքին ալ ուզեն հաւատալ։

2. Աղեղի մի՞նչ ինչ խոտոռ պիտի տան քարոզութեան վրայ։

3. Ինչո՞ւ հիմայ քեզի պատուհասներ քարոզես, երբ ատոնք կրկնելը, բայց՝ ատ ատով Պօղոս կրած է (1 յուն օրինաց սէր է)։

4. Ինչո՞ւ պատասխանելուն խոտորումը սէրն է կըսէ)։ Հոռմայեցւոց 13 գլուխ 10 համար։ Ինչո՞ւ կիմացուի որ քարոզութիւնները սիրով կը խոտորին, ատանկ սիրոյ քարեզութիւնը ոչ ինչ է, ինչպէս որ Պօղոս ալ կը վկայէ։ Հռոմայեցւոց 13 գլուխ 1 համար։

(1) Պիտի Պէտք եղածը. պահատ.

ՀՈՐՈՄ ԻՆՉ ԼԻՆԻ ԱՐԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ։

Գ. (Ասէ զերծաւ մարդկան խօսիլեմ և հրեշտակաց, և զսէր ոչ ունիցիմ, եղէ ես իբրև զպղինձ որ հնչէ կամ իբրև զնձնզայս ոյժ ծօսանջեն, եթէ ունիցիմ զմարգարէութիւն և. գիտիցեմ զամենայն խորհուրդս ամենայն և զամենայն գիտութիւն. և եթէ ունիցիմ զամենայն հաւատս դիմել զլերինս տեղի, և սէր ոչ ունիցիմ ոչինչ եմ ; և զկեր ոչ ունիցիմ ոչ ինչ եմ, և. եթէ ջամբիցեմ զամենայն իմ ստացուած, և մատնիցեմ զմարմին իմ յայրուիլ, և զսէր ոչ ունիցիմ ոչ ինչ օգտիմ)։

Թ. Ով որ բոլոր լեզուները գուշակէ, մինչև անգամ հրեշտակներուն ալ, սէր որ չունենայ իմ ձայնս պղինձէ ու ծնծղայի ձայնի պես կըլլայ, եթէ շատ գիտութիւն ունենամ ու բոլոր խորհուրդները հասկընամ և մեծ հաւատք ունենամ լեռները տեղայդը շարժելու չափ, սէր որ չունենամ ոչինչ է, և եթէ բոլոր ստացուածքս ուրիշներուն բաշխեմ, ու մարմինս ալ կրակին մէջ տրուի սէր որ չունենամ ինձ հոյժ օգուտ մը չեմ տեսնար կրնէ։ Տեսէք մի եղբայր, Թէպէտ մենք բեղի բարեպաշտութեան պատգամները

հասկացութիւնք, բայց առանց սիրոյ բարե-
պաշտութիւնը ոչ ինչ է կըսե, ուստի ամեն
բանեն յառաջ սէրը պէտք է ու եռանդ ալօթք,
սլաշտութիւն, ծոմ պահք և այլն պէտք է։

ՇԱՒՈՒՂ ԼԴ.

ՀՐ. Կը պատը ինչ շատ յիշելու ելլայը, առ մարդոց կերակուրները Աստուած տուաւ, ու բոլորը տուողոյ առեղծած բաներն են, թէ պարարտ և թէ անուժ, առանց ուսանելոյ ինչ ելան։

Պ. Առանց ելնալը թերի հասկցընեմ, բայց առանց օրինակի չեմ կրնար, օրինակով ալ հազիւ կը հասկընամ։

ՀՐ. Օրինակը տուր նայիմ ինչ օրինակ է։

Պ. Օրինակին յառաջ քան մը հարցընեմ թերի. բժիշկները հիւանդին նային ու դեղ տալու ըլլան նէ յառաջ ինչ կը պատուիրեն հիւանդին, չի մի ու պահք կը դնեն, պարարտ և ելնալուկար կերակուրները կտրեցնեն, ու անուժ չեկամ(ի) հրամայեն կուտան, այն որ մարմնին ուժ չի տար հապա ուժը կը կտրէ. պոլէտուն այն բժիշկը հիւանդին

(1) Չեկամ անուժ. Կուտան չօրպա.

ցաւուն բոլորտիքը (1) և կրակը պիտի մա-
րէ, չէս նայիր, մէկ մարդ մը կրակ մը մա-
րելու ըլլայ նէ պէտք է որ ալ այն կրակին
մէջ փայտ չը ձգէ որ դիւրաւ մարի կրակը.
եթէ շարունակ կրակին մէջ փայտ ձը-
գելու ըլլայ նէ շատ դժուար կ'ըլլայ այն կը-
րակին մարիլը, նոյնպէս մարդուց հիւանդու-
թիւնը կ'ելլէ շատ բաներէ յառաջ կուգայ,
թէ պտղէն, թէ ութէն, թէ արիւնէն և
թէ մսէն, և կամ պտղամէն, բայց՝ այն
բոլոր ցաւերը սասկայընելուն պատճառը
կերակուրն է. վասն զի, թէ արիւնին և թէ
մսոյին, և կամ պտղամին ոչ մատղը պա-
տրաստելուն համար անհրաժեշտ կերակուրներն են. և բա-
ւական պատճառ կրնայ բանիլ շատ ցա-
ւեր պատճառելուն համար, բժիշկներէ յա-
ռաջ սա կերակուրները պէտք էր դրած հիւան-
դին առջեւնին դնել չեն կրար:

2. Սա օրինակիդ ես քան մը չը հասկը-
ցայ, ասկէ վերա գոյ ալ նէ մարմնին է,
մարմինին վերայ կրնայ լինչ ընեմ, որ մը հիւանդ-
նամ նէ մէկ օրն ալ կառողջանամ, եթէ հո-

(1) Բոլորտիք. Հարեւանք

գետը վնաս գալիք օրինակ մը կայնել տուր որ խելքս հասնի։

9. Ինձ քեզի շոգենաւը (1) օրինակ պիտի տայ, տար մինչեն ալեկ կը հասկնաս հոգևոր վնասը, բայց՝ յառաջ քան մը հարցընեմ, շոգենաւին մէջ հարիւրաւոր ճախարակներ (2) կան, ու բոլորն ալ կը գառնան, բայց ինչպէ՞ւ և համ ինչ վերպ կը գառնան գիտե՞ս մի։

10. Շոգենաւը տեսած եմ, բայց՝ ճախարակներուն ինչպէս գառնալը չեմ գիտեր, դուն հասկցուր մեզի։

9. Շոգենաւին մէջ մէկ մեծ կամարայ (3) մը կայ ու մէջը ջուր լեցուն է, և տակէն քանի տեղայց կրակ տալով կըսկսի այն կամարայ մէջի ջուրերը սաստիկ կաւտղուիլ եռալ (4) և եփիլ, և ջուրին բոլոր շոգին (5) մէկ նեղ խողովակէ (6) ճամբայ կուտան, որ այն շոգին խողովակին մէջէն սաստիկ ուժով

(1) Շոգենաւ. Վապօր.
(2) Ճախարակ. Ռուխ.
(2) Կամարայ. Ղազան.
(4) Եռալ. Դայնալիշ ըլլալ.
(5) Շոգի. Պուղը.
(6) Խողովակ. Պօռու.

մը կելլայ ու ձախտարակին մէկուն դիպչելով կը դարձնէ ձախտարակը, և այն ձախտարակն ալ ուրիշ ձախտարակի մը կը դպչի ու զանկայ ալ կը դարձնէ, աս պէս շարունակին մինչ ձախտարակները բոլորն ալ կրակը դպչելով վերայ կը դարձնեն, երբոր բոլոր ձախտարակները ի միասին դառնալ սկսելնին այն ատեն շարունակը ձամբայ կելլայ կը քաշվի ծխնին մէջ, ու ալ մարդ կարող չէ որ անոր դէմ կայնի ու անոր քալելը արգիլէ, բայց առնիկայ պիտի հաւկըմնեմ քեզի ալէկ միտք ուս, այն բոլոր ձախտարակները դարձնելուն պատճառը մէկ ձախտարակ մըն է, և այն ձախտարակը դարձնողն ալ Լուսին շոգին է, ահա հաւկըցար մի շարունակին քալելը:

Հ. Այոնք հաւկըցայ, բայց առիթ ալ հոգուր միաս մը չը հաւկըցուեցաւ, որ միտքը հաւկըցուի մեզի նայինք մինչև ինչ կը հաւկըցուի:

Պ. Ինչպէս վերը ըսինք թէ բոլոր մարմինները ուժ առած պարարտ կերակուրն է, հին մոյ քեզի հաղցընեմ. մարմինը որ ուժգնոյ նէ առնէց ինչ կը պատճառի, չէ մի որ ցանկութիւնը կը բորբոքի, և այն ցանկութեան

բոլոքուած չուելին շուրջ ինչ մեան ձախարակին կը դնէր ու զանիկայ կը դարձնէ ինչպէս որ Յակոբոս կը վիպէ (Յանկուցանելու յղացեալ գործս ծնանի, և մեղք կատարեալ գործ ծնանի)։

Թ. Յանկուցանելու յղանալով մեղքեր կը ծնի, ու մեղքը լրանալով նէ մահը, այսինքն դժոխքը երթալը կը ծնի կըսէ։ Յակոբոս 1 գլուխ 15 համար։ Ու այն ինչ մեան ոչ որ ձըգեց նէ շատ լաւագոյ ուրիշ է որ այն ինչ մեանը քաշեցընէ ու միշտ ինչ շատ կամ քը կատարէ, և արդար վաստակին ալ չի քաշեր ինչ մեան ծախքին, անոր համար կը հարկաւորի որ ինչ մեան ձախարակը՝ առաքոսական ձախարակին դալէ ու զանիկայ ալ դարձնէ, և առաքոսական ձախարակին ալ՝ գործ ինչ մեան ձախարակին դալով զանիկայ դարձնել կերթի, և վերջապէս գործ մեան ձախարակին ալ մարգարէական ինչ մեան ձախարակին դալէ ու դարձնելուն հիչ մէկ կատարած մը չըկայ, թէ պիտուի մեանէ և թէ իսկ մարգարէական ինչ մեանէ։ ինչպէս որ Ադամ մարդարէին վերայ երևցաւ։ Բանի որ Աստուծոյ ձեռքէն հանած

մունք կը կրէր լեռան կը վախչէր շատ
նեղութեամբ, ու խեղճութեան վիճակի
վէջ էր ու (Մուսէ իմ ակտրտցան՝ ի պահպ)
բառ ժամանակը. իր Քշնամի Սատանէն զը-
լուխին վերև գնաց դիշերով ու խնայեց (1)
զանիկա չը մեռցուց, և երբ հանգստացա
ու մարմնոյ ցանկութիւնը բորբոքեցաւ նէ
իր հաւատարիմ ծառայն՝ Ալիա քեռայեն
չը խնայեց ու մեռցուց: Տեսար մի շատե-
ւին օրինակին վրայէն, ապէկ մտածէ որ՝ թէ
պատահաւոր թեան թէ գողութեան, և թէ
մարդասպանութեան ձախտրակիները դարձը-
նող վինակ չնութեան ձախտրակէն էր, և
չնութեան ձախտրակը դարձնողն ցանկու-
թեան բորբոքած կրնին շատին էր, և ցան-
կութիւնը բորբոքողն ալ պատրատ կերա-
կուրներն են, տեսար մի որ պատրատ կերա-
կուրները մարդոց գողութիւն ինչ վտանգներ
կը բերեն եղեր:

Ե. Կարծեմ թէ անդի աշխարհքը պիտի
հանդիպին վտանգներ, վասն զի ան աշխար-
քը կերակուր կամար պատրաստուղ չեմ լսեր:

Գ. Ալեքսի դուն ատոնց ապաշխանչ չես

(1) Խնայել. Խղճալ չըլլալ:

գիտէր, անշուշտ այն աշխարհքը պիտի պատ-
ժուէին, բայց Նոյեան ամէնաբարին, աշ-
խարհքիս խնկելեն անդին քանի անգամ աս
մարդկային ընտանեան առանիկ բարեպաշ-
տամ աս աշխարհքն ալ անգամ պատժեց նե
պատճառը կերտակուրն էր, ինչպէս որ ջնջե-
ղելին ժամանակը (Ա. ետես ատր Նոյեան
եօթ բազմացան չարիք մարդկան՝ ի վերոյ
երկրի, և ամենայն որ խորհէր՝ ի սրտի իւ-
րում իրաւամբ դէպին պատճառն աստա-
ւած. աստուածա Նոյեան դի սրտր գնդրէն՝ ի
վերոյ երկրի,, և մտախոհ եղեալ՝ ի սրտի իւ-
րում և ասէ ատր Նոյեան, չնչեցից զամե-
նայն մարմին զոր արարի յերեսաց երկրի՝ ի
մարդոց մինչև յանասունն, և՝ ի սողնոց մին-
չև՝ ի թռչունս երկնից, դի բարկացայ դի ա-
րարի զնոսա):

Թ. Նոյեան նայեցաւ որ մարդոց չարու-
թիւնը շատցաւ երկրիս վրայ, ամէն մարդ
իր սրտին մէջ միշտ չարութիւն կը մտածէ-
ին, դրկաց Նոյեան՝ մարդը ստեղծելուն
համար ու ըսաց ատր Նոյեան, պիտի ջնդ-
չեմ երկրիս վրայէն բոլոր մարդիկները մին-
չև անասուններըը, ու սողուններէն մինչև

երկինքին Թռչուններըը, ոտն ալ անոնք բաւեղծեալս բարկացայ ըսելով ջհնեղել հանեց, քառասուն ցրեկ և քառասուն գիշեր շարունակ առատիկ անձրև գալով, և ծովերուն ջուրերը բարձրանալով, գետերուն և աղբիւրներուն ջուրերը յորդառատ բլուրել, բոլոր երկրիս երեսը ջուրով լեցուռ ու բարձրացաւ, մինչև աշխարհիս մէջ ոքան բարձր լեռներ կան նէ անոնցմէն ոտն և հինգ կանգուն բարձր եւս ջուրը՝ ու կրսնցուց բոլոր մարդիկը ու անասունները. սողուններըը. և երկինքին ծոցերը ջնջեց ու վերցուց երկրի վրայէն, մինակ նոյ նոտնպէս իր կնիկը և զաւակներըը ու հարսները ’ի միասին ութը հոգի նաւին մէջ մնալով ապրեցան, նաև հետը նաւին մէջ մնացող գազաններէն ու անասուններէն, և կամ Թռչուններէն և ամէն տեսակ կեն գանիներէն ալ մէկ մէկ ջոխտ արու և էգ ապրեցան աշխարհքը նորէն շատնալու համար։ Ծննդոց 6 գլուխ 5 համար։ Տեսան մի ինչպէս բարկացեր է Աստուած ատնոց։

2. Հիմայ ան մարդոց վերայ գտնուելը կերպարանքն էր ըսելք։

գ. Ոմն դեռ պիտի ըսեմ Բրիտոս քեզմէ իբր 1865 տարի յառաջ ըսեր է։ (Ընդ որում եղև յառաջան Նոյի՝ նոյնպէս եղիցի յառաջան որդւոյ մարդոյ, ուսկից ըմպելիս կանայս առնէին և արանց լինէին, մինչև յօրն յորում մտեալ Նոյ ի տապանն եկն Ջրհեղեղն և կորոյս զամենեսեան)։

թ. Ինչպէս որ Նոյին օրերը եղաւ նոյնպէս պիտի ըլլայ մարդուն որդուն օրերն ալ. կուգային կը խրմէին, կընիկ կառնէին էրիկ կառնէին, մինչև Նոյը տապանը մտաւ, Ջրհեղեղը եկաւ ու բոլորը կորսընցուց կըսէ Ղուկաս 17 գլուխ 26 համար։ Ընդ Բ. այսպէս փորձանք մըն ալ Սոդոմայեց ու Գոմորայեց գլուխը բերաւ պարարտ կերակուրը, կուգես նե աս ալ պատմեմ որ հասկընաս։

ժ. Ո՞ւմ նայիմ ինչ փորձանք է։

գ. Ընդհակառակ Սոդոմայեց և Գոմորացոց յանձախեաց, և մեղք նոցա մեծացան յոյժ, արդ՝ լքեալ տեսից եթէ ըստ աղաղակի նոցա որ գայ առ իս համանման վճարիցե՞ն ինչ, հապա մէ՛ ոչ՝ զի գիտացից. Ընդ սէր տեղեաց ի Սոդոմ և ի Գոմոր՝ ծըծումբ և հուր ի

տեառնէ յերկինից, և կոծանեաց զքաղաքն զայնոսիկ, և զամենայն կողմանս. և զամենայն բնակիչս քաղաքացն, և զամենայն բոյսս երկրին։

Թ. Սոդոմացւոց ու Գոմորացւոց մեղաց ձայնը աւելցաւ ու շատ մեծցան մինչև ինձ հասաւ, հիմա ինչնամ ու տեսնամ իմ լսածիս համեմատ բան մը պիտի վճարե՞ն մի, հապա թէ չէ նէ պիտի գիտնամ զանոնք. Տէր Աստուած Սոդոմին ու Գոմորին վրայ երկինքէն կրակ ու ծըծումբ (1) թափեց, այրեց ու լափեց այն քաղաքները ու բոլոր անոնք գըտնուած բոլոր մարդիկը ու անասուններըը կոթողացուց, բոլոր տուներըը ու բոլոր ծառներըը և բոլոր կանաչեղէններըը այրեց ու լափեց կըսէ։ Ծննդոց 18 գլուխ 20 համար։

Ժ. Ասոնց մեղաց պատճառն ալ հետևեալն էր։

ԺԱ. Այն, ահա նախ կը վկայէ Աղեկիել (Այս է անօրէնութիւն Սոդոմայ քեռ քո ամբարտաւանութիւն՝ և լիութիւն հացի և յաջողութիւն գինւոյ, փափկանայր ինքն և

(1) ծըծումբ. Քիւքիւրտ։

դառերք իւր):

Թ. Աղամին անօրէնութիւնը ահիկայ է, ամբարտաւանութիւն, և հացին ու գինիին չառնութիւնը՝ որ անով կուրախանայր ու կուժոխար ինքն ալ ու իր աղջներն ալ կըսէ 16 գլուխ 49 համար: Ու Բ. Թլիատաս կըսէ (Ու սրպէս եղև յաւուրսն Նոյեայ, ուտէին ընպէին գնէին վաճառէին, առնէին, էինէին, յորում մուտ եղ Նոյա ի Սղոմայ՝ առելեայ հուր և ծըծումբ յերկինից և կորուս զամենեսեան):

Թ. Ինչպէս որ Նոյեին օրերը եղաւ, կուտէին կը խմէին, կառնէին կը ծախէին, տուն կը շինէին ծառներ կը տնկէին, երբոր Նոյա Սղոմէն ելաւ նէ, երկինքէն կրակ ու ծըծումբ թափեց Աստուած Սղոմին վերայ ու բոլորը կորընցուց կըսէ, հասկըցաք ին որ առանց կորսուելուն պատճառն ալ կերակուրը եղեր է, վասն զի ջհեղեղի ժամանակի մարդիկը, ուտելու ու խմելու եւնէ ըլլալով մարմինին ուժովցաւ, ցանկութիւնին բորբոքեցաւ, ու իպահրաւթեան մեղայ պատճառաւը ջհեղեղով կորսուեցան, նոյնպէս Սղոմայեցիները՝ ուտե-

ու խմելու եան ըլլալով, առաքեալ-
թեան ցանկութիւնին բերելով վերջա-
պէս կռակով ու ծըծումբով կտրուելցան,
ինչպէս որ Բրիտոս վկայեց որ տուած չես
կրնար ըսել։

Ե. Կերակուրը ատքան վնասակար է եղեր
նե պէտք է որ առաքեալները մեզի պա-
շացնէին որ մեր դէմեն ալ վտանգ մը
չի գար։

Գ. Ընաքեալը մեզի գուշացուցեր չի մի,
ահա Պօղոս Հռոմայեցւոց 16 գլուխ 18
համար։ Ես փիլիպեցւոց 3 գլուխ 19 հա-
մար։ (Ասոնցմէ մարդիկը կրնային ե-
ւ անոնց Աստուածը իրենց բարեբնին է
լլոկ։ Նաև (շատ ալէկ է մի՛ շուտելը ու
գինի չը խմելը) ըսելէն ետև (Մի թէ ոչ
ունիմք իշխանութիւն ուտել ու ըմպել) ըսե-
լէն ի զատ (Այլ ոչ ի գործ ինչ արկաք վրայ
խոտութիւնս զայս, բայց՝ յամենայն հա-
ւատս բերեմք զի մի խափան ինչ լինիցիմք աւե-
տարանին Քրիստոսի)։

Թ. Բայց՝ ա՛ս իշխանութիւնը մենք գործ
չածելինք, հապա ամէն բանի մէջ համբե-
րենք, որչափ մի Քրիստոսի աւետարանին

արդեւ ելանէր կրակ : Ասացին Կրնդացոց
9 դէմս 14 համար : Տեսար մի եղեալը , ե-
լեալ քարտուղեան արդեւ կելլայ ուսել
լաման ան ոչխարն կը վախնայ կոր կերակու-
րէն , ինչպէս որ վարը 27 համար կը յայտ-
նէ ինքը կերակուրէն վախնալը , (Ա. ՀՆՉԻՒ
զնասկիս իմ և հետաքրքրեցայ , զի
գուցէ ոչ այլոյ քարտէզի և ոչ ինքն ան-
պատուն գասանիցի) :

Թ . Ուստա իմ ծովմինա կը նեղէմ ու կը
մաշեցընեմ որ չելլայ թէ ես ուրիշներուն
քարտէզին ես բանի մը չելլամ : Ինոյ հաս-
կայր մի կերակուրն վնասէ , աշխատիքեն
հրաժարուիլ ու Բրնտան հեռուլ , և ա-
նոր համար մեռնիլը յանձնառու եղալ , և
Բրնտան հետ խօսակցութիւն ընել Պօ-
ղոսը ինչպէս կը վախնայ կոր կերակուրնե-
րէն որ իր անձը կը մաշեցընէ կոր , որ չել-
լայ թէ ծովմինա ուժգնայ ու Ուսուցչ չը
հետանայի , ինչպէս որ ինքը վայել :

Ժ . Ինչպէս վայել Պօղոս :

Ա . (Բանի խոհական ծովմին թշնամու-
թիւն է առ Ուսուցչ , զի օրինացն Ուսու-
ցչ ոչ հետանայի , նաև կարէ իսկ ոչ , զի

որ մարմնովն են՝ Աստուծոյ հաճոյ լինել ոչ կարեն)։

Թ. Մարմինին ուզած բանը՝ Աստուծոյ դէմ թշնամութիւն է, ինչու որ Աստուծոյ օրէնքին չի հնազանդիր, ու չի ալ կրնար. ու մարմինը սիրող մարդը Աստուծոյ հաճոյ չի կրնար ըլլալ կըսէ։ Յիրաւի որ ատկէս է, Աստուծոյ հաճոյ ըլլայ, բայց մարդը՝ Աստուծոյ բոլոր պատուէրները պիտի կատարէ, որ Աստուծոյ հաճոյ ըլլայ, և Աստուծոյ բոլոր պատուէրներն ալ մարմինի հակառակ են. մարմինը սիրող մարդը ինչպէս Աստուծոյ հաճոյ պիտի կրնայ ըլլալ՝ պատուէրները որ չի կրնար պահել նէ։ Հռոմայեցւոց 8 գլուխ 7 համար։

Ժ. Ապա ինչ ընեմ եղբայր, կերակուր չուտեմ նէ անօթի կը մեռնիմ, ու կերակուր ուտեմ ալ նէ մարմինս կը զօրանայ ու շատ մեղքեր պատճառ կըլլայ, ինձի ինչ խրատ կուտաս։

Պ. Ես քեզի բան մուտեր չեմ կրնար ըսել, վասն զի կերակուր որ չուտես նէ անշուշտ կը մեռնիս, ատիկայ Աստուծոյ հաճոյ բան չէ, Պօղոսը որ մարմինս կը ճնշեմ կըսէ նէ

կընտա կար Ղասուծոյ, Թէպէտ երեսուն տար-
ասուձ կրկնոյ բայց Տուխտ ուրախ կրկնոյ, վասն
զի Տուխտ ուզած բանն է առ ձանձ, անոր
Տաճար ուրախ կրկնոյ, և ձորժիմնիլ ուզած
բանը՝ միշտ ուսուլ խոժել ձորժիմուսր ուրա-
խութիւնները է, երբ որ ձանձ և կամ պան-
քի օր լսոյ նէ, ձորժիմուսէ ձորդիկը երես-
նին կը տրամադրնեն, անոր Տաճար Ղրիստոս
բաոյ (Ա՛ր յորժամ պանիցէք՝ մի լինիք երես
պիսդձուսրան տրամադր)։

Թ. Երբոր ձամ պանէք նէ կեղծաւորնե-
րուն պէս՝ երեսնիդ մի տրամադրնէք կամ
Ա՛ստղեա 6 գլուխ 16 Տաճար։ Ա՛ոմ պա-
Տած օրերուն ձորժինըդ որ ախտոյ նէ վե-
րը պատմած մերոյ ձախտոնիները կը կա-
նին ալ էն գառնար, ինչա՛ որ չափեսուին
միջի, մեծ կամաոյն տակի կրակը ձորեցաւ.
կամաոյնն միջի չուրը չէփիր որ անոր չափն
ձախտոնիները գտնձնէ, այնպէս անչարժ
կը մընան չափեսուին միջի գործիքները, ա-
ձորժինիդ չափեսուը կը կայնի ալ չի քաղեր,
այն տանէն կակուղ Տագաոյդ տերոյ կրակը քա-
ռնել, ինչպէս որ Ղրիստոս բաոյ (Հուր
եկի արկանել երկրի և զինչ կամիմ թէ ար-

գէն իակ բորբոքիւր) :

Թ. Ներսիս վրայ կրակ ձըգել եկայ՝ և հի-
մակուց կուզեմ որ բորբոքի մարդոց սրտին
մէջ սիրոյ կրակը, Ղուկաս 12 գլուխ 49 հա-
մար : Բայց՝ մարմնատէր մարդոց սրտին մէջ
չի բորբոքիր սա սիրոյ կրակը, մինչև որ մար-
մինն կրակը շատ է, մինչև այն կրակը չը
մարի նէ սա սիրոյ կրակը չի բորբոքիր, եւթէ
մարմինդ կրակը քիչ քիչ մարելու չունք ընես
մինչև վայելուչը մեկիկ մեկիկ գուռս քաշելով,
օր լաւ օրէ կակուղ մարմինդ տկարանալ, և
այն առեն հոգիդ կը զօրանայ և սիրոյ կրակը
բորբոքիլ կակուղ, ու սիրոյ կամաւորդ մինչև
չուրը կակուղ եմիլ, և այն չուրին շուքին քա-
հոգւոյդ օգտակարին գնդոյն (1) ձանձրանալը
պարձնել շուտ շուտ, և վերջապէս գէպի
երկինքը դառնալ կերթաս ապրելու : Տեսա՞ր ի՞նչ է, քանի որ մարմինդ ը-
րեղէն՝ անոր շատենալին ձախորդանալը կը
դառնան մեզաց ծառն մէջ ու կերթաս
դժոխքը, և եթէ մարմնիդ կռիւը սակ
տակ առնես նէ օր լաւ օրէ մարմնիդ կը
տկարանայ ու հոգիդ կը զօրանայ և անոր

(1) Օգտակարիգունդ. Հայոց կենդան :

օդապարիկ գընդակը թըռչելով կերթա ամբարտութիւնը։ Այդ ատր համար պօղոս կըսէ (Եթէ մարմնով կեցկից մեռանելոց է, և եթէ հոգւով զգործս մարմնոյ սպանանիցէք կեցկից)։

Թ. Թէ որ մարմնով կենաք նէ, այնինքն՝ մարմնոյնոյդ կամքը կատարեք նէ դժոխքը պիտի երթաք, հապա թէ հոգիովդ զօրացընէք ու մարմնոյդ կամքը սպաք տակ առնէք նէ ամբարտութիւն պիտի երթաք կըսէ։ Յառվմայեցւոց 8 գլուխ 13 համար։ Ձևմայ հասկըցար մի կերակուրին վրայօք ու ծոմին ու պահքին ալ օգուտը, ադէկ մտածէ աս տեղ. աս գրուածներըս իմ մտքիս վըրայօք փորձեր եմ ու այնպէս կը գրուցեմ քեզի, վասն զի մէկ թագաւոր մը միջէն չեն ճառեցըներ, հապա որ մէկ երկրի մը երկու թագաւոր իշխելու ըլայ նէ շատ խեղճ վիճակի մէջ կը մնան անոնց հըպատակ ժողովուրդը, որովհետև մէկզմէկու հակառակ կը հրամայեն, ինչպէս որ վերը ԺԸ. համին մէջ ըսինք։ Այնպէս դուն ալ եթէ երկու թագաւորի ծառայ

ըլլաս նէ շատ խեղճ վիճակի մէջ կ'ինաս, ուստի քեզի խրատ մը տամ անկաճ դիր. պէտք է որ դուն երկու թագաւորի ծառայ ըլլաս, հապա թագաւորիդ մէկը մեռցընես ու միւսին հնազանդիս կամ հոգիդ մեռցընես ու մարմինդ հնազանդիս որ անոր շոգենաւը քարի չը դպչած երթաս դժոխքը, և կամ մարմինդ մեռցընես ու հոգւոյդ հնազանդիս որ անոր օդապարիկ դընդուլը երթաս ապրեցուելիւնը։

ՇԱՒՒՂ ԼԴ.

ՀՐԱՀԱՆԳ ԵՒ ՀԱՒԱՏՔ

երթայ նէ, ա՛լ այն գործը ուրիշին ձամբայ հարցընել հարկ է մի, և իմ՛ ուրիշ առաջնորդի կարօտ կըլլայ մի։

ե. Ես յաւուրէն գընացող գործակատարս ունիմ։

գ. Ես, Էհա գործս կը ցցընէ քեզի գործակատարս ունենալդ, և իմ՛ ալ ըլլայ ա՛լ կարգով հաւատոյ և կառարիչն Յիսուս, որ միանակ ուրախութեան որ նմա առաջի կայր՝ յանձն առ գխաչն, արհամարհեաց զամօթ և նստաւ ընդ աջմէ աթոռոյն Աստուծոյ)։

թ. Ա՛ր հաւատքին գործակատարս և կառարող Յիսուսին նայինք, որ ուրախութիւնը իր առաջը կար նէ, խաչը յանձն առաւ ու ամօթը բանի տեղ չդրաւ ու Աստուծոյ աթոռին ա՛ջ կողմը նստեցաւ կըսէ։ Երբայեցւոց 12 գլուխ 2 համար։ Էհա հասկըցար մի գործակատարս ունենալդ ու իմ ըլլալն ալ ձանձցար մի, ա՛հա գնա Քրիստոսի գալ ու տալէ, ինչ ձամբայ գընացեր է նէ նայն ձամբայն բռնէ գնա որ իր քով հասնիս, ինչպէս որ Պետրոս կը գրէ (Քրիստոս վասն ձեր մեռաւ և ձեզ ետքէն գործիսկ,

ալ պետս երթայիք պետուց նորա)։

Թ. Ինիատա ձեզի հասնի մեռաս, ու ձեզի օրինակ ցույց տուաս որ անոր ձամբան իմանաք երթալ եւ ետեւէն կրսկ։ Ամաքին կամքս ընկերայ 2 գետս 21 հատար։

Ժ. Ես ուս մը պժուսաս բանը դիմացես կը գընես, Ինիատան մեռնիլ պիտի տալինք ուրիշ բան չըսաս մի։

Գ. Ինչ ուրիշ ըսածներն ալ ետեւ Նոյա 40 ցարեկ ու 40 գիշեր ծով պահեց, նաև միշտ գիշերը մինչև Ինտա պտղիք կրնես, ինչպես ու աւետարանը կը վկայե (Ա՛ն եղև ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ եւ Ի՛ լեառն կալ յաղօթս եւ հաներ զգիշերն Ի գետս յաղօթից առն Աստուծոյ)։

Թ. Ինչ օրերը լեռան եղաս պտղիք ընես, ու բոլոր գիշերը պտղիք ընելով անցուց կըսկ։ Ամաքին 9 գետս 12 հատար։ Ա՛ն Բ. Աստղիկս կը գրե (Ա՛ն իբրև ապաձախեաց զժողովուրդն՝ եւ Ի՛ լեառն կալ յաղօթս)։

Թ. Ինչպես ժողովուրդը լոկ ասաս դի լեռը եղաս պտղիք ընելու կրսկ 14 գետս 23 հատար։ Ա՛ն շատ ասել կը գիշեն աւետարա-

նիչները Բրիտոսի պօմիք ընելուն համար, բայց՝ բոլորն ալ զրուցել սեպհական ձինք, սակայն ամիսս պիտի հասկցընեմ քեզի, Բրիտոս ինքը Ասոր Աստուծոյ էր և պօմիքի կարօտ չէր, բայց՝ մեզի օրինակ ցոյց տալու համար պօմիք ըստւ ու մեզի ալ պատուիրեց դուք ալ պօմիք ըսեք ասկէ։ Տէս որքան օգտակար է եղեր որ ինքը ընէր զինչ՝ի զատ մեզի ալ պատուիրեց ինչ ըսէք, ու ասիկայով ալ։ Ինչպէս որ մեկ վարպետ մը իր աշակերտին ասիկա կընէ ինչ որ ինքն ալ կընէ, ասանկ ալ Քրիստոս իր աշակերտներուն ասիկա կըսէ թէ ահա ինչպէս որ ես ձեզի ասանկ պիտի ընեմ, դուք ալ ասանկ պիտի ընէք, ու աշակերտին կըսէ թէ ահա ինչպէս որ ես ձեզի ասանկ պիտի ընեմ, և եթէ աշակերտին սովորութիւն ասիկայ չունենայ նէ, ուրիշ ձեւ մը կը ձինէ իրեն որ պիտի սորվեցընէ նէ, ու աշակերտին կըսէ թէ ահա ինչպէս որ ես ձեզի ասանկ պիտի ընեմ, և եթէ աշակերտին սովորութիւն

ալ թե (Ձեզի տրվեցուցած բաներըս. ինձի հաւատացընելուն տրվեցուցիք որ պատհեն) ինչպես որ վերը ըսինք Ը. շաբաթին մէջ, Փրիսկա իր ջերմ բաները մեզի չը պատուերց, հապա ինչ որ ըսաւ նէ զանիկայ տրվեցուց ու պատուիրեց. ըստրինակ Փրիսկա միշտ երեսուն տարեկան էրաւ նէ քարոզութիւն ըսաւ ոչի հիչ գրուած չի կայ, բայց՝ երբ երեսուն տարու էրան ու պատուերց ու 40 օր ծոմ պահել և առանձին յաղթելէն ետև սկսեց ժողովրդոց քարոզել թե (Ապաշխարեցէք երկինքին Թագաւորութիւնը մօտկցած է) ինչպես որ բժիշկները հիւանդին դեղ տալու ըլլան նէ յառաջ իրենք քիչ մը կը ճաշակեն ու ետև կուտան հիւանդին, որ հիւանդը չը դժուարի խմելու. նոյնպես Փրիսկա ալ մեզի ինչ որ տրվեցուց նէ յառաջ ինքը ըսած էր։

Ը. Ըս ըսածներըդ հասկըցայ, բայց՝ աղօթքին համար ի՞նչ ըսաց Փրիսկա։

Գ. Նախ (ամէն առեն աղօթք ընելու է ձանձրանալու չէ կըսէ)։ Ե. Բ. առակս աղօթք ըսէք ըսելով Տէրունական աղօթքը տրվեցուց։

Հ. Եղբայր ազէկ միտքս ձըդեցիր, վերը հայր մերը ինձի սովեցուր ըսի նէ դեռ ժամանակը չէ ըսիր, կարծեմ թէ հիմայ ժամանակը եկած է, եթէ կամիս նէ (Հայր մերը) ինձի սովեցուր որ ես ալ Բրիստոսի աշակերտ ըլլամ։

Գ. Անանձութիւն չեմ ըներ կը սովեցընեմ, բայց՝ շատ դժուար է աս աղօթքը ըսուցանելը։

Հ. Ինչու դժուար է կըսես եղբայր, կը նայիմ որ դուն շատ հեշտ կըսես կոր, ինձի ինչու դժուար պիտի ըլլայ, ես քեզմէն չմնամ մի։

Գ. Պատմէ է ըսածըդ, բերանով ըսուցանելը շատ հեշտ է, բայց՝ ինչ վախնալիք խօսքեր կան մէջը կը հասկընաս մի արդեօք։

Հ. Պատմի ո՞ր խօսքն է վախնալիքը։

Գ. Նախ՝ (Հայր մեր որ յերկինս ես) ըսելը շատ դժուար է, ինչու որ Պատուծոյ հայր կանչելնիք նէ մեզի ալ անոր զաւակը եղած կըլլանք, ուրեմն անոր պիտի նմանինք, ինչպէս որ Պօղոս կըսէ (Պատուծոյ նմանեցէք) և Բրիստոս ալ կըսէ (կատարեալ եղէք, ինչպէս որ ձեր երկնաւոր հայրը կատարեալ

է) ըսելէն յառաջ՝ իր հօրը բնութիւնը մեզի լմնցուցեր է թէ (Իր արուբ. չարերուն վրայ ալ ծագէ ու բարիներուն վրայ ալ. նոյնպէս անձրեւը)։ Նաև (Կ'թաց եղէք մինչ պէս որ ձեր երկնաւոր հայրը կ'թաց է) կըսէ. հիմայ մենք բարեգործութիւնով կատարեալ ըլլանք ու անոր բնութիւնը վերանայ մեր չըստանանք ու անոր չը նմանինք նե՞ մինչ պէս պիտի հաւասարակից անոր հայր կանչե՞ լու. ուստի քեզի հարցընեմ, մէկ բարեպաշտ արդար մը անառակ զաւակ մը ունենայ, ու քնաւ երբեք հօրը պատուերը չը պահէ ու միշտ ատոյց տակ առնէ, որ հայրը իր սըրտին կակուղը դուրս չի յայտներ ու մօրքը կայրի ու կը վառի, և երբոր այն անառակ զաւակը գայ իր հօրը, հայր կանչէ նէ արդեօք մինչ պատասխան պիտի ըսէ հօրմէն առնակայ, չէ մի որ (Ես քու հայրդ չեմ, դուն ալ իմ զաւակս չես պիտի ըսէ) շատ անգամ եղած կայ որ հայրերը իրենց անառակ զաւակները կը վռնտեն ու հայրենի ժառանգութենէն կը զրկեն։ Հիմայ ա՛ մարմնաւոր հայրերը որ իրենք ալ սխալական, և մեղաց ենթակայ մարդիկ են. ու իրենց անա-

ոմկ զաւակին չեն ներեր ու չեն համբերեր
ու պրէսուԹենէն կը հանեն, հապա այն
ամենասուրբ Աստուծոյ պատուէրը չը պահելը
ու միշտ անոր կամացը հակառակ գործելը,
նեղը նէ, ինչպէս պիտի համարձակինք անոր
հայր կանչելու, վասն զի սուրբ գիրքերուն
խօսքին նայելով ես կը կարծեմ Թէ. երբ ու
(Ով հայր մեր որ երկինքն ես) ըսենք նէ
Աստուած մեզի կըսէ Թէ (ես քու հայրդ
չեմ. դուն մէկ ատանօս սկիմըն ես. ատանօ
խօսելուն հայրը ատանան է. և անոր բը-
նակարանն ալ դժոխքն է, դուն երկինքին
պէքիսուԹիւնը չը պիտի դաս որ (Իմ հայրս
երկինքն է) ըսես, հապա դուն դժոխքը
պիտի ինծմա, քու հայրդ այն սատ է, վասն
զի՝ դիս հայր կը կանչես ու ատանային կը
ծառայես, միշտ անոր կամացը հակառակ
գործեր կը բռնես, որ յայտնապէս ատանօ
ու խաբեբայ ես, անոր համար պիտի երԹաս
ատանօս ու խաբեբայ հօրդ ատանային քով,
իմ քովս՝ իմ կամքս կատարելդը պիտի
գան, դուն ինչ խրատուԹիւն (Ով հայր մեր
որ երկինքն ես) կրնաս ընԹերցուս հայրդ դե-
ժոխքն է նէ կրսե մեզի: Տեսա՞ր ի որ (Հայր

մեր որ յերկինս ես) չը պիտի կրնանք ըսել, եթէ անոր պատուէրները չենք պահեր նէ։ ԻԲ. (Աստը եղբոյր անուն չը ունենար) ըսելու ալ չժուռթիւն կայ, վասն զի Պատուած ինքը՝ ինչ տուրք է, որ Աստուածը՝ ու Քրիստոսը՝ ուր Աստուած՝ ինչ տուրք է, որ Աստուած ու Քրիստոս ալ ինչ տուրք է, որ Աստուած ու Հոգին սուրբ ալ ինչ տուրք է, որ Աստուած կ՚ըսեն, ու ասոնք ամէնքն ալ մէկ Աստուած են։ Հապա ինչպէս կրնան (Աստուած ըլլայ՝ չըսելու) ըսել թէ ես Աստուած եմ։ Կերևի որ (Քրիստոս) ալ Աստուած ինչ տուրք է ու միշտ սուրբ ըլլալուն համար՝ ինչ տուրք է որ Աստուած ալ ըսելու կ՚ըլլայ։ (Աստուած ալ) ինչ տուրք է որ Աստուած ալ ըսելու կ՚ըլլայ։ Ինչպէս որ (Քրիստոս) ալ

ելայ ըսէ նէ՝ արդեօք ինչ պատասխան պի-
տի լսէ, չէ մի որ դնա կրնաւ դիմացէս
ալ անօրէն չար գաւակ, իմ անունս մէկ ըս-
տակի ըսիր գեաւինին տակը անցուցիր, մէ-
կու մը երես նայելու կամաչեմ կոր ըսելով
կը վռնտէ. նոյնպէս, իր հօրը հնազանդ
բարի գաւակ մը ելայ, անոր բարի վարքը
տեսնող և կամ լսողները, անոր հօրը երա-
նի կուտան որ անանկ բարի գաւակ ունեցեր
է, և անոր հայրն ալ իր գաւկին բարի համ
բաւը լսելով կուրախանայ ու կը փառաւո-
րի, որովհետև իր փառքը և պատիւը կա-
ւելայ գաւկին բարի համբաւելը, հապա
այն բարի գաւակը պայ իր հօրը ըսե (Ով
հայր քու անունդ փառաւոր ելայ) արդեօք
ինչ պատասխան կը լսէ հօրմէն: Չէ մի
որ (Ո՜ւռ ապրիս բարի գաւակս ըսելով
վիզը կիյնա ու կը համբուրէ, և բոլոր ըս-
տացուածքներուն ժառանգորդ և տէր կը-
նէ. այնպէս մենք ալ հօր Աստուծոյ (Սուրբ
ելայ քու անունդ) ըսենք նէ, պէտք է որ
անոր պատուէրները անթերի կատարենք որ
մեր բարի գործերը տեսնելով Աստուծոյ ա-
նունը փառաւորուի, ինչպէս որ Քրիստոս

ասաց (Արդէօ զի տեսցեն զգործս ձեր բա-
րիս՝ եւ փառաւորեսցեն զՀայրն ձեր որ յեր-
կինս է) ։

Թ . Ով որ ձեր բարի գործքերը տեսնալով
ձեր երկնաւոր Հայրը փառաւորեն ։ Մատ-
թէոս 5 գլուխ 16 համար ։ Ից Ե . Պօղոս
ալ կը գրէ (փառաւոր արարէք զԱստուած
ի մարմինս ձեր եւ ի հոգիս) ։

Թ . Ընդօսի եւ մարմնով զԱստուած փա-
ռաւորեցէք կըսէ ։ Ա Յովհ Կորնթացւոց 6
գլուխ 20 համար ։ Տեսար որ ձեր բարի
գործքովը Աստուծոյ անունը կը փառաւորի,
ինչպէս որ մեր չար գործքովը Աստուծոյ ա-
նունը կը հայհոյուի, որ նշան կը գլուխ
(Օ՛ի անուն Աստուծոյ հայհոյի վասն ձեր
ի մէջ հեթանոսաց) ։

Թ . Ձեր պատճառաւ Աստուծոյ անունը
կը հայհոյուի կատաշտներուն մէջ կըսէ 52
գլուխ 5 համար ։ Ինչ յայտնի կերևնայ որ
Աստուծոյ պատուէրը չը պահես նէ կարող
չես (Բան անունդ տուր ըլլայ ըսելու) ։ Ից
Գ . (Նկատէ ապերախտութիւն քո) ըսելն ալ
դժուար է ։ Վասն զի ես քեզի հպատակ ու
հնազանդ ծառայ եմ, ու քու խաչատուր-

Թեանդ և .քոս կամայըդ հնազանդ և .քոս
կամքդ կատարելոս պատրաստ եմ, և .քոս զօ-
րաց տուժմարին մէջ գրուած զօրք եմ ըսել է,
ուրեմն որ Թագաւորին զօրք ելած եանէ պէտք
է որ կըսէ ուած ըլլաս, Թագաւորին կամքը
և կանոնը հաստատ մարդոցմէ աւելի պիտ-
յած ըլլաս ու կատարելոս ալ չանք ընես.
և մանաւանդ անոր կամացը հակառակ գործ
չը բռնես որ (Ռոս Թագաւորս Թիւնդ գայ)
ըսելոս կարող ըլլաս. վասն զի եթէ անոր
կամացը հակառակ գործ բռնեցես նէ (Ռոս
Թագաւորս Թիւնդ գայ) ըսելոս ալիսի վախ-
նաս. ինչոս որ՝ անիկայ մեզաւորները պատ-
ժելոս համար պիտի գայ չէ Թէ սիրելոս,
այն տեղն դուն մը տեղ պիտի երթաս
պահուխս որ զքեզ չը գտնայ. երկինքը ելլա-
նէ այն տեղէ, եթէ դժոխքը իջնաս նէ այն
տեղ ալ մօտ է, ինչպէս որ (Դաւիթ կը վկա-
յե. Դ. (Ընկերին կամքը որպէս յեսկիոս և
յերկրի) ըսելը արդեօք մրքան դժուար է:
Վասն զի՝ ինչպէս որ երկինքին մէջ հրեշ
տակները, և. երկինքին երեսը արեգակը լու-
սինը և աստեղները, ինչպէս ստեղծեցիր ու
կարգի դրիր որ նոյն կարգաւ և կանոնով

կանած են ու երբէք խոտորած չեն ոչ յաջ
և ոչ յահեակ, նաև՝ երկրիս վրայ եղած բա-
ները, թէ հոգի և թէ ծով, թէ անասուն
և այլն։ Ոտքերդ արտաքոյ նայն կանանիւ կոչ-
նած են նէ ես ալ անոնց պէս քու կամքդ
ընչաքէս է նէ այնպէս ընելու պատրաստ եմ,
քու բառդիդ պէս Թոզ ըլլայ ըսել է։ Մէկ
անոր կռնացը հակառակ գործ բռնեցեր նէ,
ինչպէս պիտի համարձակիս (Քու կամքդ
Թող ըլլայ ինչպէս որ երկինքին մէջ ու երկ-
րիս վրայ ըսելու)։ Եւ ե. (Հայց մեր հա-
նապազորդ ամէն մեզ այսօր) ըսելը ես դիմ-
ացար, վասն զի եթէ հոգիդ միայն աս ա-
մէն ուտելու հագնիլ է նէ՝ ասոնց ըսելդ
միտս չառնէր, բայց հապա ապրուստն մը և
կամ երկու ապրուստներս կեցու-
ցեր ու Աստուծմէ մէ ալ աւելի հոգը ու-
զեր նէ ինչպէս բան կրնայ քեզի հարցնել։
Եւ մնասուն անասունները ակի կեցնող
և անդամները ցաւեն և կամ բրնձ, և այլ
բերքեր, անոնք ալ անպակաս աւելի հոգի կո-
րսո ապրուստներուն հետ՝ միտքին աս ա-
ւելի հոգը կուգեն, անոնց հարցնելդ մի ըլ-
կայ ակի, աս ապրուստները աս աւելի հոգ

ջուրին ուտելու ու մէկ կտոր գարիէ հաց ձեռքը անցնին նէ, պիտի պռքնէ ու ճակատին դընէ ու Աստուծոյ մէն ալ չնորհակալ կըլլայ, անոր համար աս աւուր հացը կուզէ, ուրիշ ալ բան չուզեր, այն հացով կը բաւականանայ, հապա դուն ինչո՞ւ անոր ըսած խօսքը կըսես, աս աւուր ուտելու հացը կուզես նէ, այն անտուկին ակլին ու ամպարին ցորե՞նը ուր դընեինք, և մանաւանդ դուն այն ալքատին կերած հացին չես հաւնիր հապա քու ուզածդ աղուոր ճերմակ ցորենի ալիւր է ու բարակ խմորելէն բաներ շինել տաս եղով ու շաքարով ու ախորժակով ուտես. ալքատներուն խնդիրքը անօթի չը մեռնելու համար է, և քու խնդիրքդ ախորժակիդ համար է. եւայն ամպարին տէր եղողներն ալ որ աս աւուր հացը կուզեն նէ, չը կարծես թէ իրենց ուտելու հացն է հապա ալքատներուն ուտելիք հացն ալ աս ու մեզի տուր ըսել է. որովհետև անոնք ամեննեին աստուածպետն և լուսնպետն չեն ուզեր, հապա միշտ Յանիսուսպետն կուզեն որ ալքատներուն ձեռքը ինչ որ կայնէ ան ալ ձեռքնին առնեն, տեսար մի որ ա-

նոյց ուսմանը ազգասիրութեան ուսումնական հայն է։

Հ. Ուրեմն հարուստները հայր մեր ոչ ըսեն նէ առ մեզ խօսքը ըսելու չեն։

Գ. Ինչու պիտի չըսեն, ուրեմն որ քրիստոնեայ է, պարտական է ըսելու, բայց՝ առ մեզ խօսքերուն պիտի չարմարի ինքը ու առնակ պիտի գրուշկ, վասն զի Քրիստոս առ աղօթքը աշակերտաց տուեցուց նէ, պատուիրեց թէ (Ամէնքդ երթալ նէ հաց մի առնէք, և երկու լաթեր մի ունենաք ըսելէն ի զատ, մինչև անգամ գօտինիդ ըսակ մի ունենաք ըսաց) որ վաղեան հացի ըսակ ըսունենայ որ վաղեան հացին հոգն ալ այսօր հոգացած չըլլայ։ Նաև ասկէց առաջ ալ Յոհաննէս Ոսկոփիչ Յորդանան գետին եզերքը մկրտութիւն ըսած առեն, հարուստ մարդիկ կուգային մկրտուելէն ու խոստովանելէն եւս կը հարցունէին թէ ասկէց եւս մեզ ի՞նչ պիտի ընենք, և Յոհաննէս պատասխան կուտար (Որ ունիցի երկուս հանդերձս, զմինն տայցէ այնմ որ ոչն գուցէ, նոյնպէս և կերակուրն)։

Թ. Ով որ երկու լաթեր ունի նէ՝ մէկը հիչ ըսունեցողաւն Թող տայ, և հացն ալ նոյն-

պես Թող ընե կըսե : Ղուկաս 3 գլուխ 11 համար : Ունէկ մըտածե առաջ, հին մեղքե-րէն և հին օրէնքէն որ ազատեցան ու նոր օրէնքին մէջ մըտան նե հիմը աղբատու Թիւ-նավ կակաղ կար, սես որ Պրիստոսի ըսած խօսքին կը յարմարի կոր Յօհաննէսին ըսածը, որ երկու հոգ ունենայ նէ մէկը սար կու-ռէ և մէկալն ալ միւս աւուր կը պահէ, ա-նոր համար մէկը հիչ ընելցողուն Թող տայ բաց որ վաղեան ուտելու հոգ չունենայ որ վաղեան հոգը այսօր հոգացած չըլլայ : Նո-մայ ատ խօսքերուն նայինք, և մնաւանդ՝ Պրիստոս աղբատներուն երանի, և հա-րուստներուն վայ ատը. նաև (Մէկ ուր ու-զէ հրաժարելոյն յառնեան ընչից իւրոց՝ ոչ կա-րէ իմ աշակերտ լինել) :

Թ. Ով որ իր բոլոր առարկաներէն չը հրաժարիր նե չինչի աշակերտ չի կրնար ը-լալ : Ղուկաս 14 գլուխ 33 համար ևս (հայր մերին) խօսքերուն միտքը որ նայինք նե կե-րեի Թէ քրիստոնեայն հարուստ պիտի չըլ-լայ, ատոր մէջ վաղեան ուտելու հոգ պի-տի չը դնուի որ (հայր մեր) ըսելու կա-րող ըլլայ, հարկաւ (հայր մերին) խօսքե-

ուն պիտի յարմարինք. ինչպէս որ առաքելոց ժամանակի հարուստ մարդիկը նըշանը ցոյց տուին, որ ունեցած ապրանքնին հաստատուն ըսին. հիչ մեկը չէր ըսեր թէ առապրանքը իմս է, բոլորը աշակերտներուն կուտային որ կարօտներուն բաժին ընեն, ինչպէս որ գրուած է Վտրծոց 4 գլուխ 24 համար. վասն զի առաքելոց քարոզութենէն հասկըցան որ հարուստը դժուար պիտի մըտնայ երկինքին արքայութեան մէջ, անոր համար բոլոր ապրանքնին ցըրուեցին:

չ. Պէտք է նկ, բոլոր հարուստ մարդիկը դժոխքը կերթան ու բոլոր աղքատները արքայութիւնը:

գ. Ոչ հարուստներուն բոլորը, դժոխքը կերթան և ոչ աղքատներուն բոլորը արքայութիւնը, վասն զի երկուսէն ալ պիտի երթան, թէ արքայութիւնը և թէ դժոխքը. թէպէտ Քրիստոս ըսաց թէ (Դժուարութիւնը) բայց չըսաց թէ հիչ մի մոնար, հապա դժուար ըսաց, դժուար ու ըլլայնէ անոր դիւրութիւն մըն ալ կըլլայ:

չ. Հարուստներուն դիւրութիւնը ինչ

է արքայութիւն երթալու։

գ. Ամէն կերպով մեզքէն զգուշանայ, ու միշտ աղքատներուն կերցընէ ու հագուեցընէ, այն մարդը Աստուծոյ մէ սա աւուր հացը ուզէ նէ միաս չտայ, ինչու որ իրեն համար ուզած չըլար հապա աղքատներուն համար ուզած կըլայ, այն մարդը միշտ հայր մերը թող ըսուցէ ու արքայութիւնն ալ կերթայ. տեսար մի հնարը։ Ու աղքատներուն համար ըսաց Քրիստոս (Երանի աղքատաց հոգւովն նոցա է արքայութիւն երկնից)։

թ. Երանի հոգւով աղքատներուն որ ասոնց է երկնքին արքայութիւնը։ Աստծէ ոս 5 գլուխ 2 համար։ Բայց՝ եթէ աղքատ մը՝ իր աղքատութեանը գոհ, և Աստուծոյ մէ շնորհակալ չըլայ ու միշտ գանգատ և դժգոհանք ընէ թէ ես Աստուծոյ ինչ ըսեր եմ որ ինծի սապէս աղքատ թողեր է ու (Այս անուն մարդ) հարուստ ըսեր է ասեղ միշտ հարուստներուն նախանձի ու ինքն ալ հարուստնալու կը ցանկայ նէ, անիկայ հոգւով աղքատ չէ հապա մարմնով աղքատ է, անիկայ կերթայ դժոխքը։ Հարուստները ուսելով խմելով, հագուելով ու

կատուելոյ կերպան դժուխքը, և այնպէս ապրիլն ալ անօթի ծարաւ և մերկ կերպայ դժուխքը։ Տեսար մի որ իր վիճակին գոհ չեղող ապրուստը դժուխքը կերպայ, ու Ա՛ստուծոյ պատուէրը պահող հարուստը արքայութիւն կերպայ։

Ը. Ա՛ս առակին մէջ ալ վախնալիք հոգիներ կան մի։

Գ. Վ՛ճգեսուիդ հոգիը որ կըսէ (Աե՛լ յանցանքները մեզի ներկ ինչպէս որ մենք մեր յանցառուներուն կը ներենք) ըսելը ոչքան դժուար ըլլալն ալ դուն պընա մըտածէ, եթէ սիրտդ ոխակալութիւն կայ նէ ինչպէս պիտի համարձակիս ատ հոգիը ղրկելու, որովհետև Ա՛ստուած խոստաց պիտի ըլլա։

Ը. Ո՛տպա ինչ ընեմ եղբայր, ատ աղօթքը չը սրտիվ նէ ըսելու դժուարութիւն կայ, ուսա՛ն կը խնդրեմ որ ատ աղօթքը սրտիվըն և ղրկելուն մէկ դիւրին ձամբայ մը կայ նէ մեզի հասկըցուներես։

Գ. Ա՛ն աղօթքը սրտիվ շատ դիւրին է, և ըսելուն մէկ դիւրին ձամբայ ալ Քրիստոս ատ ցոյց տուեր է մեզի, եթէ կուզես նէ

ըսեմ որ հասկնաս։

Հ. Ինչ նպատակ ունէր Քրիստոս։

Պ. (Եթէ մատուցանէիս պատարագդ քու՛ի վերայ սեղանոյ, և անդ յիշեցուսես եղբայր քո ունի ինչ վրէդ պէտն, թող պատարագդ քո առաջի սեղանոյն, և երթ նախ հաշտեաց ընդ եղբօր քո և ապա եկեալ մատո՛ւսցես զպատարագդ քո)։

Թ. Նորէ որ պօղոսի կայնիս, միտքդ պայ որ քու եղբայրդ քեզի բարկացեր է, և կամ դուն անոր բարկացեր ես. մինչ քու պօղոսքդ ու գինոս առաջ քու եղբօրդ հետ հաշտուիս ու ետև եկուր քու պօղոսքդ ընծան մատուցանես։ Մատթէոս 5 գլուխ 25 համար։

Հ. Եղբօրս հետ խռով ըլլամ նէ ան ատ պօղոսքը չի պիտի կրնամ ընել։

Պ. Ան քեզի պօղոսք մըներ չեմ կրնար ընել, որովհետև Քրիստոս պատուիրեց (Ան պէս պօղոսք ընէք) բայց՝ ան պօղոսքը սովորեցնելէն ետև քանի մը խրատներ տուաւ անոնք ըսեմ որ հասկնաս, նայիր տես խղճմտանքիդ չեռք կուտայ ու չես վախնար նե հիչ մի կայնիր միշտ (Յայտ մեր գրուցէ)։

Հ. Ան ինչ խրատներ են։

Գ. Նախ՝ Քրիստոս կը հրամայէ. (Եթէ Թողուցուք մարդկան յանցանս նոցա, Թողցէ և ձեզ Հայրն ձեր որ յերկինս է յանցանս ձեր. ապա Թէ ոչ Թողուցուք մարդկան յանցանս նոցա, և ոչ Հայրն ձեր երանաւոր Թողցէ ձեզ յանցանսս ձեր):

Թ. Թէ որ մարդոց յանցանքները ներէք նէ ձեր երկնաւոր Հայրն ալ ձեր յանցանքները կը ներէ, Հապա Թէ դուք մարդոց յանցանքները չը ներէք նէ, ձեր երկնաւոր Հայրն ալ ձեր յանցանքները չի ներեր: Ասա Թէս 6 գլուխ 14 համար: Եւ Բ. Մարկոս կը գրէ (Յորժամ կայցէք յաղօթս՝ Թողուցուք եթէ ունիցիք ինչ զուժիք, զի և Հայրն ձեր որ յերկինս է Թողցէ ձեզ զյանցատցանս ձեր):

Թ. Երբոր աղօթքի կայնիք նէ որու որ սըրտիրդ Թաղէր էք ներեցէք որ ձեր երկնաւոր Հայրն ալ ձեր յանցանքները ներէ կամ 11 գլուխ 25 համար: Եւ Գ. Մերաք կը գրէ (Ո՞վ ինաս ընկերի քո Թող և ապա Թողցին քեզ մեղք քո, եթէ ոևէս ընդ ընկերի ունիցի՝ զի աղդ խնդրեսցես Թողութիւն՝ և առառնէ):

Թ. Ինչ ընկերության յանցանքը ներկ որ ետևից քաշ մեղացըդ թողութիւն ըլլայ, եթէ արդէն մէկ ընկերոջը ոխ ունենաս նէ ինչպէս պէտք պիտի համարձակիս Աստուծոյ մէկ քաշ մեղացըդ թողութիւն ուզել քու 28 գլուխ 2 համար: Տեսար մի դիւրիւն ձամբան, զի նա մըտածէ եթէ ոխակալութիւն չունիս ուրիշ պատուէրներն ալ որ պահելու ես միշտ ըսէ աս աղօթքը:

Ժ. Աղօթքի համար ալ ուրիշ գրուած կայ մի:

Ա. Ինչ Պօղոս կը գրէ (Ընդդէմ աղօթելու արարէք յամենայնի գոհացարուք ի սա են կամքըն Աստուծոյ Քրիստոսիս Յիսուսիս):

Թ. Ընդարձակ աղօթք ըրէք ու ամէն բանի մէջ գոհութիւն տուէք, վասն զի Աստուծոյ կամքը ասիկայ է, Յիսուս Քրիստոսով կըսէ: Առաջին Թեսաղոնիկեցւոց 5 գլուխ 15 համար: Նե Ե. կրկին կը գրէ Պօղոս (Նամիմ զի առք կայցեն յաղօթս յամենայն տեղիս, և բառնայցեն զսուրբ ձեռս ի վեր առանց բարկութեան և երկմտութեան):

Թ. Կուզեմ որ մարդիկ ամէն տեղ աղօթքի կանչին ու մաքուր ձեռքերնին վեր վեր-

ցընեն, առանց բարկանալու և երկմտելու կըսե, Առաջին Տիմոթէոս 2 գլուխ 8 համար։ Տեսար մի աղօթքը մեզի ունքան օգտակար և հարկաւոր բան է եղեր որ Քրիստոս պատուիրեցէն և գաւ աշակերտներն ալ գրեր են աղօթք ընէք ասէ։ Ու աղօթքին գօրաւոր ըլլալը առիթ յայտնի է որ Քրիստոս ըսաւ (Այս տգի ոչ իւիք ելանէ եթէ ոչ պահօք և աղօթիւք)։

Թ. Այ տգի դեւը ուրիշ բանով չելլար, հապա պահքով ու աղօթքով կըսե։ Մարկոս 9 գլուխ 38 համար։ Տես որ ծոմն ու աղօթքը դեւերը կը յաղթեն, և մանաւանդ մարդոց լեզուն՝ի բնէ զրուցելու սովրած է, միշտ կը խօսի հիչ էն կայնիր, թէ բարի և թէ չար կը խօսի, դուն աղօթք ալ որ չընես նէ քու լեզուդ լաւ չի կենար, երանի թէ հոգևոր խօսքեր զրուցեր, չէ հապա դէշ զաղիր խօսքեր կը խօսի. անոր համար Քրիստոս պատուիրեց թէ (Ամէն ատեն աղօթք ըրէք) որով հետև բերանդ աղօթքի սովրեցընես որ միշտ աղօթքի պարապի նէ, մեղք գործելու ատեն չունենար լեզուդ, ձեռքը պարապ չէ աղօթք կընէ Աստուծոյ հետ կը խօսի կոր

սահմանային պատասխան տալու ժամանակ
ջանեմնար լեզուս ։

Հ. Ընծաքին ժամանակը ճրբ է ։

Գ. Ժամանակաւոր աղօթքը հաստատակ աղօթքն է. որ իրիկուն առաւ քահանայիւք և ժողովրդօք ի միասին կատարեմք, որ անիկայ ժամանակ ունի, որովհետև միաբանութեամբ պիտի ըլլայ, ժամանակ պէտք է որ մեկտեղ հաքուին, այսինքն եկեղեցին. բայց Ղրիստոս որ ըսաց ճէ (Ընդհանուր աղօթք ընել պարտք է) անիկայ ժամանակ ջանի ու յաւելացեալ տեղ ալ ջանի. անիկայ առանձնական աղօթք է. եթէ վերը ԺԹ. շաբթին մէջ զրուցած խրատները որ պահեր են, որ առնեն, և ուր տեղ կուզես ըրէ առանձնական աղօթքդ, Ընտած պիտի լաւ է. չէ որ այն խրատները չես պահեր նէ եկեղեցւոյ մէջ ժամարար քահանային քով խրատը ելլաս աղօթք ընես նէ Ընտած չի լսեր, ինչպէս որ վերը պատմեր ենք ։ Ի-մայ հասկցար մի մեր առաջնորդ և ղօրավարը ըսեր Ղրիստոս է. որ ինչպէս ճամբայ գընացեր է, բոլոր նեղութիւններուն համբերեր էն ի դառն մեղի օրինակ ցոյց տալու հա-

մար ծամ ալ պահեց ու միշտ ալ տղօթք կը-
ներ, ու ըսաց (Ինձմէ տուէք) ահա դուն
ալ Բրիատոսի քով երթալու միտք դրեր ես
նէ անոր գընացած ճամբան բռնէ գընա
որ անոր քով հասնիս, ինչպէս որ Յօհաննէս
կըսէ (Ար ասից ՚ի նմա բընակիլ, այնպէս
պարտ է գընալ որպէս և նայն գնաց)։

Թ. Ով որ անոր քով երթայ նէ անոր
ճամբովը քալելու է ինչպէս անիկայ գընաց
կըսէ։ Ընտիր կամուրջիկեայց 2 գլուխ 6
համար։

ՇԱՒՒՂ ԼԵ.

Ա. Ընէ պղէկ հատկըցայ Աստուծոյ կամքը,
ու բարեգործութեան պարագաները, ա-
կէց ետև միտքըս դրեր եմ որ բարեգործու-
թիւն գործեմ. ալ ես պակաս բան ունիմ
մի արդեօք։

Գ. Սրսվելէն պակասէդ չի մընայ, բայց՝
չանք ըսէ որ բնութենէդ ալ պակաս չը գըտ-
նուի, վասն զի դուն հոգևոր կրթութիւն-
ները սրսվեր ես ու բարեգործութեան սէր
ձըգերէս. շատ բարի, բայց՝ եթէ կամքըդ

ը պահես ու կրկին մեղք գործես ու մեղ-
քով որ մեռնիս նե, այն գործած բարեգոր-
ծութիւնդ ալ կը կորսուի ։

Հ. Ան քեզի մէկ խելօսի խօսք մըն ալ,
մեղքով որ մեռնիմ նե ըսած բարեգործու-
թիւնս ինչպես կը կորսուի եղեր ։

Պ. Իմ անկաճիս մի փակչիր ես չեմ ըսեր
կոր, եհա նշեմկիտ կը գըրե (ի գառնալ ար-
գարոյն յարդարութենէ իւրմէ և առնել զա-
նիրաւութիւն, ամենայն արդարութիւն նո-
ա զոր արար մի յիշեսցին, այլ ի յանցանս
իւրում յոր անկաւ ի մեռանի իւրում զոր մե-
ռաւ ի նոսին մեռցի)։

Թ. Մէկ արդար մարդ մը գառնայ մեղք գոր
ծէ ու մեղքով մեռնի, անոր առաջի արդա-
րութիւնը չը պիտի յիշուի, հապա եղի
գործած մեղքովը դժոխքը պիտի երթայ կը-
սէ 18 գլուխ 24 համար ։ Ու Բ. Պետք կը
գըրե (Մարդ որ ի բաց կայցէ ի մեղաց իւ-
րոց և վերատին զնոյն առնիցէ ինչ օգուտ
առնէ խոնարհեցուցանելով զինքն, զաղօթս
նորա ոչ լսուիցէ)։

Թ. Մէկ մարդ մը մեղացը զղջայ ու ապաշ
խարէ, և եռա գառնայ նորէն մեղք գործէ

նէ , առանձին զղջումն ինչ օգուտ կը տեսնայ , ալ անոր աղօթքին մէջ անհամ կը դընէ կըսէ 34 գլուխ 31 համար : Ու գ . Պօղոս կը գրէ (Օ՛ն կամակոր մօտ եղէ յանցանելոյ մեծ ընդունելութեան գիտութեան ճշմարտութեան , այնուհետև ոչ ևս պիտոյ է վանդ մեղաց պատարագ՝ այլ ահեղ ակնկալութիւն գատաստանին՝ և նախանձ հրոյն , որ ուտիցէ զհակառակորդն . արհամարհեալ ոեւէք զօրէնսն Մովսէսի՝ առանց ողորմութեան առ երկուք և երիք վկայիւք մեռանիւր , իսկ որչափ՝ որչա՞փ առաւել պատժոց արժանի համարիջիք դուն որ զորդին Աստուծոյ առ ոտն է հար , և զարիւն նորոյ ուխտի խառնակ համարեցար որով և սրբեցաւն :

թ . Մեկ մարդ մը Բրիտոսի հաւատալէն , և ճշմարտութիւնը գտնելէն և ընդունելէն ետև , նորէն կամաց և ուղեալ մեղանչէ նէ , ալ անկէց ետև մեղաց պատարագ պէտք չէ , այսինքն՝ Բրիտոս անգամ մըն ալ խաչը չելաւ որ անգամ մըն ալ վիրաւորուի ու սպաննուի , հապա անկէց ետև մեղանչելուն վիրաւորութիւնը աչաց առջեւնիս կըլլայ . եթէ առջեւնիս չը վիրաւորած մեռնի նէ անոր

յոյսը և ապաածը կը մընայ զարհուրելի դատաստանին ու կրակին բարկութեանը՝ որ պիտի ուտէ մեղաւորները. զորօրինակ, մէկը Աստուծոյ օրէնքին դէմ բան մը ըներ նէ հիշէ զի կակծալով երկուք կամ երեք վիրաւորով կը մեռցընէին, հապա ծըքան սաստիկ պատիժի արժանի կը սեպէք այն մարդը որ Աստուծոյ որդին ոտքի տակ առաւ ու նոր ուխտին արիւնը խառնակ սեպեց որ անով սրբուեցաւ կըսէ: Եբրայեցւոց 10 գլուխ 26 համար: Վերը քանի տեղ յիշեցինք հին և նոր ուխտին վրայօք թէ՝ նորը հինին վրայ մեծ է տէր: կարծեմ թէ դուն չէիր հաւատար իմ բանիս, հիմայ հասկըցար մի որ նոր օրէնքին դէմ մեղանչողը ծըքան սաստիկ պատիժի արժանի կը սեպէք տէր կը հարցընէ Պօղոս:

Ե. Հապա ինչո՞ւ Բրիատոս կըսէ թէ (Մէկ դաւաճան պաղ ջուր խմցընէ նէ անոր վարձքը չի կորսուիր:

Պ. Բրիատոսի բանը՝ մարգարէին և կամ Պօղոսին խօսքերուն հակառակ չէ, վասն զի մարգարէն կըսէ (արդարը կապրի, և մեղաւորը կը մեռնի) ասկէց կիմացուի որ այն

կենաց համար կըսէ, որ մեղաւորին բարեպարծութիւնը այն կենաց օգուտ պիտի ընէ. բայց՝ Քրիստոսի բառը՝ թէպէտ մեղաւոր ալ որ ըլլայ նէ, բարեպարծութեան փոխարէնը այս աշխարհքը կառնէ, թէ հարստութիւն թէ մեծ պատիւ, և կամ յաջողութիւն՝ և կամ զաւակներ և հանդիստ կեանք. բայց՝ այն կենաց օգուտ չընեը, ինչպէս որ հասկըցար:

ՇԱՒՒՂ Լ.Ջ.

Ո. Ընդայր նորէն միտքըս չփոթցուցիր, ամէն բան պարապ է, ասկէց առաջ տուած խրատներուդ կը նայիմ որ ինձի օգուտ մը պիտի չընէ, ինչու որ ես մէկ բարեպարծութեան տպաւինելով բերդ մը կը շինեմ նէ դուն ալ տեսակ տեսակ օրինակներով կը քանկես տակնուվրայ կընես շինած բերդս. ամէն կողմանց յոյս կը կտրես, կը նայիմ որ աստղէկը հիչ մեղք չը գործելն է բանը, հիչ մեղք չը գործելիք խրատ մը ունինանք զանիկայ տուր ինձի ու վերջ լսէ:

Գ. Ընդայր մեղքերէն զգուշացընող խրատ մըն ալ ունիմ որ անիկայ քեզի չը պատուիրեցի, անանկ է նէ աս մէկ խրատս ալ տամ ու վերջ

ընեինք :

Հ. Ինձ իմին վրնտրած խրատը ասիկա է, ինչ որ է նե ասոր նայիմ ան խրատը որ զանիկա մըտածելով չը մեղանչեմ :

Պ. Արդյոք պատահելիք չարս դիտած կայ. եթէ ատ չարս բանը միշտ միտքիդ մէջ պահես ու մըտածես նէ բնաւ երբէք չես մեղանչեր :

Հ. Ո՛ր չարս բաները որո՞նք են :

Պ. Չարս բանին մէկը նախ՝ քու (մահըդ) որ պատկերի պէս միշտ աչքիդ մէջ պիտի նկատես ու միշտ զանիկա պիտի մտածես որ մեղք գործելու ժամանակ չունենաս, ինչ պէս որ Սիրաք կըսէ : (Յիշեա զօր վախճանիդ ի քո յաւիտեան ոչ մեղիցես) :

Թ. Մեռնելիք օրըդ մըտածէ որ միևչև եօթը մեղք չը գործես կըսէ. 41 գլուխ 5 համար : Արամհեան մահուն ձեռացը պատճառն ալ մէկ հնարը չիկայ, որ Սաղմոսը կը գըրէ (Ալէ մարդ որ կենցյէ և ոչ տեսցէ զմահ) :

Թ. Մահը չի տեսնող ու սպրող մարդ կայ մի կըսէ 88 գլուխ 44 համար : Կնանկ է նե մահէն զօրաւոր բան մը չիկայ, վասն զի

անդամ մը մտածէ տես որ աշխարհիս իւ-
կղբէն ատին ոչքան զօրեղ թագաւորներ
յաղթեր է մահը. կերևի որ բոլոր թագա-
ւորներէն զօրեղ է մահը որ այնքան զօրեղ
թագաւորները յաղթեր է, և այն թագա-
ւորներուն չը կրցած յաղթածը՝ մահը կը
յաղթէ. և երբ որ մահը քու վրայ ալիւ նե
բոլոր ունեցած բարկութեդ առ տեղ կը մը-
նան, քու հետդ բան մը չես կրնար տանիլ
ինչպէս որ Յովհաննէս կը գրէ (Ա՛ի երկնչիր
յորժամ մեծանայ մարդ և յորժամ բազմա՛ր
լինին փառք տան նորա, զի ոչ թէ՛ ի մեռա-
նիլն իւրում առցէ ընդ իւր զամենայն):

թ. Ա՛ՀԿ մարդ մը ոչքան մեծնայ և ոչքան
տանը փառքը և վայելչութիւնը շատ ալ որ
ըլլայ մի վախնար, ինչու որ մեռած տեղը
իր հետը բան չի կրնար տանիլ կըսէ: Ո՛չ իր
բառացուածքը չի կրնար տանելէն ի զատ իր
մարմինին վրայի փառքերուն ալ պիտի խոսո-
նին 48 գլուխ 17 համար:

ժ. Մարդոց մարմինին փառքը ի՞նչ է:

պ. Ի՛ն հարստութիւն, թէ պատիւ, և
թէ գեղեցկութիւն, թէ պիտութիւն, և
թէ արհեստ, թէ զօրութիւն, և թէ ին-

խանութիւն, և թէ ձարտարախօսութիւն և այլն, ասոնց բոլորը մարմնին փառքերն են, և մանաւանդ ծաղիկն են. երբ որ մահ հաւն առնիկ հոգը որ գըտչի նէ բոլորը կը ցամքեցընէ ու կը չորցընէ:

ԺԸ. Ինչու համար մարմնին փառքը խոտի ծաղկի կը նըմանցընես եղբայր:

Գ. Ես չեմ ըսեր կոր ահա անկած դիր, նախ՝ Տեառն կըսէ (Մեռնայն մարմին խոտ է, և ամենայն փառք մարդոյ իբրև ղծաղիկ խոտոյ, ցամաքեցաւ խոտն և թօթափեցաւ ծաղիկն նորա):

Թ. Ամէն մարմինը խոտ է, ու մարդոց բոլոր փառքերը խոտին ծաղկին պէս է, խոտը ցամքեցաւ ու անոր ծաղիկն ալ թափեցաւ կըսէ 40 գլուխ 6 համար: Ես Բ. Յակոբոս կը գըրէ (Ես որ մեծատունն ինչէ՛ի խոնարհութիւն իւր պարծեսցի, քանզի իբրև զծաղիկ խոտոյ անցցէ, զի ծագեցաւ արեւն հանդերձ խորշակաւ և ցամաքեցոյց զխոտն և թօթափեցաւ ծաղիկն նորա, և կորեաւ վայելչութիւն երեսաց նորա. նոյնպէս և մեծատունն հանդերձ շահիւքն իւրովք թառչամեսցին):

Թ. Հարուստ մարդը իր խոնարհութեան վրայ Թող պարծենայ, ինչու որ՝ իր հարստութիւնը խոտին ծաղկին պէս պիտի անցնի. երբոր արևը ծագէ ու տաք հուր փչէ նե խոտը կը ցամքի ու անոր ծաղիկն ալ կը Թափի ու երեսի գեղեցիկ գոյնը կը կորսուի, նոյնպէս ալ հարուստները իրենց փառքերով ու շահերով պիտի չորնան կըսէ. 1 գլուխ 10 համար: Ես գ. Պետրոս կը գըրէ Հայերին պէս (Բանդի ամենայն մարմին իբրև զխոտ է և ամենայն փառք մարդոյ իբրև զծաղիկ խոտոյ, խոտն ցամաքեցաւ՝ և ծաղիկն Թօմաւեցաւ): Հրաշքին կամարութիւն եայց 1 գլուխ 24 համար: Ես դ. Մերաք կը գըրէ (Ամենայն մսեղի իբրև զխոտ հնասցի, և որպէս զսերմն պղպեղոյ՝ ի ծառոյ դալարոյ, այլք բուսանին և այլք Թօմանին, այսպէս է և լինելութիւն մոց արեան, ոմն վախճանի և ոմն ծնանի):

Թ. Ամէն մարդ խոտի պէս պիտի հինցնայ, պտուղ տուող ծառերուն տերևները որ, որը կը բուսանի ու որն ալ կը Թափի, մարդն ալ այնպէս է. որը կը մեռնի ու որըն ալ կը ծընի. 14 գլուխ 18 համար: Ես մեռնի ալ

ձեզ վերը պատմած փաստերը կը խոսին, ինչպես որ Պօղոս կը գրէ (Ա Տիմ. մարգարէութիւնք կայեն խափանեսցին, եւմէ լեզուք՝ դադարեն, և եւմէ գիտութիւնք՝ խափանեսցին, քանզի փոքր ի շատէ գիտեմք և փոքր ի շատէ մարգարէանամք, և յորժամ եկեսցէ՛ն ի կատարումն փոքր ի շատեա խափանեսցին):

ԺԲ. Եւ գիտութիւն և մէկ մարգարէութիւն բոլորն ալ պիտի խափանին, վերանալու պիտի լուծն, քանզի մենք ալ շատկին քիչ գիտենք. ու շատկն քիչ մարգարէութիւն կընենք, բայց՝ երբոր մահը գայ նէ բոլորը կը խափանէ կըսէ: Առաջին Կորնթացւոց 13 գլուխ 8 համար: Ու մանաւանդ զաւակներէդ, և ծնողացըդ մէ և կամ եղբօրէդ և կամ կնոջդ մէ, և կամ բարեկամներէդ ալ կը զրկէ ու կարօտ կը թողու քեզի: Մէկ ասիկայ ալէկ մըտածելու ըլլաս նէ, ոչ տալանքիդ կատաւինիս ոչ գիտութեանդ և ոչ դեղեցկութեանդ, ոչ ճարտարախօսութեանդ և ոչ արուեստիդ, և ոչ զաւակներդ, և ոչ բարեկամներդ, ինչու որ մահը գայ նէ ասոնց բոլորէն պիտի բաժանէ

ու կարօտ պիտի մնալու քեզի։

Ե. Երանի որ մարդը խոսի ու ծաղկին կը նըմանի։

Զ. Խոսիլն ալ շատ կը դժուար ու ծաղկիլն ալ շատ կը հեշտի, վասն զի խոսիլը ծաղիկը մոռնալէն քանի օր ետև խոտը կը ցամքի, բայց՝ մարդը առաջ կը մեռնի ու ետև միտքերը կը խոտնանին. և մանաւանդ խոտը մարդուցմէ առնլի յարգի է, հետ մի առնար, խոտը որ ջրնայ նէ շատ զգուշութեամբ կը պահեն որ անասուններուն կերցընեն. բայց՝ մարդը ջրնայ նէ շատ մը հողին տակը կանցընեն ու կը կտրտընցընեն։ Տեսար մի որ մարդոց մարմինը ջոր խոտի ջաի ալ պատիւ չունի, ու դուն ատոր պատիւ տալուըդ յաւիտենական կրակին կը մատնես եղբայր։

Է. Ամէնքդ որ աս աշխարհիս բոլոր բաները մահը կը խոտնէ, մահը չը կրնալ խոտնանիլ հիչ բան մը չկայ մի։

Զ. Մահը չի կրնալ խոտնանիլ մէկ բան մը կայ որ Յովաննէս կըսե (Իսկ որ առնէ զևան Աստուծոյ միայ յաւիտեան)։

Թ. Ամէ որ Աստուծոյ կամքը կը կատարէ

նէ յաւիտեան կը մընայ, որ է բարեգործու-
թիւնը: Ընտիր կամուրջներէ 2 գլուխ
17 համար: Ասոր համար արժան կենալու
է, ինչպէս որ Քրիստոս ըսաց (Ընծան կա-
ցէք ալ ոչ գիտէք երբ ատր տանն պայծէ):

Թ. Ընծան կեցէք ինչու որ չը գիտէք
թէ ձեր մահը երբ կուգայ: Առակս 13
գլուխ 35 համար: Ու Բ. Նեղեմին գոտիք
ձեր պնդեալք ընդ մէջս և ճրագունք լու-
եալք):

Թ. Հաւատոյ գօտինիւ ամուր կապեցէք
ու բարեգործութեան ճրագներէ ալ միշտ
վառուած Թողելոյ որ մահը գայ նէ մեզմէ
մութին մէջ չը բռնուինք կըսէ: Ղուկաս 12
գլուխ 35 համար:

Ժ. Ես պիտի մեռնիմ ու միտիմ հոգ պի-
տի ըլլամ նէ ալ ատկան զգուշանալ ինչ պէտք
է:

Ժ. Երանի թէ մեղաւորները միտէին հոգ
գառնային ու կորսուէին, յարութիւն չառ-
նէին:

Ժ. Յարութիւն առնելը ինչ է:

Ժ. Հոգիս կը մեռնիս կերթայ հոգին տա-
կը ու մարմինդ կը միտի հոգին կը խառ-

նաև ո՛ւ անուն կը մատցուի ժամանակ մը, ինչպէս որ Սաղմոն կ՚ըսէ (Ո՛ւր անուն մեր մատաղի ժամանակուս, և ոչ ոք յիշատակեցիք զիս պզտիկ մեր, զի անցք առաքելի են կեանք մեր, և ջիք խափան վախճանի մարդկան զի կինքեցաւ և ոչ ոք դարձուցանէ)։

թ. Մեր անուն ժամանակ մը պիտի մատցուի, հիմ մեկը չը պիտի յիշէ մեր գործքերը, մեր կեանքը շուքի անցնելու պէս է, մարդոց մահուան արգելք ըլլալու բան չի կայ, ինչու որ Աստուծմէ վճռուեցաւ մարդ չի կրնար երես դարձընել կրնէ։ Ասոնք Ի-մաստասիրեան 2 գլուխ 4 համար։

ժ. Յանանակէ մը եաև ինչ պիտի ըլլայնք։

ժ. Երբոր Աստուծոյ վճռած ժամանակը լրանայ նէ, բոլոր մեռելները յարութիւն պիտի առնեն, մեր նախահօրը Ադամէն մինչև Քրիստոսի միւս անգամ գալուեան ատեանը ըրքան մարդիկ աշխարհք եկեր ու մեռեր են, և. կամ ապիկց եաև գալիք ու մեռնելիք կան նէ հրեշտակապետին փողին ձայնը լսեցող բոլորը ի միասին յարութիւն պիտի առնեն ոչնչանալու։

ժ. Յարութեան համար վկայ մը ցոյց կը-

նաս մի տալ։

Գ. Քանի հատ կուզես, ասա նախ Դանիել կը վայէ (ես բազումք ի ննջեցելոց ի հող երկրի յարիցեն, ոմանք ի կեանս յաւիտենից, և ոմանք ի նախատինս և յամօթ յաւիտենական)։

Թ. Հոգին տակը պատկառ մեռելներին շատերը յարութիւն պիտի առնեն, որ արքայութիւն երթալու համար, և որն ալ դժոխքը կրակ։ 12 գլուխ 2 համար։ Ես Բ. Բրիատոս կը վայէ (Ով հեղեցեն ժամանակ յորում ամենեքեան որք ի գերեզմանս կոյցեն լսեցեն ձայնի նորա և հեղեցեն արքունք, որոց բարիս գործեալ իցէ ի յարութիւն կենաց, և որոց չար արարեալ ի յարութիւն դատաստանաց)։

Թ. Յամենակ պիտի գայ որ անոր ձայնը լսելով գերեզմանին միջի մեռելներուն բոլորը դուրս պիտի գան, բարեգործները արքայութիւն երթալու համար, և չարագործներն ալ դատաստանի համար։ Յովհաննէս 5 գլուխ 28 համար։ Ես Գ. Նոյն կը վայէ (Յարիցեն մեռեալք և կենդանասցին ամենեքեան որք երկեալ են ի գերեզմանս)։

Թ. Գերեզմանին միջի մեռելներուն բոլո-

ը յարութիւն պիտի առնեն. 26 գլուխ 19 համար։ Ու Դ. Պօղոս կը վկայէ (Յանկարծական յաւիտենական թօթափիլ՝ ի փոշ յերկրէն, քանզի փոշ հարկանի և մեռեալք յարիցեն ապականութեան)։

Թ. Յանկարծական աչք գոցելութեանը առեն վերջի փողը պիտի հնչուի ու մեռելները ըլլ ամբողջ յարութիւն պիտի առնեն կըսէ։ Ա. Կորնթացւոց 15 գլուխ 52 համար։

Ժ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԺԱ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԺԲ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԺԳ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԺԴ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԺԵ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԺԶ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԺԷ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԺԸ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԺԹ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

Ի. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԻԱ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԻԲ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԻԳ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԻԴ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԻԵ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԻԶ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԻԷ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

ԻԸ. Վանիկ ինչու համար կըսէ թէ (Ամենեքին չառնենք յարութիւն պիտի առնեն) ուրեմն կերևի թէ բոլորն ալ յարութիւն պիտի չառնեն։

Ի

ւոր բարիքներ տալէն ՚ի զատ հոգևոր պարգևներ ալ տուաւ, այսինքն՝ մկրտութիւն և Հաղորդութիւն. ուստի աս հոգևոր պարգևներուն հաշիւը պիտի ուզէ մեզմէ, չէ թէ մարմնաւոր բարիքներուն, վասն զի մարմնաւոր բարիքները անհաւատներն ալ կը վայելէն կոր։

ՀԱՒԻԴ ԼԷ.

3. Ընդհանուր մըտածելիքըս հասկցայ որ մարդս է. հապա երկրորդ մըտածելիքըս ինչ է։

4. Յարութեան եւ դատաստան պիտի ըլլայ. Բրիստոս արդար դատաւորը նոքէն պիտի իջնայ երկինքէն ու դատաստան ընելու ու պիտի դատէ. բոլոր արդարներուն վարձքը, և մեղաւորներուն պատիժը պիտի տայ։

5. Ասոր ալ վրայ կրցանք մի դանալատուրը դիւրերէն։

6. Որքան վրայ որ կուզես պատրաստ է անկաձ դիր. ասկա նախ Հայր կը վայէ (Օ՛ն ասաւասիկ ատր երբև զՀուր եկեսցէ, և կամք նորա երբև զմրրիկ, հասուցանել պտուղս Հեռանք զհասուցուածն իւր, և բա-

ցավ հրոյ զարհամարհանս իւր, զի՝ ի հուր տեառն դատեցի ամենայն երկիր):

Թ. Այս տէրը կրակի պէս պիտի գայ, և անոր կառքերը մրրիկի պէս, ու մեծ բարկութիւնով պիտի գայ իր վրէժը (1) առնելու համար, վասն զի տիրոջը կրակովը դատուի բոլոր աշխարհքը կըսէ 66 գլուխ 15 համար: Ու Ե. Նոյին կերկին կը վկայէ (Ճասեալ է ոչ իւրովք ապատապինօք աստուածել զամենայն տիեզերս. ոչքացէք զի մերձ է օր տեառն, և քեհուծիս Այտուծոյ հասեալ է. վասն այսորիկ ամենայն ձեռք լքցին և ամենայն անձն մարդոյ դողասցի, խռովեսցին հրեշտակք և երկունք կալցին զնոսա իբրև զկանայս ծննդական. փոխակերպեսցին այր ընդ ընկերի և զայրացին և զդեմս իւրեանց՝ ի բոցապոյն դարձուսցեն, զի ահասաւիկ տէր զօրութեանց հատեալ է անհնարին և բարկութեամբ սխտակութեամբ և սրտմտութեամբ առնել զտիեզերս անապատ, և զմեղաւորս սատակել ՚ի նմանէ. զի առաւել հայիլեան հանդերձ, և ամենայն զարդուն երկնից լցս մի սայցեն, և խաւարեսցի արեգական ՚ի ծագել իւրում, և լուսինն

(1) Վրէժ. Իմա խնդիրս:

ոչ տայցէ զկոյս իւր)։

Թ. Լայնք ու ոլքայնք սիրտը օրը մօտ կըցած է, տէրը հասած է իր գինքերուքը, բոլոր աշխարհքը կոտրտնցունելու. աս սըր- տի կոտրտումը Յուդայ մէ հասած է, ա- նոր համար ամէն մարդոց ձեռքը պիտի ԼԾուի նայ ու անձը պիտի դողայ, և հրեշտակները պիտի խռովին ու ծննդական կանանց պէս ցաւ պիտի քաշէ զանոնք. ամէն մարդ իր ընկերոջը հետ նայելոց սոսկին ցաւէն պիտի ծռտան ու զայրանան ու ամաչելնուն երեսնին պիտի կարմրի կրակի պէս, վասն զի օրուց տէրը սա հասած է շատ մեծ բար- կութեամբ աշխարհքը ամինուվրայ ընելու ու անոր մէջի մեղաւորները ասպրցընելու համար. ինչու որ՝ երկինքին աստղները պիտի ԼԾային, արեգակը պիտի խաւարի ու լուսինը իր լոյսը պիտի ծածկէ կըսէ 13 գլ- խոս 5 համար։ Ես Գ. Յովհաննա կը վայէ (Ես ժողովեցից զամենայն ազգս և ինձ- ցից գնասա ՚ի ձորն Յովսաբաթու, և անդ դա- տեցայց զնոսա ասէ տէր)։

Թ. Ետոր ազգերը պիտի ժողվեմ ու Գեթ- սեմանի ձորը պիտի իջեցընեմ ու այնտեղ ան-

ան դառեմ զանոնք լրեակ Ընտուած 3 գը-
ւոխ 1 համար։ Ա. Դ. Դանիէլ կը վիպէ
(Տեսանի ամռուրք անկանէին և հին աւու-
ցըն նատեր՝ ի վերոյ նորա, հանդերձ նորա
ապխտակ իբրև զձիւն, և հեր գլխոյ նորա
իբրև զսուր սուրբ, ամռտա նորա իբրև զբոց
հրոյ, անիւք նորա իբրև զհուր բորբոքեալ
գետ հրոյ յորդեալ եւանէր առաջի նորա,
հազարք հազարաց պաշտէին զնա, և բիւրք
բիւրոց կային առաջի նորա, յաւերան նստաւ
և գրքռւթիւնք բացան)։

Թ. Ա՛ս գանիէլ տեսլեաւ մէջ կը տեսնայ
յի որ ամռտաներ գրուեցան ու հին աւուր-
ցը նստաւ անոր վրայ, անոր լամերը ձիւ-
նի պէս ճերմակ ու գլուխին մազը բուրմի
պէս մաքուր էր, անոր ամռտը կրակի բոցի
պէս էր, անիւնները բորբոքած բոցի պէս էր.
կրակէ գետ հեղեար ու կը վազէր անոր առա-
ջէն, հազարաւոր հրեշտակներ կանգնաւո-
րեին անոր, ու բիւրաւոր հրեշտակներ անոր
առաջ կայներ էին, առեանը նստաւ ու
գրքռւթիւնները բացուեցան կըսէ 7 գլուխ
9 համար։ Ա. Ե. Ա՛ղբիա կը վիպէ (Օ՛ն
ահա եկեսցէ օր տեառն բորբոքեալ իբրև

ղՀնոց՝ և այրեցէ զնոսա)։

թ. Ընդ սիրոյդ օրը բարեաւթեամբ Հնոցի պէս պիտի գայ ու զանոնք պիտի այրէ կըսե 4 գլուխ 1 համար ։ Եւ 5 համարն ալ կըսէ (Եւ ահա ես առաքեմ առ ձեզ զԵղիա Թեղբացի մինչչև եկեալ լիցէ օր տեառն մեծի և երեւելոյ)։

թ. Ընդ ես Թեղբացի Եղիան պիտի խրատէ ձեզի , դեռ սիրոյդ մեծ ու երեւելի օրը չեկած կըսէ ։ Եւ զ. Պօղոս կը վկայէ (Ընդ վասն ժամուց և ժամանակաց եղբարք , չէ հնձ պիտոյ գրել առ ձեզ , զի դուք ինքնին լաւ գիտէք Թէ օր տեառն իբրև զգող գիշեր չերի այնպէս հասանէ . յորժամ ասացեն Թէ խաղաղութիւն և հնութիւն է , յայնժամ յանկարծակի հասցէ նոցա սատակումն)։

թ. Ընդ ժամերուն ու ժամանակներուն համար ինձի հարկ չէ որ ձեզի գրեմ , ինչու որ դուք աղէկ գիտէք որ սիրոյդ օրը գիշերուան գողի պէս պիտի գայ . որ ասոնք ըսեն Թէ խաղաղութիւն և հանգստութիւն է . այն ատեն յանկարծակի կը հասնի անոնց պատիժը կըսե ։ Ընդ Թեսաղոնիկեացւոց 5 գլուխ 1 համար ։ Եւ ե. Պետրոս կը վկայէ

(Ինկեսցէ օր տեառն իբրև զգող, յորում երկինք տագնապաւ անցցեն, և բնութիւնք հրով կիզեալ լուծցին, եւ երկիր եւ որ ’ի նմա գործք գտանիցեն)։

Թ. Տիրոջը օրը գողի պէս կուգայ, երկինքը մեծ շարժմունքով պիտի անցնի, եւ երկիրս մէջ գտնուած բաները կրակով պիտի հալին ու ոչինչ ըլլան կըսէ։ Երկրորդ Կաթուղիկեաց 3 գլուխ 10 համար։ Տեսար մի եղբայր, մարգարէներէն ի զատ առաքեալնե. րէն ալ քեզի ինչ ցոյց տուի, զոնե կարծեցիր թէ առանց վկայի կը խօսիմ քու հետդ։

Ժ. Քրիստոս քան մը չըսաց մի իր գալըստեան համար։

Ժա. Քրիստոս որ չըսեր նէ առաքեալները ուսկից պիտի գիտնային. Քրիստոս ինքն ալ վկայեց (Ես տեսայն զորդի մարդոյ եկեալ ’ի վերայ ամպոց երկնից զօրութեամբ եւ փառաւք բազմօք, եւ յայնժամ առաքեսցէ զհրեշտակս իւր փողով մեծաւ եւ ժողովեսցեն զընտրեալս նորա ’ի չորից հողմոց, ’ի ծագաց երկնից մինչեւ ’ի ծագս նոցա)։

Ժբ. Վարդուն որդուն գալը պիտի տեսանեն, երկինքին ամպերուն վրայէն՝ շատ մեծ փառ-

քերով, ու իր հրեշտակները մեծ փողալա-
ով կրակ որ ընտրները պիտի ժողվեն, ե-
կինքին մէկ ծայրէն միւս ծայրը կըսէ: Ա-
ԹԷոս 24 գլուխ 30 համար: Ու ահա աս
խօսքին համար Պօղոս կը գրէ (Ո՛վ կինքին
ուր հրամանաւ ի ձայն հրեշտակապետի ե-
ի փող Աստուծոյ կ՚ջանէ յերկինից, ե մեռ-
եալք ի Քրիստոս յարիցեն յառաջագոյն):

Թ. Տէրը հրամանով ու զօրութիւնով ու
հրեշտակապետին ձայնովը ե Աստուծոյ փո-
ղովը երկինքէն պիտի իջնայ, ու Քրիստոսով
մեռնողները յառաջմանէ յարութիւն պիտի
առնեն կըսէ: Հրաշքին Յեսայեայ 26 գլուխ 4
գլուխ 15 համար: .

Ժ. Քրիստոսի միւսանգամ գալստեան հա-
մար երկար պատմելով խելքը հաստուցիր,
բայց՝ մարդարէները ե համ առաքեալները
ամէն խօսքի մէջ (այն օրը) կամ (այն մեծ օ-
րը) (ե ահռելի օրը) կը յիշեն. արդեօք ին-
չու համար ատքան մեծ ցոյց տուած են այն
օրը:

Պ. Ո՞նցպէս մեծ չը ցրտընեն այն օրը ե-
բայ. այնքան տարուան ըստեղծուած աշ-
խարհքը (այն օրը) պիտի անցնի. ե այն-

քան տարուան երկինքին զարդերը՝ թէ ա-
րեգակ, թէ լուսին եւ թէ աստեղները (այն
օրը) պիտի խաւարին, երկինքին բոլոր աս-
տեղները (այն օրը) վար պիտի թափին, ծո-
վերը պեռտերը եւ բոլոր արարածները (այնօրը)
պիտի ցամքին, եւ բոլոր ծառերը խոտե-
րը եւ ծաղիկները (այն օրը) պիտի չմնան.
կրակէ պեռտը (այն օրը) պիտի վառի, մին-
չեւ որ Դատին ալ կրակ (Հուր աստղի
նման բարեփոխեցի):

Թ. Ինոր յաւուրջ կրակ պիտի բորբոքի.
Ամենայն 40 դարու 4 հատար: Ու աս աշխարհ-
քիս մէջ գտնուած թէ ոսկի թէ արծաթ,
թէ պղինձ, թէ կապար եւ թէ երկաթ,
(այն օրը) պիտի հալին ուզինջ ըլլան: Ու բո-
լոր փոյտերը առնելը եւ քարերը եւ մին-
չեւ անգամ օդը (այն օրը) պիտի վառին կը-
րակով. եւ այնքան տարիներէ հետէ սուրբ
ծառայ աշխարհքը (այն օրը) կրկին պիտի
նորոգի, ինչպէս որ Պետրոս կը վկայէ (Նո-
րոգ երկինք եւ նորոգ երկրի ըսած աստուածա-
հայեցեալ ապառնիքը որոց արդարութիւնն
բնակի):

Թ. Աստիսին նայելով եւ երկինքին ա-

նոր երկրին կըսպասենք որ անոր մէջ արդա-
րութիւնը կը բնակի կըսէ։ Երկրորդ Կաթո-
ղիկեաց 3 գլուխ 13 համար։ Եւ Բ. Յո-
հաննէս կը գրէ (Եւ տեսի երկինք նոր եւ
երկիր նոր, քանզի առաջին երկինք եւ երկիր
է անց եւ ծով ոչ գոյր)։

Թ. Նոր երկինքն ու նոր երկիրը տեսայ,
քանզի առաջի երկինքն ու երկիրը անցան,
այնուհետ ծով ալ չկար կըսէ։ Յայտնութեան
21 գլուխ 1 համար։ Եւ Գ. Եսայի կը վկայէ
(Զի որպէսզի երկինք նոր եւ երկիր նոր զոր
ես առնեմ կայ առաջի իմ ասէ տէր)։

Թ. Ինչպէս որ երկինքն ու երկիրը պիտի
նորենայնեմ որ իմ առաջ կ'ելնայ կ'ըսէ Եսա-
ւսաց։ Եսայի 66 գլուխ 22 համար։ Տեսանք
մի որ երկինք եւ երկիր (այն օրը) պիտի նո-
րոգին, եւ երկինքին բոլոր հրեշտակները
(այն օրը) երկինքէն վար պիտի իջնան, այն
մեծ փողը (այն օրը) պիտի հնչուի, եւ բո-
լոր մեռելները (այն օրը) պիտի յարութիւն
առնեն, Բրիստոս արդար դատաւորը (այն
օրը) երկինքէն վար պիտի իջնայ շատ մեծ
փառքերով, եւ դատաստանի ամբոխը (այն
օրը) պիտի նըստի, եւ բոլոր մարդոց գործ-

քերը (այն օրը) պիտի քննուին ու յայտնը-
ւին, եւ բոլոր արդարներուն վարձքը, (այն
օրը) պիտի տրուի, նոյնպէս բոլոր մեղաւոր-
ներուն պատիժը (այն օրը) պիտի տրուի։
Բոլոր արդարները հրեշտակներուն (այն օրը)
պիտի խառնուին, նոյնպէս մեղաւորներն ալ
սատանային (այն օրը) պիտի խառնուին։
Տեսար մի հինգ մեծ օր է։

Հ. Բրիատոս դատաղական աթոռը նստիլ
ու դատելուն վրայ հայ մի սուրբ գիրքե-
րէն։

Պ. Ա հայէն շատ հինգ կայ, ահա նախ Մո-
զեան կը վկայէ (Ես վախճան բանիս զամե-
նայն հինգ լսեր, Ամսուծոյ երկիր եւ զպատ-
ուիրանս նորա պահեա, զի այս է մարդն ա-
մենեքին, զի զամենայն արարած ածցէ Ա-
ստուած ի դատաստան, յամենայնի անտես
արարելոյն եթէ բարի եւ եթէ չար)։

Թ. Խօսքիս վերջը բոլոր բանը լսէ, Ա-
ստուծոյ մէ վախցիր ու անոր պատուէրները
պահէ վասն զի բոլոր մարդոց պարտքը ա-
կայ է, ինչու որ Աստուած բոլոր ըսածնե-
րը դատաստանի պիտի բերէ ու յայտնէ,
թէ բարի եւ թէ չար կըսէ։ Ծանօթ 12

գլուխ 13 համար։ Ես Բ. Բրիտոս կը վա-
կայէ (Ես իշխանութիւն եմ նոյն գաւառ-
ական առնել եւ ի սրտի ծայրէդ է ընդ այն
մի գործանայք)։

Թ. Ոչխար իշխանութիւն տուաւ գաւառ-
ական ընելու համար, զոր ի մարդս որ-
պէս է, անոր ինչպէս կը գործանայք կոչէ։ Յո-
հաննու 5 գլուխ 27 համար։ Ես Գ. Պօղոս
կը վկայէ (Օրոյ վկայութիւն դնեմ առաջի
Յիսուսի Բրիտոսի որ գաւառէդ է վիճդա-
նեալ եւ վիճակեալ ի յայտնութեան իւրում
եւ յարքայութեան)։

Թ. Ո՛ր վկայութիւնը կը գնեմ Յիսուս
Բրիտոսի առաջ, այն որ պիտի գաւառ-
գարնեցն ու մեղադրնելը, իր յայտնութեան
ու թագաւորութեան օրը կոչէ։ Երկրորդ
Տիմոթէոս 4 գլուխ 1 համար։ Ես Դ. Պօ-
ղոս կուգին կը վկայէ (Բանդի ամենեցուն մեղ
յանդիման լինել կայ առաջի աստեան Բրիս-
տոսի, զի ընկալցի իւրաքանչիւր իւրում մարմ-
նոյն զոր ինչ գործեաց յաւուրս եղեկ բարի
եւ եղեկ չար)։

Թ. Ամենք բոլորս ալ Բրիտոսի սիմաւոն
առաջ պիտի կայնինք, որ ամեն մեկը իր

մարմնով յառաջ ինչ որ գործեց թէ բարե
ւ թէ չար, հատուցումը պիտի առնեն կը-
ան : Երկրորդ կարգադրութ 5 գլուխ 10 հա-
մար :

ՃԻ. Ի՛նչ ուրիշ վկայ կայ մի :

Գ. Թէպէտ շատ վկայութիւններ կան ,
բայց բոլորն ալ մէկիկ մէկիկ գրուցել չի-
պէտք է , միայն թէզի ան մէկ բանը հաս-
նել պէտք է . որովհետև ըսինք թէ Քրիս-
տոս արդար գատաւորը , չէ կարծեր թէ ա-
շխարհիս գատաւորներուն պէս է , հապա
շատ տարբեր է , վասն զի աշխարհիս գատա-
ւորները ուրիշին վկայութիւնովը կրնան
հասկնալ բարին ու չարը , իրաւն ու սու-
տը , առանց վկայի չեն կրնար դիտնալ ու
գատել , բայց Քրիստոս գատաւորը հիչ վ-
կայի կարօտ չէ , վասն զի , չէ թէ գործած
մեղքերնիս՝ հապայ , մինչեւ անգամ , մտ-
քերնիս դրած ու դեռ չը գործած մեղքեր-
նիս ալ գիտէ , ինչպէս որ Դաւիթ կը վկայէ
(Ո՛ւանգործն իմ տեսին աչք քո , եւ ի գիրս
քո ամենեքեան գրեցան) :

Թ. Իմին մտքերս գրած ու դեռ չը գոր-
ծած մեղքերս՝ քու աչքերդ տեսան ու գրե-

գիտ մէջն ալ գրուեցան կըսէ ։ Սաղմոս 138 գլուխ 14 համար ։ Ես Բ. անունք կաշառ ուսանելով դատաստան կը տեսնան ու իրաւունքը կը ծռեն, քայց՝ Բրիտոս ինքը կաշառ չառնելէն՝ ի զատ, կաշառ տուողն ալ ու առնողն ալ՝ ի վատն ախտ պատժէ ։ Տեսար մի տարբերութիւնը. և մանաւանդ մեծ վախնալիք բանը աս տեղն է, մեղաւորնեռւն չնարհք չընելէն ի զատ, դատախազին (1) ալ ինքն է, ալ մի կնայ ազատիլ անոր ձեռքէն. եթէ մեղաւոր ըլլաս նէ մի կնայ քեզի օգնութիւն ընել և կամ միխիթարել ։

2. Ինչու համար մեղաւորներուն դատախազ կըլլայ Բրիտոս ։

3. Ինչը քեզի համար խաչելու, ու քեզի տանջանայն դերութենէն ազատելուն եղանակը ուրացեր ես քու չար դործքերուդ, անոր պատուէրները ոտքի տակ առեր ես, անոր համար, իրեն քեզի ըրած բարերարութիւնը յիշելով, և քուկին ալ անոր բարութեան փոխարէն ըրած չարութիւնդ դիտցըդ ընելով պիտի պատժէ տանիկ

(1) Դատախազ. Խաւիր.

քարկու թեամբ. նաև մարգարէներ և առաքեալներն ալ անգամ քեզի դատախազ պիտի ըլլան, որովհետև անոնց դրած խրատներն ալ ասոր տակ առած ես, և մանաւանդ երկինքին հրեշտակներն ալ քեզի դատախազ պիտի ըլլան, որովհետև Թագաւորաց Թագաւոր Աստուած քեզի բարկացեր է, հարկաւ անոր զօրքերն ալ քեզի դատախազ պիտի ըլլան. այն աստեն քու խեղճ հոգիդ ինչ վիճակի և ինչ կրից ենթակայ կըլլայ արդեօք, երանի թէ այն աստեն անհատաս գանուէիր քան թէ առտէս չարաչար ուրացեալ. երանի թէ Քրիստոսի ձեմարտութիւնը հիչ չէիր ճանչցեր, ինչպէս որ Պետրոս կըսէ (Լաւ էր նոցա եթէ բնաւ իսկ չէր ծանուցեալ նոցա ճարտարութեան ճանապարհն քան թէ ծանեան և յետս կացին 'ի սուրբ պատուիրանէն որ նոցա աւանդեցաւ):

Թ. Եւս աղէկ էր անոնց որ արդարութեան ճամբան հիչ չէին ճանչցեր՝ քան թէ ճանչցին ու ետ քաշուեցան այն սուրբ պատուէրներէն որ անոնց պատուիրեցաւ կըսէ Երկրորդ Կաթուղիկեացց 2 գլուխ 21 համար:

ե. Ինչո՞ւ քրիստոնէից մեզաւորը անհաւատներէն պէշ կերպով է Պետրոս։

զ. Քրիստոնեայ մեզաւորին մեղքը երկապատիկ (1) է, մէկ մը ուրացութեան մեղք մէկ մըն ալ կռապաշտութեան մեղք, ինչպէս որ Պօղոս կ՚ըսէ (Խոստանան գիտել զՅաստուած և գործովք իւրեանց ուրանան)։

թ. Բերանով Յաստուած կը խոստովանին ու գործով ալ կուրանան կ՚ըսէ։ Տիտոս 1 գլուխ 16 համար։

ը. Կերևի թէ քրիստոնեայ մեզաւորին աւելի կը բարկանայ Քրիստոս՝ քան թէ անհաւատին։

ժ. Աւելի բարկանալու իրաւունք ունի, վասն զի քեզի հարցնեմ, երկու մարդ քու դէմ հայհոյութիւն ընեն, մէկը թշնամիդ ըլլայ ու միւսն ալ բարեկամդ և դուն զատուիլդ ըլլայ. հիմայ դուն անոնց որուն աւելի կը բարկանաս, թշնամիդի հայհոյութիւնը թէ բարեկամիդ և դուն զատակիդ։

ի. Երանի հարցընել ինձ պէտք է՝ յայտնի բան է որ բարեկամին և դուն զատակիս

(1) Երկապատիկ. Երկու գլխ.

աւելի կը բարկանամ։

գ. Յառաջ պիտեւ որ բարեկամին հայհոյանքներուն աւելի կը բարկանայ մարդ, քան Աստուած աւելի ատելօք ծրքան պիտի բարկանայ մեզի՝ որ այնքան երախտիք ունի մեր վրայ. որ այնքան չարչարանքներ քաշեւ մեզի համար։

ե. Ինչո՞ւ մեզի համար չարչարանք քաշելը կ՚ուզէ պիտեւ։

գ. Ինձ ասկէց յայտնի է որ մեր Տէրոջմէ հայրը և պինդ աշակերտներուն տուաւ ըսաց. (Առէ՛ք կերէ՛ք ու խմեցէ՛ք ասիկա իմ Մարմինս ու Արիւնս է, որ շատերուն համար՝ պիտի բաժնուի) ան ջրաց տէն ալե-

նուն համար՝ հապա շատերուն համար ը-
ստց, որ կը հանկըցուի միայն իրեն հաւա-
տացող քրիստոնէից համար արիւն թափելը։

ՀԸ. Ընդ առեղծ քրիստոնեայ չը կայր որ ա-
նոնց համար արիւն թափէր։

Գ. Իրաւ ես՝ հրեից համար աշխարհք ե-
կաւ ինչպէս որ ինքը վկայեց թէ (Յարյելի
կորուած ոչխարներուն համար եկայ), բայց
անոնք զինքը չընդունեցին, ինչպէս որ Յո-
հաննէս կը վկայէ (Յիւրան եկն և իւրքն զնա
ոչ ընկալան, իսկ որք ընկալանն զնա՝ ետ նո-
ցա իշխանութիւն որդիս Ղստուծոյ լինել)։

Թ. Իրեններուն եկաւ. ու իրեններըը զին-
քը չընդունեցին, և որոնք որ ընդունեցին
նէ անոնց իշխանութիւն տուաւ Ղստուծոյ
որդի ըլլալու կարէ. 1 գլուխ 12 համար։ Ես-
ասիր մի իրեն հաւատացողներուն որքան բար-
ձրը իշխանութիւն տուեր է որ մինչև Ղս-
տուծոյ որդի պիտի կրնանք ըլլալ, մեզ ա-
րան մեծ երախտիքները ուրացեր ենք մեր
դէմ դարձեր ենք, մեղի աւելի պիտի չը
բարկանայ մի, ինչպէս որ Պօղոս օրինակով
մը կը հաստատենք մեզի։

Ը. Պօղոս ինչպէս կը հաստատենք։

պ. Քանզի անհնար է մի անգամ մկրտեցեալն երկնաւոր պարգեւացն, և համտեսեալ եղեն հոգւոյն սրբոյ, և պատեհեցիկ բանին Ըստուծոյ համակս ճաշակեցեալն. և զօրութիւն հանդերձեալ աշխարհին, և

երծանեցին մեւս անգամ նորոգել յապաշխարութեան և վերատին ի խաչ հանել անձանց զարդին Աստուծոյ և դարձեալ խայտառակել, քանզի երկիր որ ըմպեցէ անձրև բազում անգամ եկեալ ի վերայ նորա և ծնանիցէ արդիւնս շահեկանս նոցա վաստակաց գործեցին. ընդունի զօրհնութիւն յԱստուծոյ, իսկ որ բերէ փուշ և տատասկ՝ անպիտան է և մերձ է յանէծս, և վախճան նորա յայրումն)։

Թ. Բրիստոսի անուանով վկրտուլ, և առնուլ Սուրբն և Աւետիսն ճաշակել, և սուրբ հոգին ընդունել, և Աստուծոյ գեղեցիկ խօսքերուն համը առնուլ, և երկնքին զօրութիւնները ճեռն զօրութիւնը հաւատացող մարդոց հնար չէ որ նորէն մեղք գործէ ու ապաշխարանքի տակ ինայ որ, նորէն անգամ մըն ալ իր գլուխն Բրիստոսը խաչը հանէ ու նորէն խայտառակէ. վասն զի մէկ արտի մը վերայ շատ աշխատիս, վարելու և միջի փշատակար խոտերը մաքրելու. և աղէկ ցորեն ցանես մէջը ու անձրև ալ շատ գայ վրան, եթէ ա-ռատարդիւնք տայ նէ տիրոջմէ օրհնութիւն կառնէ, ու այն արտին տերը աւելի հոգ կը տանի անոր, քայց եթէ տատան բարիքներ,

ապէկ սերմը, և առատ անձրև ընդունելէն
ետև փուշ և կամ որմ բուսցընէ նէ, բանի
չըլլար, անէծքի կը մօտկընայ, և վերջը կրա-
կով կայրուն կըսէ: Եբրայեցւոց 6 գլուխ 4
համար: Տեսար մի ինչ դեղեցիկ օրինակ ցոյց
տուեր է Պօղոս: Այնպէս ահա մենք ալ Ա-
ստուծոյ բոլոր բարութիւնները ընդունեցինք,
ինչպէս որ վերը պատմեցինք. այն մեր ըն-
դունած Աստուածային պատուէրները բա-
րեգործութեան պտուղ չը տալէն իզուր մե-
ղաց փուշեր և որմիներ բուսցընենք նէ,
մենք ալ պիտի այրինք այն արտին պէս, ինչ-
պէս որ Բրիստոս ըսաց (Արդէս ժողովի ո-
րոնն և՝ ի հուր այրի՝ այնպէս եղիցի՝ ի կա-
տարած աշխարհիս, ելլեն հրեշտակք և մեկ-
նեցին զչարն՝ ի միջոց արդարոց, և արկցեն
զնոսա՝ ի հնոց հրոյն անդ եղիցի լալ և կրճտել
ատամանցն):

Թ. Ինչպէս որ արտը կը ժողվեն ու կրա-
կին մէջ կայրեն՝ այնպէս պիտի ըլլայ աշխար-
հիս վերջը, հրեշտակները պիտի ելլան, մե-
ղաւորները արդարներուն միջէն պիտի որո-
շեն ու անոնք դժոխքին կրակին մէջը պիտի
նետեն. որ այնտեղ լան ու ակռանին կրճ-

ճըտցնեն կըսէ, Մատթէոս 13 գլուխ 20 հատ։ Եւ Ե. Նոյի կը վկայէ (Եւ հեթանոսք եղկին խարշեալք իբրև գիտուշ յայտարակի)։

Թ. Հեթանոսները սրտերուն մէջն գուշեռուն պէս պիտի այրին, 33 գլուխ 11 համար։

Ժ. Ուրեմն ատ ինչ վախնալիք բաներ է որ կը պատահեմ կոր, ես ըսի պիտի երթամ և ինչպէս պիտի ազատիմ այն արդար դատաւորինմէ։

Ա. Ջէ թէ դուն կը վախնաս կոր, հապա Պօղոսն ալ կը վախնայ որ կ'ըսէ (Ո՛հ մեծ է անկանիլ ի ձեռն Աստուծոյ կենդանւոյ)։

Ե. Շատ մեծ վախ է կենդանի Աստուծոյ ձեռքը ինալը կըսէ։ Եբրայեցւոց 10 գլուխ 31 համար։ Տես որ ատքան կը վախնայ նէ, Աստուծոյ ձեռաց ազատուելուն հընարը չըլլալը հաւկըցած է, ինչպէս որ Ամոսայ կը վկայէ (Ո՞վ երէք ծածկեացին ի դժոխս՝ անտի ձեռն իմ կորզեսցէ զնոսա, և եթէ երանիցեն յերկինս՝ և անտի ի վեր ցից զնոսա, և եթէ թաղիցեն ի բարձունս կարմելոյ՝ և անտի յոլորեցից և առից զնոսա, և եթէ կընկերացին յաչաց իմոց ի խորս ծովու, և անդ

հրամայեցից վիշապին խայթել զնոսա, և ե-
թէ գնայցեն ի դերութիւն առաջի Թշնա-
մեաց իւրեանց՝ և անդ հրաման տայց սրով
սատակել զնոսա):

Թ. Եթէ դժոխքին մէջ պահուին նե իմ
ձեռքս անկէց կառնէ զանոնք, եթէ երկին-
քը ելլան նե անկէց կիջեցընեմ. եթէ կար-
մելոս բարձր լեռան վրայ պահուին՝ կը փըն-
տրեմ ու կը գտնամ զանոնք, եթէ խորունկ
ծովուն տակը կնան նե այնտեղ մեծ վիշա-
պին կը հրամայեմ որ զանոնք կը խայթէ (1),
և եթէ իրենց Թշնամիներուն ձեռքը անց-
նին ու գերի երթան նե, այն տեղ Թուրբ-
ուն հրաման կուտամ որ զանոնք կը սատկե-
ցընէ կըսէ Ամոս. 9 գլուխ 2 համար:

Ժ. Այս տեղ աւելի վախցուցիչ զիս եղ-
բայր:

Գ. Վ անոնցու խօսքերը դեռ երբէք պիտի
լսես, երբ որ գաղտագողի տեսնուիս որ ա-
մէն կողմանէ յանցաւոր գտնուիս նե, այն
տեղն մէկ գարհուրելիք ձայն մը պիտի լսես.
որ երկրագործելիքդ այն ահագին ձայնն է:

(1) Խայթել. կծել:

ե. Ի՞նչպէս ձայն է արդեօք այն լսելիքս եղեայր, հիմակուց ընկերաց տաքըս ձեռքըս դող եկաւ։

զ. Բրիատոս արդար դատաւորդ, այն տեղ մեղաւորնեռուն պիտի ըսէ (Աղթայ քէնէն անիծեալք՝ ի հուրն յաւիտենական՝ զոր պատրաստեալ է սատանայի և հրեշտակաց նորա)։

թ. Վնասիք կորսուեցիք իմ առաջէս ով անիծածներ՝ յաւիտենական կրակին մէջ, որ սատանային համար պատրաստուած է ու անոր հրեշտակներուն համար կըսէ։ Մատթէոս 25 գլուխ 41 համար։

ժ. Բրիատոս առ խօսքը զր ըսէ նէ ինձի ինչ կընեն արդեօք։

ժ. Աչքերդ և ձեռքերդ կապուած կը ձըդեն դժոխքին մէջ՝ որ այն տեղ են հիչ ջըմարելիք կրակը. և օձի ու կարիճի նման անքուն և անմահ թրևնաւոր որդերը, չը կըտրելու ջղերնին, ծանձրը մուխը, և ակռայ կրճտցընելիք սատանանիքը, անմխիթար լայ և ողբումը, յաւիտեան անկէց ապրելչը կայ. մէկէ մըն ալ օգնութիւն և կամ ընկերութիւն մը չը պիտի կրնաս գտնել, յաւաղատած յաւիտեան պիտի տան-

ջուխտ այրելով և մըսկելով ։

Հ. Ա՞ւ ինչ աեղ էր որ ինձի առաջարկեցիր ճըքայր ։

Պ. Ինձակ քեզի չեմ ըսեր կոր, հապա քոլոր մարդոց համար կըսեմ. վասն զի ով որ Աստուծոյ կամացը հակառակ գործ քըներ է նե անշուշտ աու դիպուածին պիտի հանդիպի, անոր համար Քրիստոս պատուիրեր է մեզի որ աու փորձանքներուն չըպատահինք ։

Հ. Ի՞նչպես պատուիրեր է Քրիստոս ։

Պ. Ելթե դայթակղեցուցանե զքեզ ակնքո և ձեռն քո և ոտն քո, հայ և ընկեր՛ի քեն. զի լաւ է քեզ կոյր, կաղ և խեղ՝ մտանել՛ի կեանսըն յաւիտենից, քան երկուաց՝ ձեռս՝ և ոտս ունել և անկանիլ՛ի գեհեն՛ի հուրն անշէջ, ուր որդն նոցա ոչ մեռանի և հուրն ոչ հնչանի)։

Թ. Ելե որ քու աչդ և ձեռդ և կամ ոտդ քեզի պայմակուԹիւն կուտան կընե, հանէ՛ տուր՛ ձըգէ՛ քեզմե, վասն զի շատ աւելի է քեզի մեկ աչքով, և մեկ ձեռքով և մեկ ոտքով արքայուԹիւնը երԹալը, քան Թե երկու աչք երկու ձեռք և երկու ոտք ունենալ ու գժոխքը երԹալը, որ անոնց որդը

էի մեռնիր ու կրակն ալ չի մարիր կըսե : Մարկոս 9 գլուխ 42 համար :

ե. Ի՞նչու համար Բրիատոս՝ աչք, ձեռք, ու ոտք հանելու և կտրելու կը հրամայե :

գ. Բրիատոսի միտքը՝ աչդ, ձեռդ, ոտդ ինչ վատ չէ, հապա. աս երեք անդամը մարդոց պիտանի և կարևոր անդամները ըլլալով՝ ասանք օրինակ բերաւ, թէ աս անդամներուդ պէս պիտանի բան մը ունիս, այսինքն՝ թէ ձնօղքդ, թէ եղբայրդ, և թէ կինդ, թէ զաւակ, և թէ բարեկամ, և թէ բաժակցուածք, ինչևիցե, քեզի մեղայ պատճառ կըլլան կոր նե կըտրվի քաժանէ զանոնք և կամ պատն քաժանուիր անոնցմէ, ինչու որ շատ ավելի է քեզի աս պատճառներէն զերկար և մեկ աչքայուիթիւն երթալդ, քան թէ ատոնց բոլորը ունենալ ու դժոխքը երթալդ. որ ահա երկրորդ մտածելիքդ ալ աս ահագին դժոխքն է, որ Յաւուած ամենախնամ հեռի ընէ բոլոր քրիստոնեից :

է. Յին ամենաբարին Յաւուած հիչ պիտի չը կըսկծայ իր սուրբ ծառայները արդեօք :

գ. Յաւուած մեզի կըսկծայեր է որ ըս-

ուղղեր է, ու միշտ մեր մարմինին պիտոյքը
կը հոգայ, երկինքէն անձրև և արեգակ տա-
լավ. որովհետև մեր մարմինին պիտոյքը՝ թէ
ուտելիք և թէ հագուելիք՝ բոլոր գետինը
կը բուսանին, բայց՝ արեգակին ու անձրևին
զօրութեամբը կը բուսանին: Նաև՝ մեր հոգ-
ւոյն փրկութեան համար ալ շատ մարգարէ-
ներ խրկեց, քարոզելով մեզի զգուշացնե-
լու համար. և վերջապէս իր միածին որդին
աշխարհք խրկեց որ մեզի համար տեսակ տե-
սակ չարչարանքներով խաչին վրայ մարմնով
մեռաւ ու մեզի սատանային գերութենէն
ազատեց, ինչպէս որ վերը պատմեցինք: Ու
եղբի գալնեղուն համար շատ պատու-
ներ զրուցեց որ մեզի զգուշանան ու ան-
գամ մըն ալ սատանային գերի չըլլան. նա-
եւս առաքեալներն ալ շատ խրատներ գրե-
ցին մեզի իրենց գիրքերուն մէջ, մեզի ըզ-
գուշացնելու համար. վերջապէս քեզի հաս-
կցնելիքս սակայն է, Քրիստոս մեզի արքա-
յութեան ճամբան գեղեցիկ ըլլալը հասկը-
ցուցեր է, նայնպէս դըժոխքին գէշութիւն
և սատկութիւնը, և երկու ճամբան
ալ ցոյց տուեր է թէ (Յաներ դրունէն մըտ-

նորէ աւրհնեալ ինքն Աստուած, ու ըսէ նոցա. Պտղաբերեցէք ու շատցարուք ու լեցուցէք զերկիր (Ծն. Ա, 28) Հրամայեց ալ Մովսէսին ըսել Ահարոնի որ իր գաւազանը երկրին վրայ տարածէ, որ ամէն ճանճերը ելլեն (Ելք. Ը, 5) Ինչպէս որ Աստուած ամէն բանի տէր է, նոյնպէս ալ ամէն բանի վրայ իշխանութիւն ունի։ Ուրեմն ինչպէս որ կ՚ուզէ՝ կ՚ընէ ամէն բան։ Ուրեմն ինչպէս որ կ՚ուզէ՝ կ՚ընէ ամէն բան։ Ուրեմն ինչպէս որ կ՚ուզէ՝ կ՚ընէ ամէն բան։

Ը. Ինչպէս որ Աստուած ամէն բանի վրայ իշխանութիւն ունի, նոյնպէս ալ ամէն բանի վրայ գիտութիւն ունի։ Ամէն բան գիտէ, ինչ որ եղած է, ինչ որ կ՚ըլլայ, ու ինչ որ ըլլալիք է։ Ամէն բան գիտէ, ինչ որ եղած է, ինչ որ կ՚ըլլայ, ու ինչ որ ըլլալիք է։ Ամէն բան գիտէ, ինչ որ եղած է, ինչ որ կ՚ըլլայ, ու ինչ որ ըլլալիք է։

Թ. Ամէն բան գիտէ ու ոչ մէկ բան իրմէ չի կրնար պահուիլ։ Ամէն բան գիտէ ու ոչ մէկ բան իրմէ չի կրնար պահուիլ։ Ամէն բան գիտէ ու ոչ մէկ բան իրմէ չի կրնար պահուիլ։

Ժ

քը չորս բան է՝ որ մէկը մահ ։ պատուա-
ւան , և գ · դժոխքը , որ աս խրեքը երկար
պատմելուն հասկցուելիք՝ հոգս չտրուեր
մըտածելութեան այն է ։

գ · Ինչ չորսով մըտածելի՞ւ ալ բոլոր աշ-
խարհիս յոյժ գրած ու փոխուած արքայու-
թիւնն է ։

դ · Կուզեմ որ արքայութիւնը ինձմէ աւե-
լաւը հասկցնես ։

գ · Արքայութիւնը ձառել և քեզի հասկը-
ցնել իմ խելքիս բանը չէ , Պօղոսին չը կըր-
ցած ձառած տեղը ։

դ · Պօղոս չի կրնար մի ձառել ։

գ · Իրեն գրածէն կիմացուի չը կրնալ ձա-
ռելը , (Որ ակն ոչ ետես և ունկն ոչ լսա-
ւ , և՛ի սիրտ մարդոյ ոչ անկաւ՝ զոր պատ-
րաստեաց Աստուած սիրելեաց իւրոց) ։

ե · Արդու աչք չէ տեսած ու անկածը
լսած չէ , և սրտին մէջն ալ բնկած չէ , ա-
նանկ մէկ տեղ մըն է որ Աստուած իր սիրե-
լիներուն համար պատրաստելու է կրսե ։ Ա-
ջին կորնթացւոց 2 գլուխ 9 համար ։ Պօղոս
այսպէս ըսեր ձըգեր է նե ես ինչ կարող եմ
արքայութիւնը ձառելու ։

ֆ. Ընթացութիւնը ճառով հինչ մի ըլ կայ. վերը մեղմ ըսիր թէ մեղք չը գործելու համար չորս բան պիտի մտածես, երեքը հասկըցայ ու ալ անոնք կը մտածեմ, հապա արքայութիւնը ինչպէս տեղ ըլլալը պիտի չը հասկնամ մի ու այն ալ մըտածեմ։

պ. Մի արտարար ահա Յօհաննէս տեսիլքին մէջ տեսնալով արքայութեան ձևը ինչ կը գըրէ. (Երկրի պարիսպին քարերը 12 տեսակ անդամանդ քարեր են, ու պետինին մէջ գուռ մարգարտակիր ծեփած է, 12 գուռ ունի՝ ամէն մէկ գուռ մինակ մէկ մարգրտէ շինուած են. և գաւերուն վրայ ազգերուց անուններըը գըրուած են. և ամէն մէկ գուռ՝ մէկ մէկ հրեշտակ պահապան կայնած են, արևին լուսին կարօտ չէ՝ ու գիշեր չը կայ միշտ լոյս է, ու մէջն լոյսը՝ արեգականի և կամ լուսնի և կամ աստեղաց լոյս չէ հապա Գառնոյ փառացը լոյս է, ինչպէս որ Գրոց կըսէ (Ու ոչ ևս եղիցի քեզ արեգական՝ ի լոյս տուընջեան, և ոչ ծագումն լուսնի տացէ քեզ լոյս՝ ի գիշերի, այլ եղիցի քեզ տէր լոյս յաւիտենական և փառք քո Գառնաւած)։

ոչ պատկան գրադարան
NL01569558